IANI NICII ERYTHRÆI

PINACOTHECA

VIRORVM ILLVSTRIVM.

Pinacotheca hæc imprimatur. Coloniæ, menſe Novembri 1642.

Henricus Francken Sierſtorpffius, SS. Theolog. Doctor, Metropolitanæ & S. Cæciliæ Eccleſiarum Colon. Presbyter, Canonicus; Gymnaſii Laurent. Regens; librorum Cenſor.

IANI NICII
ERITHRÆI
PINACOTHECA
IMAGINVM ILLVSTRIVM,
doctrinæ vel ingenii laude,
VIRORVM,
qui, auctore superstite,
diem suum obierunt.

COLON. AGRIPPINÆ,
Apud Cornelium ab Egmond.
cIↃ IↃC XLIII.

Serenissime ac Reverendissime

PRINCEPS

MAXIMILIANE HENRICE,

Vtriusque Bavariæ Dux,

Comes Palatinè Rheni, &c.

Archiepiscopatus Colon. mitræque Hildes,

COADIVTOR;

Ecclesiarum

Metropolitanæ Magdeburg.

& Cathedralium

Argentinensis & Constantiensis,

nec non

Illustris Collegii S. Gereon. Colon,

respective

Præposite & Canonice:

Domine clementissime.

Serenitatis Tuæ osculari manum, & profari paucula, fas obsecro sit servo Tuo, indigno quidem, sed humilimo tamen fidissimoque,

Cornelio ab Egmond.

Erenissimus, & vere quidem, quia vere semper hucusque Coloniensium Pater, FERDINANDVS, *è Fratre nepotem Te, Serenissime* MAXIMILIANE HENRICE, *& amat ut Filium, & sibi destinabat in successorem. Habet, quod volebat. Amplexati ea spe* MAXIMILIANVM HENRICVM *proceres metropolitani. Tripudiat ovans Colonia nunc omnis. Adplaudit, sibique gratulatur,* CÆSAR, *cum Imperio Rom. universo. Benedictionum cumulos prodiga manu adfundit, pendula unice à cæli consiliis ac nutu,* ROMA. *Merito. Meretur, quia optime merita,* FAMILIA BAVARICA, *magna Germaniæ columna illa, sic horrens inferentes labem sacris, ut, junctis jurato quasi copiis, arcens, po-*

pulos

pulos domi suos præstet omnino hactenus à malo eo purissimos. Meretur Patruus iste, in magnis magnus, qui ita solicitus, ut, se vitâ quoque functo, optime consulatur ovibus, quas insigniter adeo pascit vivus. Meretur in primis jam & sapientia Tua, & dexteritas, & voluntas propensissima promovendi dulcissime bonum publicum, & excolendi DOMVM DOMINI *exornandique quam nobilissime luculentissimeque. Gratulati Tibi, novo Soli suo, Colonienses universi? Et effundere se gestiunt singuli. Nil sim ego minus, quam horum primus; prosilio tamen primus; clamorem ad sidera tollens:*

MAXIMILIANO HENRICO,
PRINCIPVM OPTIMORVM OPTIMO,
VITAM,
NON PROLIXAM, SED BREVEM.

Rectißime voveo. Tristanti vita, etiam brevicula, multum prolixa est. Hilari, quantumvis viventi annos mille, revera brevis. Hinc DEO, *plusquam immensum hilari, sic brevißima, ut ipse tempus nesciat. Ergo dum vitam voveo brevem, expertem fastidii voveo, & nunquam non expedite abundeque affluentem læticia. Vovere, parum est. Adjuvare debemus. Nam Atlantem* Te *orbis tuus premet, ac vitam creabit prolixam, si cervices* Tuæ *sentiant onus. Ne sentiant, efficiet hilaritas. Hæc igitur & à nobis, non excitanda quidem in* Te, *(præditus enim es præstante hoc* DEI *munere,) sed fovenda, alenda, augenda, pro virili nostra. Quid consilii? Repertum est. Imagines pulcræ* Te *exhilarant, scio; amantem, quia intelligentem. Oportune.* En ergo, *in strenulam,*

lam, Imagines, Tuis dignas palatiis, quia, non pulcras, sed pulcerrimas multo, amœnissimasque; utque totum eloquar, in Italia concinnatas à pictore, pictorum illic apice, quia Prudentiæ bifrontis, & speculum, in spectaculum, porrigentis, legato magno, non quidem ut sileant, sed ut perorent, sed ut, instar Orphei, cantitent mirifice. Quas, nescio quo casu in Belgium delatas, ne perirent in paludibus istis, amicus ibi furto honestissimo suavissimoque fecit meas. Ex hilari totum Te Hilarium *inde futurum, auguror, spondeo. Ita est. Cæterum, hilaris quidem sit, exhilaraturus Principem, famulus; at* Laconicus. *Memini legem eam, famulorum Tuorum infimus. Quare, Principum serenissime, amœnissime, Piissimeque, sive merear gratiam abs Te*

ullam, ſive non merear, in hæc tamen verba deſino:

MAXIMILIANE HENRICE,
INTENDE,
PROSPERE PROCEDE,
ET REGNA
IN DRAMATE HOC,
VT REAPSE DEIN REGNES ÆTERNVM
CVM
REGE ÆTERNO.

Serenitatem Tuam

animo iterum profundiſſime inclinato ac demiſſo
ſuſpiciens atque adorans

CORNELIVS ab EGMOND.
Coloniæ,
Novembri M DC XLII.

Illu-

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino

D. FABIO CHISIO
apud Ubios Sedis Apostolicæ Nuncio,

Nunc Pontif. max. Alexandro septimo

IANUS NICIUS ERYTHRÆUS.

Ostquam singularis tua virtus, ingenium, eruditio, atque sapientia memet mihi eripuit, arctissimoque amoris nexu tibi devinxit, sentio, illud mihi evenire, quod doctissime ingeniosissimeque commentus est Plato; nempe meum à me animum abesse in remotissimis istis regionibus, tantoque à nobis intervallo disjunctis peregrinari, tecum una vivere, fabulari, neque à latere tuo uspiam abscedere. Sed inter tot tantasque voluptates, quas ex te percipit, una tantum cura eum anxium habet; videlicet, ut tuis maximis in me beneficiis aliquam gratiam referat. Itaque nihil tam cogitat, quam ut quidpiam ad te remunerandum inveniat, si non pari, grato saltem aliquo munere. At cum oculos usquequaque convertat, in nulla re alia eos defigit, quæ quidem te digna videri possit, præterquam in Pinacotheca, quam nuper absolvi, conflatam ex imaginibus, tum clarissimorum hominum, atque omni virtute principum, tum quorundam aliorum, in quibus aliqua ingenii forma enituit. Sed quoniam multis erat vitiis depravata, atque distorta, multitudinis in se oculos sermonesque convertit; atque, cum nihil melius occurrat, pro ære alieno quo obstringitur quod dissolvat, quasi aliquo judicio eam tibi Pinacothecam adjudicare, teque in ejus possessionem immittere statuit. Neque id fortasse erit à re tua alienum. Nam, si à negociis publicis feriatus, tanquam in eam ingredi, relaxandi animi causa, volueris, multa poteris in ea spacia facere, & formarum varietate oculos pascere, & curas animi pellere. Nam earum aliæ admirationem,

tionem, risum aliæ movebunt. Nihil prætermissum est à me, quod quidem ad notitiam meam pervenerit, quod ad eas imagines delineandas, & ad vivum exprimendas, requireretur, rudi sane penicillo; at fuit optanda tua illa vis ingenii, & orationis, qua quidquid tibi libitum est, ita apte, ita affabre, ita concinne eleganterque, verbis, tanquam coloribus, exprimis, ut illud non tam describere, quam oculis subjicere videaris. Equidem cum, præter alia, ad illud egregium nuperum carmen me confero, quo tu totum iter tuum, ab insula Melitensi Coloniam usque, elegantissimis versibus complecteris, horrere soleo; tot maria, tot flumina, tot regiones, elegantissimo sermone, solertius exprimis, quam pictor quivis coloribus simulasset, tot urbium nomina, quæ nemo, posse dici versu, existimasset, summa cum venustate atque admiratione, pedibus suis illigata, ad heroici carminis leges ac numeros exigis; & id quidem succisivis horis, iter agens, & in pugillaribus describens. Quid aliis eveniat nescio; ego, cum illud lego, tecum videor ab insula Melita discedere, mare ingredi, per Siciliam iter facere, Neapoli transire, Vrbem ingredi, ab eadem egredi, Ferrariam, Veronam, aliaque multa Italiæ oppida aspicere, immensa Germaniæ spacia emetiri, ne multa, tecum Coloniam ingredi. Verum tantam vim eloquentiæ longe est optare, quam sperare, facilius; nostra vero ars quid efficere hoc potuit amplius? Neque tamen dubito, quin Pinacotheca hæc mea, multorum ad se studia conciliatura sit. Nam tuo clarissimo nomine, cui inscribitur, capti, ardebunt cupiditate inspiciundi, quid in ea contineatur. Illud me bono esse animo jubet, quod imagines ibi dispositas, utpote nec Zeuxis nec Apellis manu factas, si non laudabunt, tua tamen auctoritate deterriti, prorsus improbare non sustinebunt. Cui enim auctoritas tua non in primis gravis videatur, cum ab homine, summa nobilitate, singulari ingenio, ac maximis rebus gestis, emanet? qui gravissimas provincias, tibi commissas, tanta cum prudentiæ omniumque virtutum laude administrasti, ut majoribus semper dignus sis habitus? Primum Romæ sanctissimo doctissimoque Pontifici Vrbano VIII à referen-

referendis supplicibus libellis, mox Ferrariæ prolegatus, difficillimis temporibus, res arduas implicatasque tibi traditas, ita faciles explicatasque, opera consilioque tuo, reddidisti, ut omnium in te oculos atque ora converteres; ac statim Melitam, fidei causarum Quæsitor ac delegatus Apostolicus, & inde Coloniam, Sanctæ Sedis Nuncius cum potestate Legati de Latere, mittereris; ubi nunc, in totius Germaniæ luce, ita versaris, ut æquitatem tuam suspiciant omnes, prudentiam admirentur, innocentiam Catholicæ fidei hostes etiam, in cælum laudibus efferant. Nulla in te avaritiæ suspicio, nullum contumacis animi signum, nullum elati indicium apparet; nulli volentibus te adire, aditus interclusi inveniuntur, sed omnibus aperti atque patentes; nemini morosus, iracundus, parcus, sed cunctis semper es comis, mitis, liberalis, atque beneficus. Sed alius erit de te dicendi locus; neque enim hoc mihi propositum est in præsentia, sed tantum à te petere, ut Pinacothecæ meæ foribus tuum nomen inscribi patiaris, quo ejus gravitate atque splendore operi, ceteroqui humili atque obscuro, gravitatis ac luminis plurimum arcessatur. Vale.

IDEM

IDEM LECTORI.

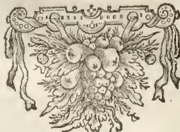

I tantum mihi tributum à natura ingenium fuisset, ut possem illustrium virorum memoriam meis scriptis immortalitati mandare; nullum esset tam arctum obligationis vinculum, quo non mihi obstricti tenerentur ii, quorum imaginibus Pinacothecam meam instruxi. Verum, quia non ea mihi ingenii vis contigit, ut possim cuiquam laudem, gloriam, æternitatemque tribuere, mea tamen illis voluntas studiumque (si aliquis harum rerum sensus in mortuis residet) gratum esse in primis debet, quod optaverim, quæ de illorum laudibus posteritati mandassem, esse æterna, ideoque hoc illis præsidium ad immortalitatem nominis adipiscendam comparaverim. Sed adeo ab opinione mea abest, ut credam, posse mea scripta vim mortis effugere, ut satis bene ac feliciter illis eventurum existimem, si semel in hominum conspectum prodire, atque aliquam, neque ita longam, communis usuram lucis usurpare contingat. Sed ut id quoque minus illis procedat, mihi sat erit non ignobilem obtigisse materiam,in qua elaboranda,ocium meum honeste ac cum voluptate traducerem, neque vitam, ut ait ille, pecudum more transigerem, &c, quoniam me ad id ætatis natura perduxit, in qua senectutem oblectarem meam. Nam senectus, nisi amœnis jucundisque rebus tractandis sublevetur, necesse est, ut deserta ac languida jaceat, ac molestiis odiosisque cogitationibus succumbat, quæ solicitam ac miseram eam habeant. At quæ nam animi sive corporis oblectatio potest esse tanta, quæ comparanda ad eam sit, quæ ex literarum tractatione percipitur? Inter quam voluptatem aliasque hoc etiam interest, quod aliæ in nullum fere opus exeunt, quod magnopere laudes, immo simulac perceptæ sunt, abeunt, neque aliquod post se vestigium sui relinquunt; ut talorum, ut pilæ lusus; ut cantus, saltationes, convivia,ne cætera minus honesta commemorem: hæc vero liberalissima & humanissima animi remissio plerunque ex se aliquid gignit, quod perpetuo maneat, tibique sit utile, ac prosit aliis. Quod si

isthæc,

isthæc, plena dignitatis jucunditatisque, à me suscepta exercitatio nacta esset ingenium præstans ac magnum, quasi pingue aliquod solum ac fertile, quanto uberiores illa fructus dedisset! Sed quoniam incidit in meum jejunum ac miserum; accidit illi, quod semini optimo, in segetem deteriorem dato, quod non sua vi, sed agri malignitate, degenerat in aliquod, à sua bonitate alienum. Verum quidquid illud est, quod mei vires ingenii peperere, tibi, lector humanissime, tanquam pabulum aliquod, antepono; ut, si illud neque insuave, neque succi totius expers, invenias, eo animum pascas ac satures; sin autem acerbum, & cassa nuce inanius offendas, tanquam vitiosa ac marcida poma, rejicias, ad pecudum, hoc est, ad blattarum ac murium, pastum. Eorum tantum imagines in hanc Pinacothecam intuli, qui, mea ætate, memoria digni extitere, quique, me vivo, fato functi sunt suo; neque tamen omnium imagines sum complexus, sed eorum tantum, qui mihi, vel amicitia conjuncti, vel auditione & fama noti fuere; eos autem, de quibus tacui, iratos non vereor, quod se fuisse neglectos querantur; quoniam mortui omnino irasci nesciunt: quamquam neglecti non sunt dicendi ii, quorum ego scripta non legerim, quosque ne natos quidem noverim. Sed neque iis, de quorum memoria commemoravimus, lucri, neque iis, quos silentio præterivimus, damni, sane multum accessit. Etenim is sum, ut antea dixi, qui, oratione mea obscurare, quam illustrare, facilius clarorum virorum laudes possim. Illud utiisque optandum est magis, ut feliciori, quam ego sum, ortis ingenio, hanc Deus mentem injiciat, ut ipsorum laudes, quos ingenio, eruditione, doctrina, cæteris hac ætate natis præstitisse constat, monumentis ac literis mandare constituant. Postremo, nulla in his imaginibus disponendis habita est à me ætatis vel dignitatis hominum ratio, ut honestiores formosioresque seorsim ab aliis constituerentur; sed eo singulas loco atque ordine collocavi, quo sese mihi obtulerunt: neque alium eas inter se distinguendi laborem esse sumendum statui; primum, quia formosorum vultus, cum turpibus compositi, extant ac prominent magis;

deinde,

deinde, quia melius satietati fastidioque inspicientium occurritur, si eisdem illi simul permisti proponantur, quam si illi, qui formæ suæ bono admirationem faciunt, separentur ab iis, qui in aliquo insigni ad irridendum vitio inveniuntur. Vale.

IANI

IANI NICII ERYTHRÆI

PINACOTHECA

Imaginum, illustrium, doctrinæ, vel ingenii, laude virorum, qui, auctore superstite, diem suum obierunt.

MARTINVS AZPILCVETA, NAVARRVS.

SI de cujusque ingenio ac facultate existimare ex celebritate nominis liceat, (quod magnos sæpe viros, non tam virtute, quam nobilitate metimur) non video, quem anteponā Martino Azpilcuetæ Navarro, juris pontificii, sacrorumq; canonum, nostra tempestate, antistiti. Ea enim, de singulari hominis doctrina, omnium animos invaserat opinio, ut domus ejusdem, non unius modo civitatis, sed totius orbis terrarum oraculum haberetur, quò omnes confugerent, unde, in suis rebus dubiis, responsum referrent, quodque dictum ab eo esset, non aliunde quam ex Apollinis ore prolatum acciperent. Denique, quemadmodum olim Roscius, nobilis histrio, assecutus fuerat, ut in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur; ita is, conversis in se hominum studiis, sibi pepererat, ut ex suo nomine, non jam hominis, sed honoris vocabulo, quicunque in aliqua facultate excelleret, Navarrus appellaretur. Fuit tribus summis Pontificibus eximie carus, Pio v, Gregorio XIII, & Sixto v, ut non alio consultore uterentur, in iis dijudicandis, quibus conscientia constricti tenemur. Ac Gregorius XIII tantum homini honorem habuit, ut, cum per Vrbem iter habens, ante ejus ædes obequitaret, (nam strenuum illum principem, quamvis ætate decrepita, vix quisquam in itinere, nisi in equo sedentem, aspexit) continuo juberet evocari eum foras, & integram fere ho-

ram, in via, detineret. Literarum cupiditate usque adeo flagravit, ut eam, annorum accessione, non modo non remiserit, verum etiam acrius vehementiusque inflammarit. Nec mirum: nam ceterarum rerum voluntates eo angustius coarctantur, atq; arctiorem, ut ita dicam, in gyrum compelluntur, quo laxiore se spacio hominum vita diffundit: at hæc liberalissima humanissimaque studia non minuuntur ætate, sed augentur. Itaque non antea, legendi commentandique, quam vivendi, finem fecit; atque dies, ante suum e vita discessum, non amplius quinque, discendi, ac de jure respondendi laborem studiumque remisit. Difficile est memoratu, quam multa ipse, vel scripserit, vel cum exacta jam ætas scribendi laborem ferre non posset, quam multa amanuensibus dictaverit, ea celeritate, ut dictantis cursum, scribentis manus assequi non posset: sed ex omnibus, quæ doctissimè scripsit, ipsius nomen, longius in ævum propagabit Enchiridion, seu Manuale, quod vocant, quo tanquam cortice sublevati, qui confessiones excipiunt, lato scopulosoque illo, sui muneris, tanquam pelago, in quo non pauci antea errassent, nare tutius possunt: quam ita docte sapienterque scribendi facultatem, multorum annorum labore studioque assecutus est, quibus Tolosæ, Salmanticæ, Conimbricæque jus Pontificium docuit, tanta auditorum suorum cum utilitate fructuque, ut multi ab ejus disciplina viri clarissimi doctissimique prodierint; quos inter Didacus Covarruvias, magistrum etiam ipsum, non minimo intervallo, superavit, ingenii præstantia, judicii acumine, magisque recondita exquisitaque doctrina; cujus nomen, ne eundem celebritatis in locum evolarit, quò Martini fama pervenit, popularis auræ favor effecit, qui non æque ipsi atque illi secundus afflavit; nam ita usu venire videmus, ut eò quis altiorem in opinione hominum locum obtineat, quo ejus opera, ut Navarro accidit, pluribus ac majoribus negociis adhibeatur. Sed præsertim Navarrus hominum animos, ad se, admirabili vitæ integritate & innocentia converterat; quam nunquam, ut multi faciunt, à præstantia doctrinæ segregandam esse duxit. Nullum diem abire sinebat, in quo horarias preces non recita-

recitaret, in quo humilibus ac demissis precibus Deo non supplicaret, ac rei divinæ faciendæ consuetudinem non teneret, nulla unquam ætatis excusatione usus est, cùm annum ageret sextum supra nonagesimum; ad quam ætatem, parsimonia victus, & prætermittendis voluptatibus pervenerat, quo minus, indicta, Ecclesiæ legibus, jejunia, diligentissimè persequeretur. Illud verò incredibilem, nulloque ætatis flexu inclinatam fatigatamque hominis pietatem ostendit, quod paucis, ante ejus interitum, mensibus, feriis, sacrosanctis Christi corporis mysteriis, sacris atque solemnibus, invitatus à sodalitate, quæ Romæ est in Æde D. Andreæ, quam vocant à sepibus, divinam illam hostiam, prægrandi inclusam theca, ac sacerdotali indutus pallio, viarum duûm ferme millium ambitu, gestaverit: quæ res fecit argutis piorum hominum sermonibus locum, qui dicerent, se vidisse Simeonem justum, Christum Dominum in manibus habentem; proinde posse eum, sicuti illum, à Deo postulare, ut sibi liceret ex corporis vinculis, tanquam è carcere evolare; jam enim nihil ei opus esse vita, qui Christum, non oculis modò accipiat, verùm etiam complexu retineat. Pauperes vero ita cordi cari erant suo, ut sæpè de quotidianis sumptibus non parum demeret, suum defraudans genium, quo suppeditare illorum necessitatibus posset; ac Tolose, ac Salmanticæ, qui manè conspectus fuerat, in magna auditorum corona, de suggestu, jus Pontificium interpretari, vespere deprehendebatur, in Nosocomiis, infimæ sortis ægrotis, præcinctus linteolo, lectos sternere, sordes detergere, cibum in os inserere, nullum officii in eos genus, quantumvis illiberale vel sordidum, à se alienum ducere. Ingenio autem erat adeò liberali atque benefico, ut neminem, qui vel levissima saltem in re utilem ipsi operam dedisset, immunem à se abire pateretur; ac magna puerulis nobis, inter me, fratremque meum erat contentio, uter nostrûm menstruum illi stipendium afferret, quod capiebat ex munere Consiliarii, de quo diximus; cum videlicet agebatur, quænam, pro noxiarum qualitate, imponendæ iis essent pœnæ, quos peccatorum suorum pœniteret. Nam parens noster, qui

ejuſmodi pecuniis diſtribuendis præerat, quique eſſet ejus moris gnarus, quò nos nummo aliquo, ſine ſuo ſumptu, exhilararet, modo unum, modo alterum ex nobis, cum eo ſtipendio ad Navarrum mittebat; neque quiſquam noſtrûm opinione, quæ de ejus liberalitate erat, deceptus, ab eo triſtis abibat, ſed nummo ſaltem argenteo auctus, ſe hilaris ad patrem recipiebat. Sed quid mirum, ſi tot virtutum comitatu inſtructus, vitæ iter haberet? Erat enim conſentiens cum ea diſciplina, quam profitebatur. Nam adoleſcens iis Canonicis nomen dederat, qui ab eo, quod certis quibuſdam legibus ſe voti religione obſtringunt, Regulares appellantur. Ore fuit invenuſto, macilento, naſo, aquilæ in morem, in medio prominente, in imo depreſſo, ſtatura oblonga; ſed formæ damna, ingenii, animique dotibus, compenſabantur.

BERNARDINVS BALDVS.

Bernardinus Baldus Vrbinas, puer, dedit operam Io. Andreæ Palatio Fanenſi, & Io. Antonio Turoneo Vrbinati, præſtantiſſimis, ſuæ ætatis, Græcarum Latinarumque literarum magiſtris; è quorum ſcholis, celeriter eruditus, exceſſit; & quo gravioribus ſtudiis, quorum erat cupidus, melius obſequeretur, profectus eſt Piſas, ac Patavium; quæ duæ civitates, præ ceteris Italiæ, bonarum artium ſtudiis, atque optimorum magiſtrorum copia florent. Nam, cum aliis, tum Imperii majeſtatem, tum divitiarum opumque ſplendorem, tum bellicæ virtutis laudem conceſſerint, & in ejuſmodi rebus, ab iis animo æquo ſe vinci patiantur; attamen diſciplinarum omnium quaſi poſſeſſionem retinent; neque alio nomine, magnificentius elatiuſque ſe jactant, quam quod Muſarum ædes, doctrinarum ſedem, ac ſapientiæ domicilium, ab omnibus appellari ſe audiant. In his igitur gymnaſiis, à doctiſſimis magiſtris Dialecticam, ac Phyſicam didicit; quibus facultatibus inſtructus, ad Emanuelem Margranium Cretenſem ſe applicavit; qui inter eruditorum ſuæ nationis, hoc eſt, Græcorum, principes, numerabatur. Apud quem, tantum profe-

profecit, ut eo duce, & cereum quodammodo lucente, obscurissima Græcorum quorundam poëtarum loca penetraverit, eaque intelligentiæ tanquam oculis perlustraverit. Quamobrem ea est incensus animi alacritate atque fiducia, ut ausus sit poëmata Græca in nostrum sermonem convertere, atque alia ipse nova ordiri atque intexere. Reversus in patriam, Mathematicas disciplinas toto, ut ajunt, pectore complexus est, Federico Commandino magistro, Mathematico, temporibus illis, præstantissimo. Nec inanis Federici labor, & studium, in Bernardino erudiendo fuit. Nam, qua erat celeritate ingenii, in accipiendis iis, quæ tradebantur, quidquid recondita in illa arte, multiplici, subtilique, concluditur, totum brevi possedit. Quibus artibus, ita Fernando Conzagæ, Molfettæ Principi, & Guastallæ Domino, conciliatus, atque probatus est, ut summam ab eo retulerit mercedem laudis & gloriæ. Quarum laudum fama compulsus Vespesianus Conzaga, Sabionetæ Dux, accersivit illum ad se, & in locis Vitruvii obscurissimis difficillimisque, præter eum non alio usus est interprete atque magistro. Quæ fuit causa, ut egregium illud in Vitruvium opus aggrederetur atque perficeret; quod Augustæ editum, immortalem illi famam, apud Transalpinos homines peperit. Verum, humanitate, doctrina, & in Vespesianum fide, perfecit, ut ei unus, ante alios, esset carissimus. Sed non propterea Guastallæ Domino singularis ejus virtus effluxerat; sed in memoria penitus insederat. Nam cum Guastallæ, nova dignitas hominis instituenda esset, qui Abbatis nomine, ac Pontificiis insignibus decoratus, rebus divinis præesset, &, propter magnitudinem potestatis, hic honor à multis expeteretur; perfecit oppidi Dominus, ut Bernardino mandaretur, cujus probitatem ac fidem perspectam habebat. At ille tanto honore auctus, sacrisque initiatus, quo munus, quod sustinebat, tueri rectius posset, reliquum vitæ suæ tempus sacris literis earumque interpretibus penitus cognoscendis deberi constituit. In quo genere studiorum, sicut in reliquis, inventus est sui simillimus; nimirum brevi egregie doctus atque perfectus. Quamobrem tantam hanc quoque

ſapientiam vimque doctrinæ aſſecutus, multo ille poterat verius, quam Heleus Hippias gloriari, nihil eſſe, ulla in arte, rerum omnium, quod ipſe neſciret; harum, inquam, artium, quibus liberales doctrinæ atque ingenuæ continentur, Theologiæ, Philoſophiæ, Geometriæ, ejuſque quam Mathematici profitentur ſcientiæ, Poëſis, Artis Rethoricæ, Architecturæ, aliarumque ingenuarum artium: nam illiberalium ſordidarumque nullam attigit: neque enim unquam audivi eum, ſicuti Hippiam, annulum, quem haberet, veſtem, qua tegeretur, calceos, quos indueret, ſe ſua manu confeciſſe; ſed hæc ſarcinatoribus, aurificibus, ac ſutoribus relinquebat; ut eſſet, quibus minus adjumenti à natura datum eſſet ad ſtudia literarum, in quo, ſi non ingenium, manum ſaltem exercerent. Sed non multum illi relictum fuiſſe ocii ad hæc humiliora opera recolenda, declarant ea, quæ tum Hetruſco, tum Latino ſermone, tum ſoluta oratione, tum verſibus, tum ad veteres hiſtorias, tum præſertim ad Mathematicas diſciplinas pertinentia, admirabili quadam laude ſcripſit; quorum tam magnus eſt numerus, ut iniri vix poſſit: & quamquam illud majorum vigiliarum opus, quod univerſi terrarum orbis regionum hiſtoriam ac deſcriptionem continebat, prope ad umbilicum perductum, non potuit abſolvere; attamen converſioni Heronis, de Automatibus, hoc eſt, de Machinis ſe moventibus, ac de Baliſtis & Catapultis, in Latinum ſermonem, Paradoxis Mathematicis, magnoque illi volumini, Novo-Gnomico nomine, Latine ſcripto, quod quinque libris diſtinctum, novam ſolariorum conficiendorum rationem continet, aliiſque, extremam manum addidit. Factus Abbas & ſacris initiatus, ſtudium ſuum, ut diximus, tranſtulit ad ſacrarum literarum interpretationem, ac primum Ieroſolymitani templi, incredibili ſumptu, ac magnificentia, à Rege Salomone excitati, deſcriptionem, per Hieremiam literis conſignatam & traditam, rem involutam, & multis difficultatibus obſeſſam, evolvit, illuſtravit, atque hominum intelligentiæ aperuit; librum tum ſcripſit de firmamento & aquis, quas, in mundi fabrica, Deus dicitur ſegregaſſe; & commentarium in para-

paraphrasin Chaldæam Onchalis, in Latinum à se conversam, qua Pentateuchus, hoc est, quinque Moysis libri fusius explicantur; deinde, paraphrasi Latina, Hebræo ex fonte deducta, scholiis quibusdam additis, Iobi historiam maxime illustravit, explanavitque: voluit etiam Matthæi Euangelio, œconomia tropologica, moralibus sententiis, & ad vitam recte instituendam necessariis, confertissima, lucem addere; atque id quod voluit perfecit: quam scite interpretandi rationem, omnium linguarum notitia, assecutus est. Quam enim ille linguam non novit? Mitto Hetruscam, qua, orationes plures, Disputationes varias, Dialogos, Apologos, Federici & Guidi filii, Vrbini ducum vitas, rhythmos, eclogas, juveniles lusus, anni coronam, aliaque edidit; mitto Latinam, qua, in epigrammatibus, imitatus est Martialis argutias, in Odis, Horatii cultum & nitorem, in poëmatibus, Virgilii majestatem ac decus: mitto Gallicam, Germanicam, Hispanam, Illyricam; in quarum singulis ita loquebatur, ut si in eis natus esset: mitto, inquam, has omnes linguas; nonne Hebraicam, Chaldæam, Arabicam, res ad sacrarum literarum intelligentiam plane necessarias, adeo perceptas habebat, ut paucos haberet pares, superiorem fortasse neminem? Quid? ne veteris quidem, Siculorum ac Narbonensium, sermonis fuit expers; quos imitatus, plures in juventa rhythmos composuit. Sed quid veteres Narbonenses ac Siculos memoro, quorum sermonis plura adhuc in libris, non adumbrata, sed expressa vestigia cernuntur? Pristinam Hetruscam assecutus est linguam, cujus, tot ante seculis extinctæ, tanquam ex rogo, vix tenuis aliquis fumus, in antiquissimis illis æneis tabulis emergit, quæ à S. P. Q. Eugubino servantur. Denique vir hic longe clarissimus, quemadmodum sanctissime vixerat, ita etiam sanctissime, in complexu cucullatorum patrum, extremum vitæ spiritum edidit.

IACOBVS CLAVERIVS.

IAcobus Claverius Romanus, ex veteri Annibaldensium familia, à puero, ob generis nobilitatem, ac præstantem corporis formam, ingenuosque mores, Farnesianis Principibus conciliatus, fuit illis mirifice carus. Multa, in adolescentia delicate, jocoseque, multa etiam graviter ac prudenter ab eo dicta & facta narrantur; sed non est tanti, ea referre. Posteaquam robustior est factus, se intra Religiosorum claustra recipiendum adscribendumque curavit: sed non minus cucullatus, quam pileatus, in eorum Principum tutela præsidioque delituit, à quibus antea diligebatur: unde etiam nova spe semper inflatus, vel insigne aliquod sacerdotium, vel Præfecturam expectabat. Suo postea tempore sacris initiatus, mittebatur quotannis, feriis esurialibus, in aliquem pagum, divinarum rerum interpres; atque etiam excipiendarum Confessionum provinciam accepit; quæ res illi, conjungendæ cum multis amicitiæ, causa fuit, utque cupiditatem laudis & gloriæ, qua æstuabat, expleret. Nam tribunal, unde confessiones excipiebat, ostiolo templi propinquum habebat, qua discipulis, à scholis redeuntibus, transeundum necessario erat; ibi tanquam in statione manebat, & quemcunque adolescentem ingenio præstare audivisset, humanissimis verbis excipiebat, laudibus efferebat, suam illi operam pollicebatur, ac postea in cellulam deductum, juglande, melle condita, reficiebat; quibus blandiciis eo hominem adducebat, ut promitteret, se ejus laudes, quas ipse sigillatim enarrabat, vel prosa oratione, vel carmine celebraturum, ac per hanc rationem à multis, qui postea in literis clari & magni extiterunt, non inelegantes versus, suam in laudem, expressit: nec minus audacter poëtarum hujus ac superioris ævi principes est aggressus, videlicet Annibalem Carum, Torquatum Tassum, Benedictum Varchium, Iulium Cæsarem Stellam, Porphyrium Felicianum; quorum scripta in ipsum carmina leguntur: hæc ille postea in duo volumina collecta edidit; quorum alterum Latina, alterum Hetrus-

Hetrusca poëmatia continet; & utrisque præfixa est ejus vita, oppido ridicula. At voluit homo cupidus laudis, vivens, gloriola sua frui: quibus rebus perfecerat, ut tota Vrbe celebratum suum nomen esset. Induxit etiam, nescio quem Religiosæ ejusdem familiæ rerum gestarum scriptorem, ut sue ipsum historiæ, summis laudibus ornatum, insereret. Quæ quamquam superioribus non probarentur, nemo tamen se illi audebat opponere, Alexandri Cardinalis Farnesii auctoritate deterritus; in cujus ille tutela erat, ut diximus. Sed eo mortuo, ejectus est Viterbium, tanquam in exilium, neque inde antea revocatus, quam ejus vanitatis, qua sermo erat omnibus, memoria, in oblivionem diuturnitate adducta esset. Prædixerant Genethliaci, ac Mathematici, sive joco, sive serio, processurum eum honoribus longius, ac minimum ad purpuram perventurum: sed inanes eorum prædictiones fuisse, ostendit eventus: nam, senex, est Romæ, anno 1600, post diem septimum, quam decubuerat, lethali morbo consumptus.

FVLVIVS VRSINVS.

FVlvius Vrsinus, nobili paterno genere natus, propinquis suis minus gratus extitit, quod minus justo concubitu natus esset. Sed ab illis spretus, exceptus est à Gentili Delphino Romano, Basilicæ Lateranensis Canonico, & antiquitatis studioso, qui adolescentis ingenium aspexerat & probaverat. Itaque ab eo primum Græcis ac Latinis literis institutus, tum in studium antiquitatis, in quo ille versabatur, compulsus, tantum brevi profecit, ut non æqualium suorum modo, sed superiorum etiam omnium, qui eundem lapidem volverant, laudem æquarit. Scripsit de familiis Romanorum elegantissime, eruditissimum de Triclinio Romano commentarium, cui Petrus Ciacconus, qui cum illi magnus usus amicitiaque, ut dicemus, intercedebat, non pauca addidit; neque liber ille sine hoc auctario editur: emisit etiam diligenter elaboratas enucleatasque animadversiones in Festi Pompeji librum de verborum significationibus, & in Latinos historicos notas.

In eo, quod agendum suscipiebat, longam semper moram ac diligentiam adhibebat, quo ab omni parte perfectum evaderet. Neque solum in iis, quæ scribebat, summam dabat operam, ne quid collocaretur, nisi diu multumque excogitatum, nec populari tantum trutina, sed artificis statera examinatum, verum in ceteris etiam rebus eadem erat cura ac diligentia; adeo ut uno eodemque die pluribus se negociis implicari non fineret, sed, ceteris omissis, unum eligeret, in quo versaretur, totusque in eo esset: ut non posset illi jure objici, quod iis, qui in plura studia distracti, in singulis minus attento sunt animo, dicitur, Vnum age. Pervetustis codicibus, quorum multos in sua bibliotheca habebat, immania precia faciebat: atque illud accidit perridicule, quod cum, die quodam, Francisco Cardinali Toleto, Terentii comœdias ostendisset, easque affirmasset ante annos mille fuisse conscriptas, ac revera essent antiquæ, sed mire depravatæ atque corruptæ, atque addidisset, nullam esse pecuniam, quæ antiquissimi illius codicis æstimationi par esset; prô Deus, Cardinalis inquit, quid audio? equidem mallem codicem unum, quantumvis recens impressum, sed castigatum emendatumque, quam decem alios mendosos & corruptos, quamvis Sybillæ manu exaratos: risus omnium, qui aderant, est factus, cum viderent, rerum earum precia, quæ ille in cælum efferebat, Cardinalis æstimatione, sic concidisse. Hunc postea librum moriens, Bibliothecæ Vaticanæ legavit, una cum Francisci Petrarchæ rhythmis, auctoris ipsius manu conscriptis. Farnesianam aulam, duorum Cardinalium, Alexandri & Odoardi, familiaris, ornavit; quorum postremum, bonorum suorum hæredem reliquit; Delphinis, quorum domi fuerat altus educatusque, ac diem supremum obierat, sex aureorum millia legavit; quæ voluit esse grati sui erga illam familiam animi testimonium, unde tot in ipsum utilitates & commoda provenissent, atque illud idem, in Æde Constantiniana sacerdotium adeptus esset, quo Gentilis, qui in filii eum loco dilexerat, functus antea erat.

M. AN-

M. ANTONIVS MVRETVS.

M. Antonius Muretus Lemovix, magis scriptis suis, quam cujusquam oratione illustris. Cujus de virtutibus dubito, quemadmodum exponam. Nam tam multa, tamquam præclara laudum, in eum, genera conveniunt, ut sit difficile judicium excellentis maxime virtutis. Nam fuit primum Iurisconsultus, non unus è multis, sed inter multos propemodum singularis. Etenim Romæ, in publico Gymnasio, magna auditorum frequentia, interpretatus est Pandectas Iuris Civilis, non usitato vulgarium magistrorum more, sed novo, atque, ad eam diem, Romæ, in scholis inaudito; cum in docendo, Latini sermonis elegantiam, ab aliis neglectam, assumeret, multa ex Græcis scriptoribus depromeret, multa ex antiquitate repeteret, multa à Philosophorum disputationibus mutuaret. In Philosophia vero, non est facile dictu, quantum excelluerit; cujus notitiam, non ex cujuspiam dictantis commentariolis, tanquam ex seclusa aliqua aquula, hausit, sed ex Platone, atque Aristotele, quos, sua lingua loquentes, intelligebat, accepit, unde tanquam à fontibus, universum flumen erumpit. Itaque, & multos annos, Ethicorum Aristotelis libros Romæ explicavit, ingenti stipendio, & scripsit in ejusdem œconomicam, & topicam, in primum & secundum Platonis de Rep. librum, & in Cyropædiam Xenophontis, plenissimas doctrinæ & eruditionis notas. Iam vero, si recte loquendi ratio, si poëtarum enarratio, si historicorum pertractatio, si de unoquoque auctore judicando facultas, si de rhythmis metrisque scientia, si Astrologiæ, Philosophiæque cognitio ad eos pertinet, qui Grammatici vocantur; adeo omnem ejus artis pene infinitam vim intelligentia complexus est; ut non videam, cui ex veteribus debeat cedere. Quem enim auctorem Latinum prætermisit, sive historicum, sive oratorem, sive poëtam, quem ille suis, vel commentariis, vel scholiis, vel notis, non explicaverit, emendaverit, suoque nitori non restituerit? Terentium, Tibullum, Catullum, Propertium, M. Tullium,

lium, Sallustium, Tacitum; & in primis, quantum vir hic eruditione præstaret, Variarum lectionum liber ostendit. Deinde, si Rhetoris sunt partes, dicendi præcepta tenere, eisque alios imbuere, quis Mureto sit dignior hoc nomine? qui tot annos, tum Venetiis, tum Romę, juventutem ad dicendum instituit, qui suis præceptis institutisque, tot formavit oratores egregios, qui postea & ipsi dicendi magistri extiterunt, & in his Franciscum Bencium, qui in scholis Soc. Iesu, tanta cum laude, hanc artem exercuit, qui, quæcunque sunt, ab eloquentiæ præceptoribus sive Græcis, sive Latinis elata, in animo, tanquam in cera, vel potius tanquam in ære insculpta retinebat, quique Aristotelis de Rhetorica libros duos ita docte, ita eleganter, ita scienter in Latinum sermonem convertit, ut non desideres quidquam in eo genere melius, neque perfectius? At neque Poëticæ inanem operam dedit, sed utilem atque præstantem: nam & elegos, & odas, & epigrammata, & hymnos ad veterum Poëtarum elegantiam scripsit. At mihi eloquentiæ in eo virtus, quæ merito omnium maxima habetur, ceteris ejus laudibus videtur antestare. Quid enim ejus orationibus inveniri perfectius potest? qui flos, quod lumen, quis naturalis, non autem fucatus, in eis nitor desideratur? quis humilia subtilius, ampla sublimius, mediocria temperatius, potuit dicere? quibus virtutibus, perfecti oratoris laus continetur. Quis, nostra ætate, sermonis genere usus est, adeo gravitatis, doctrinæ, prudentiæque referto, & in quo præterea omnes verborum, omnes sententiarum illigentur lepores, præter hunc? quis magis Latine, pure, dilucide, suaviterque locutus est unquam, &, quod refert, qui oris pressu, & suavitate appellandarum literarum se magis hujus civem Vrbis, non peregrinum significaret? Quis unquam, actione, in qua fere sunt omnia, par illi extitit? quæ cum constet voce, motu, ac gestu; vox erat magna, canora, distincta; motus plenus artis, ac venustatis; gestus, non verba exprimens, sed rem & sententiam significatione declarans. Quamobrem illud assecutus videtur, ut non hujus modo seculi, sed multorum etiam superiorum, oratorum princeps habeatur. Atque equi-

equidem arbitror Antonium, qui, in eo libello, quem unum edidit, disertos, inquit, se vidisse multos, eloquentem vero neminem, si hunc audire potuisset, mutata sententia, veri eidem eloquentis palmam delaturum fuisse. Sed tanto vir ingenio, atque facundia, Tolosæ, criminis, cujus insimulatus fuerat (injuriâ dicitur) paratum fere sibi supplicium evasit. Nam, fuga sibi consulens, ex illo periculo, Venetias evolavit; ubi cum in ejusdem suspicionem criminis, post aliquanto venisset, literis, ad Dionysium Lambinum datis, eam est à se propulsare conatus. Verum illud ei Tolosanum incendium, ex quo evolaverat, sive verum, sive fictum, exprobravit Ioseph Scaliger, cui ille verba dederat, atque epigramma recens, à se compositum, pro vetere obtruserat, hoc disticho,

Qui flammas rigidæ vitaverat ante Tolosæ,
Muretus, fumos vendidit ille mihi.

Sed crimen istud, illudque, quod in Gallia hominem occiderit, & interdum vino se ad ebrietatem oneravit, si vera forent, posset aliquis juventutis excusatione defendere. Fuit ingenio in jaciendis ridiculis & salsis, alacri, promptoque, adeo ut ante facetum dictum emissum, quam excogitatum ab eo fuisse videretur, quo breviter arguteque dictorum acumine, tanquam armis, discipulorum, ipsi inter docendum obstrepentium, audaciam, insolentiamque compescebat; & cum unus ex eis tintinnabulum in schola pulsasset, ex eo genere, quod ad vervecum ac bucularum colla appenditur, ut earum ductum ceteræ sequantur; continuo ille, Mirabar, inquit, ni pecudum acervus ductorem suum haberet. Fratris filium habuit, eodem, quo ille nomine M. Antonium, præstanti ingenio, qui, ipso docente, Græcæ ac Latinæ linguæ rudimenta posuerat: sed ante pubertatis annos è vita migravit; cui si longior vita contigisset, profecto (ut initia se dabant) extitisset, quem eloquentia, doctrina, & judicii acumine cum patruo conferre possemus. Qui patruus, totis novem ante ejus è vita discessum annis, pietati ac religioni omne suum studium dedit, quique antea, in pernoscendis veterum poëtarum fabellis, in percipiendis, quæ ab Homero, Virgilio,

Thucydide, Herodoto, Sallustio, Livio, aliisque, tum Græcis, tum Latinis scriptoribus, dicerentur, ocium suum tradiderat; illud postea conterebat in sacrarum literarum, earumque interpretum lectione; & sacris initiatus, quotidie, si per valetudinem licuisset, multis cum lacrymis, divinam illam Hostiam D.O.M. sacrificabat. Mortuus est anno M D LXXXV, prid. Non. Iulii, cum sexagesimum ætatis suæ annum nondum explesset, ac situs in sepulchro, quod in Æde, Deo trino & uno, in Colle Hortorum, dicata, sibi vivens extruxerat, cum inscriptione, quæ nihil veterum superstitionum, ut fit plerumque, oleat, sed quæ pium ac Christianum ejus animum in primis ostendat.

COMES GVIDOBALDVS BONARELLVS À RVERE.

MAgnum atque præclarum Comitis Guidobaldi Bonarelli Anconitani ingenium, plus aliquanto ex sese, in bonis artibus, dedit, quam quantum ab initio polliceri visus esset. Etenim laus poëtica non admodum expectabatur ab eo, qui pueritiæ & adolescentiæ tempus, in perscrutandis naturalium rerum causis, & in comparanda sacrarum literarum scientia consumpsisset. Nam pene puer, missus est in Galliam à patre, qui multum apud Guidobaldum Vrbini Ducem auctoritate & gratia pollebat, ut ibi Theologiæ studiis operam daret; quibus usque adeo diligentem operam navavit, ut annos natus undeviginti, Parisiis, in Philosophicis ac Theologicis disputationibus, summum ingenii sui specimen dederit; ut etiam oblatum ipsi ultro Philosophiæ docendæ munus à Doctoribus illis fuerit: at ipse revocatus in Italiam à parente, maluit eo honore dignus videri, quam illum accipere; reversusque in Italiam, Mutinæ patrem amisit, virum clarissimum, ac Ferrariæ Duci, ob singulares ejus virtutes, acceptissimum; quæ fuit causa, ut Dux ille Ferrariam eum evocaverit, ut in suorum aulicorum numero haberet, ejusque opera atque consilio in rebus maximis uteretur. Atque utraque in re, tum in variis consultationibus, tum in sedecim lega-

legationibus ad Reges ac Principes, ipsius nomine, obeundis, fecit, ut Dux utilitatem cognosceret suam. Adhuc Guidobaldus, in consiliis, de Rep. dandis, acutus ac prudens, in Philosophorum ac Theologorum disputationibus exercitatus ac promptus existimabatur; sed faciendi carminis artifex à nemine habebatur. Ita sui in se opes ingenii, tanquam in aliqua arca, constructas atque reconditas habebat; sed tandem, propositis illis, ac propalam collocatis, antea poëta summus apparuit, quam eum quisquam aliquid poëticis ex fontibus degustasse suspicaretur. Nam, cum quisque, qui in Alphonsi Ferrariensium Ducis aula versaretur, quique aliquod in literis nomen haberet, vel ingenii opinione præstaret, scenicis spectaculis dandis, industriam suam probare conaretur, Guidobaldus, ne cui in ea re esset inferior, Phyllidem Scyram, pastoriciam fabulam composuit, in eamque omnes poëticos flores, delicias, veneresque conjecit. Quod vero ad stylum attinet, eam scripsit dulcissime, nec post Guarini Eclogam, quidquam invenitur, in eo genere suavius, neque venustius: atque id tam aptum ac felix, repente in ipso ortum, ad poësin ingenium idemmet admirans, non aliam, cum quæreret, invenire, ejus rei causam potuit, præter Cæli, sub quo clarissima Estensium Principum aula constituta esset, benignitatem, quo statu Cæli, atque Stellarum, qui animam ducerent, una cum vitæ halitu, poëticum etiam ab eo quasi spiritum, impetumque perciperent. Atque eandem hanc Cæli vim & aspirationem, ajebat concitasse ac poëtas effecisse eos, quos omnium sæculorum posteritas admirabitur Bojardos, Ariostos, Tassos, Gyraldos, Guarinos, Bombasios, Fontanellas, & ceteram egregiorum poëtarum turbam; quorum singularia ac divina propemodum carmina dum manebunt, manebunt autem sæculis innumerabilibus, Estensium aula Ferrariæ non deerit. Atque, cum eos, quos diximus, ad versus fundendos abstraxisse narrabat, impetum, vel, ut Democrito placet, furorem, in eorum animos, à Cæli impulsu concitationeque delapsum, prope vera dicere videbatur, si eorum omnium exitus recordemur. Nemo enim, propter eam causam, ne nummo quidem uno

factus

factus est ditior. Quod maximo argumento est, nullam eos spem utilitatis futuræ, nullam lucri cujuspiam utilitatem, ad scribendum adegisse, sed Cæli tantum, si fas est ita loqui, vim concitationemque; & si quam ipsi propositam habuerint, laborum suorum mercedem, ac præmium, non aliud fuisse, nisi laudis & gloriæ. Verum hic nobilis, Comitis Guidobaldi partus, alium ex se peperit, non minus illustrem & clarum, atque haud scio, an doctrinæ varietate, eruditionis magnitudine, rerum plurimarum scientia, judicii acumine, ingenii amœnitate, illo longe majorem atque præstantiorem, defensionem nimirum Eclogæ suæ. Introduxerat ille Nympham, Cæliam nomine, uno eodemque tempore, peræque duorum hominum amore captam ardere ita misere, ut quo se ab ejus flammæ, ita contortæ implicatæque, quasi laqueis, expediret, cum nulla alia ratio occurreret, mortem oppetere non dubitaret; quæ omnia, cum pluribus incredibilia viderentur, illudque præsertim absurdum, & contra amoris leges occurreret, quod una, eodem tempore, duorum cupidine efflictim deperiret, quæ leges, non plus uno, uni concedunt, in quo amando diligendoque, omnes animi vires, omnesque industriæ suæ nervos contendat; hæc ille, & rationibus, ex intima Philosophia depromptis, fieri posse, & exemplis, ex omnium sæculorum memoria repetitis, sæpius factum esse, defendit; tanta sententiarum rerumque copia, ut multis suspicandi locum aperuerit, antea defensionem peccato comparatam, quam peccatum, si tamen peccatum illud fuit, admissum, neque aliam illi fuisse rationem, cur illud potissimum argumentum in actus deduceret, nisi ut ingenium declararet, quantamque vim doctrinæ complexus esset, ostenderet. Sed, ut sese res habeat, perfectum est illud opus, plenumque literatæ venustatis, atque prudentiæ. Quod si eo quisque doctior existimatur, quo enucleatius, ac dilucidius aliis possit, quæ ipse didicerit, tradere; quantam in homine, & quod est incredibile, militari, atque perpetuò aulicis occupationibus districto, intelligentiam fuisse oportet, qui de rebus subtilissimis obscurissimisque, ita aperte, perspicue, ac distincte locutus est,
ut

ut eas planius ac melius dici non desideres? Quamobrem principibus viris magno fuit in honore & gratia, Cardinalibus præsertim, Federico Borromæo, Evangelistæ Pallottæ, ac Cynthio Aldobrandino; Alexandro vero Estensi, tanta in admiratione, ut eum, quamvis infirmissima valetudine, ac propter dolorem artuum, ab omnium fere membrorum usu destitutum, Romam evocaverit, ut suo cubiculo, honoris scilicet causa, præficeret. Sed jam in itinere, cum podagræ dolores vehementius ingruissent, vim morbi ferre non potuit, cum quinque & quadraginta vixisset annos.

PAULUS BOMBINUS.

PAulus Bombinus, Cosentiæ, veteri atque illustri Calabriæ oppido, nobili genere natus; domi, prima puerili institutione, ad humanitatem informatus; profectus est Romam, ut liberalibus disciplinis animum excoleret, quas omnes in collegio Soc. Iesu celeriter à magistris accepit, in eisque perfectus evasit. Nam fuit poëta magnus, orator summus ac pene extemporarius; sententiæ in eo crebræ ac graves; sermo Latinus, elegans, dilucidus, florum omnium varietate conspersus, verùm qui ab iis deliciis, quæ modo inventæ eloquentiam corruperunt, abhorrens, rerum gestarum scriptor, verax ac prudens; in Philosophicis ac Theologicis disputationibus acer ac vehemens, & in capiendo adversario, argumento breviter arguteque concluso, acutus, divinarum rerum, ad populum, interpres egregius, qui sententiarum copia, verborum splendore, oris ac vocis suavitate, auditores detineret. Hic adolescentulus, antequam potuerit existimare, quanto liberior vita sit eorum, qui nullis se Religiosi cujuspiam ordinis legibus obstrinxerunt, Soc. Iesu, arctum, quodque præcidit omnem licentiam libertatemque vivendi, vitæ genus amplexus est, illudque, nuncupatis, publica ac solemni religione, votis, professus est. Verum, cum multos jam annos, non solum communi voluntate virtutis atque officii, verum etiam ea, quam sibi indixerat, lege continentiæ, omnium voluntates rerum, coercitas

habuiſſet, tandem viſus eſt aliquem illis aditum aperire, &, quod mirum videatur, firmata jam ætate, quo tempore, qui à religione officii declinarunt, revocare ſe in viam ſolent. Quamobrem vocatus in judicium, quod officium & obedientiam erga ſuperiores exuiſſet, quorum imperiis præſto eſſe debuerat, atque hujus criminis, ſua ipſius confeſſione convictus, ſuffragii in comitiis ferendi, atque ad honores ſuffragiis aliorum aſcendendi jure privatus eſt, tum in remotam quandam Italiæ inſulam rejectus, decem annorum exilio multatus; at poſtquam decem annorum legitimam pœnam pertulit, cum ferret iniquiſſime, tantis clamoribus fuiſſe rem actam, quæ potuiſſet, nulla fere cum ipſius infamia, à paucis ſecreto decidi, cœpit cogitare, de commutanda colonia, & ſtatuit ad aliam religioſi cujuſpiam ordinis familiam tranſire. Itaque fecit me per amicos certiorem, ut darem operam, quo in quandam reciperetur, nobilem illam quidem & locupletem. Verum ſpe illa dejectus, convertit animum, ad eum religioſorum hominum ordinem, cui Sommaſco eſt nomen; ad quem, facilis illi aditus patuit. Significavit mihi non obſcure, ſibi eſſe in animo, reverti in complexum matris ſuæ; ſic enim ſocietatem Ieſu appellabat; verum non ante, quam è vita diſceſſiſſent ii, qui fuiſſent in ipſum teterrimi. Sed accidit, ut ipſum antea mors ad ſe reciperet, quam quemquam eorum, quamvis capulares, & Acheronti jam diu debiti viderentur. Aggreſſus eſt, pene adoleſcens, in Collegio Ro. Philoſophiam docere; ſed quia, ingenii demonſtrandi cauſa, à receptis Philoſophorum ſententiis, pluribus in rebus, prave diſcrepabat, & quia totam fere rationem docendi mutaverat, primo anno illud ei munus abrogatum eſt, atque alteri traditum. Sed aliquot poſt annis, cum maturior eum ætas expoliviſſet, hominemque reddidiſſet, rurſus idem docendi curriculum ingreſſus, ab aliorum Philoſophorum præceptis non aberravit, eamque docendi viam rectiſſimam duxit, quam ſuperiores omnes. magiſtri tritam reliquiſſent. Quamobrem totum illum triennalis laboris curſum rite confecit; &, quo tempore inobedientiæ reus damnatus fuit, ſacras literas interpretabatur. Verſatus

fatus est frequenter in Principum aulis, Mantuani præsertim Ducis; in qua diem obiit supremum: quod etiam fuisse arbitror causæ, ut se vulgi oblineret erroribus, & quod adolescens non commiserat, ut muliebribus implicaretur amoribus, postea alieno tempore faceret tamen. Edidit laudationem funebrem Margaritæ Austriacæ, quam, me audiente, habuit, ad sodales B. V. Assumptæ, in Domo professa Soc. Iesu; Vitam Edmundi Campiani ejusdem Soc. in Anglia martyrio affecti; Hispanicarum historiarum Compendium.

BELMONTES CAGNOLVS.

CVm exprimere mores & consuetudinem vitæ suscepérimus Belmontis Cagnoli, nullus erit finis, si necesse sit omnia exponere, quæ pertineant ad eam declarandam. Fecit multa ridicule, multa graviter, multa inepte, multa apte, multa stulte, multa sapienter, multa varie, multa constanter, multa imperite, multa docte; ut sit difficile paucos invenire, qui sint in tanta vitæ dissimilitudine & varietate versati. Ac primum, toto vitæ tempore, valetudine usus est varia: nam puero infirma & incommoda fuit; ac nihil propius est factum, quam ut ex morbo, oculorum aciem amitteret; sed postea grandiori robustissima ac validissima corporis firmitas accessit, adeo ut jam grandævus, nullum dentem, ac ne pilum quidem unum desideraret; at seni rursus cœpit esse corpus debile & invalidum, artuum doloribus, unde occidit, excruciato. Nunquam fere in eodem vitæ statu permansit, sed vicissim ad plures divertit. Elegit esse I.C. ac Cæsenæ jus didicit; voluit deinde aulicus fieri, ac Marco Cornelio, qui factus est Patavinus Episcopus, navavit operam cubicularius; apud quem, tantum auctoritate & gratia valuit, ut omnium ejus consiliorum particeps fieret, ab eoque in fratris germani loco diligeretur. Tum ab aula transiit ad Ecclesiam, & sacris initiatus, adlectus est inter sacerdotes Ariminensis Ecclesiæ; sed vix triennium intercessit ab hac ejus inductione animi, cum sacerdotium illud satietate dimisit, ac rursus, tanquam postliminio,

reversus est in domum Episcopi Patavini; nec factum est diu, postquam ad vetus illud præsepe se recepit, cum pinguius sacerdotium, sibi oblatum, arripuit; sed coactus est illud dimittere, Romamque confugere, non tam levitate animi, quam salutis tuendæ necessitate, quod ad necem peteretur à fratribus mulieris cujusdam nobilis, à qua insane amabatur, quæque (ut ipse gloriari solebat) tribus aureorum millibus conata esset expugnare, sed frustra, suum illud constans castitatis perpetuo servandæ propositum, vel saltem perficere, ut mutuum cum ipsa faceret in amore. Habuit tum Romæ in Academia Humoristarum, variis de rebus, disputationes, illam præsertim, quam ceteris omnibus anteferebat, de fretis, aut de marinis æstibus, num videlicet eorum accessus & recessus Lunæ motu, an alia quadam magis necessaria ratione, gubernentur; Laudationem D. Gregorii Magni, Academiæ tutelaris Divi, aliaque. Verum urbis quoque, sicut ceterarum rerum, saties hominem cepit: ac die quodam, antequam potuissem suspicari, eum Roma discessisse, redditæ mihi sunt ab eo literæ, quibus exponebat, sibi Deiparæ sacerdotium, in monte Typhi obtigisse, omnium, quæ ad eam diem consecutus esset, optimum ac locupletissimum; nihil ibi desiderari, quod cæli terræque benignitas suppeditare hominum usibus possit; saluberrimas ibi auras afflare, liquores perlucidissimos amnium effluere, gelidas fontium perennitates emanare; ibi viridissimo, ac florum varietate distincto, camporum amœnitates, ornatu vestiri; ibi ædes, edito amœnoque in loco, sitas esse pulcherrimas, unde, circumjectos in agros, lepidissimus pateret prospectus; ibi aquas hauriri puras ac liquidas, ibi præstantissima plenis è doliis vina diffundi: quocirca jam sibi fixum ac deliberatum esse, perpetuum vitæ suæ domicilium collocare eo in loco, qui cum nulla maris pulcritudo, nulla oræ ac litoris cujusvis amœnitas, nullæ urbium quantumvis maximarum opes, conferri æquarique possent; ibi se vivere, ibi sepulcrum se velle esse; proinde, suas sibi haberent Pontifices tiaras, sua sibi regna Reges, suas sibi divitias divites, suos sibi ambitiosi homines honores; se nihil hæc illis invidere;

dere: postremo admonebat me amice, ut, si saperem, abjectis omnibus opum, honorum, divitiarumque cogitationibus, illam cæli salubritatem, illam agri pulcritudinem, fertilitatem, amœnitatem, illas naturæ, quasi ibi lascivientis, delicias, fumo, opibus, strepituque Romæ, mutarem; atque avibus ac ventis citius ad se contenderem, quo me una secum hilaritati, amœnitati, atque ab angoribus omnibus vacuitati operam darem. His literis lectis, nihilo tum commotior sum factus, quod adhuc spe aliqua rerum urbanarum tenerer; sed aliquanto post de ea spe dejectus, ita exarsi cupiditate ejus boni, quod monstrabatur, persequendi, ut jam inciperem cogitare de itinere, num esset commodius, me illuc lectica, quam equo deferri; cum subito nuncius affertur, hominem, repudiato sacerdotio, ac tot, elatis in cælum laudibus, deliciis, amœnissimo loci illius secessu, Ariminensem frequentiam, & inter vestitas floribus ripas, præterfluentibus rivis, puniceas, parvi Rubiconis undas antepofuisse. Nec Ariminensi domicilio perpetuo se tenuit, sed, novus Vlysses, Ithacam suam, hoc est, montem Scutulum, postquam multorum mores vidit & urbes, sese recepit. Sed, quemadmodum ille Penelopem reperit à procis vexatam, ita etiam hic rem suam familiarem, vario litium genere à cognatis oppugnatam invenit. Quod suum incommodum cum Cardinali à Balneo, cujus in imperio ac ditione erat, per literas exposuisset, responsum ab eo accepit, ne se admodum animo demitteret; nam ipsi, à præsidiis omnibus destituto, domum suam semper portum ac perfugium fore. Id ille, non responsum, gratiæ scilicet causa, factum, sed invitationem, atque adeo vim esse putavit, qua à Cardinali in suam familiam attraheretur. Nec moræ quidquam in ipso fuit; sed annos natus tres & septuaginta, se rursus aulæ, hoc est, jactato tempestatibus omnibus mari, fragili conscissaque rate commisit: sed confectus senio, atque artuum doloribus, & quia non satis ex sententia, eorum, quæ cogitaverat, eventus sibi procedere animadvertebat, reversus est in patriam; ubi anno post moriens, vitæ simul & inconstantiæ finem fecit. De eo stulta, ac ridicula multa nar-

rantur; quorum hic pauca referam. Primum in Heroico carmine, multis partibus, se superiorem Torquato Tasso fingebat; ac propterea multos, ex sua Aquileia capta soloque æquata, rhythmos, octonis inclusos versibus, selegerat, ac seorsim à ceteris, una cum totidem Tassi, ejusdem fere argumenti versibus, edendos curaverat; ut fieri judicium posset, quantum ipse illi præstaret. Deinde homo gloriarum plenissimus, sibi persuadebat, in toto orbe terrarum celebratum suum nomen esse; ac si literatus quispiam ipsi advenienti continuo non assurrexisset, elatus iracundia, hisce hominem verbis accipiebat: Itane? Abbas Cagnolus, eversæ Aquileiæ, & tantorum carminum auctor, tuam potuit notitiam effugere? non fit verisimile. Et quo tempore, Cardinalis à Balneo aulæ ludus erat, cum die quodam in Humoristarum cœtum se intulisset, & amatoria quædam carmina ab alio, ut ipse dicebat, confecta, qui in ejus disciplina educatus esset, senex candidissimus recitasset, omnium in se risus excitavit: quamobrem ille, inflammatus ira: Quid ridetis, inquit, insani? ego sum ille Abbas Cagnolus, omnium, qui sunt ex hoc numero, multo antiquissimus, quique ex dirutæ Aquileiæ poëmate, tantam mihi gloriam famamque collegi, ut nullus in terra vivat, cujus nomen sit apud omnes illustrius & clarius. Quibus auditis omnes ita voces, ita palmarum intentus, ita sibilos, profuderunt, ut ad eos compescendos, nihil Augustini Mascardi, qui tum Academiam Princeps regebat, jussus atque auctoritas plane valeret. Nec potest satis narrari, quos de se ludos Reate præbuerit, cum ad Cardinalis, de quo diximus, aulam irrepsisset. Nam eam amplissimorum honorum spem animo, ridicula ambitione, conceperat, ut ex pedissequis aliisque imi subsellii viris, qui omnia illi assentando, ceteris rectius, Gnathonis partes agebant, sibi familiam eligeret, atque illum domus suæ Præfectum, illum sibi cubicularium, illum pincernam, illum convivii magistrum, constituebat. Ex quo apparet, eo stultitiæ genere laborasse hominem inflatum ac tumidum, quo desipiunt ii, qui esse primos se omnium rerum volunt, nec sunt. Contra vero fecisse eum multa prudenter,

ac

re recte, argumento est vita, ab eo liberaliter honesteque traducta. Quamquam, arrogantibus sane verbis, gloriari solitus sit, nulla se unquam mortiferi sceleris labe animum commaculasse; cum eum constet, stulta quadam aliis detrahendi licentia, iniquissimorum, de moribus etiam Principum, sermonum suorum domicilium, non in audientium solum auribus, verum etiam literis, ac libellis, sine auctoris nomine, datis, in legentium oculis collocasse. Deinde probant ejusdem ingenium & eruditionem multa docte ac pie versibus scripta; ut Iuliani Martyris, Laurentii Iustiniani, S. Alexii, vitæ, Mariæ Magdalenæ luctus, & lacrymæ, Dispar Iusti & peccatoris interitus, Quinque Rosarii Mysteria, Deipara scilicet, ab Angelo annunciata, eadem in Cælum Assumpta, Christi Nativitas, Fuga in Ægyptum, ejusdemque inter legis magistros sedentis inventio, Aquileiæ vastatio, Heroicis versibus luculenter expressa, bis edita, & in secunda editione, tribus millibus in locis, & eo amplius emendata, ac melior effecta. Verum ad hæc quoque, quamvis plena gravitatis & ingenii, aliquid etiam solitæ ejusdem vanitatis ac levitatis influxit. Nam, quo ostenderet, afflatu magis divino, quam aliqua alia humana ope atque labore, illam poëticæ facultatis vim in ipso extitisse; mihi persancte affirmabat, nunquam se Franciscum Petrarcham, vel alium quemquam Poëtam Hetruscum, esse conatum attingere. Sed, ut de ceteris taceam, in Torquato Tasso, cujus se æmulum gloriæ profitetur, mendacii arguitur. Scripsit etiam soluta oratione complura, Semiramim, ab iniquorum calumniis vindicatam laudationem D. Gregorii Magni, sermones de Virginis Deiparæ doloribus, de Avaritia, de Maritimi æstus accessu atque recessu, multaque alia. Verum extremo vitæ suæ tempore testamentum condidit, ita prudens, ita ab omni parte perfectum, ut constans sit omnium opinio, non aliàs eum magis mente quam morti proximum, valuisse.

THOMAS DEMPSTER.

FVit hæc semper constans omnium fere hominum opinio, eum esse ad literarum studia aptissimum, qui sit quietissimus, & ab omnium certaminum contentione remotissimus; quod mitissima Musarum natio non audeat ad eum accedere, cui immane ac ferox ingenium à natura contigerit. Sed, nescio quo pacto, hac nostra ætate, mansuetissimæ illæ sorores, summa animi voluntate, complexæ sunt Thomam Dempsterum, Scotum, hominem factum ad bella & contentiones; quippe qui leviter, re, vel verbo lacessitus, continuo ad arma rixasque decurreret; nullum ferme diem, à concertationibus vacuum, præterire sinebat; quin videlicet, cum aliquo, vel ferro decerneret, vel, si ferrum minus suppeteret, pugnis rem ageret; quo fiebat, ut esset pædagogis omnibus formidabilis. Sed tum in primis sævum & impavidum suum animum declaravit, cum à Grangerio, collegio Bellovassensi Præfecto, quem negocia domestica Parisiis discedere alioque proficisci cogebant, muneris sui vicarius constitutus est. Nam adolescenti, qui socium ad singulare certamen provocaverat, demissis ad calces femoralibus, robustique hominis humeris elato, in omnium conspectu, multas plagas imposuit; quam ille contumeliam cum ferre non posset, ac propterea vindicare constituisset, die quodam tres viros nobiles, cognatos suos, ex Regis corporis custodibus, in collegii ædes introduxit, à quibus Dempster, cum vim sibi parari intellexisset, vocavit socios ad arma, omnesque collegii famulos jussit cum telis accurrere. Sed antea illorum equos, præ foribus ædium relictos, trucidaverat, at servorum multitudo armata ita illos, qui jam iræ furorisque pleni in peristylium irruperant, circumstetit, itaque formidine complevit, ut cogerentur salutem ac vitam in beneficii gratiæque loco deposcere; qua impetrata, nihilominus, obtorta gula, abrepti sunt in turrim campanariam, ibique aliquandiu in vinculis habiti; sed ex iis tandem exempti, de hominis vita & moribus, testes idoneos interrogandos,

corum-

eorumque dicta in publicas tabulas referenda curarunt. Quam exortam in se tempestatem ut evitaret, in Angliam, tanquam in portum, confugit. Vbi non modo tutum ab insectatoribus suis perfugium, verum etiam mulierem nactus est, forma & vultu, adeo liberali, adeo venusto, ut nihil supra, quam in uxoris habuit loco. Quæ mulier, cum, luce quadam, Parisiis, quo rursus Thomas cum ea se receperat, conspecta esset, & quia forma præstabat, ut diximus, & quia habitu erat dementissimo; nam & pectus & scapulas, nive ipsa candidiores, omnium oculis expositas habebat; tantus, visendi gratia, hominum concursus factus est, ut nisi se in domum cujusdam, una cum viro, recepisset, nihil propius factum esset, quam ut ambo à multitudine opprimerentur. Verum mulier omnino, ut dicitur, mala merx est; non enim potest, ita arcte subjecta custodiis omnibus, haberi, quin custodibus verba det, atque ad hostes tuto transfugiat. Nam Pisis, ubi elegantissimas literas, non tenui stipendio, docebat, dum è Gymnasio revertitur domum, introductos hostes, arcem captam, ac mulierem ab se abductam, discipulorum suorum insidiis, reperit, quam ille jacturam, sicut olim rei familiaris damnum, æquissimo animo tulit. Etenim, Catholicæ Religionis causa, ut ajunt, fortunis omnibus, quæ satis amplæ erant, eversus, domoque profugus, Lutetiam Parisiorum venit, ibique, rerum omnium egentissimus, quamvis se nobili genere ortum prædicaret, rem, & multo magis gloriam, humanioribus disciplinis, juventuti tradendis, invenit; quam illi gloriam multiplex rerum scientia, reconditæ exquisitæque literæ, & incredibilis memoriæ magnitudo confecerat; ibique cum esset, commentarios in Rosinum, de Antiquitatibus Romanorum, qui eruditorum omnium manibus teruntur, aliosque non minus eruditos, in Crispum poëtam Africanum, & Claudianum edidit; tum Pisas se contulit, ubi abductæ à se mulieris infortunio mactatus, ut paulo ante memoravimus, fuit. Atque hanc Pisanam commorationem arbitror fuisse causam, cur septem illos elegantissimos de Regali Hetruria libros scriptos reliquerit, qui nondum editi, summa Magni

Hetruriæ Ducis cura, aſſervantur. Multa præterea leguntur, ab eo, tum ſoluta oratione, tum verſibus, docte eleganterque conſcripta; quatuor epiſtolarum libri, Tragœdiæ, Tragico-comœdiæ, & variorum carminum libri quatuordecim, Coſmographia, Mythologia, accuratum ac prudens de unoquoque ætatis cujuſvis hiſtorico judicium; Sed feruntur in primis libri illi quinque & triginta, quibus accurate eruditeque res Scotiæ complexus eſt. Verum, illud ingenium, illa virtus, illa vis doctrinæ, in Italiæ luce, hoc eſt, in orbis terræ theatro, perſpecta, atque cum plauſu excepta, tantum commendationis habuit, ut publice ab omnibus expeteretur; ſed Bononia, bonorum ingeniorum fautrix, ac perpetuum elegantiſſimarum artium domicilium, viſa eſt illi, præ ceteris Italiæ civitatibus digna, quæ eſſet theatrum ipſius ingenii, ac voce erudita, & Romanis Græciſque auribus admirabili, frueretur; ubi tandem eſt artuum ac nervorum doloribus, tum in manibus pedibuſque, tum in capite, conſumptus. Qui quidem, ſi ætatis ratio habeatur, celeriter, vita ſpoliatus, interiit; ſi gloriæ, quam adeptus eſt, magnitudo ſpectetur, diutiſſime vixit; immo nunquam moriturus, per omnium vivorum ora volitabit. Defletus eſt ab omnibus, ſed in primis à ſodalibus Academiæ, cui nomen eſt, Nocti; atque in eo eruditiſſimo cœtu, ab Ovidio Montalbano, qui Roſcidus appellatur, elegantiſſima laudatione publice exornatus.

IOSEPH TRVLIERVS.

QVo tempore Ioannes Bonſius, à Paulo V, Pont. Max. in Cardinalium Collegium cooptatus, Romam venit ex Gallia, ut purpureo galero, præcipuo ejus dignitatis inſigni, Pontificis manu tradito, caput inſereret; bonis & honeſtis conditionibus Ioſephum Trulierum Gallum, medicæ artis peritum, pellexit, ut ſecum in Italiam veniret, quo ſibi ſuæque familiæ, in ægrotationibus, præſto eſſet. Hic Pariſiis in Pietrei, medici clariſſimi, cognomento Magni, domo, una cum ejus liberis educatus, medendi ab eo artem acceperat, atque

atque in celeberrimo Parisiorum gymnasio, artis ejusdem Baccalaureus fuerat pronunciatus; & cogitaverat etiam ad superiores gradus ascendere; sed hanc illi cogitationem profectio in Italiam eripuit. At, perductus Romam, celeriter in principum medicorum numerum venit. Nam præter usitatam & communem cum ceteris medendi normam & viam, interioribus quibusdam artis præceptis, quibus instructus à Pietreo fuerat, ac præsertim sanguinis largius mittendi ratione, ut mos est Parisiensibus medicis, complures, periculosissimis in morbis positos, ex ancipiti levavit. Itaque, ut de singulorum curationibus taceam, quæ tantum illi negocium exhibebant, ut suis non liceret dare operam rebus, Regis Galliæ oratorum, Pontificiæ familiæ, Nosocomii Lateranensis, Cœnobii Carthusianorum, Minimorum Fratrum, in Colle Hortorum, familiæ, medicus, secundis plurimarum curationum eventibus, satis ostendit, ea, quam ipse insisteret, via ægros ad sanitatem perduci. Quæ res in primis magnam illi urbanorum medicorum invidiam concitavit, adeo ut certamen esset inter eos, quisnam pluribus ac majoribus eum injuriis oneraret; in quibus antesignanus erat quidam Alexius, qui una cum multis aliis medicis ægrotantes in S. Spiritus Nosocomio curabat; hic agitare insectarique ita eum cœpit, ut die quodam, ex quotidianis, de hac nova liberalius mittendi sanguinis ratione, contentionibus, ad gravissimas verborum contumelias palam descenderit, ut etiam Trulierus Alexium sponsione lacessierit, ut qui nimirum plures, uno die, ægrotos, in suo Nosocomio, in sanitatem revocasset, is quingentos nummos aureos ab altero faceret lucri. Sed tandem Itali invidiam, Galli virtus, quavis obtrectatione major, obtrivit, ac ratione, usuque, qui omnium magistrorum præcepta superat, complures ex Romanis medicis edocti, majore audacia cœperunt largiore sanguinis missione periculosis morbis occurrere, & sumpta hinc occasione, Susii, medici Mantuani, de sanguinis missione, librum, rursum Romæ typis mandandum curavit, longa atque illustri de suo præfatione auctum, cui præfationi Bernardinus Castellanus medicus, respon-

ſpondens, libris editis, eſt veterem curandi morem unde jam plures deſcierant, tueri conatus; ſed inutil plane labore: non enim potuit experientiæ, quæ eſt op tima rerum magiſtra, fidem derogare; quæ quidem ex perientia, in hoc curationis genere, gravi morbo labo rantibus, planeque depoſitis, multum eſſe præſidii, de clarat. Atque hanc, in morbis, mittendi ſanguinis con ſuetudinem, jam per ipſum pene in mores inductam Henrici Blacudoëi comprobavit adventus. Hic unun ex clariſſimis Pariſienſis gymnaſii luminibus ſydus, do ctrina ac medendi uſu ſplendidiſſimum; hic, tum ſolu ta oratione, tum verſibus, ſcriptor eximius, cujus ope ra, propter egregiam artem, duûm millium aureorum ſtipendio, à Duce Longavillæ conducta erat, ſimul ac Romam venit, in multis proceribus Romanis curandis, hac medendi via uſus eſt; quæ ita illi reſpondit, ut non tam medicinæ præceptis, quam magicis artibus imbu tus exiſtimaretur. Eo, Roma profecto, cujus auxilio Trulierus probe erat ultus inimicos ſuos, de eiſque triumphum reportaverat, jam nihil reliquum erat, niſi ut ille, re placida, & bene geſta, quieſceret, eſſetque inter eos, tanquam magiſter ac dominus; ſed adhuc cer tandum illi fuit cum quodam Gallo, qui neſcio quibus impulſus inimicitiis, vel qua privatim læſus injuria, vel quo præmio adductus, Alexii patrocinium arripiens, ob eandem cauſam Trulierum in certamen contentio nemque vocavit. Sed hujus quoque conatus vimque perfregit, cauſæ ſuæ defenſione, quam apologiam vo cant, docte eleganterque deſcripta, qua totam illius op pugnationem jugulavit. Duas habuit uxores; unam, cujus opera jam diu, ad omnia cubiculi culinæque mu nia, famulæ nomine, uſus fuerat, cujuſque, fortaſſe etiam corporis uſuram, uſurpaverat: non enim fit ve riſimile, florenti adhuc ætate hominem, ſuadente nocte, impellente vino, ſtimulante libidine, non cum ea mu liere caput limaſſe, quam ſemper, in eadem domo, in eodem cubiculo, ac prope in eodem lecto, proximam habebat. Hac mortua, alteram duxit, Gaſpari Mur tulæ poëtæ arctiſſima implicatam propinquitate. Ve rum triennio antequam è vita diſcederet, totus eſt illi cor-

corporis habitus immutatus, atque ex sano æger, ex valido infirmus effectus; id quod etiam indicabat color luteus, toto ore diffusus. Sed quid mirum est, in illam tabem delapsum fuisse eum, qui in acerrima attentissimaque abditarum, & morbos continentium, causarum investigatione defixus, & in ea præsertim adeo inter Philosophos agitata de immortalitate animorum disputatione inhærens, nullum sibi tempus, à studio sapientiæ, vacuum dabat? quod studium, ut animo præcipue omnium necessarium, sic corpori inimicum est. At æquissimo ille animo, atque, ut Philosophum decet, mortem obiit. Ejus vero bibliotheca, pluribus atque bonis referta libris, est, in urbis foris, venalis exposita, summa studiosorum cum voluptate; nam in prima uniuscujusque voluminis pagella suum erat precium inscriptum, idque vilissimum, à quo nefas erat emptori recedere. Qui vero libri, vel quoniam doctrinam, in religione dubiam, vel à bonis moribus alienam, continent, ab hominum manibus eripiuntur; quorum magnus in ea bibliotheca numerus erat; hos ille seorsim amico cuidam suo testamento legavit: at ille, hos quoque, biennio post, Trulieri hæredibus restituit; ut ex iis, bibliopolæ cujuspiam ope divenditis, inopes illi ac rerum omnium egentes suppeditare ipsorum necessitatibus possent.

IO. BAPTISTA VGOLINVS.

IO. Baptista Vgolinus Montisscutoli, in Æmilia, ex Vincentio Vgolino, & Diamante l'asina, honestis parentibus, ortus, Arimini didicit, quæ prima illa institutione tradi pueris solent, atque inde humanioribus literis satis instructus, annos natus non amplius quindecim, Bononiam demigravit, ut in eo gymnasio, cupidissimus literarum, gravioribus disciplinis operam daret; ubi paucis annis eos, in jure civili, profectus fecit, ut ab eo collegio, doctissimorum hominum, quibus constat, fama longe clarissimo, dignus judicatus fuerit, cui utriusque juris publice interpretandi facultas amplissima tribueretur; quo auctus honore, primum in patriam,

patriam, tum Ariminum se contulit; ibique vitæ suæ domicilium collocatum habuit. Etenim adultam jam sapientiam suam in ea potissimum urbe statuendam arbitratus est esse, ubi orta primos, ut ita dicam, vitæ spiritus hausisset. Itaque magnum munus, de jure respondendi, suscepit, neque unquam civibus illis opera consilioque defuit. Ac complura etiam ab eo, tum iis, tum aliis, qui ad eum confugiebant, præbita, de rebus contortis implicatisque, recta & explicata consilia in lucem edita, cernuntur; unde, ad similium causarum laqueos solvendos, auxilia petantur. Sed quia proprium est sapientiæ, bona sua non in sinu clausa atque constructa habere, sed in alios etiam diffundere, ideo traditam, à communi illo, in suo Gymnasio, Iuris Civilis publice interpretandi provinciam obtinuit; quæque à magistris suis acceperat, ad communem omnium utilitatem in medium attulit; partem etiam aliquam publici muneris attigit, atque nonnullis oppidis, magna cum æquitatis prudentiæque commendatione, præfuit. Denique, in hac humanæ vitæ quasi fabula, transactis jam suis partibus, cum plausu in sua patria decessit.

VINCENTIVS VGOLINVS.

SI Vincentio Vgolino, Io. Baptistæ filio, Montiscutoli, diuturnior lucis usura contigisset, nec incitato cursu ad summam Iurisprudentiæ laudem properantem, in medio spatio, importuna mors evertisset ac profligasset; profecto nemo eorum qui una ætate in eodem curriculo versati sunt, illi antecessisset. Ac primum à parente omnibus illis disciplinis, quibus puerilis ætas instrui debet, eruditus, ac pro amore quo ipse eam facultatem prosequebatur, juris scientiæ initiatus, missus est Bononiam, ut ab iis, qui jus civile profitebantur, reliqua perdisceret; at, quâ erat docilitate ingenii, tantum apud eos progressum fecit, ut vix biennium intercesserit ab eo die, quo audire illos cœpit; cum ab ejus Collegii Magistris, summa omnium voluntate, Iuris utriusque publice interpretandi facultatem accepit; ac profectus Ariminum, apud eos judices, causas agere cœpit,

cœpit, ita accurate, ita diligenter, ita perite, ut jam non ulla esset causa, quæ non ejus digna patrocinio videretur. At cum æstate quadam, prolatis rebus, in patriam se contulisset, ut rursus, cum res rediissent, Ariminum reverteretur, cumque jam prope esset, ut quod in eo erat, esset perfectum, & haberet maturitatem quandam suam, quæque ille elucubraverat, in lucem emitteret, ejus omnem spem, & vitæ consilia, mors cita pervertit. Quæ autem editurus erat, hæc sunt. Magis-communes opiniones contra magis-communes, Additamenta ad Vantium, de nullitatibus, ac liber de justitia & jure. Eum sibi advocatum, in causis fiscalibus, adoptarunt, Marchio à Balneo, & Comes Malatesta, S. Ioannis in Galilæa Dominus; ut diplomata fidem faciunt, quæ extant, & à suis, inter alia familiæ monumenta, servantur.

PAVLVS MANCINVS.

PAulus Lucius Mancinus, ex stirpe Romana, vetere ac nobili prosapia creatus, puer, omnium ætatis suæ multo formosissimus, à Patribus Soc. Iesu, in Collegio Romano, grammaticam, atque omnes eas artes didicit, quibus prima ætas informari ad humanitatem solet. Tum profectus Perusium, dedit operam Iuri civili ac Pontificio; ibique utriusque interpretandi facultatem obtinuit. Flagrabat per id tempus Italia Ferrariensis belli incendio, acri ac pertimescendo; itaque ex ingenita ejus stirpi virtute, quæ multos militiæ laudibus inclytos edidit; voluit navare operam miles Imperatori illi, atque unam equitum turmam, Petro Cardinali Aldobrandino, tuendi sui corporis gratia, traditam, Vicarii honore ac nomine, ducendam accepit, & equitando, milites exercendo, aliaque optimi ducis munia exequendo, multa fortis ac non instrenui animi signa dedit. Sed paulo post, sedatis discordiis, belloque composito, ducta in matrimonium Victoria Capotia, Vincentii filia, nobili ac probatissima fœmina, se ad pacis artes ac studia convertit; ac domi suæ, in celeberrima Vrbis parte locata, Humoristarum Academiam insti-

instituit, præstantissimis hominum ingeniis refertam: cujus nominis fama, brevi totam Italiam pervasit, atque Alpes conscendens, & maria transmittens, apud omnes eas nationes permanavit, ubi aliquis bonis litteris honor habetur; adeo ut hodie, apud doctos viros nihil fere sit Academia ista celebrius. Vxore, communi hominum fato, amissa, sive ejus extinctæ desiderio, sive pietatis studio, sacris ordinibus initiari voluit, ac sacerdos effectus, fere quotidie sacrum faciebat; ac pene omnia Christianæ pietatis opera exercebat. Postremo urinæ morbo interceptus cessit è vita; cum duas filias, quas ex uxore susceperat, duobus primariis viris nuptas, & masculæ prolis alterum, in collegium Referendariorum cooptatum, alterum Iulii Mazzarini, Antistitis clarissimi, & ad summos honores opesque properantis, sororem in matrimonio habentem aspexisset.

GASPAR SALVIANVS.

GAspar Salvianus, Tifernas, patre medico doctissimo celeberrimoque natus est, ab eoque liberalibus disciplinis instructus. Huic ab ineunte ætate nihil fuit antiquius, quam universos notitia comprehendere, singulorum genus, patriam, opes, divitias, virtutes ac vitia nosse, quam plurimos usu amicitiaque sibi conjungere, quos ita junctos haberet, opera, consilio, labore juvare, cum eis communicare, quod habebat, adeo ut, cum pro nonnullis eorum intercessisset, pene ad egestatem redactus sit; sed maxime eorum familiaritates appetebat, qui ingenii, eruditionis, doctrinæ, aut artificii cujuspiam fama præstarent; hos colere, diligere, tueri obsequio, horum studia, utilitates, & commoda, suis anteponere. Neque alterius cujusquam opera usus est Paulus Mancinus, ad Academiam Humoristarum congregandam, nisi illius. Nam, quo erat, apud omnes eruditos viros, amore & gratia, non fuit illi magnopere elaborandum, quo unumquemque eorum in illum cœtum attraheret; & quoties conventus ille honestissimus cogendus erat, solus ille, singulos adire,
horta-

hortari, rogare, ut venirent, quæque domi tanquam in umbra commentati essent, foras educerent, & in eam clarorum hominum lucem conspectumque proferrent; adeuntibus obviam ire, salutem impertiri, locum in subselliis tribuere. Et quoniam ex amicitiæ, ad senectutem usque, imo ad exitum vitæ firmissimæ durant, quæ in scholis ineuntur, ita, eorundem occasione studiorum, Paulo Mancino, religiosæ necessitudinis nexu, sese obstrinxit, ut illud non modo vinculum nulla unquam dissidii cujuspiam calamitas distraxerit, sed ne remiserit quidem; quam perpetuam suam in illum voluntatem, sicut & vivus multis ipse in rebus ostendit, & in morte sua testamento declaravit; nam, paulo ante suum è vita discessum, ampla propinqui sui, qui intestatus erat mortuus, hæreditate locupletatus, ejus liberos bonorum suorum hæredes instituit; denique, cum domum suam nullam haberet, in ejusdem Pauli ædibus, in quibus multos annos conjunctissime cum ipso vixerat, morbo confectus interiit.

GASPAR MVRTVLA.

GAspar Murtula, Ligur, patre natus est negociatore, qui præsertim Romæ, apud argentarias, nummos pecuniarum permutandarum nomine, in fœnore collocantibus operas locabat suas. Hic, ob indolem ad poësim, Duci Sabaudiæ conciliatus, tam diu apud eum in honore & gratia fuit, quam diu inde Eques Io. Baptista Marinus, cujus ille ingenio par esse non poterat, abfuit. Sed ejus adventu, multum de parta existimatione amisit, ac minor haberi est cœptus; quamobrem cœpit illi obtrectare, atque omnium bonarum artium, Latinæ præsertim linguæ inscitiam objicere; sed Marini versiculis, quibus respondendo, parem gratiam referre non poterat, mirum in modum laceratus, itaque ad insaniam percitus, omissis verborum contumeliis, armis rem gerendam statuit; sumptoque sclopo, cum vellet Marinum occidere, in alterum, virum nobilem, qui lateri ejusdem hærebat, eum emisit; nec mora, à lictoribus captus, & in carcerem raptus, multos ibi menses,

in vinculis egit; sed tandem ejus Principis clementia ab omni supplicio liberatus, & è carcere emissus Romam rediit; ibique, ad eorum, qui tum rerum potiebantur, amicitiam, sale facetiisque, quibus, tum in perpetua oratione, tum in brevibus dictis, multos mortales superabat, irrepsit, à quibus multa vicissim oppida regenda suscepit; in quibus administrandis, cum diligentem operam præstaret, est mortuus. Mundi totius opificium sex diebus à Deo perfectum, prosecutus est versibus, nænias edidit, odas, epigrammata, aliaque non parum multa poëmatia.

IO. BAPTISTA MARINVS.

IO. Baptistæ Marino singulare ingenium, & incredibilis ad versus faciendos indoles ac celeritas, magnam illi apud posteros gloriam peperit. Sunt ejus carmina omnium florum varietate conspersa; sunt verbis ac sententiis referta, dulcibus, concinnis, acutis; mira inest in ejus oratione facundia, venustas, ac lepor. Vtinam ingenio ille suo temperare, quam indulgere maluisset; profecto esset, quem cum veteribus poëtis quodammodo conferremus. Innumera propemodum scripsit, tum soluta oratione, tum versibus; quorum argumenta, & numerum, refert Honoratus Clarettus, in procœmio tertiæ partis ejusdem Lyræ. Eorum quæ edidit, laudatur in primis Lyra, quæ tres in partes distributa, Amores, Pastorum Piscatorumque cantilenas, Heroum Encomia, funebres amicorum & illustrium virorum laudationes, lusus Pios, & sacras Odas. Deinde celebrantur dictiones sacræ, Pauli V Pont. Max. nomini dicatæ, Puerorum innocentium cædes, Ambulacrum, quod vocat, ubi illustrium, tum vitiis, tum virtutibus virorum imagines, elegantissimis versibus, tanquam coloribus, depictæ cernuntur. Sed summam, in suo Adonide, laudem meruit; in quod poëma omnes poëtici flores, omnes numeri, omnes lepores, omnes Veneres, confluxisse videntur: verum, ob insignem ejusdem, tum in sententiis obscœnitatem, tum in verbis lasciviam, ne moribus, adolescentium præsertim, exitium affe-

afferant, severissimis edictis è manibus omnium ereptum est illud, neque ejus legendi facultas à quoquam, nisi à Romano Pontifice, tribui potest. In aliquot virorum Principum aulis versatus est, summa cum ingenii laude ac nomine; sed in primis magnifice ac liberaliter exceptus est, atque habitus, à Carolo Emanuele, Sabaudiæ Duce; à quo etiam Sanctorum Mauritii & Lazari militiæ insignibus cohonestatus, aliisque commodis beneficiisque auctus ornatusque discessit. Sed cum, libris editis, ac nonnullis aliis in rebus, optimi ac beneficentissimi Principis animum offendisset, repressa est hominis audacia atque coërcita, diuturni carceris custodia; ac nisi mite Principis illius ingenium, & à cæde hominum abhorrens, obstitisset, supplicio affectus, pœnas temeritatis debitas justasque solvisset. At dimissus, profectus est in Galliam, ibique, ingenii laude, opes ac divitias reperit: tum Romam veniens, summa omnium voluntate, Academiæ Humoristarum Princeps est factus, in cujus etiam mores, novas ingenii exercendi rationes induxit. Margarita Sarrocchia, de ingenii acumine atque præstantia, cum eo habuit contentionem. Præstabat quidem ingenio, & poëticæ facultatis laude, Sarrocchia; sed nihil ad Marinum. Postremo Neapoli, stranguria, hoc est urinæ reddendæ difficultate confectus, in complexu patrum Theatinorum, quos etiam bonorum suorum hæredes instituit, extremum vitæ spiritum edidit.

IVLIVS CÆSAR STELLA.

IVlius Cæsar Stella, Romanus, fuit excellenti vir ingenio, & ad studia literarum in primis apto. In hoc natura, quid efficere posset, in puero videtur experta. Nam ita celere illi ingenium tribuit, ita lepidum, ita amœnum, ut in ipso pene ineuntis ætatis flore, in faciendis versibus, senum multorum gloriam antecesserit, ac prope, simul ac natus, maturitatem adeptus fuerit suam. Etenim nondum annos natus viginti, libros Columbeidos edidit duos, poëticis omnibus laudibus ita refertos, ut M. Antonii Mureti, Petri Victorii, Angeli

Bargæi, Petri Magni, aliorumque doctorum virorum, qui tum maxime florebant, testimonio, senius illud opus, quam non illa modo sed longe etiam superior ætas ferret, judicatum sit, & summis in cælum laudibus elatum; neque dubitat Franciscus Bencius, à quo ille eruditus fuerat, discipulum suum se magistro majorem asserere. Sed tam secundus properantis naturæ favor, tanquam ventus, hominem cito defecit; qui cum consedisset, simul etiam festinantis vis illa ingenii quievit, neque postea quidquam, quod magnopere dignum esset laude, perfecit. Quamquam sit verisimilius, ipsum naturæ potius, quam naturam ipsi defuisse. Nam, cum satis se adeptum laudis & gloriæ arbitraretur, summum illud studium remisit, quo à puero fuerat incensus; ac maluit in aulæ luce, honorum sectator, versari, quam in umbra domesticorum parietum delitescens, ad summam poëticæ facultatis laudem pervenire. Fuit, ob præstantiam ingenii, multis summis Pont. carus, sed Clementi VIII etiam in amore ac delitiis, à quo etiam inter cubicularios intimos est adlectus; quem locum deinceps apud alios Pontifices tenuit. Sed demum cupidus liberorum, qui essent generi monumentum & sibi, senex jam duxit uxorem; at die quodam, dum vini cyathum cupidius haurit, subita morte correptus, excessit è vita.

SILVIUS ANTONIANUS.

IS omnibus exemplo debet esse, quantum in hac Urbe polleat, ab ineunte ætate, probitati ac literis operam dare. Nam Romæ humili loco, obscuris parentibus, & aliena ope indigentibus ortus, sola virtutis & ingenii commendatione, in locum honoris ac dignitatis, regali fastigio proximum venit; processurus honoribus longius, nisi mors intercessisset. Puer in ludum missus, ea ingenii celeritate, quæ à magistris tradebantur, excipiebat, custodiebatque memoria, ut incitatam æqualium suorum industriam, quadrigis, ut dicitur, albis, antecederet. Ita in versibus faciendis erat felix, ut annos natus non amplius decem, quavis proposita mate-

materia, eos versus ex tempore funderet, quos quivis vir doctus, vix multo tempore, multoque labore adhibito, composuisset; cujus rei periculum factum est maxime in prandio, quod Cardinalis Pisanus pluribus sui ordinis viris clarissimis dedit. Nam cum Alexander Cardinalis Farnesius, fasciculum florum Silvio tradidisset, quem illi ex Cardinalibus convivis redderet, qui Pont. Max. futurus esset, puer Cardinali Medicæo obtulit, qui multo post ad Pontificatum max. Pii Quarti nomine, ascendit, ejusque laudes, ad lyræ cantum, elegantissimis prosecutus est versibus; quod Cardinalis de industria factum, neque carmen illud extemporarium, sed accurate cogitateque compositum domoque allatum, existimans, ut ipse ludibrio haberetur, non leve commoti animi signum dedit; sed à Cardinalibus, id persancte negantibus, rogatus, ut experiretur, & argumentum, quod magis sibi placeret, in medium afferret; tum ipsum vere de pueri ingenio existimaturum; quod ab eo factum cum esset, ita puer eleganti carmine, ita verborum ac sententiarum luminibus illustri, rem sibi propositam explicavit, ut Cardinalis, summam in admirationem elatus, simulac factus est Pont. conquisito illi, & invento, Pontificiis in ædibus, honorificum locum, & quotidianum victum, magnifice præbuerit. Nam Hercules Ferrariæ Dux, qui Marcello II Pontificatum Max. gratulatum advenerat, & pueri ingenio mirabiliter delectatus fuerat, maximis propositis præmiis, eum Ferrariam attraxerat, & doctissimis viris, doctrinis omnibus excolendum formandumque tradiderat. At Pius Pontifex, primum illi humaniores has litteras in Gymnasio Rom. publice docendi munus attribuit, summa mortalium omni approbatione; adeo ut, quo die inciperet explicare orationem pro M. Marcello, tanti ad eum concursus, audiendi gratia, ex tota Urbe fierent, ut quinque & viginti Cardinales, ob eandem causam, accederent; tum gymnasii ejusdem Rectorem, Camillo Perusco Alatriensium Episcopo, eum subrogavit. Hoc Pontifice vita functo, cum sanctioris vitæ studio incensus, totum se Philippo Nerio in disciplinam dedisset, ultro à Pio V in demortui Pontificis lo-

cum suffecto, sacri Cardinalium collegii à secretis munus, ultro sibi delatum accepit; quem locum, quinque & viginti annos, summa integritatis prudentiæque cum laude tenuit. Papiensem Cathedram à Gregorio XIV sibi oblatam, constantissime repudiavit. Sed tantum ingenii, probitatis, sapientiæque lumen, quia majus erat, quam ut uni tantum Reip. Christianæ parti colluceret; dignum profecto erat, quod altiori in loco collocatum, in universam Ecclesiam lucis suæ radios effunderet. Itaque Clemens VIII, qui singularia hominis merita nosset, cubiculo Pontificio, & sanctioribus brevibus eum præfecit; postremo, in sacro purpuratorum Patrum Senatu commemoratis ejus virtutibus, S. R. E. Cardinalem renunciavit. Ajunt, Alexandro Cardinali Montalto, qui ob leves nescio quas offensiunculas, contumax in Silvium fuerat, sæpius has voces excidisse, se neminem posthac, qui talari tunica & pallio uteretur, quantumvis humilem & abjectum, contemptui habiturum: nam posse fieri, ut quem contemneret, ac pro nihilo duceret, non ipsi modo par honore ac dignitate, verum etiam superior evaderet. Sed tandem vir longe clarissimus, perpetuis curis laboribusque confectus, cumque noctes aliquas, scribendis brevibus, totas evigilasset, lethalem in morbum incidit, cujus vim sustinere non potuit. Mortuus est anno ætatis suæ tertio & sexagesimo; qui annus, scansili annorum lege occidua, quam climacteras appellant, quam plurimos aufert. Genus orationis habuit, ut ex orationibus ejus apparet, liquidum, fusum, profluens, & à sententiarum ineptiis abhorrens. Scribenti, ita verba omnia, atque sententiæ veniebant in mentem, ita quæ essent apta sub acumen styli subibant, ut nulla, ejus scripta, litura fœdaret. Tradunt, qui ejus vitæ acta memoriæ ac literis prodiderunt, nullam eum mulierum notitiam habuisse, sed corpus animumque ab omni labe purum conservasse. Dum sanienti gaudent, mortem sibi iminere, Epla familiari Scipioni Alexandro [illegible], Gelasio.

DOMI-

DOMINICVS TVSCVS.

IN Dominico Tuſco perſpicuum & apertum magis apparuit, in Vrbe omnium principe, non genere ſed virtute certari; ac novorum hominum induſtriæ, ad ſummam amplitudinem aditum patere. Hic, ex Caſtro Arano tenui, atque humili Regienſis Diœceſis pago primum Romæ, ad ſuſtentandam inopiam, parva mercede, tenuiſſimi cujuſque negocia procuranda, tum pro aliis poſtulando, cum probitatem ac diligentiam ſuam omnibus probaſſet, paulatim ad majora negocia adhiberi cœptus eſt; adeo ut Clemens VIII, poſt graviſſimas provincias illi commiſſas, Vrbis regendæ munus demandarit; quo cum fide & integritate adminiſtrato, demum eum, ſummis laudibus ornatum, in auguſtiſſimum Patrum ampliſſimorum ſenatum adlegit: ac ne ad ſummum Pontificatus Max. verticem perveniret, ſermonis libertas obſtitit. Nam cum Leone XI extincto, comitiis Pontificiis, de altero in ejus locum ſubrogando ageretur, & Cardinales complures ſuis ſuffragiis, ad eum eligendum, tanquam pedibus irent; interceſſit Cæſar Baronius, ac magna voce clamans, non decere, in Petri ſolio conſpici niſi eum, cujus ex ore verba accurata, gravia, ac ſummo Pontifice digna prodirent, eorum curſum retardavit; ſed cum magnis clamoribus & contentionibus, à ſuffragatoribus ipſius res ageretur, tandem ejus cauſa victa eſt, ac de ſummi Pontificatus ſpe in perpetuum dejectus; quam ille repulſam incredibili magnitudine animi tulit, vel ob id ipſum Pontificatu maximo dignus, quod ejuſdem ſibi è manibus elapſi deſiderio non magnopere commoveri viſus ſit. Nam continuo, ſumma animi alacritate, ad opus illud ingens Communium concluſionum, quod inchoaverat, abſolvendum typiſque mandandum ſe contulit. Humiles & obſcuros homines, ad ſe venientes, humaniter excipiebat, eiſque erat auctor, ut labori, ac juris civilis ſtudio, ſe naviter traderent; nam fore, ut eorum labores maximis præmiis compenſarentur. Ac de me, ajebat, exemplum, quod vobis ſit utile, ſumite. Ego,

ex vulgari causidico, multis antea honoribus functus, Vrbis Gubernator, Episcopus & Cardinalis evasi, ac nihil propius est factum, quam ut Sum. Pont. fierem. Decrepita ætate, annos natus prope nonaginta, de ædificanda sibi domo cœpit cogitare; quam, in ea parte Vrbis, quæ Mons Citorius vulgo appellatur, amœno, & ab arbitris remoto loco, multis privatis ædificiis emptis subversisque, faciendam statuendamque curavit; credo, quod existimaret, se semper esse victurum: sed accidit, ut antea hominem terra ad se reciperet, quam domui fastigium esset impositum.

AVGVSTINVS OREGIVS.

Pari felicitate usus Augustinus Oregius, ex S. Sophia, ignobili pago in Flaminia, generis obscuritatem sui, morum præstantia & ingenii splendore illustravit. Nam, qua erat animi celsitudine, spretis humilioribus artibus, quibus facile ad victum necessaria parantur, tanquam infra animi sui magnitudinem longissimo intervallo locatis, admirabili liberalium disciplinarum amore, & in primis Philosophiæ & Theologiæ studio exarsit; quibus percipiendis excolendisque ita suam operam dedit, ut illæ, non fere alterum æque sui cupidum nactæ, in suorum arcanorum penetralia adducto, omnia ea capita patefecerint, unde flumina doctrinarum erumpunt; ex quarum fontibus expletus, ab Vrbano VIII, tum Cardinali, acri ingeniorum existimatore, accitus est, ut quod de ejus pectore redundaret, in ipsum, sapientiæ item cupidum, refunderet; cujus doctrinæ abundantia ita se expletum sensit, ut postquam purpureum capitis insigne, cum ex auro geminisque conflata pontificia tiara, permutasset, non satis habuerit, eodem quo antea loco ac numero ipsum habere, sed tantam vim ingenii virtutisque, majori dignam theatro judicaverit. Itaque Basilicæ Vaticanæ Canonicum Theologumque constituit, & pecuniis, quæ ex Pontificis Romani misericordia in pauperes erogantur, præfecit; postremo in eum amplitudinis gradum hominem evexit, quo præter Pontificatum mox nullus
est

est in Ecclesia celsior, neque clarior; & quo Cardinalis eum locum, quò decet splendore ac magnificentia tueretur, Beneventanæ Archiepiscopalis cathedræ præposuit, unde magnam vim pecuniæ quotannis acciperet. Tantum sapientissimus Princeps virtuti, ab omnibus fere naturæ & fortunæ ornamentis nudæ, honorem habendum esse existimavit. Sed Beneventi, dum magis gregis sui commodis quam sibi consulit, vitam amisit; uno de sacra Theologia atque altero tantum libro, de immortalitate animæ ex Aristotelis sententia, editis.

FRATER THOMAS CAMPANELLA.

INter egregia doctorum hominum ingenia, duo clarissima familiæ Dominicanæ lumina, longe lateque eruditionis & doctrinæ radios diffudisse conspeximus; F. nimirum Thomam Campanellam, & F. Nicolaum Riccardium; sed prior F. Thomæ splendor nostros in se oculos atque ora convertit. Hic Styli, quod est Calabriæ oppidum, ortus, mature se intra Dominicanorum claustra conclusit; hoc est, annos natus non amplius tredecim; sed non minus celeriter eximii, ac supra humanæ conditionis vires ingenii, signa dedit. Nam cum Philosopho operam daret, quæ ab ipso accipiebat, continuo acumine eloquentiaque majore, aliis tradebat. Sed tanta vis ingenii non potuit diutius, angustiis unius cœnobii finibus contineri; longe majorem campum, in quo excurreret, exposcebat, ac primum proximas regiones, tum remotiores, nominis sui fama complevit. Nam magister, unde prima doctrinæ rudimenta acceperat, à fratribus Franciscanis, Conventualibus, ad publicas disputationes Cosentiam invitatus, cum subito implicitus morbo venire non potuisset, subrogavit suum in locum Thomam; qui ita præclare, ita docte, traditas sibi partes exegit, ut esset omnibus miraculo, ac Telesii, cujus ille ne nomen quidem audierat, ingenium in eum immigrasse diceretur: quo ille audito, ejus Philosophi librum intra paucos dies devoravit, ejusque philosophandi rationem penitus perspexit, ac probavit; nec mora, minus undecim mensibus, ad

Martæ librum, undecim annorum labore studioque contra Telesium exaratum, rescripsit. Cujus postea imprimendi gratia Neapolim cum venisset, atque è navi egressus, præter Ædem S. Mariæ Novæ Franciscanorum, ligneo utentium socco, transiret, ex turba euntium ac prætereuntium incensus est cupiditate cognoscendi, quid intus rei ageretur; atque disputationibus operam dari cognovit, in quibus cuivis contra disserendi facultas dabatur. Itaque sese certamini, una cum aliis, objecit, cœpitque ea, quæ tanquam firma ac rata ponebantur, tot argumentis, tam validis, tam apte arguteque conclusis, labefactare atque convellere, ut ovanti similis reductus sit domum à fratribus sui ordinis, ac postero die, & aliis deinceps multis, coactus sit in eruditam illam aciem certamenque descendere, unde semper, magna cum laude, victor discedebat. Illud vero sui nominis famam, supra quam dici potest, in immensum auxit, quod, cum in illis disputationibus, Theologorum quoddam placitum in contentionem certamenque deductum esset, ac multa docte arguteque in utranque partem essent allata, nescio quod docti cujusdam, ex suo ordine, senis dictum, utpote verum, cum plausu excepit, & in cælum laudibus extulit; at senex iratus: Tace sis, inquit, nec te immisce; de Theologicis hic rebus ambigitur, quas tu ne primoribus quidem labris attigisti. Quo hominis in primis iracundi dicto exarsit ille, nec tulit; Ac vide, inquit, quam ego sim harum rerum ignarus ac rudis, ut possim te decem annos in disciplina habere, ac postea adigere, ut fatearis, te nihil scire vel intelligere. Ac reprehensum senis illius argumentum, & sanctorum Patrum sacrarumque literarum testimoniis confirmatum, tanquam amentatam hastam, ita cœpit ingenii lacertis ac viribus intorquere, ut omnium consensu fuerit judicatum, à Campanella semper omnes, illo autem die etiam ipsum à sese superatum. Quæ victoria magnos illi, in omnem vitam, bellorum tumultus excitavit. Primum, à sene illo, cujus contumaciam retuderat, apud Quæsitores fidei accusatus, quod, tantam vim doctrinæ, cujus ne literam quidem didicisset, ex inferorum fontibus hau-

hauſtam ebibiſſet. Deinde Neapoli perduellionis reus factus, quod regnum illud hoſtibus prodere conatus eſſet. Cujus criminis ſuſpicione conjectus in carcerem, quinque & viginti in eo annos, omnibus confectus miſeriis exegit, & in primis ultimum vitæ diſcrimen adiit; cum quæſtione de eo quinque & triginta horis, dire ac crudeliter habita, omnes, circa ſedem, venæ arteriæque, tormentorum immanitate diffractæ, eam vim ſanguinis emiſerunt, ut ſiſti non poſſet; ad quæ tormenta eam animi fortitudinem attulit, ut ne vocem quidem unam emiſerit, docti ac ſapientis viri gravitate indignam. Sed demum, ex vinculis illis elapſus, cum novam ſibi tempeſtatem commoveri animadverteret, fugit in Galliam, tanquam in portum, Regi illi ac regni proceribus, quoad vixit, acceptiſſimus. Scripſit ingens opus, de reformatione ſcientiarum, decem in codices diviſum, quorum ſinguli, plures in partes diſtribuuntur; unde, nihil acutiſſimo ingenio homini tam fuiſſe propoſitum apparet, quam relictis veteribus viis, ad omnium ſcientiarum notitiam, novum atque directum iter aperire. Scripſit etiam alia permulta, partim edita, partim nondum impreſſa, quorum index à Iacobo Gaffarello recenſetur.

F. NICOLAVS RICCARDIVS.

QVis unquam exiſtimaſſet, in ſumma corporis pinguitudine, quæ, ne ad terram ſuo pondere rueret, bacillo ſuſtentanda erat, qualis Nicolao Riccardio contigit, latitare ſapientiam? Quis credidiſſet, in enormi capitis magnitudine, ſoliditate atque duritie, qua ſæpe ille nuces, & quod eſt in malo Perſico duri, uno ictu comminuebat, locum habere ingenii admirandum acumen? Fuit Nicolaus Riccardius, natione Italus, patria Ianuenſis, nobili loco natus, quamvis, ab ineunte ætate in Hiſpania educatus, ac liberalibus diſciplinis inſtitutus, ita Hiſpanice loqueretur, ut pro Hiſpano haberi poſſet. Inerat in eo magnum ingenium, eloquentiæ ſumma vis, memoria, quæ res, ab eo perceptas, ita fideli cuſtodia ſepiret, ut nunquam eas elabi pateretur,

teretur. Cujus memoriæ fiducia, de quacunque re proposita, diserte copioseque dicebat ex tempore, & in familiaribus colloquiis, ac præsertim in concionibus, quas ad populum habebat, ea rerum ac sententiarum copia redundabat, ut Philippus III, Rex Hispaniarum, qui ejus concionibus interfuerat, ob excellentis abundantiam doctrinæ, non hominem, sed monstrum potius hominis eum esse, palam multis audientibus, dixerit; quod illi cognomen ita adhæsit, ut nunquam exciderit, neque vulgo alio nisi mon stri nomine appellabatur. Sed cum tot rebus floreret, judicii tamen laude caruit; in quo ita interdum claudicabat, ut quæ ab eo à re aliena dicerentur, omnem ingenii commendationem everterent. Venit in Italiam, Hispania pulsus, ut ajunt, quod constantem, apud omnes gentes, ac præsertim apud ejus nationis homines, de innoxio Deiparæ Virginis Conceptu sententiam nimis acriter vehementerque oppugnaret. Denique Romam profectus, in Vrbe, vel potius in arce orbis terrarum, in luce omnium gentium, quò, quidquid est ubique præclarum ac laudabile, confluit, ingenii, eruditionis, eloquentiæ, doctrinæque suæ domicilium sedemque constituit, & statim animos hominum ad se, dicendi novitate, convertit; & simul ac auditum erat eum esse dicturum, locus in subselliis occupabatur, templum complebatur; corona multiplex; ubi surgebat dicturus, continuo silentium; deinde crebræ assensiones, multæ admirationes; genus dicendi acre, incitatum, ac vehemens; sententiæ interdum magis acutæ quam graves, magis venustæ quam utiles, magis crebræ quam necessariæ; ea non parum sæpe amplificandi gratia afferebat, quæ impietati, quam catholicæ veritati, propiora viderentur esse; quæ aut arguta verborum interpretatione, aut alia aliqua ingenii machinatione ab erroris calumnia vindicare, & ad id, quod volebat, conabatur attrahere. Hæc ingeniosis hominibus, juventuti præsertim, admirationi erant, doctis & cordatis hominibus non probabantur. Verum, dicente ipso, hæc atque alia ejusmodi vitia, vocis magnitudo, orationis ubertas, dicentis alacritas, actionis splendor ac dignitas tegebat. At cum se
ad

ad scribendum conferret, hæc omnia, actionis præsidio nudata, sese judicantium arbitrio offerebant; ut in commentario in Litanias, ab ipso edito, apparet; in quo non pauca, temere ac perperam scripta, F. Thomas Campanella, perpetuus illius obtrectator, collegit, & in unum codicem retulit, typisque mandandum curavit. Sed, omnium confessione, magnum existimationis suæ damnum fecit in eo libello, quem paucis ante mortem annis edidit. Nam cum assiduam multorum annorum operam studiumque collocasse diceretur in refellendis, quæ contra sacrum Concilium in celebri vulgatoque libro scripta essent, cumque eximium aliquod opus ab eo, singulari doctrina & eruditione refertum, expectaretur; ecce tibi, ex tanta hominum expectatione, quam de se concitaverat, tanquam ex parturientium montium alvo, vix paucæ chartulæ, veluti ridiculus mus, prodiere. Magistri sacri Palatii munus administravit; denique in locum F. Francisci Nerii, ex cucullatorum familia concionatoris Pontificii, ab Vrbano VIII suffectus est. Referunt aliqui, escæ hominem maximæ fuisse; sed non minorem illa ingentem corporis molem, quam gerebat, poposcisse, quæ multo cibo esset alenda. Alii vero, ut cibi vinique parcissimum, eum laudant; ut in prandio, unico sæpe ovo fuerit contentus; quod in homine tam pingui tamque obeso, mirum atque incredibile videatur. Sed quoniam id mihi non plane compertum est, in medio relinquo. Id quidem certum est, eum apoplexia interiisse.

HIERONYMVS ALEANDER IVNIOR.

FOrum Iulii, optimorum semper ingeniorum, ad omnis eruditionis, ac præsertim ad poëticæ facultatis laudem efflorescentium, feracissimum extitit; atque, ut innumeros taceam, quos, ex superiorum sæculorum memoria, edidit, & in primis, ut Hieronymum, Io. Baptistam, & Cornelium fratres Amaltheos præterea, quorum carmina suavitate, cultu, ac nitore, veterum poëtarum gloriæ proxima, in laudem & admiratio-

rationem sui ævi suspiciuntur ; novissimo demum fœtu ager ille fertilissimus Hieronymum Aleandrum juniorem extulit, Hieronymi Aleandri, Cardinalis Brundusini, omnis doctrinæ laude cumulatissimi, pronepotem, & Amaltheis, quos diximus, materna arctissima cognatione implicitum (fuit enim maternus illi avus Hieronymus.) Hic ingenio, eruditione, ac morum elegantia apprime præditus, non ita multis annis post quam Romam venit, in aulam Octavii Cardinalis Bandini exceptus, egregiam eidem, per viginti ferme annos, in scribendis epistolis operam navavit; & statim, quo erat in bonas litteras animo ac voluntate, Academiæ Humoristarum, tum primum nascenti, se totum addixit, in eaque perpetuis commentationibus sese exercuit, in ejusque *Impresam*, eruditissimum librum, vernacule scriptum, edidit. Adolescentulus antea in Caji Institutiones egregium commentarium typis mandandum curaverat, cum vix ex Iurisconsultorum disciplina prodiisset; tum Romæ, de suburbicariis Regionibus, adversus Anonymum hæreticum, librum, doctissime scriptum, emisit; antiquæ tabulæ marmoreæ, solis effigie symbolisque exculta, accuratam explicationem, atque ad Paulum Gualdum, Archipresbyterum Patavinum, expositionem argumentorum, in zona antiquæ tabulæ marmoreæ exculptorum attulit; præterea, edito optimorum carminum volumine, quid in ea facultate posset, ostendit; postremo, sumpto Adonidis Marini patrocinio, egregium illud poëma, adversus equitis Stiliani censuram, contumeliis plenam, tueri conatus est. Scribendi ejusdem ratio, tum in soluta oratione, tum in versibus, adeo erat pura, adeo elegans, adeo perspicua, ut sæpe ex me audiret, tum demum me mihimet doctum eruditumque videri, cum sua legerem, cum autem in aliorum scripta, qui se eloquentes dici vellent, incurrerem, tum plane me indoctum, omniumque rerum rudem agnoscere, eo quod verbum prorsus in illis nullum intelligerem. Vrbano VIII ad Pontificatum Max. evecto, ipso adnitente Pontifice, ex Cardinalis Bandini domo, in aulam Barberinorum adductus, Francisco Cardinali Barberino, fratris Pontificis filio,

filio, traditus est, ab epistolis Latinis scribendis; quem etiam secutus est in Galliam, Legati jure ac nomine ad Regem illum missum. Sed qui itineris, tam longi, labores fortiter constanterque subiisset pertulissetque, vim morbi ferre non potuit, ex frequentibus concœnationibus compotationibusque cum amicis & contubernalibus aliquot suis contracti, quos inter convenerat, ut, tertio quoque die, mutuis se invicem conviviis exhilararent. Nam homini tenui & infirma valetudine, apud mensam plenam, necesse erat plus sumere, quam suus ferre stomachus posset. Mortuus, elatus est Academicorum Humoristarum humeris, atque, in ea Academia, de qua erat optime meritus, Francisci Cardinalis Barberini opera sumptuque, amplissimo funere cohonestatus.

HIERONYMVS PRÆTVS.

Franciscum Cardinalem Barberinum, quem modo meminimus, in Hispaniam, sedis Apostolicæ Legatum, proficiscentem (cum Hieronymus Aleander, adversa valetudine impeditus, non posset prosequi) scribendarum epistolarum partes demandatæ sunt Hieronymo Præto Bononiensi, ex nobili vetustaque familia, qui statim ab excessu Gregorii XV, Pontificis ejusdem fratris filio relicto, cujus lateri honorarius custos fuerat additus, ad id, unde spes nova utilitatis futuræ ostendebatur, vela dederat, hoc est, ad novos rerum dominos transierat. Verum, quasi præsagiret animo, illud sibi iter fore postremum, ante suum è vita discessum testamentum fecerat, & amicos ad unum omnes salutaverat, ac valere jusserat, quos nunquam postea se esse visurum affirmabat. Neque ejus prædictio vana evenit. Nam itineris labore molestiaque confectus, Barcinone diem obiit supremum. Erat homini ingenium satis acre, amœnum, & ad humaniores literas mire propensum. Adolescens juri civili operam dederat, ac magnam de se opinionem concitaverat. Nemo enim erat, qui eum nosset, qui non existimaret, magnum eum Iurisconsultum evasurum. Sed cum severiora hæc studia lene ac

mite

mite ejus ingenium respueret, humanissimas ac liberalissimas artes, ad quas natura ferebatur, toto pectore amplexus est, & in amore ac deliciis, usque ad extremum vitæ spiritum, habuit. Leguntur ejus rhythmi, sententiis ac translatis paulo audacioribus referti, sed adolescentium assensioni accomodati, è quibus omnibus ipse suæ Salmaci palmam dabat. Multæ præterea Academicæ disputationes sunt ab eo erudite eleganterque compositæ, & in his Commentarius, quo Comitis Rodulphi Campeggii poëma, de Virginis Deiparæ lacrimis, illustravit.

POMPEIUS CAIMUS.

EGregia atque præclara Pompeji Caimi Vtinensis, Medici atque Philosophi, omnium fere liberalium artium scientia majorem sibi apud omnes homines amorem & gratiam conciliasset, si non eam nimius sui amor, & contemptor aliorum animus corrupisset. Erat Græcis & Latinis literis doctus, poëticæ facultatis studiosus, philosophus, non unus è multis, sed prope singularis; rei medicæ peritissimus, ad cujus scientiam longum usum & exercitationem adjunxerat. Romam profectus, Rogerii Abbatis Tritonii, popularis sui, commendatione, ab Alexandro Card. Montalto, qui per eos dies medicum amiserat, magnis præmiis domum suam est invitatus; quæ res magnam illi existimationem apud omnes peperit. Nam summorum ac locuplerum hominum, ancipiti morbo laborantium, curationibus cœptus est adhiberi, unde magnam vim pecuniæ fecit; & in gymnasio Romano Philosophiam docendi munus magnis stipendiis obtinuit; quo in munere aliquanto felicior, quam in curandis ægrotantium morbis, habebatur. Etenim contingebat, ut, ipso curante, multi extinguerentur; in quorum numerum venit Card. Montaltus, unde illi large vitæ alimenta suppeditabantur. Sed in hac arte, sicut in ceteris, fortuna dominatur; & vulgus, ubi bene curationem aliquam evenisse novit, continuo Medicum illum catum & doctum declarat; indoctum autem & rudem eum, cui vertit

vertit male. Desiderabatur interdum in eo judicium, quo deficiente aliquando, ad ineptias delabebatur: sed verum est, quod dicitur, nullam esse sapientiam sine aliqua mistione levitatis. Cardinali Montalto è vivis sublato, conducta est ejus opera à Rep. Veneta, ut, in Patavino gymnasio, medicæ facultatis præcepta traderet. Sed ante suum ab Vrbe discessum, à Paulo V Pont. Max. in equitum aureatorum militiam adlectus est; qui honor, nisi summorum Principum oratoribus, non habetur. Patavii, ex ingenii æmulatione, cum Cæsare Cremonino simultates, sicut antea Romæ cum Iulio Cæsare Lagalla fecerat, suscepit exercuitque. Docturus discipulos, lectica usque in scholam se deferri jubebat. Decessit, multis præclaris ingenii sui monumentis relictis, atque bibliotheca sua Reip. Venetæ, testamento, legata.

FABIVS LEONIDA.

Fabius Leonida, in oppido S. Floræ ortus, poëta summus ab ineunte ætate, poëticæ facultatis studium, ad quod naturâ ferebatur, coluit, in eoque diligentissime se exercuit. Multa scripsit, tum Etrusco tum Latino sermone, cum esset utriusque linguæ peritissimus; sed accurate, magno studio, magnoque labore. Nam in ea, quæ scripserat, severe inquirens, ex Horatii præceptis decies & plusquam decies castigabat emendabatque, quo videlicet ad summam elegantiam summa etiam perspicuitas ac nitor accederet; & facile utramque assecutus est laudem. In rhythmis, in quibus aliquot annos, ceteris fere studiis omissis, multum operæ ac temporis posuit, cultu, nitore, elegantia, non video, cui suorum æqualium debeat cedere. Odæ, quibus plus operæ tribuit, proxime, neque admodum longo intervallo proxime ad Horatii excellentiam accedunt; quas, cum in Academia Humoristarum, ex quorum numero erat, recitaret, magnam ingenii sui admirationem & plausum excitabat. Erat præterea ad omnes liberales artes à natura factus, ut quamcunque in partem ille se daret, in ea excelleret. Optime scienter-

que fidibus canere, eleganter psallere, in exarandis literis, elegantissimis characteribus uti; epistolas, sermonis elegantia, sententiarum gravitate, & convenientes eorum, ad quos mittebantur, dignitati, componere; in quibus scribendis, multis summis viris egregiam ac laudabilem operam navavit; in his Io. Baptistæ Raymundo, Cameræ Apost. Clerico, Benedicto Card. Iustiniano, Francisco Card. Boncompagno; à cujus se comitatu sejunxit, quia Neapolin cum illo, ad Archiepiscopalem illam cathedram traducto, ire noluit; seu pertæsus aulæ, seu ardentissimo poëtis amore inflammatus; cui contraria est in primis aulæ occupatio, atque animus ambitionis labore districtus. Non tamen ejus meritis, ut plerisque aliis accidit, par fortuna respondit. Nam neque ad honores ascendit, neque ad mediocres saltem divitias opesque pervenit. Imo cum, relicto Cardinali Boncompagno, se posse putaret ex redditibus, quos ex aliquot sacerdotiis pensionis nomine exigebat, & ex nummis, quos ex pecuniis in fœnore collocatis capiebat, vitæ necessitatibus suppeditare, nihil factum est propius, quam ut debitorum improbitate fœnus & sortem amitteret. Postremo ad convertendos in Latinum sermonem, vario carminum genere, Davidis Psalmos, operam, studium, & laborem contulit; quo in studio occupatum vita defecit, apoplexia subreptum, cum de eo Florentiam ad Io. Carolum Medicæum, magni Etruriæ Ducis Ferdinandi fratrem mittendo ageretur, ut eum optimus ille Princeps, bonorum ingeniorum studiosus, scribæ loco ad manum haberet.

IO. ZARATINVS CASTELLINIVS.

IO. Zaratinus Castellinius Io. Pauli Castellinii filius fuit, viri in Romani Pont. aula spectatissimi, quod omnium fere Germanorum Principum negocia, magna cum fidei & integritatis laude gerebat. Sed Io. Filius, statim à prima adolescentia, mire se ad humanitatis studia propensum ostendit; hinc omnes quos norat harum politissimarum artium cupidos adire, amicitia comprehendere, colere, tum, patre amisso, à quo ad jus civile

civile perdiſcendum invitus compellabatur, à curis omnibus vacuus, illuc contendit, quo natura eum ſua ferebat; otiumque in evolvendis veterum ſcriptorum libris omne conſumpſit. Fuit vir acri judicio, non mediocri ingenio, idemque eruditus Latinis literis, antiquitatiſque Romanæ litterate peritus; veterum autem inſcriptionum erat adeo ſtudioſus, ut in eis perquirendis interpretandiſque pene mori videretur. Hinc fiebat, ut quoad Romæ vixerit, nullus fere dies fuerit paulo ſerenior, quin in aliquo prædio vel agro conſpiceretur, ubi ex veterum villarum ruinis ſaxa vel lapides effoderentur; ut ſi quæ in eis tabulæ marmoreæ, Græcis vel Latinis notis inſculptæ, inventæ eſſent, vel eas precio auferret, vel quod in eis ſcriptum eſſet, in ſua pugillaria referret. Scripſit epigrammata, tum jocoſa, tum gravia, multo ſale leporeque conſperſa, aliaque non parum multa plena eruditionis opuſcula, quorum ſingula, ut tempus & occaſio ferebat, impreſſoribus, typis excudenda, mandabantur; quæ ſi eſſent unum in corpus collecta, ſatis magnum volumen efficerent. Fuit maxima ex parte auctor Iconologiæ, quæ Cæſaris Ripæ nomine impreſſa, pictorum cælatorumque omnium manibus teritur. Vir nullus erat in Italia, eruditionis laude conſpicuus, qui cum illi aut amicitia non eſſet aut uſus litterarum. Annum quintum ſupra trigeſimum agentem evocavit ad ſe Faventia, natale parentis ſui ſolum, poſt biennium remiſſurum; ſed Vrbis ocium & amœnitas haud magno negocio hominem, ab honorum ambitione atque aulæ ſtrepitu abhorrentem, retinuit, ſuaſitque locum illum, ubi propter ingenium & eruditionem erat in honore ac precio, patria ſede mutare. Itaque, relicta cogitatione Romam redeundi, ibi ſe in litteris abdidit, ac demum annos natus unum & ſeptuaginta, ſimul ſcribendi & vivendi finem fecit, urinæ vitio interceptus: cujus reddendæ difficultate cũ premeretur, atque eſſet neceſſe eam ſæpius manu moliri, nec calculus, qui intus ſe opponeret, pelli poſſet; accidit ut urina, relicto naturali itinere, novam ſibi ad exeundum viam muniret; quo in loco cum ſua vi & acrimonia ulcera & inflammationes excitaſſet, demũ homini interitũ attulit.

IO. BAPTISTA FENSONIVS.

VRbis Faventiæ mentio fecit, ut nobis veniret in mentem Io. Baptistæ Ienſonii I. C. civis ejuſdem clariſſimi; quamquam ille ſe Brarſichellæ ortum dicat, quod eſt Æmiliæ oppidum non ignobile, quodque ſemper multos Romam miſit in omni virtutum genere præſtantes viros; & nos eodem tempore in auguſtiſſimo Cardinalium collegio duos ex eodem oppido vidimus, eo loco ac munere digniſſimos. Sed Faventia civem etiam eum ſuum agnoſcit, qui non comitate & hilaritate, ut alii, ſed triſtitia & ſeveritate commendatus, omnibus iis honoribus functus eſt, qui uxores habentibus patent. Nam primum Octavio Paravicino Cardinali, Germaniæ patrono, tum Scipioni Cardinali Burgheſio, qui illo mortuo Germaniæ ejuſdem patrocinium ſuſceperat, à cognitionibus fuit; quo poſtea ſuffragante, ad urbanos magiſtratus aſcendit, ac Princeps appellationum primo, nec ita multo poſt Vrbis Senator fuit; quem magiſtratum magnificentiſſimo apparatu adiit, & pompa, tota fere civitate in ejus ſpectaculum effuſa. Sed tam propenſæ in eum voluntatis hanc illi gratiam retulit, quod leges ejuſdem municipales doctiſſimis commentariis illuſtravit; quem librum nemo eſt advocatus, nemo cauſarum patronus, nemo leguleius, quin habeat, legat, quin in reorum defenſionibus utatur. In quo illud mirum accidit, quod ſumptibus, qui in eo opere imprimendo fiebant, ſuppeditandis, inſignem bibliothecam optimorum librorum copia refertam, tot annorum opera, ſtudio, labore, ſumptuque comparatam, quæque uni etiam oppido ſplendori ornamentoque poſſet eſſe, divendidit: tam multis libris, tamque præclaris, unicus illi liber conſtitit. Fuit homo tetricus, ambitioſus, honoris appetens, iracundus, magnus ſui æſtimator; quidquid dixerat, velut Apollinis oraculo profectum videri volebat. Sed homo catus, qui recte noſſet aliis cavere, in ſuis negociis hebes ac tardus inveniebatur; quo factum eſt, ut extremo vitæ ſuæ tempore, arduis & contortis litibus, ſua in curia & indili-

gentia

gentia excitatis, implicitus, ex ægritudine & articulari morbo decesserit.

HENRICVS FALCONIVS.

Dignus est Henricus Falconius Romanus, Academicus Humorista in primis, qui ob celeres ingenii alacris, prompti, & tanquam exultantis equuli, motus, posteritati tradatur. Hic mores adolescentis nunquam exuit; sed semper remansit idem. Nam quamvis annorum decursu ad summam senectutem pervenisset, neutiquam tamen extitit ingenio senex, neque ab iis studiis unquam exaruit, quibus ab adolescentia fuit imbutus: neque tamen quidquam ingenuo ac liberali homine indignum admisit; sed cum hominibus festivis & jucundis vivere, de amore ac rebus amœnis & voluptariis loqui, & quamvis esset lingua celeri & incitata, ac verborum non egens, suam tamen partem sermonis aliis relinquere, nemini oblocutor esse, sua aliis carmina recitare, aliorum audire, & si probabilia viderentur, verbis in cælum efferre, ediscere, aliisque ad cognoscendum proponere; sin autem minus probarentur, modice & caute reprehendere, & quidquid in eis desideraret exponere, amicis obsequi, adesse, opitulari; sed in primis (unde apud maledicos aliquos non belle audiebat) præclara juvenum ingenia, præsertim si essent cum formæ dignitate conjuncta, more Platonico adamare; ita tamen, ut nemo eum unquam cum ipsis ambulantem aspexerit. Præter eas horas, quas cibo somnoque dabat, nunquam domi se continebat. Noctu vel in amicorum ædes, quæ semper illi patebant, se recipiebat, ibique ad mediam noctem sermones cum illis protrahebat, vel solus in vicis ac foris obambulabat. Nulla nox tam magna turbulentaque tempestate fuit, quæ retinere eum domi valuerit, quin exiret foras, & sub ædium suggrundis & protectionibus ociose incederet. Et, si major esset vis aquæ, quam possent tecta defendere, in aliquam porticum confugiebat, ibique tantisper manebat, dum vis imbrium sese remisisset. Nocturnarum autem vagationum comitem laternam, in eaque Vulcanum inclusum,

 habe-

habebat; cujus etiam usum amœno ac festivo carmine laudavit, quod hac sententia concludebatur; illi nimirum laternæ generi palmam tribuendam esse, quod esset longum, manubrio crasso, latereque pertuso. Interdiu vero semper habebat decretum aliquem locum, ubi amicis se daret, ubi si solus esset, vel aliquid legeret, vel commentaretur; ac, me puero, Ædes D. Mariæ super Minervam totos eum dies habebat: ac senem, ætate ac stranguriæ morbo confectum, quo periit, in tabernam aromatariam, in foro Rotundæ inter olitores & pomarios sitam, se recipiebat, nec duo & octuaginta annos natus, acerbissimisque stranguriæ doloribus vexatus, si quis invitasset, recusabat in cauponam commessatum ire, ibique se hilarissimum convivam expromebat, ac risus, ludos, jocos, omnemque amœnitatem exercebat. Quæ puer à magistris didicerat, quæque à doctis viris in colloquiis acceperat, nunquam è memoria dimisit, sed constantissime retinuit, & cum res poscebat, in medium proferebat. Erat cavillator facetus, conviva commodus, in lacessendo respondendoque argutus; voce magna, canora, suavi, quæ suis versibus, cum eos recitabat, splendoris non parum accesseret; multæ præterea in eo facetiæ, multi joci, magna exemplorum copia inerat. Iam inde ab ineunte ætate, omne suum studium atque omnem operam in scribendis rhythmis collocavit, & in eo præsertim rhythmorum genere se exercuit, quò venusta aliqua sententiola paucis versibus lepide arguteque concluditur; neque minimam in eo laudem meruit: & quoniam hoc genus carminis ductoribus gregum maxime aptum existimatur, unde etiam nomen accepit; ideo ipse se ex Falconio Falcum pastorem Tiberinum fecerat, eoque se nomine vocari mirifice gaudebat.

IO. FRANCISCVS PAVLIVS.

TVlit etiam ætas hæc nostra alium, acuto, eleganti, facetoque ingenio, suavibus moribus, & admirabili facundia virum, Io. Franciscum Paulium Pisaurensem; in quo magnum fuit Academiæ Humoristarum, orna-

ornamentum ac decus. Nam quoties insignis ille eruditorum cœtus in unum conveniebat, non patiebatur desiderari à se præsentiam suam; sed aderat semper, ferens secum novum aliquem ingenii sui fœtum; qui eo majore cum plausu excipiebatur, quod mira vocis suavitate, sono, & claritate commendatus veniebat ad aures; & quoniam semper illustrem aliquam sententiam non illepide conclusam continebat, ad extremum usque reservabatur, ut in animis audientium aculeos quasi quosdam relinqueret, quibus ad illuc redeundum incitarentur. Sed qualis fuerit ejus facultas, quæ scribendi ratio, perspici potest ex rhythmis, quos edidit; in quibus, quanta vis sit actionis, apparet. Nam vocis auxilio destituti, multum de plausu illo, quo fuerunt excepti, deperdunt. Tanta erat in homine humanitas, tantus in jocando lepos, ut ubi ille adesset, omnis tolleretur ab animis mœror atque tristitia. Principibus Sabellis, quoad vixit, perpetuam in scribendis epistolis operam præstitit: apud quos stranguria, ex scribendi labore & assiduitate contracta, interiit: eorumdemque principum virorum, honoris & gratiæ causa, semel Triumvir conservandæ Urbis fuit electus; qui honor illi delatus tum est, cum Thadæus Barberinus, Urbani VIII fratris filius, declaratus Urbis Præfectus, maxima pompa ac triumphanti similis, magistratum illum amplissimum adiit. Itaque ille conspectus est in auro, Præfecto proximus adequitare. Semper inanibus mulierum amoribus implicitus, nullum tempus ab his curis vacuum habuit; credo ob molliciem animi, vel ob frequentem ejus argumenti tractationem: & aliquando admonitus à me, ut ab ejusmodi nugis animum avocaret, negavit id à se fieri posse; se enim ita à puero assuefactum, ut sine amore nullam esse vitam duceret; quam tamen innocenter sic transigere se affirmaret: at eum arbitror, acerbissimis vesicæ doloribus exercitatum, de alia re potius, quam de mulierum amoribus, cogitare cœpisse.

M. ANTONIVS DE PROSPERIS.

NOn immerito aliquam apud posteros memoriam sui postulare videtur M. Antonius de Prosperis, Palliani, Campaniæ oppido natus, ob insignem memoriam, qua præstitit cunctis, qui una essent ætate. Fuit hic studio & voluntate philosophus, atque fere in omni victu cultuque, ut qui maxime, Cynicus. Habitavit Romæ in Subura, modicis ædibus, inter fæcem & quisquilias Vrbis, hoc est inter eos, quos Zingaros vocant; quos etiam in clientelam acceperat. Ædium earum forma hæc erat; Statim ab ostio aditus erat in cubiculum, ubi ipse prandebat, cœnabat, cubabat, aliaque omnia ad vitæ usum necessaria exequebatur; cubiculo adjunctum erat impluvium, ubi gallinas plures alebat; sequebatur deinde crypta, in qua ligna ad faciendum ignem, & vini optimi cadum inclusum habebat. Nulla erat illi lauta supellex; culcitra humi strata lectum præbebat; quam culcitram undique pulveris omnisque immunditiæ acervus, tanquam vallus munibat, ut gallinæ, quibus interdiu aditus in cubiculum patebat, haberent quod possent unguibus scalpere. Pro bibliotheca erat fictile dolium, ubi libri nullo ordine dispositi jacebant; arcam in qua vestes conderet, lignea gravicembali theca suppeditabat: nunquam ab ædibus sordes amovebat, nunquam parietibus dejiciebat operas aranearum, nunquam vasa ænea, rubigine obsita, in splendorem dabat, nullius ille famuli vel famulæ opellas conductas habebat, ipse sibi famulabatur, ipse sibi obsonabat, obsonia scindebat, ipse sibi cyathissabat, ipse sibi prandium coquebat, ipse ad ignem, qui in foculo cubiculi angulo hærenti lucebat, carnem vitulinam, pullos gallinaceos, turtures, aliasque aves veru infixas versabat. Nam hac una in re à Cynicorum disciplina, qui tenui ac parabili victu contenti erant, discedebat, & in Epicuri scholam transibat, quæ lepidis victibus corpus esse alendum docebat: neque erat quisquam, in quem melius Horatianum illud conveniret, *Epicuri de grege porcus*: nulla aderat mensa, quam torale insterneret, nulla mappa, qua os deter-

detergeret, sed coctos pullos, pugno comprehensos, tanquam accipiter, vorabat inambulans. Omnis aberat cyathus, quo potitaret; sed cyathi munus præstabat fictile poculum, eoque vinum, non unum è multis, sed vini florem, in sese invergebat. At si quando obsonium aliquod nitidiuscule curatum expetebat, emptum cauponi proximo tradebat, qui illud sibi in prandium cœnamve curaret. Erat optimorum piscium avidissimus: itaque cum primum advesperasceret, in forum piscarium cum linteolo sordidissimo, quod plenum auri, quasi puer crepundia, in collo pendens gerebat, properabat; ibique multos bilibres siluros, lupos, inter duos pontes captos, murænas, flutas, aliosque pisces in primis nobiles, quovis precio destinabat. Vnde autem homo pauperculus tantam rem fecerit, qua posset suis sumptibus suppeditare, est operæ precium agnoscere. Liberioris vitæ, sed nulla re prorsus egentis, cupidus, hanc sibi munire ad id, cujus erat cupiens, viam instituit: cœpit in eruditorum conventibus versari, in amicorum colloquiis multa memoriter referre, jaciendisque ridiculis, dicacis memoriaque præstantis sibi viri nomen famamque conficere; qua fama impulsus Petrus Card. Aldobrandinus, qui tum Clemente VIII, ejus patruo, summo Pont. rerum potiebatur, suam eum in aulam excepit, ut à negociis feriatus, animi causa, vel insigne aliquod memoriæ signum dantem, vel argutum aliquod dictum tanquam jaculum mittentem audiret. Quem hominem utraque in re ita probavit, ut sacerdotio locuplete donaverit, unde multa centena aureorum quotannis acciperet. At malus, ubi se locupletatum vidit, Cardinali manum edit, & ab aula ejusdem excessit. Sed ut ad ejus vitæ mores, unde paululum digressi sumus, revertamur; noctu pileis pluribus caput infertum, cervicali commendabat; quos pileos, ut capiti melius hærerent nec exciderent, sordido lino multisque maculis fœdo, mento alligabat. Audivi ex eo, cum diceret, ardentissimo se Chymicæ, quam vocant, artis amore, studioque flagrasse, sed contentum, auri conficiendi rationem, rem multis incredibilem, à se repertam, quamvis sumptu qui non parvo intervallo lucrum excederet, studium

illud penitus abjecisse. Hæc ille. Sed mors, quæ æque mundulos ac venustulos, ut horridulos sordidulosque aggreditur, in suis eum sordibus, fato maturum, oppressit.

M. ANTONIVS DE COMITIS.

PEr idem tempus Philosophus alter, M. Antonio de Comitis nomine, ob vivendi rationem, à communi hominum consuetudine usque abhorrentem, non minus quam superior, sermo erat omnibus. Fuit quidem superiori illi M. Antonio, ætate ac philosophiæ studio, par prope ac gemellus; sed, ut variæ sunt hominum inter se voluntates, moribus longe dissimilis. Ille incomptus ac rudis, nihil æque ac sordes adamabat: hic comptus, elegans, nulla re ita gaudebat, ut mundiciis. Nullæ in laquearibus telæ aranearum conspiciebantur; nihil in pavimentis, quod oculos posset offendere; & si quam in eis paleam deprehendisset, sua manu collectam, in viam dejiciebat; nihil pulveris patiebatur in pileis vel in vestibus hærere; ac si quid ad eas advolasset, statim excutia, eum ad usum facta, pellebat; ad hæc supellex elegans, vasa nitida, toralia, mappæque mundissimæ. Hac una in re cum illo Cynico congruebat, solitudinis nimirum amore: nullum enim virum, nullam mulierem, in famulatu habebat; ipse sibi erat imperator, ipse dominus, idem ipsemet sibi dicto audiens. Non tamen idcirco rem philosopho dignam existimabat, sordidis culinæ ministeriis manum admovere; sed mulierem vicinam conductam in id opus habebat, quæ cœnam ac prandium ipsi coctum in canistris afferret. Ac ne mulieris expectantis, dum pranderet vel cœnaret, morá solitudini ipsius fraus aliqua fieret, simul ac illa advenerat prandium afferens, eam statim cum canistro, in quo hesternæ cœnæ patinæ erant, dimittebat; quem etiam morem, cum cœna daretur, retinebat. Nulla unquam conditione adduci potuisset, ut ovum unum gallinæ, quæ in triviis ac stabulis fimo aliisque sordibus impletur, suum in ventrem immitteret; sed gallinas aliquot domi Martiis panibus alebat; & cum amicus aliquis,

aut

aut hospes, salutandi gratia domum ad ipsum veniebat, par illi ovorum, quæ ex gallinis suis acceperat, dono dabat, referens, quo pabulo alerentur. Fuit astrologus & mathematicus in primis; quæ res pene illi exitio fuit: atque in his studiis ætate confectus interiit.

VIRGILIVS CÆSARINVS.

VIrgilius Cæsarinus patrem habuit Iulianum, civitatis Laviniæ Ducem, formæ dignitate atque præstantia in adolescentia cunctis sui ævi mortalibus superiorem. At Virgilii immaturo interitu damnum res Romanæ Latinaque literæ fecerunt. Nam si ille longius tempus ingenii augendi declarandique nactus esset, multa extarent in omni genere disciplinarum egregia ingenii ejusdem monimenta, quæ omnium sæculorum posteritas in honorem Romani nominis admiraretur. Sed in ipso ætatis flore è vivis sublatus, triste sui desiderium reliquit. Verum in ea ætate, qua alii studiorum curriculum ineunt, ille eorum spatium transcurrerat; adeo ut esset omnibus miraculo: & quod videri mirabilius debeat, non una tantum in re, sed in omnibus præstitit, nam Græce & Latine doctus, erat sagacissimus naturæ indagator, adeo ut nonnulla in philosophia invenisse diceretur, ab Aristotele ignorata; sacrarum divinarumque rerum scientissimus, cæli terræque dimensor certissimus, regionum terrestrium & maritimarum ex librorum lectione peritissimus, juris civilis & pontificii consultissimus, medicæ artis notitia, non mediocriter præditus, orator, poëta summus, denique nulla in re rudis, quæ quidem comprehendi scientia possit. Quæ res magno argumento sit, non deesse Romanis hominibus ingenium, sed studium & exercitationem; qua si uti vellent, facile cæteris nationibus præstarent. Robertus Card. Bellarminus, qui nihil temere affirmabat, non dubitabat eum cum Pico Mirandulano in comparatione conjungere; eique fuit auctor, ut quemadmodum ille adversus Mathematicos, qui dies natales hominum ad vim stellarum & Lunæ pertinere, quodque nobis adversi vel prosperi in vita contingit, ex cælo, certo modo affecto,

affecto, compositisque sideribus provenire docent, doctissimum librum emiserat, in quo nullam, eorum mendaciis fidem esse adjungendam convincit; ita etiam ipse, in ejus æmulationem gloriæ, libro elegantissime scripto, eorum commenta refelleret, qui non magis impie quam vane conantur ostendere, animos hominum una cum corporibus interire. Cui operi jam manus admoverat, & tam falsam tamque perniciosam doctrinam cœperat sacrarum litterarum testimoniis validisque rationibus oppugnare atque subvertere: sed tantam mors illi gloriam invidit, quæ non est passa, egregium illud opus, & plus uno mansurum sæculo, ad umbilicum perduci; cujus etiam injuria factum est, ut multa alia, egregie inchoata, non plane absoluta atque perfecta, ad posteros permanare potuerint. Æquum semper ad res adversas animum attulit; in ægrotationibus præsertim, quibus fere semper perpetuis atque gravissimis conflictatus est, se fortem exhibuit. Fuit duobus sum. Pont. in primis carus, Gregorio XV, & Vrbano VIII; qui, cubiculi Pontificii præfecto à se creato, purpuram destinaverat, idque tum ob excellens hominis ingenium singularemque doctrinam, tum ob castissimos ejus mores, rem omnibus sæculis admirabilem: nam summum ingenium, summamque eruditionem, sine aliqua admistione vitiorum vix reperiri contingit. Obiit florenti adhuc ætate: nondum enim trigesimum annum attigerat. Mortuum S. P. Q. R. tamquam civem optime de Rep. meritum, in Æde D. Mariæ Virg. Capitolinæ, justis exequiarum prosecutus est, eumque inter præstantes suæ civitatis viros immortalitati consecratum, docti oratoris voce celebrandum exornandumque curavit. Duo ejus poëmatia typis impressa circumferuntur; quorum uno Bohemicam Maximiliani Bojorum Ducis victoriam elegantissimis prosecutus est versibus; altero, quo alternis versibus longiusculis Isabellam Gesualdam, Nicolai Ludovicii sponsam, laudibus exornat.

OCTA-

OCTAVIVS RINVCCINVS.

Veterem ac multorum sæculorum spacio intermissum Comœdias & Tragædias in scenis ad tibias vel fides decantandi morem, revocavit magna ex parte, Octavius Rinuccinus, nobilis poëta Florentinus: quamquam hanc sibi laudem vindicare videatur Æmilius Cavelerius, patricius Romanus, ac musicus elegantissimus; qui paucis ante annis dramatibus aliquot modos fecerat, perfeceratque ut ab histrionibus musicis agerentur: verum tum dramatum argumentis, tum scenarum apparatu, tum actorum nobilitate, ita Octavii splendor, Æmilianæ laudis luminibus officit, ut solus ille hunc morem, jam diu intermissum, revocasse videatur. Etenim Iacobum Peram, aliosque præstantes modulatores, ex animi sui sententia nactus, quatuor nobilissimas fabulas, verborum ac sententiarum luminibus longe clarissimas, magno Italiæ totius plausu dedit, Daphnium, Eurydicem, Arethusam, Ariadnam: cujus à Iasone derelictæ querimoniam, ob summam ejus elegantiam, nemo fuit in tota Italia paulo præstantior modulator, quin suam in ea modulanda industriam experiri nollent: scenarum vero apparatus, Magnorum Etruriæ Ducum aliorumque Principum virorum sumptu & magnificentia, supra quam dici potest, eximius, omnem ex tota Italia nobilitatem ad se attraxit. Nam versis frontibus, scenæ, modo camporum viriditates, modo æquoris immensitatem, modo hortorum amœnitates, modo ex improviso (cælo nubibus, etiam ad terrorem, obducto) imbres, ac tempestates, modo felices beatorum sedes, modo æterna inferorum supplicia referebant: cernebantur arbores, diductis sponte corticibus, pulcras ex se virgines, tanquam fœtus aliquos edere, tum sylvæ, quæ repente extiterant, Faunos, Satyros, Dryades, Napeas dare, flumina & fontes, Nymphas, atque alia longe his admirabiliora, nullius ante illud tempus oculis subjecta proferre. Luculente & polite rem, quam susceperat, versibus explicabat, dulcibus, atque perspicuis. Forma fuit eleganti, natura, quæ mediocrem aliquanto

quanto excederet, sed decora, membrisque inter se apte cohærentibus, facie honesta, ore modesto, & quod dignitatis multum haberet, moribus elegantissimis, præstanti facundia: quibus corporis animique dotibus, & versuum suorum elegantia fretus, illustres genere & forma mulieres sectabatur, eorumque sibi voluntates allicere conabatur. Mariam Medicæam, Galliæ Reginam, non majori ambitione quam vanitate adamavit: quam etiam, honoris gratia, prosecutus est euntem in Galliam. Sed postea reversus in Italiam, omissis amatoriis nugis, ad quas erat mire propensus, tandem ad se rediit; quæque ratione antea non perspexerat, facietate abjecit, experiendo contempsit, totumque ad pietatis amorem & studium animum contulit: in quo demum Florentiæ diem obiit extremum.

ANDREAS SALVADORVS.

FVit Andreas Salvadorus poëtarum omnium scenicorum, Hetrusca lingua loquentium, quos quidem noverim, maxime ad Musicorum ingenia, & ad unguem, ut dicitur, factus. Non enim scenica cujusquam poëmata circumferuntur, in quorum versibus modulandis, melius possint, quid illi in suo artificio valeant, expromere. Sunt illa tenerrima, dulcissima, lepidissima, quæ voluptatem afferant: sunt variis & illustribus carminum generibus, tanquam coloribus, distincta, quæ satietatem & fastidium abigant. Tria egregia in primis dramata edidit, nimirum Medoram, Floram; & quod ceteris præstat, D. Vrsulam; in quibus omnes lepores, omnes Veneres, omnes poëtici flores, omnes deliciæ, venustatesque cernuntur, & in quibus populo ad spectandum dandis, more suo, Magni Hetruriæ duces sumptus, regali magnificentia dignos fecere. Sed in hoc genere, summæ Andreæ felicitati adscribitur, quod eum actorem sortitus sit, quo nemo, neque nostra neque patrum memoria, toto orbe terrarum præstantior est auditus; Equitem nimirum Lauretum Victorium Spoletinum; de cujus laudibus nulla unquam ætas conticescet: ejus vox clara, dulcis, canora, non exprimens verba putidius,

putidius, sed ad animi atque aurium voluptatem apte atque distincte proferens, suavitas in pronunciando, & canendi in primis artifex ratio, peculiarem ejus poëmatibus vim, & quandam quasi divinitatem addidit; adeo ut alio actore, cum pene divina vis illa defecisset, vix eadem visa essent. Sed magno omnium poëticæ facultatis studiosorum hominum dolore, adhuc florenti ætate, in sua patria, immatura morte decessit.

GABRIEL CHIABRERA.

QVod à nemine mortalium antehac creditum est, ut quisquam posset Pindaricæ laudis æmulator existere, id magna omnium literatorum cum admiratione, Gabrieli Chiabreræ, patritio Saonensi, contigisse conspicitur: adeo ut vel Pindari animus, Pythagoræo veluti commento, in eum immigrasse, vel Pindarus ipse Hetrusca lingua loquens, revixisse videatur. Verum tantæ laudis adeptæ famam longe copiosius ac melius egregia ac prope divina ejusdem carmina, in omnes terrarum oras, in omnis posteritatis memoriam, ad æternitatem nominis, quam cujusquam oratio, diffundent. Forma fuit corporis ejusmodi, quæ ejus ingenii pulcritudini minime responderet. Quis enim, qui ejus faciem aspexisset, arbitratus esset, ex illius ore subnigro, tetrico, invenusto, tam candidula, tam vinula, tam venustula carmina posse prodire? Vixit usque ad extremam senectutem; ac demum Savonæ, in complexu suorum popularium & amicorum, est mortuus.

ANTONIVS QVÆRENGVS.

ANtonius Quærengus Patavinus, quoniam totum fere vitæ suæ tempus in populi Romani, hoc est, in totius orbis terræ conspectu, & in aulæ luce consumpsit, magnum & clarum, in poëtis & oratoribus sui ævi, nomen obtinuit. Etenim Roma, elegans ingeniorum spectatrix, simul ac eum aspexit, ita sibi devinxit, ut fere nunquam à se divelli sit passa; admirabili hominis ingenio, humanissimis his litteris exculto, atque omni

omni digna homine, nobili ab eo percepta doctrina, mirabiliter capta; cujus ingenii doctrinæque commendatione fuit summis, omnique dignitate Principibus viris arctissimo egregiæ cujusdam consuetudinis nexu devinctus; iis præsertim, apud quos litterarum studia vigebant, ut Aquavivæ, Farnesio, Estensi, S. Susannæ Cardinalibus. Vbi ipse aderat, nullus erat sermo, nisi de litteris. Nam homini, abundanti doctrina, admirabili ingenio, memoria summa, acerrimo judicio, omnia veniebant in mentem, quæ propositi sermonis ratio deposceret; quo fiebat, ut nemo ab ejus colloquio, nisi doctior eruditiorque discederet. Erat præterea comis, facundus, narrator facetus, conviva commodus, in jaciendo mittendoque ridiculo, non illo scurrili & inurbano, sed docto, gravi ingenuoque homine digno, jucundus. Incredibile memoratu est, quantam vim rerum, intelligentia comprehensam, habuerit, quæ, tanquam ad oraculum scientiarum omnium, omnes cupidos literarum ad se trahebat; quos, qua erat humanitate atque sapientia, docendo instituendoque, præsertim extremo ætatis suæ tempore, infirmissimaque valetudine, domum suam à solitudine vindicabat. Clemens VIII, hominum æstimator acerrimus, collegii Cardinalium à secretis munus, tanquam ingenii illius viribus aptum, illi commisit; quæ provincia, cum augustissimi illius senatus acta, decreta, Latinis litteris sint tradenda, insuper ejus nomine ad Reges & Resp. epistolæ dandæ, non nisi doctis, eruditis, ac prudentibus viris, & eloquentiæ in primis laude clarissimis, demandari consuevit. At dum in eo munere, summa cum laude versatur, insigne Patavinæ ecclesiæ sacerdotium, vetere rectore vita functo, possessore destituitur; cumque de successore mittendo ageretur, visum est Pont. summo, in demortui locum subrogare Quærengum, ut multis aureorum centenis, quæ ex eo quotannis capiebantur, una cum suis frueretur. Sed tam egregia optimi in ipsum Principis voluntas longe illi gratior accidisset, si non tantum in eo Vrbis desiderium invenisset: quod cum ferre non posset, reversus Romam, totum potentioribus amicis colendis ornandisque se tradidit. Accepit à Farnesianis Princi-

Principibus, Alexandri Ducis res gestas Latine scribendi provinciam. Sed quia magnæ operæ magnique laboris res erat, cujus erat impatiens, ea repudiata, hanc aliis laudem reliquit. Paulus V in aulam accitum, Io. Baptistæ Victorio, sororis filio, quem honoribus destinaverat, tanquam Phœnicem alterum, de quo Homerus ait, à Peleo patre Achilli juveni datum, lateris comitem, morum censorem, ac vitæ magistrum ac dominum addidit. Neque in eo erudiendo operæ pepercit suæ; crebro illud admonens, eam esse rectam ad honores viam, quæ laboribus suscipiendis, ac prætermittendis voluptatibus, avunculi sui impressa vestigiis, extaret. Duo edidit præstantissimorum carminum volumina, quorum unum Hetruscos rhythmos complectitur, Latina poëmata alterum; ex quibus existimari de hominis facultate in utroque carminum genere potest. Mihi quidem videtur, verborum splendore, sententiarum luminibus, poëticis floribus, posse cum veteribus poëtis aliquem locum habere. Mortuus est Romæ, nonagenario major.

IACOBVS MAZONIVS.

SI Iacobo Mazonio Cæsenati par ingenio ætas contigisset, non fuisset ille quidem illustrior, sed pluribus egregiis doctissimi hominis ingenii monumentis, litterarum studia abundarent. Annos enim natus non amplius quinquaginta, vivendi finem fecit. Nullum fere est in Italia celebre gymnasium, ubi ille Aristotelis libros de moribus interpretatus non sit, vel aliud quidpiam ad philosophiam pertinens non docuerit, Maceratense, Cæsenaticum, Pisanum, Romanum; quod docendi munus, qua ætate alii apud magistros exercentur, ipse persolvit. Nec mirum: nam cursim, non ut alii pedetentim, longum disciplinarum omnium spatium excurrerat. Annos natus tredecim, traditus est à patre, Sebastiano Regulo, humaniorum litterarum magistro, qui Bononiæ ludum aperuerat, ab eoque celeriter, doctior quam ipse erat, dimissus, profectus est Patavium, tanquam ad mercatum omnium bonarum

 artium,

artium, atque ad Pendasii & Paniorolæ, qui longe clarissimi, per id tempus, Philosophiæ & Legum antistites habebantur, se, auctoritatem ductumque applicuit; apud quos quantum profecerit, unicum Pendasii testimonium ostendit, qui oppugnatus ab Archangelo Philosopho, cum multi se ejus propugnatores futuros pollicerentur, non alteri quam Mazonio defensionem suam esse committendam statuit. Duodevigesimum agens annum Patavio reversus est domum; ubi illud primum de se specimen edidit, in quo, qui illum nossent, exhorrescerent, qui vero suo ex ingenio ceteros æstimant, cachinnos efferrent. Nam centum & nonaginta septem, supra quinque millia, Platonis & Aristotelis placita, quorum ille libros diligentissime legerat, memoriæque mandaverat, libello edito, in controversiam disceptationemque deduxerat, ut si quis vellet contra illa differere, in scholarum frequentiam, tanquam in pulverem & solem descenderet, secumque, ut pugnantium mos est, manum consereret, fortiterque dimicaret; fore enim, ut cujusvis argumentorum tela strenue exciperet repelleretque, ac Platonem & Aristotelem recte locutos esse defenderet. Ac primum Bononiam, studiorum matrem, locum certaminis esse voluit, doctoresque omnes in contentionem disceptationemque vocavit: sed cum responsum accepisset, fas esse nemini disciplinarum doctoribus litterarium bellum indicere, nisi cui Philosophorum Theologorumque libros publice interpretandi facultas tributa esset, dedit operam, ut in Doctorum earum facultatum numerum veniret; qui interrogatus à F. Cyrillo Servita, summo Theologo, qui tum studiis illis præerat, quot annos Theologiæ dedisset, respondit, menses non amplius sex in eo studio se contrivisse: sed cum gravissimis ab eo verbis, hominis audacia atque temeritas cohiberetur, quod sex mensium labore, eo speraret ascendere, quo alter, qui paucis diebus ante rejectus, ut indignus eo loco ac numero fuerat, septem annorum studio pervenire non potuisset, Fac, Mazonius inquit, periculum, & si minus idoneus tibi videbor, quiescam, ac cogitatione ista desistam; expertus est ille, atque omnibus eum in rebus, quæ quidem essent in

in Theologiæ ac Philosophiæ artibus, eruditum ac doctum invenit: quamobrem continuo illi animum explevit, ac de ceterorum magistrorum sententia, doctoris locum ac nomen attribuit. Ad omnia, quæ ponerentur in percontando, homo abundanti doctrina, copiose respondebat ex tempore, Gorgiæ Leontini more, non eadem elatione animi, qua ille, qui princeps, ex omnibus, ut traditur, ausus est in conventu poscere, qua de re quisque vellet audire, sed ingenio studioque majore. Nullam enim rem defendit, quam non probarit; nullam oppugnavit, quam non everterit. Vt etiam Torquatum Tassum, brevi argutaque argumentatione inclusum, fateri coëgerit, poëmatis Ariosti argumentum, non multiplex & varium, sed esse simplex & unum. Neque id incredibile videri debet in eo, cui nihil uspiam consignatum est litteris, quod non legisset, nihil legisset, quod comprehensum memoria non contineret, unde tanquam ex promptuario aliquo, cum esset opus, singula proferret, & suo quæque loco collocaret. Quamobrem fiebat, ut in disputationibus, cum auctoritatibus decertandum esset, integras ex sanctorum Patrum, Platonis, Aristotelis, aliorumque doctorum hominum libris, paginas ita memoriter referret, ut ne unam quidem syllabam peccaret. Ea res in primis animos virorum principum incendit studio ejus visendi, cum eo amicitias conjungendi, ac domos suas, tanti viri ornamento, decorandi: sed Petrus Card. Aldobrandinus, qui tum potiebatur, tandem à Ferdinando magno Hetruriæ Duce impetravit, ut Romam mitteretur. Dici verbis non potest, quam eum Cardinalis carum habuerit, ut ejus ingenio delectatus sit, ut officiis beneficiisque eum omnibus ornaverit, sua illi consilia credere, in oculis eum habere, solum ex familiaribus sibi convivam adducere: nam tenui ac parabili cibo contentus erat; mille aureorum stipendio conducere, ut Aristotelis de Philosophia libros in Gymnasio Romano extra ordinem interpretaretur. Sed tanta Principis gratia, fuit ejus saluti incommoda maxime. Nam jussus ab eo se Ferrariam sequi, quo ad bellum proficiscebatur, ibi demum est lethali morbo, ex cruditate contracto, consumptus,

ſumptus. Ac ſimul ac nuncius de immaturo ejus interitu Romam pervenit, memini, mihi aulicum in primis nobilem, multis audientibus, dicere, Mazonium, ob perpetuos ſtudiorum labores, qui multum ſtomacho detrahunt, parce admodum ac tenuiter uſum eſſe cibo ac potione, atque hanc perpetuam ejus vitæ conſuetudinem fuiſſe; verum Romam adductum, inter aulæ plauſus, & crebras invitationes ad prandia opipara, & pollucibiles cœnas, largius ſe epulis vinoque onerare cœpiſſe, quam tenues imbecilli ejus ſtomachi vires ferrent, idque lethalis ejus morbi cauſam attuliſſe. Ajunt, etiam Magnum Hetruriæ Ducem Ferdinandum, cum vehementiſſimis Card. Aldobrandini precibus expugnatus, permitteret eum Romam abire, his vocibus proſecutum fuiſſe abeuntem, I felix, ſed vereor, ne tempeſtiva aulæ tibi blandientis convivia frugaliſſimum te mihi virum eripiant; ejuſque audita morte exclamaſſe: Verum evenit, quod præſagiebat mihi animus, importunos iſtos tui admiratores non antea quieturos, quam tibi vitam ademiſſent. Dantis poëtæ patrocinium, adverſus Caſtravillam, à quo oppugnabatur, duobus editis voluminibus, docte eruditeque ſuſcepit: in quibus cum, occaſione oblata, Franciſci Patritii viri doctiſſimi dictum quoddam ad reprehendendum arripuiſſet, non tulit ille, ſed, edito in Mazonium libro, ab ejuſdem reprehenſionibus ſententiam ſuam vindicare conatus eſt; qua re ſic Mazonius exarſit, ut novo volumine loca centum demonſtraverit, in quæ ille delapſus, in inſigni aliquo ad reprehendendum vitio reperiretur. Sed dum Patritius alio libro, ſe nunquam eſſe prolapſum, ſed recto ſemper gradu ſtetiſſe, oſtendit, alterius contra ipſum voluminis edendi Mazonio cauſam objecit; ac niſi Patritius ſcribendi finem feciſſet, nullus inter ipſos, neque accuſandi, neque reſpondendi modus extitiſſet. Poſtremo poſt multas orationes à ſe editas, anno ante quam exceſſit è vita, egregium volumen emiſit, in quo doctiſſime eruditiſſimeq; concludit, Platonis & Ariſtotelis inventa, ab uno eodemque ſapientiæ jugo, veluti plura ex uno capite flumina, derivari, atque defluere, ac propterea mire inter ſe convenire, congruereque.

POM-

POMPEIVS GARIGLIANVS.

MAzonii, de quo diximus, gloriam magna ex parte æmulari visus est Pompejus Gariglianus, Capuanæ Ecclesiæ Canonicus: huic enim idem propositum erat atque illi, nimirum ut omnia legeret, omnia sciret, omnia meminisset, neque minimam, apud omnes, adeptus est laudem. Nam, de quacumque re proposita, dicebat ex tempore, ita docte, ita erudite, ita subtiliter, ut omnes, vehementer delectati, admirarentur: verum fere semper omnia vernaculo sermone effundebat: etenim pure, dilucide, eleganterque Latine dicendi scribendique laude caruit. Memoria erat tanta, quantam in nemine, quem quidem noverim, me vidisse memini. Totum Platonem, Aristotelem, Hippocratem, Galenum, Themistium, D.Thomam, aliosque penitus noverat; ut eorum, non modo sententias, sed verba ipsa, cum esset opus, admirabili laude memoriæ referret. Sed tanta vis virtutis, atque ingenii, exiguis Capuanæ urbis finibus inclusa, diutius quam necesse fuerat peregrinata, abfuit ab oculis aulæ Romanæ; quæ par ejus meritis theatrum. Itaque postremis Pontificatus Pauli V annis in Vrbem se contulit; ubi hominis ingenium simul aspectum & probatum est. Dicebat sæpe in Academia Humoristarum, more suo, ex tempore, summa Academicorum aliorumque frequentia; inde emanavit ejus nominis fama in totam civitatem. Nemo erat Cardinalis, nemo vir princeps, nemo paulo litterarum cupidior, quin eum videre cuperet, alloqui, audire, quin domum suam invitaret; sed ut eum in sua familia haberet, præter Andream Card. Perettum, contigit nemini; idque me præsertim operam dante, cujus ille ingenio mire delectabatur, tantoque alumno se jactabat efferebatque. Fuit etiam Francisco Card. Barberino admirabilis, cui in gymnasio Romano publice Philosophiam docendi munus demandandum curaverat. A quo etiam, Card. Peretto vita functo, exceptus fuisset in suam familiam, & opibus & honoribus auctus; sed miser, die quodam, mane, in suo lecto inventus est mortuus, sub-

ita, ut creditur, morte correptus; cum vespere, hilaris ac bene cœnatus, cubitum isset: neque aliquem æternæ suæ salutis dubitandi locum reliquit, cum esset vir probus, ac pridie ejus diei in Æde sacra S. Spiritus in Saxia rem divinam fecisset. Innumera fere sunt quæ scripsit, quæque typis mandare decreverat; sed unum edidit de nobilitate libellum lingua vernacula, & alterum Latina, quo aliquot Platonis Dialogos interpretatione sua illustrare conatur; sed tanta rerum verborumque obscuritate, ut non tam lucem Platoni afferre, quam tenebras obducere voluisse videatur; cui, Card. Bellarminum, qui ab eo librum acceperat, respondisse ferunt, se quidem Platonis, si minus omnia, aliquid saltem intelligentia arripere, cum vero ad sua commentaria se conferret, verbum prorsus nullum intelligere.

GABRIEL BOMBASIVS.

GAbriel Bombasius, Ludovici Areosti, poëtæ clarissimi, consanguineus, patriam habuit Regium Lepidi; nobili in ea loco natus, forma, oratione, moribus, vitæ proposito erat ad omnia aulæ munia factus ad unguem; ita tamen, ut ab aulicorum vitiis animum semper vacuum ac purum conservaverit: nunquam enim induxit animum cuiquam palam assentari; sed simplici ac modesta oratione sententiam aperiebat suam quod fuisse arbitror causæ, cur suis æqualibus multis inferior honoribus ac divitiis extiterit: nullam in quemquam tragulam injecit, neminem ex occulto ac de insidiis, honore vel commodo quopiam evertit; nullius unquam laudibus, tacendo vel maligne laudando, detraxit. Forma fuit egregia, statura mediocri, quamvis proportione membrorum, longioris speciem præberet cultu corporis, etiam ad superstitionem, eleganti; adeo ut sarcinatorem non alium conduceret, nisi qui esset optimus atque carissimus: sermone facundus, moribus suavis, jucundus, comis, ita tamen, ut ad comitatem semper aliquid influeret gravitatis: & quamvis ad summam fere senectutem pervenisset, ab omnibus tamen iis vitiis absuit, quibus odiosa esse senectus alteri solet
no

non erat adversus adolescentes iniquus, non difficilis, non querulus, non oblocutor alteri in sermonibus, minime sputator, screator, muccidus; nullum adolescentiæ vel juventutis tempus sibi vacuum ab amoribus dedit; nec nisi admodum sero exaruit ex amœnis rebus ac voluptariis; in quibus amoribus se felicem fuisse narrabat; si tamen felicitas ac non potius summa infelicitas est atque miseria, in his rebus esse felicem. Sed contra erat iracundus, elatus, impatiens injuriarum, nec vilis æstimator sui. In aula Octavii Farnesii, Parmæ & Placentiæ Ducis, non postremum inter nobiles viros locum obtinuit, sed editum atque honestum: nam missus est ab eodem Duce, ad Remp. Venetam, maximis de rebus, Orator; atque Odoardi nepotis lateri, qui postea Cardinalis fuit, vitæ morumque custos honorarius additus. Erat scriptor tragædiarum præstans, ut judicare licet ex iis, quos reliquit, Lucretiam Romanam, & Alidorum; & in notandis animadvertendisque vitiis & instituendo docendoque prudentissimus; edidit laudationem Latinam, quam habuit in funere Octavii Farnesii, plenam prudentiæ. Denique Romæ, morbo tentum, ex intemperantia fortasse adolescentiæ, vel ex itinerum labore contracto, quod frequentius urinam redderet quam corporis necessitas posceret, neque illa pura, sed multo sanguine permista, profflueret. Itaque, die quodam, à prandio, cum rhedam poposcisset, qua per Vrbem, animi gratia, vectaretur, jamque esset in eo ut illam inscenderet, morte extinctus subita est.

SCIPIO COBELLVTIVS.

QVi vitæ totius fructum in percipiendis voluptatibus ponunt, ac miseros & infelici astro natos eos vocant, qui ita vivunt, ut voluptates omnes aspernentur, quos non quies, non remissio animi, non æqualium studia, non convivia delectent, qui nihil expetendum ducunt, nisi quod est cum laude ac virtute conjunctum; ii profecto Scipionem Cobellutium, si quemquam alium, Deo suo irato, ortum esse fateantur necesse est; qui, ab ineunte ætate, spretis & contemptis iis quæ sua-

via in vita putantur, directum ad laudem iter arripuit; quod, quia cum labore percurritur, tanquam desertum, scruposum, ac vepribus obsitum, à plerisque defugitur. Natus est Viterbii, quo die, parente ad consulatum ejus urbis evecto, tota ejusdem domus, redundabat hilaritate lætitiaque. Inde prima illa puerili institutione excultus, Romam se contulit, exceptusque in collegium Nardinum, in scholis Patrum Soc. Iesu, eloquentiæ ac Philosophiæ studiis operam dedit; quibus jam satis instructus, ad jus civile cognoscendum, laborem & industriam attulit; & post aliquot annorum studium in gymnasio Romano amplissimam Iuris utriusque interpretandi facultatem obtinuit; qua accepta, continuo, quod didicerat, ad utilitatem Reip. contulit; ac primum Alexandro Glorierio, annonæ præfecto, tum Card. Asculano, qui progressurus honoribus longius putabatur, in causis cognoscendis operam navavit; nunquam cum plebeis & indoctis hominibus amicitias jungebat, sed illustrium doctorumque virorum familiaritates studiose consectabatur, eos colere, iis se dedere, eosque tueri obsequio. Si Latinam epistolam scripsisset, si cuipiam, consulenti de jure, consilium dedisset, laudis appetentissimus, illud continuo divulgandum, ac multorum manibus tradendum commendandumque curabat; quo, per hanc rationem, eloquentis doctique in primis viri famam nomenque collegit, omnia summa sperans. Habuit orationem ad Clementem VIII, primo Quadragesimalium jejuniorum die, luculentam illam quidem, sed quam minime actio commendaret, in qua fere sunt omnia. Etenim voce gestuque nihil omnino valebat; accedebat statura, pusillæ propior, corpus gracile, vultus non ita elegans ac venustus; in quo tamen oculi vivaciores inessent, unde nescio quod lumen emicaret, quod illi decus & auctoritatem adjungeret. In primis, egregiæ cujusdam probitatis doctrinæque opinione, arcte sibi Pompejum Card. Arigonum obstrinxit, magnæ apud Paulum V auctoritatis & gratiæ; cujus præsertim consilio, initio sui Pontificatus, Remp. administrabat. Itaque Marcello Vestrio, qui multis sum. Pont. fuerat à Brevibus, mortuo, cum multi maximis oneri-

bus

bus functi, optimeque de Rep. meriti, tanto muneri, ob honorem & utilitatem quam habet adjunctam, imminere viderentur, perfecit Cardinalis, ut ille ceteris competitoribus anteferretur. Ab hoc aditu januaque patefacta, non fuit illi difficile ad sacræ honorem purpuræ pervenire. Nam cum ratione muneris, quod gerebat, esset fere quotidie Pontifex adeundus, qui in Cardinalibus eligendis vix è domi suæ penetralibus exibat, ita ejus sibi voluntatem conciliavit, ut se in Cardinalium collegium, cunctis sane admirantibus, cooptatum aspexerit. In id igitur fastigium evectus, nihil habuit antiquius, quam ut illud vitæ sanctimonia & in omni victu cultuque modestia tueretur; & in primis se doctis & honestis viris deditum ostendebat; in his præclara externorum hominum ingenia amplectebatur, eorum inopiæ, suis sumptibus, suppeditabat. Itaque domum ejus, literatorum frequentia celebrari, nullis sermonibus percrepare, nisi qui vel de literis essent, vel de sacra, Ecclesiæ temporum, historia, qua mirifice delectari videbatur, vel de fide propaganda, vel, de sublevandis catholicis, Turcarum & Hæreticorum immanitate oppressis,ut etiam Christianis in Hungaria,sævissima Turcarum dominatione, ad extremum omnium miseriarum adductis, centenos quotannis aureos nummos, de suo mittendos portandosque curaverit. Fuit, magna ex parte, auctor constitutionis, de eligendo summo Pont. à Gregorio XV editæ. Cardinalis factus, ita diligens corporis sui curator evaserat, ut qui antea, hyeme & æstate summa, in imbribus, in sole, totam urbem pedibus perreptare solebat, postea æstate media, caloribus maximis, nullo, ne levis quidem auræ sibilo, obstrepente aëre, lectica ab omni parte tecta, inclusum se ferri juberet, ne videlicet damni quidquam à frigore ventisque contraheret. Narrabat mihi Andreas Card. Perettus, Albani Episcopus, cum diœcesim suam, ex Ecclesiasticarum legum præscripto, magna ventorum vi, agitato commotoque cœlo, cum paucis, obiret inter illos saltus ac nemora, occurrisse obviam Cardinali Susannæ (hoc enim nomine se appellari volebat) credo ut experiretur, num impetus furoresque ventorum, mentis æstu

animique tempestatibus, quibus tunc fortasse conflictabatur, sæviores existerent; idque paucis ante illius mortem mensibus contigisse narrabat, in extrema ejus valetudine, cum lethale ulcus, brachio innatum, resecandum curaret, neque id medicus, sine acerbissimo dolore contingere posse prædiceret, non minori animi fortitudine ac robore, brachium, ut ulcus cæderetur, tradidit, quam Marcus, ut varices secarentur, crus præbuit, ac medico; seca, inquit, ut lubet, nam Christi Martyres multo his sunt acerbiora atque graviora perpessi. Moriens, duobus se plurimum debere, multis audientibus, dixit, Paulo Quinto, qui cum purpuræ honore ipsum cohonestaret, ex reliquorum hominum numero exemerat, & cuidam alteri, cujus artibus, de summi Pontificatus spe fuerat dejectus.

TORQVATVS TASSVS.

QVod olim ab Alexandro Macedone de Homeri versibus dictum fuisse narratur, nimirum grandiores eos esse, quam ut cani possint ad lyram; id non incommode ad Torquati Tassi, poëtæ hujus sæculi multorumque aliorum facile principis, laudes posse transferri videtur: videlicet, eas esse majores augustioresque, quam ut oratoris dulcis ac suavis, tanquam fidium voce referri possint. Sed quemadmodum Homeri versus, ex maximi omnium Regis sententia, tubarum sonitum clangoremque poscebant: ita Torquati laudes summum, grandiloquum, ac tragicum plane scriptorem, tanquam tubæ cantum efflagitant, qui earum magnitudini amplitudinique respondeat. Vbi autem tanta vis eloquentiæ, quæ Torquati laudibus par sit, præterquam in ipso Torquato inveniri possit, non video, cujus vocis, etiam cum maledicit, ea est dignitas, majestas, ac prope divinitas, ut nemo sanus inveniatur, qui non malit esse in ejus poëmate Thersites, quam in aliorum Achilles. Longe enim honoratior ab illo vituperatus, quam ab aliis laudatus, discederet. Quamobrem, cum omnis noster in eo laudando labor inanis sit futurus, contenti erimus ejus tantum nomen referre: eo enim audito conti-

continuo ingens innumerabilium pene laudũ numerus, audientium animis se inferet. Atque eo magis id mihi ejus laudes reticendi consilium placet, quod præclara fere omnium hujus ævi hominum ingenia, in eo, tum soluta oratione, tum versibus, celebrando efferendoque, magna cum laude, versata esse dicantur.

PVBLIVS FONTANA.

Felix illa tellus, Bergomum videlicet, quæ gloriosissimam illam arborem edidit, unde germen, de quo diximus, prodiit, quod semper virens, semperque floridum, patulis diffusum ramis, totum terrarum orbem amplectitur; in cujus umbra festivissimus Musarum chorus, ad Phœbi testudinem, perpetuas in orbem choreas exercet. Illa, inquam, tellus aliud poëticæ facultatis decus eximium, admirabili fœcunditatis laude, produxit, quod S. P. Q. Bergomatis nomen in omnis posteritatis memoriam propagavit; Publium nimirum Fontanam. Hic Palusci, quod est agri Bergomatis oppidum, natus, ad poësim & ad Virgilianum scribendi genus ferebatur; sed quod habuit à natura bonum, legendis poëtis, tum veteribus, tum novis, auxit, illudque arte studioque limavit. Grandis erat verbis, illustris sententiis, frequens translatis, compositione verborum sublimis ac magnus, in primis in Delphinide, quod opus præ aliis elaboratum emisit. Styli majestas amplitudoque ita vocem attollit, ita in altum se effert, ita classicum quodammodo canit, ut Virgiliana tuba, quasi hæreditario ad eum jure, pervenisse videatur, & si contingeret, ut cum iis, qui nostra patrumque memoria, poëtarum principes extiterunt, in contentionem de principatu veniret, profectò in inveniendis rebus, iisque verborum sententiarumque luminibus illustrandis, omnique apparatu poëtico instruendis, non Pontanos, non Vidas, non Fracastorios, non Sannazarios, non alium quemque metueret. Verum tanta vis ingenii, tanta virtus, domesticis contenta finibus, nunquam peregrinata abfuit ab oculis suorum civium. Cur autem ejus nominis fama, præpetibus per aëra pennis vecta, non Romam

Romam contenderit, non Italiam peragrarit, non Alpes transcendens, non maria transmittens, in exterarum nationum luce versata sit, incredibili hominis modestiæ fertur acceptum; quæ sibi scriptisque suis angustos Bergomi Brixiæque terminos, quibus se clauderent tenerentque, præscripsit. Neque tamen omnino theatri Romani plausu caruit. Etenim elegans illud carmen, quo Torquati Tassi laudes in cælum extulerat, contra præscriptum, circundatos sibi cancellos egrediens, & occultis ut ita dicam itineribus Romam veniens, multorum principum virorum, & in primis Cynthii Card. Aldobrandini, Clementis VIII sororis filii, studia commovit, ut videre eum vellent, alloqui, ex eoque splendorem nomini atque ornamentum ipsorum aulæ constituere. Sed homo natura quietissimus, ac libertatis amator, cui idem erat propositum ac Regibus, ut ne qua re egeret, ac ne cui obtemperaret, sicut Ithacam suam Vlysses immortalitati antepofuit, ita ipse patrii ocium soli amœnitatemque Vrbis celebritati aulæque opibus prætulit; ipse sui ipsius erat dominus; ipse libidinibus suis imperabat; quas ita semper intra rationis cancellos cohibitas habuit, ut nunquam in re aliqua turpi, vel vetita, eas labi permiserit. In perpetua oppidi sui animarum custodia vigiliaque manebat, quarum æternæ salutis solicitudinem curamque, ex eo quo fungebatur sacerdotio, susceperat. Quod vero à confessionibus excipiendis, à concionibus habendis, quibus hominum animos à vitiis avocare & ad virtutis amorem conabatur impellere, reliquum erat ocii, libenter vel in litterarum studiis collocabat, vel horti cujusdam sui cultioni tradebat; ubi quam plurimas salubres herbas, quarum erat studiosissimus, sua conseverat manu. Sed non parum sæpe fiebat, ut ab honesto illo ocio publica Bergomatis Brixianæque Reip. voce deductus, ad plura atque gravissima, pertinentia ad literarum studia negocia procuranda, traduceretur; in quibus ita utilem, ita diligentem, ita fidelem navavit illis operam, ut publico earum civitatum testimonio, multis etiam grati in eum animi significationibus editis, laudatus ornatusque discesserit. Sed celerius, quam meruerat ea virtus, ea humanitas,

manitas, illudque dignum immortalitate ingenium, morte sublatum, perpetuam popularibus suis, eisque qui illum noverant, dolendi flendique materiam reliquit; cum duo & sexaginta complesset annos, pluribus egregiis operibus, vario carminum genere, sed praesertim heroico, scriptis; quae partim ipse ediderat, partim sua vel librarii manu scripta, domi continebat: sed haec omnia, in unum corpus collecta, & pro temporum ratione disposita, M. Antonius Foppa Bergomas, de litteratis viris optime meritus, brevi typis impressa, ad Italici nominis gloriam, ad patriae decus, & ad aeternam popularis sui memoriam, exteris nationibus, ad quos nondum illius nominis fama pervenit, legenda ac penitus cognoscenda committet.

VINCENTIVS GRAMIGNA.

DIgnus plane est, qui in omnium saeculorum memoria vigeat, Vincentius Gramigna, nulli sui aevi literatorum, ingenio & eruditione, inferior. Hic Prati, nobili Hetruriae oppido natus, unde non exiguus optimorum ingeniorum numerus exiit, tum ad omnia summa, tum ad intelligentiam perceptionemque scientiarum, est à natura factus procreatusque. Neque inertia ac cessatione tantum illius in se munus, inane atque irritum passus est esse; sed studio & exercitatione jam inde à puero, quo illa ferebat, se impellendum perducendumque permisit. Quamobrem est assecutus, ut in Platonis atque Aristotelis Philosophia plane perfectus existeret. Illud de eo narratur, quod cum in prima fere adolescentia sermoni inter amicos de litteris orto supervenisset, nec difficili & contorto argumento, in differendo, satis ex sententia occurrisset, pudore ac verecundia (quod est ingenui nec instrenui animi signum) usque eo correptus est, ut perpetuo trium annorum silentio, inscitiam suam multaverit; quo tempore totus in litteris abditus, Philosophorum libris evolvendis diligenterque legendis se tradidit, ac fidissimis eorundem interpretibus, tanquam ducibus ad intima atque arcana utriusque Philosophiae, de natura scilicet, & de moribus,

ribus, penetralia pervenire contendit. Triennii igitur silentio, sibi in inscitiæ pœnam indicto, prorsus elapso, continuo id, quod didicerat ex domestica & umbratili illa exercitatione, in doctorum hominum conventus ac colloquia, tanquam in pulverem & solem, eduxit; ubi de unaquaque re argute subtiliterque disserendo, nihil esse in omnium doctrinarum thesauris ita sepositum & ita reconditum, quod ejus notitiam elaberetur, ostendit. Deinde tanto rerum instrumento apparatuque, pluribus ex artibus studiisque collecto, instructus, ad scribendum se contulit, multaque tum soluta oratione, tum versibus edidit, patrio sermone composita, quæ in admirationem ejusdem ingenii doctrinæque suspiciuntur. Neque tanta hominis virtus in desidiosa quadam literarum tractatione, tanquam in hortulis quievit suis: neque in eis recubans molliter ac delicate, avocavit se à Rep. & à rebus agendis; sed cum virtus præsertim in actione consistat, tum Neapoli, tum Romæ, multis Principibus viris, & Cardinalibus in primis, in maximis gravissimisque aulæ negociis procurandis, usque eo industriam, diligentiam, fidemque probavit suam, ut omnium judicio, non magis in tractandis literis, quam in negociis agendis, excellens haberetur: sed illis præcipue in scribendis epistolis operam navavit; neque unquam literarum studia intermisit, quamvis interdum epistolarum acervis, quibus respondendum esset, propemodum obrui videretur. Nam ita erat felix in scribendo, ut sententiæ ac verba, quibus illæ explicarentur, sponte sua atque incredibili celeritate sub acumen styli subirent; neque tot operis, aliorum voluntati & commodo traditis, neque perpetuis triginta annorum laboribus, neque intimis summorum Principum amicitiis, assecutus est tantum, ut ex eo posset vesperi suo sibique, ut dicitur, vivere. Causa ei paupertatis, sicut plerisque, probitas fuit, non enim poterat animum inducere, aut imperare ipsemet sibi quidquam cuipiam assentari: tum tristitia atque severitas, quam præ se ferebat in vultu, dabat iis qui non essent experti, occasionem suspicandi, eum esse amicum minus suavem & commodum; sed expertis, nihil eo videbatur humanius neque

neque jucundius: & amicitias, quas semel cum aliquo susceperat, quippe quas non lucrum, non ambitio, non vitiorum societas conciliaverat, sed virtutis amor studiumque conjunxerat, usque ad extremum spiritum integras illibatasque conservavit. Verum & operarum aulicarum, & potentiorum amicorum obsequii cultusque hanc demum mercedem retulit, ut lethalem in morbum incideret, qui cum, multis mensibus conflictatus, ejus vim superare non potuit. Et sane per eos, quos tanto studio, tanta diligentia, tanta fide coluerat, licuisset illi vel sub dio, vel in nosocomio aliquo, vitam finire, nisi M. Antonii Foppæ, omnis elegantia doctrinæ exculti, favor, tanquam secundus aliquis flatus, amici ratem, agitatam ac pene summersam fluctibus, impulisset in portum. Hic regalis animi juvenis, litteratorum cupidissimus, bonorum studiosissimus, amicorum amicissimus, raro constantis amicitiæ exemplo, ægrum illum suam in domum deferendum, suo in lecto collocandum, atque omnibus in rebus honorifice liberaliterque habendum, curavit. Ut non aliàs clarius enituerit, verum esse, quod dicitur, desertam futuram hominis vitam, nullius cinctam amicitiæ præsidio. Hic igitur adversus Gramignæ casus tam humaniter à Foppa sublevatus, ejus memoriam nominis in posterorum animis acrius vehementiusque desiget: atque Vincentius Gramigna notior erit M. Antonto Foppa amico, quam tot suis quantumvis egregiis ac præclaris operibus. Ex quibus, quatuor sermonum volumina, unum orationum, atque alia non parum multa opuscula, impressa cernuntur: at rhythmi, in quibus mira Hetrusci sermonis puritas ac nitor elucet, nondum impressori sunt traditi.

IVLIVS CÆSAR BAGNIOLVS.

IVlius Cæsar Bagniolus, Bagnacaballi in Æmilia natus, Michaelis Peretti Venafri Principis aulam, si quisquam alius, illustravit. Etenim ea erat præstantissimi illius ingenii claritas, ut non unius tantum Principis aulæ, sed universæ civitati posset lumen ac splendo-

rem

rem afferre. Neque tantum suum bonum ignoravit vir ille Princeps, qui animi magnitudine, vitæ elegantia, splendore, liberalitate, munificentia, dum vixit, (si Alexandrum Cardinalem Montaltum ejus fratrem excipias) parem habuit neminem. Nam & in præcipua ædium suarum parte locum illi, ubi commode habitaret, attribuit, atque ipsi suisque affatim quotidie quod ederent præbuit, tum locuples sacerdotium contulit, unde multa quotannis aureorum centena statim acciperet, eodemque mortuo, tanquam desperaret se posse invenire alterum, qui cum illo æquari conferrique posset in scribendis epistolis negociisque tractandis (nam utraque in re egregia ejus opera utebatur) neminem hoc honore ac titulo cohonestavit, sed tantum aliquos scribarum loco ad manum habuit, quibus litteras scribendas committeret. Fuit ob acumen judicii, quo plurimum præstabat, scriptorum aliorum existimator metuendus ac prudens; non enim erat tinctus literis, sed imbutus expletusque, adeo ut totus ex iis compositus conflatusque dici posse videretur. Platonis & Aristotelis doctrinam non à limine, ut plerique, salutaverat, sed ad intima ejus cubilia pervenerat, totamque accurate diligenterque lustraverat. Eam vero Aristotelis Philosophiæ partem, quæ est de moribus, de Rep. de Rhetorica, de Poëtica, ita noverat, ita de iis rebus accurate, diserte, docte, scienterque dicebat, ut cum eum audires, nihil Aristotelis vel cujusvis alterius Philosophi libros desiderares. Sed in primis præstantissimum ingenium contulit ad Poësim Hetruscam, in qua, ut leviter dicam, cuivis ætatis suæ par fuit, qui in eo studio elaborarit; nimium tamen inquirebat in se, atque ipse sese observans, nunquam, ut Polignotus alter, à tabula manum dimovebat. Multa scripsit egregia, sed Tragædiam in primis, quam Aragonenses nuncupavit, & Iudicium Paridis. In quibus nihil est, quod quisquam possit reprehendere, præter nimis exactam exquisitamque in eis expoliendis excolendisque curam ac diligentiam, & quod mirabilius videatur, præter nimiam eorum pulcritudinem & venustatem. Nam ita verborum sententiarumque luminibus illustrantur, ut nullus umbris

bris locus relinquatur. Mortuus est senex, cum aliquot ante ejus obitum diebus, non obscurum futuræ mortis signum dedisset. Nam nimia gracilitate attenuatus, & pallore candori simili suffusus, à succo & sanguine, quo vita sustentatur, se fuisse destitutum significabat.

FRANCISCVS PANICAROLA.

SI nobis sit in animo, mandare huic libro omnes, qui operibus editis nomen suum posteritati commendarunt, ex singulis religiosorum ordinum familiis; tam multi se offerent, ut iis referendis nullus unquam futurus sit finis. Quamobrem, eorum præconio, familiarum suarum scriptoribus relicto, paucos ex iis eligemus, quorum virtutis fama, effractis angustiis unius privatæ domus claustris, longe lateque sese diffudit, jamque iisdem, quibus orbis terrarum, cæli regionibus continetur. Quos inter primum oculos in se convertit Franciscus Panicarola, Mediolanensis, nobili genere natus, qui præpetibus ingenii sui pennis in sublime se efferens, latiore per gloriæ campum gyro alas extendit. De quo si quis dixerit, tanto eum ingenio fuisse, ut quæcunque sunt in liberalibus disciplinis posita, intelligentia comprehenderit, si quis commemoraverit, tanta eum industria studioque extitisse, ut omnes omnium libros, quorum numerus iniri vix potest, quorumque indicibus legendis vel longa unius hominis vita sufficiat, diligenter evolverit, ac notis in eorum marginibus adscriptis illustraverit, si quis asseruerit, tantam in homine memoriam fuisse, ut quæcunque audivisset, legisset, vidisset, tanquam clavis, ne exciderent, in ea defixa reliquerit, si quis affirmaverit, ita eum dicendi gloria præ ceteris floruisse, ut cum auditum esset, eum esse dicturum (sicut de Demosthene, in judicio Ctesiphontis, proditum memoriæ est) audiendi gratia, ex tota Italia concursus fierent, si quis narraverit, tantam tamque præjudicatam in omnium animis de singulari & eximia hominis eloquentia opinionem hæsisse, ut publice à civitatibus ad Rom. Pontificem oratores ad eum postulandum mitterentur; hic, inquam, qui omnia

hæc illi vindicare non dubitaret, Latine, non oratorie, loqueretur. Omnibus enim hisce in rebus admirationes & clamores efficiebat. Cur autem tanta vis ingenii eloquentiæque intra unius Franciscani, arctioris disciplinæ, ordinis septa sese concluserit, causæ afferuntur in primis duæ. Narrabat mihi Card. Bellarminus, qui una secum in comitatu Henrici Cardinalis Cajetani profectus fuerat in Galliam, eum eloquentiæ suæ conscium, per hanc rationem voluisse omnes, qui tum in concionibus dominarentur, de adepta dicendi gloria dejicere, quod neminem futurum sibi parem arbitraretur. Alter vero, se à Panicarola ipso audisse affirmabat, immaturam adolescentis cujusdam sibi carissimi mortem, humanæ vitæ statum, miserum atque caducum, sibi in oculis defixisse, ac vim attulisse, ut in saccum cinerum sese conjiceret: hoc enim, cinericiam illam vestem, quam induerat, nomine, appellabat. Celerius multo, quam per ætatem liceret, cœptus est adhiberi ad conciones ad populum habendas. Tanta illi erat in voce suavitas, in motu venustas, in gestu ars, quæ omnia formæ etiam dignitas commendabat, ut solæ hæc, sine aliis rebus, possent tenere hominum cœtus, mentes allicere, atque in sui amorem impellere. Genus orationis liquidum, fusum, profluens, nusquam insistens, sed, magna ex parte, calamistris inustum, ac quæsito colore illitum, tum prædulcium sententiarum flosculis aspersum, licentius se efferebat, quam divinarum rerum, quarum interpres erat, sanctitas posceret. In procemiis vero, tanquam non modo liceret, verum etiam necesse esset, omnis oratoria supellex palam exponebatur. In eis paria paribus relata, & similiter conclusa, eodemque pacto cadentia, denique omnis elaborata concinnitas, manifesto ad aucupium aurium quæsita deprehendebatur; quæ omnia vulgi plausu & clamoribus excipiebantur, sed doctis & cordatis viris, non probabantur. Quoties ego puer parentem vidi meum, gravem virum & doctum, tum irridentem, tum etiam irascentem & stomachantem! Ac Muretus ipse in suis ad Senecæ epistolas notis, se continere non potuit, quin, suppresso nomine, in illud ejus phaleratum, comptum, fucatum-

catumque dicendi genus, acri ac vehementi oratione inveheret. Verum illud cuivis hominum generi, summis, mediis, infimis placebat: & cum ille esset dicturus, antequam aurora illucesceret, loca in subselliis occupabantur, & quo tempore in Æde sacra B.M. Virginis, quæ est in Capitolio, concionabatur, vir quidam nobilis, qui ejus eloquentiam ad insaniam adamabat, cum serius, jam locis omnibus obsessis, advenisset, atque humilibus ac demissis precibus impetrasset ab eo, ut se in suggestum sequi pateretur, ibi ad ejus pedes accubans, usque à principio concionis ad finem non cessavit ejus soccis oscula figere. Tres per id tempus, in concionibus, dicendi laude florebant, Panicarola, Toletus, &, ex fratrum cucullatorum ordine, Lupus; cumque tria videantur esse, quæ orator efficere debeat, ut doceat, ut delectet, ut moveat, docendi laus, omnium concessu, Toleto tribuebatur; Panicarolæ, ut animos eorum, qui audirent, devinciret voluptate; Lupo, ut permoveret atque incitaret animos, & quocunque vellet impelleret, neque quidquam frequentius in sermonibus vulgi versabatur, nisi illud, Lupus movet, Toletus docet, Panicarola delectat. Sed quamvis ejus oratio omni lepore atque deliciis afflueret, in illo tamen ornatu suberat incredibilis vis atque ordo rerum, plenus artis & industriæ. Nam cum aliquem Euangelii locum explicandum suscepisset, in eo quod proposuerat hærebat; quæque à sacris divinarum rerum interpretibus in eam sententiam scripta essent, distincte, explicate, abundanter & illuminate, afferebat in medium; quam facultatem ei dabat incredibilis memoria, qua, tum natura, tum arte pollebat, & studiorum assiduitas. Nam ex omnibus singulorum dierum horis duodenas, literarum studiis, ternas nocturnis diurnisque horariis precibus recitandis, semihoram cibo dabat, reliquum tempus somno deberi arbitrabatur. Ætate provectus, & Astensis Episcopus factus, magna ex parte mutavit rationem dicendi; suaque ab oratione cincinnulis fucoque detractis, genus illud dicendi assumpsit, quod auctoritatis haberet magis, & muneri, quod gerebat, aptius esse videretur. Mortuus est Asti, sexto & quadragesimo ætatis

suæ anno. Immaturæ ejus mortis causam sustinet, ut ex Card. Bellarmino audivi, frequens edulium, quo se largius implebat, quam naturalis calor, longa studiorum consuetudine, attenuatus imminutusque pateretur. Si singula sint enumeranda, quæ scripsit, jam codex unus esset implendus. Sed quæ frequentius teruntur hominum manibus, sunt plura ejus concionum volumina, liber in Calvinum scriptus, Demetrius Phaleræus.

ROBERTUS BELLARMINUS.

DUos, singulari ingenio, sanctissimis moribus, & incredibili eruditione viros hæc nostra ætas in amplissimo purpuratorum patrum collegio, in purpura ostroque conspexit; quorum utrumque plus ad purpuram splendoris attulisse, quam ab ea accepisse, est in confesso apud omnes; nimirum Robertum Bellarminum Politianum, & Cæsarem Baronium Soranum. Ac prior, Marcelli II sororis filius, tum singulari parentum studio, à quibus Patavium mittebatur, ut idoneus quamprimum honoribus fieret, tum stirpis commendatione, utpote Marcelli Pont. Max. progenies, tum præclaræ ad virtutem indolis bono, quippe sanctissimus, tum singularis eruditionis merito, nempe doctissimus, tum incredibili in eum plurium sum. Pont. voluntate, qui Marcello Pont. ejus avunculo se plurimum debere profitebantur, & quod omnes omnium conatus superat, divinæ providentiæ decreto, ad honorem purpuræ vocatus, atque adeo attractus cum esset, incredibili, humana omnia despicientis animi magnitudine, relicto itinere, in quod compellebatur, eo cursum arripuit, unde nullus ad honores capessendos, flatus ostenderetur. Namque annos undeviginti natus, Sodalitati Iesu nomen dedit, ubi omnes ad honores obstructi interclusique sunt aditus. Deinde Innocentium IX, qui auctoritate sua posset quascunque quantumvis septas occlusasque ad honores vias aperire ac patefacere, quique statuisset, primis Cardinalium comitiis, in amplissimum illum ordinem eum cooptare, eo multis precibus ac lacrimis impulit, ut fide data sponderet, se neque proxi-

mis

mis neque aliis deinceps comitiis aliquam ipsius rationem habiturum. Sed nulla fugæ ratio, adversus æterna persequentis Dei consilia; omnisque itineris cujusque, quantumvis deserti, avii, alieni exitus, in id demum evadit, ad quod te ille vocaverit. Nam Clemens VIII Robertum, ex honorum fuga retractum, reluctantem, seque purpuræ subtrahentem, validis Pontificii imperii habenis repressit, & ad id fastigium attraxit, ad quod recusabat accedere. Venit in Societatem Jesu adolescens, ut diximus, omnium fere disciplinarum rudis; sed incredibilis quædam ingenii magnitudo non magnopere desideravit alterius in se erudiendo laborem atque industriam; sed prope à se ipso doctus eruditusque, antea magister aliorum extitit, quam cujusquam discipulus fuerit. Atque, ut ceteras disciplinas prætereám, Rhetoricam nimirum, quam Florentiæ docuit, concionandi artem quam celerrime, nullo monstrante, exercuit; nonne in vestibulum Theologiæ, doctrinarum omnium maximæ præstantissimæque, vix pedem intulit, cum alios cœpit ad intima ejus penetralia perducere? Etenim unum pæne annum ejus disciplinæ studio dederat, cum Lovanii, ad eam percipiendam, septem annis dux aliis fuit ac magister, & doctissimas disertissimasque de rebus divinis, Latino sermone, frequenter conciones ad populum habuit. Sed cum Lovanii sæpissime, vario morborum genere conflictatus, aerem minus sibi salubrem fuisset expertus, accitus Romam, in collegio suæ societatis doctor eximius auditores suos, quorum magnus ad eum numerus confluebat, per annos undecim ad Theologiæ sacrarumque literarum perceptionem instituit; ubi etiam nomen suum æternitatis memoriæ consecravit, editis adversus nostri temporis Hæreticos pluribus controversiarum libris, quibus misere eos perculit, prostravit, affixit, unde tanquam ex perenni fonte infinita propemodum ejus laudandi materies, quasi flumen erumpit, ad quos oppugnandos tametsi, quotquot sunt ubique terrarum catholicæ Religionis hostes, contractis in unum copiis, aciem instruant, educant, impellant, nihil illis nocent, sed in illis confutandis ipsi suis se jaculis feriunt, confodiunt, perimunt; ut non tanta

cum libris illis, quanta secum, videatur esse contentio. Sed tantum sanctitatis doctrinæque lumen non decebat in unius domi angulo delitescere, sed excelsum editumque locum deposcebat, unde cæca vitiorum, errorumque nocte perfusis (pulsis ab eorum oculis tenebris) virtutis formam, quavis specie pulcriorem ostenderet. Quamobrem tantum bonum non posse diutius Reip. Christianæ deberi, existumavit Clemens VIII, & in proximo sibi dignitatis gradu, ut antea diximus, locoque constituit; ac deinceps, quo honestius locum illum dignitatis tueri posset, pinguem ac prædivitem Capuanam Ecclesiam aliis sacerdotiis addidit, quibus eum locupletaverat. At, si quæratur, cur Bellarminus inter multos sacerdotes, quasi inter minora sydera, solis cujusdam instar, habuisse existimetur; statim occurret, quid respondeatur, si ad eos radios, ipsa solis luce clariores, quibus effulsit, mentis oculorum acies intendatur. At quænam, inquies, in Bellarmino, tanquam in sole aliquo ad radiorum similitudinem diriguntur? Ista nimirum, primum tanquam lethale aliquod piaculum existimasse, plus uno sacerdotio habere; ac propterea ex aureorum quatuordecim millibus, quæ quotannis ex pluribus sacerdotiis capiebat, sex tantum sibi retinuisse, quibus parce & modeste se & familiam suam aleret, reliqua millia octo, una cum sacerdotiis unde prodibant, à sese, tanquam onus aliquod suis viribus impar, abjecisse, ne ejus pondere onustus, ac per abrupta viarum iter faciens, deorsum attraheretur, atque pessum iret, tum omnem, de consanguineis, cognatis, de fratris filiis, patrui animum ejecisse, deinde nihil de suis redditibus parsisse, ut eos divites faceret, tum nullam cogitationem habuisse aut auri aut argenti ad avaritiam, aut amœnitatum ad delectationem; nam forum Rotundæ, domui suæ proximum, vineam suam appellare consueverat; aut supellectilis ad luxuriem, aut ædificiorum ad magnificentiam; sed modesto ac parabili victu cultuque contentum, vitæ sanctimonia ac frugalitate sibi laudem, purpuræ splendorem, ordini ornamentum accersisse; deinde recte subductis expensi & accepti rationibus, quidquid ex domesticis sumptibus superesset, in paupe-
res

res erogari mandasse; denique commissas sibi oves, sua præsentia destitutas, nunquam esse passum existere. Cum igitur hæc clariori, in ejus laudibus, luce præfulgeant, exisque nomini immortalitatem suo & gloriam comparaverit, jam cogimur fateri, quæ sint illis contraria, videlicet sacerdotia sacerdotiis coacervare, insano suorum amore flagrare, nullum in eis locupletandis neque modum neque finem facere, domos in urbium modum ædificare; villas, signis, tabulis pictis, atque omni regali opulentia refertas, excitare; quodque ex quotidianis sumptibus superest, aut in fœnore ponere, aut in novis fundis collocare, veram in se laudem non habere, ac propterea sermonibus iniquorum ansam præbere. Decessit Romæ nono ac septuagesimo ætatis suæ anno, ex gravi diutinoque morbo, cum proxima superiori æstate in ea ædium Vaticanarum parte habitasset, quæ pestilentibus austri flatibus opponitur. Statura fuit pusillæ proxima, collo brevi, nec sane nimis eleganti forma; quamvis ejus animi ingeniique probitas pulcritudoque in ore emicaret. Magis quam quisquam alius, id quod volebat, pure, dilucide, propriis aptisque vocabulis explicabat; inventis rebus ita verba respondebant, ut nullam in ejus scriptis lituram deprehenderes; quamquam diligenter loquendi laude caruit. Reliquit libros controversiarum, quibus præsertim sibi purpuræ honorem & gloriam reperit, tum conciones, responsionem & apologiam ad Iacobum Angliæ Regem, deinde de scriptoribus Ecclesiasticis volumen, Davidici Psalterii interpretationem, ac postremis vitæ suæ annis, de gemitu columbæ, de arte bene moriendi, aliaque opuscula edidit, scripta dulcissime.

CÆSAR BARONIVS.

QVod tanto Ecclesiæ Catholicæ utilitas, Rei literariæ decus, orbi Christiano lumen, ab Cæsaris Baronii Ecclesiastica historia contigerit, S. Philippo Nerio, congregationis Oratorii fundatori referendum est acceptum. Eo enim auctore impulsoreque, tanto oneri humeros supposuit, cujus magnitudini gravitatique cu-

jusvis ingenii, quantumvis validissimi, vires succubuissent: verum semel illud strenue fortiterque susceptum, usque ad extremum vitæ spiritum, magna æternaque cum nominis sui laude, sustinuit. Res à parvis initiis, ut magnæ plerunque res solent, orta, fere in immensum excrevit. Erat in eo, antequam opus aggrederetur, doctrina mediocris, eruditio vulgaris, Latine scribendi usus propemodum nullus: sed ab his tam exiguis seminibus, in Ecclesiæ solum jactis, ac cælestis gratiæ imbribus irrigatis, tantus truncus, tantique rami excitati procreatique sunt, ut nulli earum arborum, quibus cælestis patris familias vinea se jactat, neque proceritate, neque viriditate, neque bonorum fructuum copia, cedere videatur. Tantas, ingenium meditando, doctrina legendo, stylus scribendo, vires accepit. Ac stylus non ille quidem elegantissimus, sed neque admodum inquinatus, verum gravis, ac sine cincinnulis fucoque puerili; qualis omnino Christianum scriptorem, ac de rebus maximis atque gravissimis loquentem decet. Tanti operis inchoandi perficiendique causa fuit provincia illi à S. P. Philippo tradita, de rebus gestis Ecclesiæ, jam inde usque ab ejusdem nascentis incunabulis, in Æde nova B. M. V. in Vallicella referendis. Etenim, inter egregia ejus Congregationis instituta, hic mos obtinuit, ut ex iis quatuor, qui quot diebus de rebus divinis verba faciunt, unus Ecclesiasticam historiam, audientium frequentiæ, quæ nunquam deest, exponat. Itaque omnibus legendis scriptoribus, tum Græcis tum Latinis, tum sacris tum prophanis, tum veteribus tum novis, tum typis impressis tum nondum editis, omnium Ecclesiæ temporum historiam complexus est animo, eamque, Dei ope ac Philippi precibus adjutus, æternis literarum monumentis consignare constituit. Atque, cum me in ejus scripta, mente & cogitatione conjicio, plane vehementer exhorreo, neque satis assequi intelligentia possum, unde homini, in excipiendis confessionibus, in sermonibus habendis, in sacrosancto Missæ sacrificio faciendo, in horariis precibus recitandis, in rebus suis naturæ ac necessitati tradendis occupato, tantum spacii contigerit, ut infinitam vim rerum ac varietatem, per

infinitos

infinitos pene libros dissipatam atque dispersam, colligeret, intelligentia comprehenderet, de unaquaque earum judicaret, ac denique literis docte accurateque mandarit. Equidem quocunque cogitatione me flecto, nihil aliud comperio, nisi opus Ecclesiæ inprimis necessarium, non potuisse nisi præcipuo divini Numinis instinctu, auxilio, atque adeo miraculo suscipi, expoliri, atque ad absolutionem, perfectionemque perduci. Multa, partim levia, partim nugatoria, partim à veritate prorsus aliena, sive hominum injuria, sive Ethnicorum perfidia, sive Hæreticorum fraude, in Ecclesiasticam historiam irrepserant, magno Christianorum cum detrimento; quæ ille omnia, sua illa mirifica ad refellendum consuetudine usus, inscitiæ, fraudis, falsitatisque coarguit ac convincit: atque à Christo nato orsus usque ad Innocentii III tempora historiam perduxit. Sed id quoque ætatis nostræ lumen longe clarissimum, in primis dignum quod editiore in loco fulgeret, Clemens VIII, invitum atque repugnantem, ad purpuræ culmen attraxit, & Vaticanæ Bibliothecæ præfecit; ad quem gradum honoris tantam animi æquitatem & modestiam attulit, ut nunquam reliquerit neque abjecerit obedientiam, quam Rectori congregationis suæ præstiterat, neque deposuerit clavem cubiculi sui, quo se in illud posset, si ita æternæ salutis suæ ratio deposceret, deposita purpura, rursus includere. Sed primo nihil fuit illi antiquius, quam ut Nerei & Acchilei sacram Ædem, quæ sibi sorte contigerat, collapsam soloque æquatam restitueret, in eamque eorundem sanctorum & Flaviæ Domitillæ ossa, ex Æde D. Adriani, solemni ritu maximisque cæremoniis deferenda curaret. Sedis autem Apostolicæ dignitatis majestatisque tuendæ, ita erat acer propugnator, ut contra ejus minuendæ auctores nullam potentiæ, amicitiæ, gratiæque rationem haberet, nihil, cujusquam periculi metu perterreretur; adeo ut diuturna Regum maximorum imperia adversus sedis Apostolicæ decus, non dubitaverit scriptis suis labefactare atque convellere. Sed multo magis studium in eam sedem suum comitiis pontificiis declaravit: nam Leone XI extincto, cum Cardinalium multorum, qui

novi Pontificis eligendi causa conclavi tenebantur, voluntates in unum conspirarent, qui minus illi oneri idoneus habebatur, jamque pene in eo esset, ut in Petri solio collocatus, Pontifex salutaretur; restitit ille, & clara voce, se nunquam suffragio suo tantum illi honorem delaturum dixit, nec nisi coactum electioni illorum assensionem suam præbiturum; & quo testatior esset ejus rei memoria, non recusare quo minus in annales Ecclesiasticos referretur, se omnium postremum, quoniam aliter fieri non posset, suam cum ceteris patribus voluntatem conjunxisse. Neque his vocibus nihil est actum: nam continuo rerum commutatio facta est; illoque relicto, sua Patres studia in Cardinalem Burghesium contulerunt, eumque Pont. Max. Pauli V nomine, declararunt. At Baronii objurgationes eo majorem vim habebant, quod cum procero esset corpore, inerat in ejus vultu illepido, inamœno, tristis severitas; inter cujus quasi nubes, haud scio, an ullus unquam risus emicare visus sit. Obiit tabe, ex assiduo studiorum labore concepta; qua ita cibos omnes fastidiebat, ut nullum esset tam nitidum, tam delicatum, tam lepide suaviterque conditum obsonium, ut posset in ejus, ætate morboque confecto stomacho, edendi appetitum excitare; immo cum ad cœnam vel prandium vocabatur, tanquam ad supplicium se rapi dicebat. Præter annales Ecclesiasticos, reliquit doctissimas ad Martyrologium Romanum notas, quibus illud mire illustravit.

GVLIELMVS ALANVS.

DVobus superioribus Ecclesiæ luminibus jure adjiciendus videtur Gulielmus Alanus, singulare in Angliæ Catholicæ religionis monimentum. Hic vir egregius generis splendore, morum probitate, doctrinæque præstantia, ad hæc, laboribus susceptis, periculisque pro catholica Religione aditis, meruit, ut à Sixto V solus, non observatis legitimis, ut solebat, comitiorum diebus, in collegium Cardinalium cooptaretur. Etenim ab ineunte ætate, cum esset præstanti corporis forma, quæ magnum esse solet ad libidines incitamentum,

tum, cumque Oxoniam ad excolendum optimis disciplinis animum missus, longe à parentum custodia, posset dare aliquod tempus ad ludum ætatis; eo robore animi, atque ea indole virtutis & continentiæ fuit, ut respueret omnes voluptates, atque integrum ab omni labe animum conservaverit. Deinde cum impiis hæreticorum doctrinis, ac minacibus reginæ Elisabethæ edictis, quæ, in suo Regno, sacrorum principem se dici volebat, vehementissime in Anglia Catholica religio oppugnaretur, perterritis ceteris (quantum unius vocis & ingenii viribus potuit obsisti) solus in aciem prodiit, & furentium adversariorum impetus strenue fortiterque excepit, partim alios cohortando, ut in Rom. Pontificis fide manerent, partim eos qui defecerant & ad Hæreticorum castra transierant, revocando, tum libris, de purgatorio igne, de sacerdotio, de indulgentiis, aliisque operibus editis, adversariorum errores refellendo: sed, miraculo audaciæ, primum obstupefacti, tum inflammati ira adversarii, quod unus ceteris exemplo, ad ineundum cum ipsis prælium, fuisset; undique in eum tela conjecerunt, quæ ille fugæ præsidio devitavit, & incolumis Lovanium ad suos, hoc est, ad Catholicos, se contulit. Neque tamen ibi quieti somnoque se dedit, sed tanquam miles animosus ac fortis, mutata veste ac nomine, veluti ex occulto ac de insidiis, ad stationes hostium, hoc est, in Angliam venit, ibique multa prælia præclara fecit, videlicet multos in catholicorum castra reduxit, ac quodam die minimum abfuit, quin caperetur; sed illi, cui ejus capiendi partes erant traditæ, qui probe eum noverat, & cum eo etiam nocte illa convivium inierat, glaucomam ob oculos Deus objecit, eoque hominem adduxit, ut quem ante oculos haberet, tanquam ignotum præteriret. At Alanus, ab hoc aditu januaque divinitus patefacta, ex inimicorum manibus elapsus, variis temporibus, variisque in locis, nova collegia instituit, quo Angli, Religionis causa, patria domoque pulsi, confugerent, atque unde omnia ad vitæ usum necessaria peterent, ac bonis artibus instituti complures, tanquam auxiliares copiæ, iis subsidio mitterentur, qui in Anglia pro avita fide certarent. Ac primum Duaci, ubi ejus

opera non vulgari mercede ad docendam Theologiam conducta fuerat, celebrem domum excitavit, in qua etiam doctissimos libros scripsit, de imaginibus, de prædestinatione, de sacramentis; tum Romæ. Postremo, Duaco, ab armata hæreticorum militum manu, una cum alumnis expulsus, Remos concedens, & Guisiorum Principum beneficentia adjutus, ad ducentos convocavit, quibus annos circiter quatuordecim præfuit; quorum unus, maximis ab eo beneficiis affectus, pessimo ingrati animi exemplo, venenum eidem, ac ceteris sodalibus suis, eorundem necandorum causa, paravit; ut scilicet collegium totum, cum ejus moderatore atque Rectore, una cœna, ea peste imbuta, deleret: ac nisi per eum ipsum, qui paraverat, pœnitentia ductum, res patuisset, pessimum facinus patratum foret: neque ita multo post, nihil propius est factum, quam ut sicarii cujusdam scelere opprimeretur, missi ad eum interficiendum ab Angliæ Magistratibus, crebris illius Romam itionibus, & collegiis tot locis excitatis, vehementer exterritis, & novæ Anglicanæ religioni exitium metuentibus. Itaque in catholicos, quos ceperant, quæstiones exercere, sævire, omnia barbaræ crudelitatis exempla edere, in his clarissimum illud innocentiæ, ingenii, doctrinæque lumen, extinctum jacuit, Edmundus nimirum Campianus, qui primus ex Patribus Soc. Iesu in Angliam ruentis Catholicæ Religionis, pro viribus, sustentandæ gratia transmiserat; qui equuleo primum tortus, tum suspensus sectusque fuit; quo scelere nullum ætas nostra tetrius vidit, neque dignius cujus à conspectu sol ipse recederet. Sed cum ob hanc immanissimam crudelitatem pessime illi apud omnes audirent, conati sunt religionis causæ, læsæ Majestatis crimen obtendere, asserentes, jure in eos animadversum esse, quos Reginæ capiti pestem & exitium comparasse constaret: quod ab illis crimen Alanus novo volumine propulsavit, & veram impiorum hominum crudelitatis causam aperuit. At ille, tot laboribus periculisque defunctus, evocatus est Romam à Patribus Soc. Iesu, quos inter, & alumnos collegii Anglicani, ejus præsertim opera, in domo hospitali suæ nationis, Gregorii XIII auctoritate

tate fundati, maximæ discordiæ intercedebant; ut eas videlicet oratione sua, atque adeo aspectu ipso, sedaret ac tolleret. Sed paulo post, quam ad Vrbem venit, præter omnium expectationem, atque ipso ne suspicante quidem, à Sixto v Cardinalis declaratur; ut scilicet tanti viri claritate novum amplissimo illi ordini splendorem & decus acquireret: quæ electio magnam Romæ mercatorum rebus perturbationem attulit. Nam fiebant tum temporis à mercatoribus sponsiones, quæ postea summorum Pont. decretis sublatæ sunt: mercator enim, accepta ab aliquo pecunia, majore vel minore, prout ille, de cujus honore sponsio fiebat, majore vel minore apud Pontificem Max. gratia valebat, suo chirographo spondebat, se centum aureos enumeraturum, si ille, cujus nomen in eo chirographo erat adscriptum, proximis futuris comitiis Cardinalis creatus esset. Quamobrem Alano, cujus ne nomen quidem in foro argentario auditum unquam esset, ex improviso, nec observata, ut diximus, temporum ratione, in Cardinalium collegium cooptato, qui sponsiones illas nundinati fuerant, quorum pene infinitus erat numerus, maximæ pecuniæ jacturam fecerunt. Sed magna profecto, Alani cooptatione, augustissimo illi ordini, decoris ornamentique facta est accessio; quippe cui ejus opera, doctrina, atque industria, maximo pluribus in rebus usui erat. Sed tantum illi bonum non licuit esse admodum diuturnum; nam aliquot post annis, interclusis urinæ meatibus, ea illi fluere desiit; ac XVII Kal. Octob. anni M D XCIV, ætatis suæ secundo & sexagesimo, magno patriæ suæ damno & bonorum omnium mœrore decessit.

THOMAS BOZIVS.

THomas Bozius Eugubinus, Congregationis Oratorii, in scribenda historia non certis quibusdam finibus se continuit, ut Baronius; sed liberum & apertum sibi campum esse voluit, in quo posset excurrere. Etenim Baronius, ab initio rerum Ecclesiasticarum, res omnes singulorum annorum, literis mandavit; Thomas vero,

vero, longe majora amplexus animo, omnium monimenta temporum, hominum, locorum, gestarumque rerum, in historiam contulit, ut vel ex hoc uno existimare de hominis sapientia liceat. Quid enim illi novum, quid incognitum inauditumque potuit esse, qui, ut de Trogo Pompejo Iustinus inquit, Herculea audacia orbem terrarum aggressus, singula ex eo, quæ inde usque ab ejus incunabulis digna cognitione extitissent, excerpsit, ac divisa temporibus, ac miro ordine collocata ad cognoscendum proposuit? Et quamvis non admodum senex sit mortuus, tamen processisse longius ætate videtur, quam Nestor, vel quivis alius eorum, qui longissime omnium vitæ terminos protulerunt. Nam si tantum unusquisque temporis ad vivendum habuisse videtur, quantum se in omnium sæculorum memoriam mente studioque conjecerit, quid prohibet dicere, tot annos habuisse Bozium, quot anni à mundi ortu usque ad suam ætatem numerantur, cum ea, quæ in singulis ætatibus contigerint, in historiis, animo, tanquam oculis inspiciendo, iis quodammodo interfuisse, & cum hominibus illis pariter vixisse videatur? Deinde cuinam, prope dixerim, magis Ecclesia se debere fateatur, quam illi, qui pro ejus incolumitate adversus hæreticorum factiones, eam delere cupientium, omnes ingenii sui vires, tanquam copias eduxit? Nam cum hostes Ecclesiæ, eam esse rem cæcam, & ab oculorum judicio remotam intra divinæ mentis arcana includi, contendunt, quid aliud faciunt, nisi Ecclesiæ nomen retinent, rem ipsam ab oculis abigunt, ac prope in nihilum redigunt? At ille, edito doctissimo libro, signa & notas ostendit, quibus eam, qui vellent, aspicerent, ac manu tenerent, docetque eandem, quamvis conspicuam, quamvis insigni pulcritudine præditam, sub eorum tantum aspectum non cadere, qui densissimis errorum tenebris circumfusi, sua nocte delectantur, & in veritatis lucem venire contemnunt. Sumpsit etiam pro Christiana Religione adversus Nicolaum Macchiavellum, aliosque politicos, quos vocant, bellum, quorum infana regnandi libido quasdam sibi leges finxit, quibus Deus è mundo tollatur; quas ille leges est infringere atque

atque abolere conatus, ac demonstrare, illud tantum regnum esse stabile atque perpetuum, quod caritate ac benevolentia civium septum atque munitum, cum divinis jussis mandatisque conveniat. Pugnavit autem contra Macchiavellum duobus insignibus operibus, uno de ruinis Gentium & Regnorum, altero de antiquo & novo Italiæ statu. Scripsit de imperio virtutum, de robore bellico, de jure status: sed Annalium antiquitatum, ingens opus, in decem volumina divisum, duæ tantum partes impressæ cernuntur; reliquæ apud Franciscum fratrem, una cum aliis egregiis doctissimi viri fœtibus asservantur; quibus (si facultas & vita suppeditaverit) edendis, suam fratri benevolentiam, vel potius pietatem præstabit.

BAPTISTA GUARINUS.

CElebris, toto orbe terrarum, Ferrariensium Ducum aulæ gloria, illustrium, generis divitiarumque splendore, virorum multitudine prædita, optimorum ingeniorum omniumque præstantissimarum artium facultate principum copia referta, scenarum magnificentia, ludicrorum equestrium certaminum gloria, sumptuosis frequentium conviviorum apparatibus nobilis, nulla unquam in hominum animis oblivione delebitur. Sed eorum in primis Ducum nominibus, tubarum duarum, Areosti scilicet & Tassi, Homero Virgilioque non inferiorum, cantu, in cælum elatis, omnis posteritatis aures personabunt. Verum ex illa aula, unde tanquam ex officina aliqua tubæ illæ prodierunt, pastoralis etiam Baptistæ Guarini fistula exiit, quæ suavitate, lepore, tenerorum amorum deliciis, atque omnibus ad capiendos animos illecebris, quarumvis tubarum famam exæquet. Hujus enim Eclogæ, Pastori fido nomine, ea est claritas, ea celebritas, ut nullæ sint manus quibus illa non teratur, nulli sint oculi quibus non legatur, nulla sit ætas, sive puerorum, sive adolescentium, sive juvenum, sive senum, nullus sexus, sive virorum, sive mulierum, in quorum sinu non gestetur, nullus hominum ordo sive nobilium, sive tenuiorum, nullum

lum genus, sive doctorum, sive rudium, in quorum domibus non inveniatur, nullæ impressorum officinæ, ubi illa fere quotannis typis non mandetur, nulla natio-num, quantumvis barbararum diversitas, in quarum sermonem conversa, non legatur: morum fortasse integritati non utilis: etenim in ejus dulcedine suavitateque, tanquam in infesto Sirenis mari, in quo etiam Vlysses erravit, virgines nuptæque complures pudicitiæ naufragium fecisse dicuntur; sed legentium è manibus extorqueri non potuit: nec defuerunt præstantia doctorum hominum ingenia, quæ stantem ejus gloriam suis censuris tanquam machinis conata sunt oppugnare atque subvertere; sed omnis eorum labor in irritum recidit; immo ejus splendor illorum clamoribus exagitatus, quasi vehementibus impulsa flatibus tæda, clarius emicuit. Multum etiam, ut ex orationibus ejus apparet, dicendi laude præstitit, ob quam ab Alphonso II, Ferrariæ Duce, in multis ac nobilibus legationibus est adhibitus; ad Remp. Venetam, ubi eum patres illi amplissimi, in senatu suo verba facientem, magis quam alium quemquam Italica lingua loquentem, sunt admirati; ad Henricum Valesium tum Poloniæ Regem; Ad Gregorium XIII, ut illi, de more, Alphonsi Ducis nomine, adeptum Pontificatum Max. gratularetur, & rursus, eadem de causa, post Alphonsi mortem, ad Paulum V, à patria missus; ad quod munus nonnisi nobilissimus & eloquentissimus quisque deligitur. Ejus etiam opera idem Alphonsus usus est in scribendis epistolis, in quo munere tantum valuit, ut etiam de eo elegantissimum librum, qui Secretarius inscribitur, ediderit. Nulla fuit in Italia paulo illustrior Academia, quæ non summa ambitione ab eo expetierit, ut nomen suum ad ipsius Academicorum numerum adscriberet. Sed Academiam Humoristarum dilexit ex omnibus plurimum; in qua semper princeps, sponsam eam suam appellabat; quæ non exiguam illius in se amori gratiam retulit. Nam & in parentis eum loco dilexit, ejusque adhuc superstitis imaginem, magna in tabula, summi artificis manu depictam, & corona aurea ornatam, in loco Academiæ posuit; & mortuum maxima pompa, egregiis suorum

suorum ingeniorum carminibus, & funebri oratione laudavit. Semper cum adversa fortuna iniquorum odio conflictatus (non enim malevoli tanto viro deesse poterant) demum cum Venetias, litium quarundam causa venisset, & ad cauponem divertisset, ibi senio curisque confectus, excessit è vita.

MARSILIVS CAGNATVS.

IN progignendis elegantissimis hominum ingeniis, ad præstantissimas omnes artes à natura factis, Veronæ civitas semper felix est habita. Itaque quæ olim Catullum, ac paulo supra nostram memoriam Fracastorium aliosque genuerat, hac ætate Marsilium Cagnatum, magni nominis medicum, edidit. Hic domi omnibus his literis, quibus ætas puerilis informari ad humanitatem solet, eruditus, Italicas Athenas, hoc est, Patavium, petiit. Sed Deus illi propitius Iacobum Zabarellam objecit, præstantissimum tum temporis in eo gymnasio philosophum; quo doctore Philosophiam didicit, cujus rei causa Patavium sese contulerat: verum quia ejus omnis in philosophico illo spacio cursus & labor ad medicinam, Philosophiæ quasi quadam cognatione proximam festinabat, tanquam ad metam, Romam contendit, seque Alexandro Petronio in disciplinam tradidit, ad quem tum medicæ facultatis primæ, omnium concessu, deferebantur. In cujus schola quinquennium versatus, ita ab ejus doctissimis sermonibus exercitationibusque discessit, ut celeriter in principum medicorum numerum pervenerit, neque ullum esset morbi genus ita arduum, ita anceps, quod non ejus dignum cura videretur. Cujus industriæ ego maximum documentum hoc habeo, quod statim à Patribus Soc. Iesu, viris doctissimis, & in existimando de cujusque ingenio acutissimis, ejus opera conducta est, neque alio, quoad ille vixit, medico sunt usi: deinde, quod ad docendam Philosophiam Medicinamque, in gymnasio Romano, magnis præmiis evocatus est: quo in munere obeundo, mirum illud accidit, quod cum in communi hominum consuetudine usuque ea esset frontis severi-

G tate

tate tristitiaque, ea oris taciturnitate atque silentio, ut nullum ab eo hilaritatis signum, nullum pene verbum elici posset, ita tamen erat in docendo facundus, ita elegans, ut mirarentur omnes, locorum mutatione, tantam in homine dissimilitudinem morum existere. Sed dabat hanc illi facultatem magnitudo doctrinæ, quæ pectus repletum habebat. Nam Græce Latineque doctus, omnium Philosophorum placita, omnium temporum historiam, complexus erat, unde, cum esset opus, plura proferret, quibus auditorum animos ab illius tristitia doctrinæ, quam docebat, paulisper ad hilaritatem voluptatemque traduceret. Sed in curandis aliorum morbis ita peritus ac sagax, non potuit unicum masculæ prolis filium, in gravem morbum ex incontinentia prolapsum, ex ancipiti eripere, sed ruentem ad interitum, sua etiam ope adjuvit, sive fato aliquo, sive adolescentis culpa, quem pudore deterritum, parenti veras morbi caussas puduit aperire. Verum ea animi constantia, labentis familiæ suæ casum sustinuit, ut conceptum intus dolorem, non in lacrimas, non in voces effuderit, sed elegantissima elegia dolenter ostenderit, quanta, ex filii interitu, malorum moles in suam domum irruisset. Demum aliquanto post ipse quoque, annum agens nonum supra sexagesimum, emigravit è vita. Objectum est illi, quod morbos in longum traheret: at hæc fortasse fuit ægri cujuspiam querela, cui erat molestum, se diutius affixum lecto teneri. Scripsit de salubritate aëris Romani, de humano partu, de ratione curandi flores in urbe, de aqua Tiberina, & alia opuscula, quæ unico volumine continentur. Edidit libros de continentia in victu, & de exercitio, seorsim à ceteris opusculis impressos.

M. ANTONIVS BONCIARIVS.

HIc Perusii, à vulgaribus, ut ipse de se fatetur, opificibus ortus, cujus quippe avus coriariam, pater sutoriam, in adolescentia fecerat, generis obscuritatem sui, literarum splendore illustravit. Gloriatur in suis ad amicos literis, se M. Antonii Mureti auditorem fuisse,

Sirleti & Cornei Cardinalium commendatione eidem traditum; neque fallitur in gloriando: nam multo est gloriosius, se Mureto in disciplinam, quam multis ad docendum dedisse. Mureto extincto, duos clarissimos viros, qui tum humanissimis his studiis præerant, in primis coluit Franciscum Bencium, & Io. Petrum Maffejum, duo Soc. Iesu in hoc genere studiorum lumina longe clarissima; à quorum recta scribendi ratione utinam, qui postea secuti sunt, nunquam recessissent; etenim eloquentia sua in sede consisteret, nec tumidam, elatam, & insolentia ac constructione verborum excæcatam, tum ineptiis sententiarum deformatam orationem, suum in regnum irrupisse quereretur. Sed Bonciarius, à Mureti disciplina profectus, totum vitæ suæ tempus alios docendo instituendoque consumpsit. Primum in seminario Perusino admodum adolescens, & postquam robustior est factus, in gymnasio ejusdem civitatis, Rhetoricam, quæque ad bonas literas pertinent, docuit: postremo, in collegio, cui ad extremum usque spiritum præfuit, docendi munus exercuit, sed jam luminibus captus, ac debilibus articulari morbo membris omnibus, quorum pene usum amiserat; qui morbus illi tam tetros cruciatus ciebat, ut nocte quadam, ut ipse scribit, ea oculi tunica, quam medici corneam vocant, sponte diffracta sit, ac pupilla, uvæ grano similis, sua sede evulsa conciderit, ea doloris acerbitate, quæ verbis explicari non possit: verum ita fortis fuit in perferendo, ut cum maxime excruciaretur, nullam vocem sapientis gravitate indignam emiserit, nullum in vultu, minus æqui in calamitatibus animi signum ostenderit. Multa scripsit eleganter planeque Latine, tum soluta oratione, tum versibus. Extant epistolæ, ad plures tum literarum nobilitate tum generis splendore viros clarissimos datæ; in his ad Vbertum Vbaldinum, antea quam à Paulo V cooptatus, in Cardinalium numerum veniret; circumfertur de arte Grammatica liber. Refert in suis epistolis, susceptam à sese delatam de viris illustribus scribendi provinciam, qui per annos quadringentos Perusiæ armorum vel litterarum gloria floruerunt. Ex iis quæ prosequutus est versibus, hæc feruntur in primis,

Triumphus augustus, sive de Sanctis Perusii transla lib. IV, Seraphidos libri III, multaque alia poëma tum jocosa, tum gravia. Multos docuit; in his parente suum, Mariotto nomine, cum annos septem & quadr ginta natus, uxore amissa, se Soc. Iesu vellet adjunger ab eaque repelleretur, quod literarum Latinarum igr rus, sacris initiari non posset.

CLAVDIUS ACHILLINVS.

QVod nunquam in stirpibus vel frugibus accidit, plus virium virtutisque concipiant, quam qua tum in feminibus, unde emerserint, subest, id in hom num genere sæpissime usu venire videmus: cum nim rum parentibus filii, avis nepotes, magnitudine anin ingenii, fortitudinis, longo intervallo præcurrant. A fuit quidem in tota Achillina familia, tanquam in mine, amussitata ad virtutem indoles: non cessavit il aliquot ab hinc sæculis, clarissimos in omni virtutu genere viros efferre: vidit paulo hac nostra superi ætas Alexandrum Achillinum, Claudii avum, docente Patavii Philosophiam, & admirata est hominis ing nium, eruditionem, doctrinam: viderunt alia alios ter pora, virtutis stimulis incitatos, celeri ad gloriam cur contendere. Sed talis virtus, qualis in Claudio se ext lit, nullius est oculis unquam accepta. Etenim natur ad hujus nostri sæculi bonum, cupido, ut ita dicar animo omnia sua in eum munera contulisse, aliis ver quantumvis egregiis, parca tribuisse manu videt Nam Claudium, à primo natalis ejus die, suis cumul tum bonis, usque ad extremum diem vitæ perdux Nam primum clarissimum illi natalis soli splendore attribuit, Bononiam scilicet; tum antiquam gene nobilitatem, utpote in Achillina familia nato; ac pr stantem corporis formam dedit, quæ nimirum ejus es domicilium ingenii, cujus illa magnitudini non cert unius scientiæ terminos, quos intra suas vires exercer præscripsisset, sed cui omnium disciplinarum, omniu facultatum, omnium elegantissimarum artium campu aperuisset, in quo illa vagari, excurrere, atque illa ipsi

ipsius documenta posset edere, in quibus hæc ætas voces, plausus, clamores extolleret, omnisque posteritatis memoria admiraretur, exclamaret, horreret. Et sane non minus exigua ejus virtuti scena debebatur, quæ, non uni tantum civitati, non uni provinciæ, sed universo terrarum orbi, futura spectaculo esset. Itaque omnes in eum, tanquam unum in locum, rerum plurimarum scientiæ convenerunt. Nam Philosophus fuit summus, Theologus maximus, Mathematicus excellens, Iurisconsultus eximius, orator eloquentissimus, Poëta propemodum singularis: grandis erat verbis, immensus translatis, nobilis sententiis, quæ acres vibrantesque, in audientium sensus invaderent, irrumperent, penetrarent, in eisque aculeos quasi quosdam relinquerent; quibus rebus fiebat, ut vix ab eo vel epistola aliqua, vel rhythmus, vel epigramma, vel quispiam alius illustris ingenii sui fœtus exisset, cum ab iis, qui circa ipsum tanquam in insidiis erant, ex occulto intercipiebatur, describebatur, ac non parum sæpe typis impressum, pluribus exemplis, per totam Italiam atque alias etiam orbis terræ partes, divulgabatur: & interdum accidit, ut antea ille, partus suos in hominum manus venisse, in eisque tanquam adolevisse conspiceret, quam à se fuisse editos intelligeret. Et quo nihil eorum, quæ scripserat, felicitati deesset, benigna præ ceteris illi parens natura summam addidit canoræ vocis suavitatem, gratissimum in pronunciando sonum, plenum artis gestum, motum corporis cum summo lepore ac venustate conjunctum; multæ præterea erant in homine facetiæ, multus in jocando lepos, multæ in lacessendo respondendoque argutiæ. Atque ne totum literarum studiis addictum, avocasse eum à negociis atque à Rep. videretur, hac quoque in re, sicut in ceteris benigna natura magnam illi in rebus agendis dexteritatem, solertiam, prudentiamque concessit, quæ Card. Ludovisio, postea Gregorio XV, magno usui fuit. Adeo ut illa, dona eidem sua, ut diximus, non modio, neque trimodio, sed ipso, ut ajunt, horreo demensa tradiderit, nec, si ipse fingere vellet, plura bona reminisci, vel majora posset consequi, quam quæ sibi natura tribuerat. Fortuna etiam ipsa (quamvis

vis ejus meritis angustius) non illi parum indulsit; n
tantum opum ac divitiarum attribuit, non solum qu
tum esset Philosopho satis, qui parvo contentus, in
tenuissima vivit, sed etiam ut suis facultatibus posset
miliæ splendorem, suique ipsius dignitatem, sine cuj
quam ope, tueri; tum villam magnificentissimam ded
Saxo nomine, quæ passuum millibus non amplius dec
Bononia abest, in quam, ubi Vrbis odium ipsum cep
rat, secederet, ubi secum, ut dicitur, viveret, ubi se li
ris abderet; postremo, quasi auctarium quoddam, sing
lis annis millena & quingentena aureorum addidit, q
Iuris Civilis in Parmensi gymnasio, docendi grat
Principis Farnesii liberalitate capiebat; qui honor in
civitate habitus est ante ipsum nemini. Sed quod di
tiis omnibus præstat, ad Principum virorum amicitia
ita facilem illi aditum aperuit, ut cunctis Italiæ proc
ribus, nihil esset eo carius, nihil jucundius, & Vrban
VIII in primis, qui dum Card. sedis Apostolicæ Leg
nomine, Bononiam administrabat, suavissimis ejus m
ribus captus, in oculis eum semper habuerat, fact
Pont. quoties usus venerat, officiis beneficiisque om
bus exornavit. Suos rhythmos edidit, unam ad Aug
stinum Mascardum epistolam Italice, plures Latin
ad Iacobum Gaufridum V. C. dedit. Scripsit etiam
Vrbanum VIII Vindicias, secundum fidem eorum
qui Andream Casalem mortuum asserebant, in cuj
nomen quidam, qui Romæ in vinculis habebatur, ut
dicebant, invaserat. Nobilissimum Epigramma Hetr
scum Christianissimi Regis nomini inscriptum emis
quo illi Casalis arcem ex prima illa obsidione liberata
gratulatur; quod Epigramma, à quodam Hispanaro
partium non insulso poëta in ridiculum conversum, fa
facete illuditur. Sed accidit, ut illud dignum immort
litate ingenium, quemadmodum hæc ætas coluit, d
lexit, admirata est, ita etiam, quod minime volebat, d
fleret extinctum, sexto & sexagesimo ætatis ejusde
anno, lethali morbo sublatum.

F. ALE

F. ALEXANDER VBALDINVS.

MAgnum apud omnes F. Alexandro Vbaldino, ex Carmelitarum discalceatorum familia, doctæ eruditæque sanctitatis nomen obtinuit Manualis pauperum liber; in quo signa & notas ostendit sex & triginta locorum, quibus cognitis ille sibi ipse, qui vellet, thesauros ad locupletandum spiritualibus divitiis animum foderet, & id, quod vellet, parvulo labore, nullo errore inveniret. Sed eum, magis quam aliud quodvis præstantis ingenii opus, præclarum illud facinus in cælum evexit, quo edito æternam nominis sui memoriam reddidit: nam cum Leoni XI Pont. Max. arctissimo cognationis nexu implicaretur, quod esset matri suæ avunculus, tamen eo ipso die quo renunciatus est Pontifex, regali plane contumacia, à magnitudine, humana omnia despicientis animi ducta, calcatis honoribus, qui se ipsi ultro offerebant, fastigiumque submittebant, quos alii per ignes ferrumque petunt, intra Carmelitæ Discalceatorum fratrum familiæ claustra se abdidit; ad quæ, quia cuncti opibus & honoribus obstructi sunt aditus, spem illis omnem, ad se persequendum adimeret. Nec exiguam à Deo, ex spretis atque contemptis ejus inanis gloriæ splendoribus, qui vix illuxerunt cum extincti sunt, mercedem accepit. Nam cum adeo tenui esset valetudine, stomachoque adeo imbecillo, ut ab eduliis fere omnibus perniciem damnumque metueret, corpore adeo delicato, ut quodvis illi stratum, quantumvis molle, duriusculum videretur, frigoris vero adeo impatiens, ut æstate media ternis tibialibus crura contegeret; tantum ili Deus robur, & firmitudinem valetudinis addidit, ut nullum cibi genus respueret quo focii uterentur, & in culcita stramentitia, tanquam in pluma cubaret, ac frigidissimo anni tempore nudis pedibus cruribusque incederet: &, quod videri mirabilius debeat, qui jam jam mori videbatur, in hoc tam duro vitæ genere quinque & viginti confecit annos; longius etiam processurus ætate, nisi pœnis ultro susceptis, nimium in se ipse asper ac sæviens, cecidisset in cursu.

MARCELLVS MACEDONIVS

REgia Neapolis civitas, inclitum Parthenopes
renis sepulcrum, optimos semper poëtas tanq
Sirenes edidit, suavissimo cantu aëra mulcentes, u
ea, quam inclusam visceribus continet, velut ex sem
tot suave canentium fœtus prodiisse videantur. At
ut de Ioviano Pontano, de Actio Sincero, de Vict
Columna, de Bernardino Rota, Aloysio Transillo,
Baptista Marino, aliisque taceam; nuper Marcel
Macedonium, admirabili fœcunditatis laude produ
qui suavissimo vocis suæ cantu, hominum aures n
detinuit. Ac primo, sicut nova Siren, hoc rerum hu
narum mari navigantibus infesta, visus est illecebr
mortalium amorum carminibus velle eos perdere, &
profundum æternæ mortis abstrahere. Sed postea div
ope ab hujus procellosi, tumidi, & importuosi pel
fluctibus abreptus, & tutum in locum adductus,
niore plectro, ac suaviori voce, Superûm laudibus r
rendis eos, quos antea instituerat perdere, in salutis p
tum est conatus arripere. Adolescens elegantissi
rhythmis, & omni lepore ac suavitate refertis, f
amores, sive veros sive fictos, cecinit; quos deinde rhy
mos quidam vel cognatus vel amicus edidit, eosdem
legendi potestatem omnibus fecit; deinde ab his inan
simis mortalium & in cinerem abeuntium formar
cupiditatibus, ad veros rerum cælestium amores a
mum transferens, arctissimum Carmelitæ Discalcea
rum familiæ institutum amplexus est; ibique D. C
tharinæ, virginitatis ac martyrii laudibus insignis,
gestas, nobilissimo poëmate prosecutus est. Veru
cum in eo ordine aliquot annos magna sanctitatis c
laude vixisset, & concionator non in postremis, c
ruptos hominum mores ad sanitatem revocare, e
quenti & caritatis studio incensa oratione, non
stitisset; nondum senex, Deo, cui dicaverat, a
mam reddidit; magna eruditis viris, & poëticæ
cultatis studiosis, ejus poëmatis inspiciundi cupi
tate relicta; cui religiosorum suorum claustris, ta
qua

quam tenebris clauso, nondum communis usuram lucis contigit capere.

F. ANGELVS ROCCA.

SAcrarium Apostolicum, ab hinc trecentis & eo amplius annis, Augustinianæ Eremitarum familiæ custodiæ tutelæque commissum, multos præstantes viros habuit, qui eum locum splendore doctrinæ illustrarunt. Sed ex his ætate nostra F. Angelus Rocca Camers enituit clarius quam ceteri, vel saltem dignus est præ ceteris, cui sacrarium illud, ejusque recte administrandi ratio, immortales gratias agat: neminem enim video, cui illam plus debere sit æquum: solus enim omnia, quæ ad eam provinciam, cui tot annos magna cum laude præfuit, pertinent, Chronhistoria sua docte eleganterque prosequitur. Fuit antiqua plane probitate senex, & in tenui pusilloque corpore, salis plurimum inerat: nam multiplici rerum scientia pectus compleverat; Philosophiæ ac Theologiæ adeo erat peritus, ut anteaquam ad provinciam illam capessendam accederet, à Priore generali sui ordinis, eas facultates docendi munus, magistri nomine, acceperit: tum Græcis & Latinis doctus, omnem tenebat Ecclesiasticæ antiquitatis eruditionem, humanioribus vero literis elegantius erat excultus, quam cucullati homines plærumque solent; à quibus, cum nullam fere huic studio operam tribuant, eloquentiæ laus non admodum expectatur. Nam & observationes in sex libros elegantiarum Laurentii Vallæ, & observationes Latinæ linguæ, de occultis ejusdem locis, ac de scribendis epistolis, libros edidit. Sed sua illi fortuna, in Æde Pontificia, habitationem Aldo Manucio proximam tribuit, qui cum, ea quæ vellet, jure vicinitatis communicare, multumque ab eo auxilii referre posset. Ob quas virtutes à Clemente VIII Tagastensem episcopatum obtinuit; qui honor, præter nomen, nihil omnino administrationis ac solicitudinis habet: ea enim civitas, D. Augustini natalibus inclita, à Turcarum Tyranno, dominatu regio premitur. Multa scripsit, quorum numerus, quoniam ab eo in ultima

sua Chronhistoria recensetur, hunc nobis ea referendi laborem adimere voluisse videtur. Illud vero est, de quo, non unius tantum Vrbis cives, sed omnium nationum populi, maximo se illi beneficio obstricti esse fateantur, ea nimirum insignis bibliotheca, quam omnium cujusvis professionis librorum copia refertissimam, cunctis, qui vellent adire, in cœnobio S. Augustini, Romæ, Angelica nomine appellatam, aperuit, in quo egregium suum erga bonas artes, erga cupidos literarum, studium & voluntatem expressit. Demum quoniam nihil est hic æternum, decurso ætatis suæ spacio, ex sacrario Pontificio, ad cælestem Ierusalem, ut ejus merita persuadent, evolavit.

PETRVS LA-SENA.

Omnia fere nobis, à transalpinis regionibus missa, bonorum ingeniorum semina, & in Italiæ quasi solo, nec inculto, nec derelicto, (ut est multorum opinio,) sata, non minus uberes ex se fructus extulerunt, quam fruges in optimam segetem datæ. Cujus rei testes locupletissimi plures possent adduci, qui ex Germania, vel ex Gallia, tum orti, tum oriundi, in fertilissimo Italiæ quasi agro, sub ejusque felicissimo cælo, benignis semper astris ad ingenii fructuum procreationem influenti, tanquam consiti, à stirpis suæ bono non degeneraverunt. Sed in primis ejus rei fidem facit Petrus A La-Sena; qui à patre, ex Nortmannia profecto, Neapoli procreatus, in eam arboris proceritatem excrevit, ut semper viridantibus & fructuum ubertate incurvescentibus ramis, pulcherrimo Italiæ campo hilaritatem decusque maximum afferat. Hic, ad mitiores Musas à natura propensus, à Grammaticorum scholis, cum vix ex ephœbis excessisset, compulsus est à parentibus in horridas Iurisconsultorum, barbare inquinateque loquentium, regiones: sed quoniam feliciores plantæ, quovis eas transferas, ibi radices agunt, & uberes fructus reddunt, eos in jure civili profectus fecerat, ut omnium, qui essent Neapoli, consultissimus haberetur. Sed, quod est admirabile, singulari ingenii atque ab omnis

omnis lucri cupiditate abhorrentis animi exemplo iis, qui, à litibus oppugnati, in patrocinii sui tutelam præsidiumque confugissent, non mercenariam, sed gratuitam operam dabat. Sed non parum sæpe fiebat, ut à naturali sua inclinatione, ab illa studiorum horriditate & à strepitu fori abreptus, ad humanissimas & elegantissimas literas, tanquam in hortum aliquem abstraheretur. Itaque, ut aliquis suæ, in earum amœnitatem, tanquam secessionis, fructus constaret; doctissimum Homeri Nepenthis, seu de abluendo luctu, omnis politioris humanitatis reconditiorisque doctrinæ copia refertum librum, composuit. Sed parentibus fato suo functis, liberius ac frequentius cœpit in his politissimis studiis versari, ex eisque, una cum doctissimis Neapolitanorum, voluptatem suam explere: & quoniam Græcæ linguæ non plus attigerat, quam quantum prima illa puerili institutione potuisset, se Petro Arcudio in disciplinam dedit; à quo ad ejus sermonis capita fontesque perductus est, unde, quantum docto in primis homini satis esset, hauriret. Nullius pene sermonis fuit expers: nam plurium notitia linguarum, universæ eruditionis oram omnem lustrare cupienti, utilius nihil esse dignoscitur. Sed jam pene ab agendis causis defessus, infirma præsertim valetudine, ægre, ob amorem patriæ dulcemque amicorum consuetudinem, persuasus est à Io. Iacobo Buccardo Parisiensi, quem Neapoli commorantem, eorundem communione studiorum, sibi devinxerat, ut à judiciis causisque discederet, & in Romanum ocium tranquillitatemque descenderet. At Romæ cum esset, & in Vaticanis ædibus, ab eodem Buccardo hospitio acceptus, habitaret, ita intemperanter se dare literis cœpit, ut multa somno, ciboque, quem semel in die parce admodum tenuiterque capiebat, ac ceteris naturæ necessitatibus denegaret: quocirca brevi, semianni unius spatio, multa opera Neapoli, ab ipso egregie inchoata, & à Buccardo, qui ejus vitam scripsit, enumerata, absolvit perfecitque. Fuit autem in eo non solum ingenium, sed oratorium etiam ingenium, quod duobus orationibus ostendit, habitis ab eo in Academia Græca Basiliana; in quibus disputationem à Criticis de

lingua Hellenistica commotam; in utranque partem disserendo, docte copioseque tractavit. At quisnam ornatus, qui flos, quod lumen orationis, in suo Cleombroto desideratur? Verum infinitum scribendi cogitandique laborem, cui se subjecerat, cum ferre non posset, ejus magnitudine oppressus, interiit, in ipso adhuc ætatis flore: nondum enim quadragesimum sextum annum excesserat moriens. Singulis amicis suis singula Cleombroti à se compositi exempla testamento legavit, Francisco Card. Barberino, suas de lingua Hellenistica orationes, Francisco Mariæ Brancatio Card. Historiam Gynicam nondum impressam.

HIERONYMVS MORICVCIVS.

IAnum fortunæ, quod est urbs in litore Adriatici maris posita, Hieronymi Moricucii patria fuit: verum illa, cui veterum superstitio, opes, honores, ac divitias, quibus vellet, dandi vel adimendi jus potestatemque concesserat; civem suum, quantumvis egregium, non hilari benignoque vultu respexit. Nam, cum ætatem, ambitionis labore districtam, in Romanæ aulæ tanquam area, ad aucupium honorum divitiarumque, totam contrivisset; nihil adeptus est aliud, nisi ut Vlpiano Vlpio, Novocomensi Episcopo, magnis muneribus functo, ac postremo Gregorii XV Datario in scribendis epistolis operam navaret. Nec mirum vel novum videri hoc debeat: nam illa oculis, ut est in fabulis, capta, dignos præterit, & indignos plerumque, bonorum præmiis & honoribus afficit. Sed Deus æquum & patientem illi animum tribuit, quem adversæ suæ fortunæ objiceret. Nam simile monstri videtur, quod Vlpiani, optimi quidem sanctissimique viri, sed impotentis, iracundi, & truculenti animi, mores, usque ad ejus excessum, pati potuerit. Fuit Hieronymus vir gravis, prudens, atque optimis disciplinis excultus, re ad bene dicendum scribendumque necessaria, quod scribendi recte sapere est principium & fons: scribebat, in utraque lingua, tum soluta oratione tum versibus, elegantissime. Neque quamcunque sibi oblatam ingenii augendi

gendi & declarandi occasionem non avide semper arripuit. Nam frequens in eruditorum & illustrium virorum cœtibus & in Academiis fuit; ac frequentior in iis, in quibus ingenii sui lumen clarius posset enitescere; ut apud Cardinalem Sabaudiæ, & apud Gregorium xv, qui novo sæculi nostri exemplo, Vaticanam Academiam instituerat; quo Pontifice audiente, magno Cardinalium, ac doctorum hominum concursu, una cum Nicolao Riccardio, cognomento Monstro, & Claudio Achillino, aliisque doctissimis viris, verba fecit, & rhythmos atque epigrammata, quæ scripserat, recitavit: neque tot suis lucubrationibus, quas, iis in areis ad opum honorumque aucupium tanquam cibum offuderat, quidquam capere potuit præter infirmissimam corporis valetudinem; cum qua in patriam cum se recepisset, acerbissimis podagræ doloribus excruciatus interiit; nullis adhuc editis libris, quibus ingenii ejusdem memoria in posterum tempus propagetur.

BALTHASAR ANSIDEVS.

QVantam vim habeat virtus, & quantos amores sui excitare in hominum animis valeat; non multis ab hinc annis in Balthasare Ansideo factum est palam. Hic Perusii nobili genere natus, ac, tum parentum diligentia, tum magis sua sponte, in omni genere honestarum artium, ac præsertim Græcis & Latinis literis institutus, non solum oratione, jucundissimæque suæ consuetudinis dulcedine, verum etiam aspectu ipso, ubi mire probitas elucebat, potuit cunctos adigere, ut se diligerent. Mira fuit in eo Latini sermonis puritas & elegantia, quæque, non longo intervallo, proxime ad eruditam Ciceronis ætatem accederet; quæ puritas, vitiosa atque corrupta, sæculi nostri consuetudine, falsa atque inani altæ atque exaggeratæ orationis opinione, depravata, tanquam humilis & abjecta, negligitur. Multas ad amicos epistolas dedit, cultu atque nitore refertas, in his ad Robertum Vbaldinum, tunc adolescentem, summo ingenio summaque spe præditum, ac postea Cardinalem, & ad Vgonem ejus fratrem, doctrinæ

ac

ac sanctitatis laude præclarum, nunc Vaticanæ Apostolorum principis Basilicæ Archidiaconum, & Canonicum. Causa conjungendæ cum eis amicitiæ fuit egregia in illis fratribus ad virtutem indoles, & nusquam voluptatum illecebris interruptus ad laudem cursus: hi tunc Perusii, una cum ipsorum parente, qui Quæstorium pro Camera Apostolica Vmbriæ Provinciæ munus administrabat, commorabantur, quo tempore in Perusino gymnasio humaniores ille literas docebat; quo facilius potuit adolescentium, eloquentiæ studio flagrantium, benevolentiam ad se attrahere. Sed quoniam erudita vox ejus, erat frequentioris conventus auribus digna, ea Perusium Pisæ spoliarunt, ut gymnasium suum ornarent. Sed tantum illis bonum, diuturnum esse non licuit. Nam à Paulo v evocatus est Romam, ac bibliothecæ Vaticanæ custos datus; ad quod officium nemo solet admitti, nisi doctrina, fide, & industria cognita. Neque ultimum in Pontificis gratia locum tenuit, sed propemodum summum. Nam quoties Pontifex in senatu Cardinalium vel sententias rogaturus esset, vel verba facturus, quæ cogitaverat, familiarissime cum eo communicabat, atque, ob suavissimos ejus mores, elegantiamque doctrinæ, plures sæpe horas traducebat; neque in Cardinalium comitiis, ejus rationem non habuisset, si longior illi vita suppeditasset; sed præproperus ejus exitus tantum illi honorem ademit.

MVTIVS RICERIVS.

VEram atque germanam Virgilii poëtarum principis imitandi rationem assecutus esse videtur Mutius Ricerius Camers, in suis omnibus poëmatibus, sed in illis duobus maxime, quorum uno Tusculanæ Aldobrandinorum villæ magnificentiam, & adjecta illi nemora, porticus, columnas, infinitamque propemodum vim aquæ, ad irrigandum eum locum, ex apertis montium visceribus ductam, decidentes vastis è fontibus imbres, vel amnes potius, aliaque ludentis ibidem artis miracula, doctè eleganterque prosequitur; altero, quo Pauli v Pont. Max. sacellum, in Æde B.M.V. ad Nives

in Exquiliis positæ, ædificatum, & intectos in eo preciosiorum marmorum crustis parietes, refertos extantibus ac prominentibus, auroque interlitis, figuris, fornices, signa, columnas, aurum, argentum, aliaque regalis opulentiæ ornamenta, elegantissimis versibus, tanquam coloribus depicta, pene oculis subjicit. Sed illi scribendi laborem diutius ferre non placuit. Quod si studio & exercitatione, quod erat in ipso naturale bonum, alere atque augere voluisset, profecto ad summam poëticæ facultatis laudem pervenisset. Sed quantum detraxit ex studio, tantum amisit ex gloria. Omnia fere scripsit antea quam fortuna ipsi arridente, ad opes perveniret: sed postea collegii Cardinalium à secretis munus adeptus, ac divitiis locupletatus, omne poësis studium & cogitationem abjecit, atque in rerum abundantia voluit beatius, ut ipse putabat, vivere, crebroque proverbii loco illud usurpabat, avem pinguem non solere canere. Magna ille, in omni sermone, libertate atque licentia uti; quæ reprehensione digna essent, in odium vituperationemque vocare, nemini parcere, omnia sua consilia, omnes intimas animi cogitationes cuivis aperire, atque in propatulo habere; quæ ab aulæ ambitione, & ab his moribus, quibus nunc utimur, maxime aliena existimantur: nam falsos fieri, atque aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere, summa prudentia ducitur. Erat in primis facetus ac dicax; sed quoniam nulla temporis habita ratione, nulla dicacitatis moderatione ac temperantia adhibita, faceti ac dicacis hominis famam quærebat, in scurrilitatis vitium non parum sæpe delabebatur. Cum his igitur moribus, nullum honoris gradum ascendit altiorem eo, in quo primus ille fortunæ favor eum collocaverat; in quo demum vita defecit.

AVGV-

AVGVSTINVS MASCARDVS.

NOn minimum, sine dubio, Augustino Mascardo ornamentum, ac decus, vetus apud Ligures prosapia, ex qua ortus est, attulit: sed longe illi majus nomen atque splendorem, ingenii claritas & nobilitas peperit, qua non eam modo Ligustici maris oram, unde prodiit, sed Italiam, Romam, atque adeo sæculum nostrum nova luce compleverit. Fuit egregie ad humaniores literas natus atque etiam factus à natura, ad quas, statim à puero, suum omne studium, industriam, atque operam contulit, in eisque perfectus evasit. Neque tamen alias graviores disciplinas non attigit, sed, quamdiu in Societate Iesu vixit, iis pectus explevit, ab eisque magnam sibi, ad dicendi copiam, supellectilem comparavit: quo fit, ut ejus scripta non magis verborum quam rerum numero abundare videantur. Verum omnium in se oculos Hetrusci sermonis in primis novitate convertit, qui sermo ita ejus est proprius, ut, quemadmodum à Marco Tullio Tullianum, à Salustio Salustianum, dicendi genus est ortum, ita etiam à peculiari ipsius dicendi scribendique ratione, novum genus, Mascardio nomine, deducatur. Etenim in ejus orationem omnes virtutes conveniunt, quæ cadere in summam ac perfectam eloquentiam possunt: est enim translatis frequens, sententiis celebris, verborum luminibus splendida, compositione suavis, majestate sublimis, sine arrogantia gravis, sine vanitatis suspicione, elata, sine cincinnis, fucoque puerili, ornata atque composita. Hoc igitur, tot tantisque laudibus referto, orationis genere, doctissimos in Tabulam Cebetis commentarios edidit; orationes, sermonesque scripsit; quæ omnia unico volumine comprehensa continentur; composuit librum de arte historica, ea eruditione ac rerum maximarum copia ac varietate completum redundantemque, ut omnes superiores, qui in hoc genere elaborarunt, superasse censeatur. Aloysii vero Flisci conjuratio, simul ut aspecta, eo clamore & plausu excepta est, ut statim in Gallicum Hispanicumque sermonem conversa, ad exteras nationes com-

commearit, quo videlicet ii, qui nulla nobiscum linguæ ejusdem societate continentur, in tam eruditi operis communionem partemque venirent. Atque utinam, sicut ingenii forma in ejus scriptis elucet, ita etiam actionis ejusdem dignitas exprimi potuisset: nihil profecto esset, quod majores sui amores excitaret; tantum in ea præstabat. Ita enim eam, motu corporis, gestu, vultu, vocis moderatione, ac varietate moderabatur, ut à Roscii vel Æsopi schola, non ab eorum disciplina profectus videretur, qui omnia, non tam agere, quam canere consueverunt. Quibus laudibus ita Vrbano VIII Pont. Max. in probandis hominum ingeniis moroso atque difficili, satis fecit, ut inter cubicularios honorarios eum semper habuerit, atque annuo quingentorum aureorum stipendio donaverit, ut in gymnasio Rom. rectum illud ad eloquentiam iter, in quo ipse tanta cum laude versatus esset, aperiret. Atque utinam fecundiore prudentiæ ac sanctitatis fama fuisset, nec in hac parte vitæ, ut fama est, claudicasset; profecto ad egregias ejus virtutes hæc quoque præstantissima omnium laus accessisset. Sed homo in re familiari negligens, profusus, nulla pecuniæ accessione suppeditare suis sumptibus poterat; in suis nummis nunquam, in ære alieno semper: &, quod mireris magis, nunquam certis ac conductis ædibus habitavit, sed incertis atque precariis. Postremo tabe confectus, sua in patria non ita longum vitæ suæ cursum confecit.

IO. ANTONIVS BOVIVS.

Sanctissimum amicitiæ vinculum, quo nullum in terris arctius inveniri potest, tunc inexplicabili nodo connectitur, cum illud non ambitio, non cupiditas, non quæstus, sed virtutis amor adstrinxit. Nullum enim gluten ad amicitias conglutinandas tenacius existit, quam eorundem voluntas societasque studiorum. Nihil est enim virtute pulcrius, nihil amabilius, nihil quod magis ad conjungendos animos valeat. Hæc autem cum in F. Io. Antonio Bovio, Carmelita, admirabilis existeret; ita Aloysii Card. Capponi ad se animum rapuit, ut

eo amicitiæ nexu se illi implicaret, quem, nisi mors, nemo dirimeret. Verum quantæ in Io. Antonio literæ, quanta vis doctrinæ, quanta disciplinarum omnium notitia inesset, ut cetera alia argumenta desiderarentur, illud solum, hæc prope infinita in eo extitisse, convinceret, quòd in tanta doctorum hominum copia, atque ad omnium doctrinarum gloriam efflorescentium, Romæ præsertim, Card. Capponus, quem diximus, acerrimo vir judicio, singulari prudentia, admirabili ingenio, & incredibili naturæ indole ad liberalissimarum artium studia propensus eum potissimum elegerit, ut ipso duce atque magistro ad ipsos Philosophiæ & Theologiæ fontes, quorum antea rivulos sectatus fuerat, perveniret, ibique discendi sitim, qua erat incensus, expleret: nec iis fontibus inventis, ab ejus consuetudine divelli, quo ad vixit, potuit; tanquam si illa scientiarum flumina, non à magistris atque inventoribus earum, sed ab illius pectore, tanquam à capite fluerent, ac proinde metueret, ne ab illo divulsus, neque doctissimis illius sermonibus irrigatus, quidquid in ipso facultatis esset, aresceret. Quo sapientissimi viri de ejus virtute judicio magis quàm aliqua alia doctrinæ fama, clarus existit. Quantum autem illi Paulus V tribueret, quantumque in ejus ingenii viribus, Christianæ Reip. præsidii constitutum esse arbitraretur, in dubiis illis ac difficillimis sedis Apostolicæ temporibus declaravit; cum videlicet à sceleratis hominibus, libris editis tanquam mucronibus Ecclesiasticæ libertatis auctoritatisque jugulum peteretur; cumque ab iis, qui quasi tutores fideles ac boni esse deberent, tanquam à nefariis prædonibus, ejus diriperetur patrimonium dignitatis. Nam cum propugnatores acres ac fortes multi non deessent, eo in primis defensore usus est, atque unum præsertim ex omnibus elegit, quem contra adversariorum conatus opponeret, quemque in armatas illorum acies immitteret, qui fortiter eorum tela exciperet, repelleret, retunderet. Neque tantam de se Pontificis spem & opinionem fefellit. Etenim duobus libris, magno studio magnoque labore confectis, tanquam armis instructus, singulare cum illo certamen inivit, qui eorum, qui Pontificiam auctoritatem

tem oppugnabant, insaniæ, non se comitem adjunxerat, sed ducem præbuerat, quique eorum, qui magno invidiæ incendio excitato, cuncta delere cupiebant, tanquam faces prætulerat. Sed paulo ante, singulare suæ doctrinæ specimen ediderat; tum nimirum, cum grave de divinæ gratiæ auxiliis, Dominicanos inter & Soc. Iesu patres, orta lis esset: nam cum Clementis VIII voluntas propenso in Dominicanorum sententiam animo ferri videretur; magis quam quisquam alius, ejus properantis cursum retinuit, multisque rationibus inhibuit, ne pro Dominicanis sententiam diceret. Verum, tot inter doctrinarum radios, non minus probitatis ejusdem lumen emicuit. Nam de Disciplina regulari librum, Hispanice compositum, in Italicum sermonem transtulit, summo animi demissionis exemplo; quod cum in acri atque attenta rerum maximarum meditatione defixus hæreret, ad hanc humilitatem descenderet, quo iis rem gratam faceret, qui arctioris vitæ studio flagrarent. At tanta vis virtutis major erat, quam ut unius religiosæ familiæ claustra tenerent: quocirca Paulus V latiorem illi campum, in quo excurrere posset, aperuit; hoc est, Molphetanæ Ecclesiæ gubernacula tradidit; quæ Card. Capponi, à cujus nutu pendebat, consilio & auctoritate accepit; atque in assidua ovium suarum vigilia manens, tanquam pastor bonus occubuit.

BALDVS CATANEVS.

Baldus Cataneus, Aretinus, dignus plane fuit, qui Athenis, Socratis & Platonis ætate, nasceretur ac viveret. Nam Socratico pene more, adolescentes amabat, in quibus ingenii ac virtutis igniculi eniterent, eosque præsertim, qui ad poësis Etruscæ amorem ferrentur; eorum ille studia acrius inflammabat, & currentibus calcaria, ut dicitur, addebat. Erat ipse eleganti ingenio, & ad amœniora studia accommodato; in jaciendis vero ridiculis argutisque dictis ita prompto ac celeri, ut dictum, prius emissum, quam ut excogitari ab eo potuisset, intelligeres. Adolescens & juvenis, animi causa, & cum æqualibus suis, ingenuis ac liberis hominibus, in

agendis comœdiis multum operæ posuit; ac bajuli Vallis Tellinæ partes fere illi semper demandabantur; quas ita bajulis moribus, vultu, gestu, oratione imitandis exequebatur, ut cachinnos spectantium commoveret: accedebat, quod cum scapulis paulo extantibus ac prominentibus esset, ad ferenda onera factus videbatur; & quia testudinis formam referebant, festis Bacchanalibus, cum per urbem personatus incederet, joci causa interrogatus à quodam, quanti testudo? crepitu magno edito, vide, inquit, primum, num tibi placeat sonus. Florebant tum temporis Romæ, ad poëticæ facultatis laudem hi, atque una fere omnes ætate, Aurelius Vrsus, Porphyrius Felicianus, eques, Alexander Guarnellus, Antonius Ongarus, Nicolaus Angelius, Antonius Decius Hortinus, Christophorus Castellettus, atque idem Baldus, qui arcto amicitiæ vinculo inter se constricti, mutuam in suis negociis sibi invicem operam dabant. Sed Baldo cum Christophoro Castelletto magis res erat, quo cum, Bacchanalibus una cum opifice quodam gladiorum, humili quidem genere sed ingenio alto generosoque, Stoppino cognomine, novi hominis Galli, Gallico accentu male Italice loquentis, ad risum movendum, partes agebat, personatus, ad fidium cantum elegantes mulierum formas extemporariis versibus laudabat. Sed cum ætatis calor deferbuisset, omissis nugis, sacris initiatus est, & à Sixto V, Alexandro Card. Montalto, neptis suæ filio, magister datus; à quo brevi, pingui sacerdotio, in Basilica à Damaso Pont. D. Laurentio dicata, locupletatus est. Habuit atque edidit Latini Vrsini, celebris copiarum ducis, & Sixti V funebres laudationes Latinas, & alteram ad Cardinales orationem, cum Vrbano VII mortuo, novi Pont. eligendi causa conclave ingrederentur. Inchoaverat Etrusco carmine Argonauticam, ac se Torquatum Tassum carminis majestate elegantiaque superaturum esse jactabat: sed tam elegans poëma, quoniam non facile se labori tradebat, morte interceptus, non potuit absolvere.

LATI-

LATINVS DONIVS.

LAtinus Donius, Romæ natus, sed ex Æmilia oriundus, aliquem, nec postremum in poëtis nostri sæculi locum ac numerum tenuit. Multa edidit, tum Latinis tum Etruscis versibus scripta pure, dilucide, docte eleganterque, nullisque sententiarum ineptiis claudicantia; quæ dispersa ac dissipata, vix inveniuntur: quod si, amici vel eruditi cujuspiam opera, collecta, & in unum volumen illigata conspicerentur, unita atque composita quam sejuncta atque disjuncta validius atque robustius temporis injuriis obsisterent, & longius in ævum, nominis illius famam propagarent. Verum majore, dum vixit, in admiratione & laude fuisset, si vita, si mores, si deformitas denique, non omnem commendationem ingenii evertisset. Etenim in pusillulum, turpiculum, distortulum illud corpus (nam erat insigni gibbo deforme) multas natura virtutes, vitiis admistas, tanquam in enorme maleque tornatum vasculum infuderat. Ac bene cum eo actum fuisset, si non à vitiis virtutes superatæ discessissent. Fuit enim procax, obscœnus, ac turpibus versiculis crebro scribendis divulgandisque, mores suos fateri videbatur; præterea dicax, argutus, mordax, nec in verbis tantum verum etiam in scriptis. Sed dicacitatis suæ pœnas dedit: nam cum vir probus ex clara Religiosorum hominum familia ab eo, quem domi, cui ipse præerat, finibus, ob suspicionem quod cujusdam pudicitiam tentaret, quantum posset, arceret, insignite vulneratus fuisset in facie; tantam miseri hominis calamitatem libellis, domi ejusdem parietis affixis, est conatus illudere: quamobrem, hoc crimine comprehensus, in vincula ductus est, atque diuturni carceris squalore ac tenebris maceratus, vix ultimi supplicii pœnam evasit; itaque è custodia dimissus, dedit operam, ut in aliquem cucullatorum ordinem exciperetur, ex iis, qui in victu, vestitu, ac ceteris in rebus, largius liberaliusque se tractant: sed ab omnibus, quamvis egregius, ob insignem corporis turpitudinem exclusus est ac rejectus. Sed cum in ea calamitate, qua fuerat perfunctus, facultatibus

fere omnibus profusis, incertis sedibus vagaretur, ob ingenii præstantiam non tenui stipendio conducta est ejus opera ad scribendas epistolas, ab Honuphrio Sanctacrucio V. C. qui per eos dies celebrem domi suæ eruditorum hominum Academiam instituerat, eumque semper ad manum habuit: infelicibus sane auspiciis: nam eo, sive sua voluntate sive coacto, arcana Domini sui prodente, magna tanto incendio, quo ille miser conflagravit, alimenta suppeditavisse narratur. Sed rursus vagum, ac suarum rerum incertum Ianua excepit, perspectoque hominis ingenio, in honore habuit; & fato functum magnifico funere, corona, ex duabus virgulis lauri facta redimitum, qui honor poëtis deberi existimatur, extulit.

ALEXANDER GVARNELLVS.

IN hoc rursus manifeste apparet, Romani generis hominibus neque oratorium neque poëticum ingenium deesse, ab eisque omnia summa expectari, si tanquam ager fertilis, studio & exercitatione excolantur. Nam Alexander Guarnellus, à Duce Sabaudiæ, honorariæ sanctorum Mauritii & Lazari militiæ insignibus decoratus, mirificam habuit, ad eloquentiam & ad poësim maxime, indolem; quod licet ex iis versibus intelligere, quos Etrusco sermone composuit; quibus ea inest elegantia cultusque, ut in suo genere proxime ad veterum Latinorum poëtarum laudem videantur accedere. Neque tam elegans hominis virtus Alexandrum Card. Farnesium, Pauli III Pont. Max. nepotem latuit; qui ejus semper in scribendis epistolis usus est opera; quod maximo omnibus argumento esse debet, quantum ille ingenii bonitate præstiterit. Etenim vir ille princeps, omnium ætatis suæ sapientissimus, qui in eo erat omni studio & cogitatione intentus, ut domi suæ delibatos ingeniorum flores haberet; munera illa, quæ industriæ debentur, nunquam gratiæ tribuit, neque propterea minus idoneos adhibebat, quod amicorum commendatione sibi traditi essent; sed semper optimos eligebat. Verum Alexander, cum aliquandiu prospera usus esset valetu-

valetudine, demum à calculis, in renibus abditis, urinæ meatibus interclusis, omnem ejus reddendæ facultatem amisit: quamobrem cum ejus salus à medicis conclamata esset, atque ipse, videns, prudens, sciensque ad interitum pergeret, non tradidit se angori ac desperationi, neque quidquam nobili doctoque viro indignum edidit; sed incredibili magnitudine animi, suis ipse pedibus singulas amicorum ædes obivit, eisque omnia ea officia persolvit, quæ præstari consueverunt ab iis, qui longum suscepturi sunt iter; tum Gregorii XIII pedibus advolutus, demisse humiliterque & intimo animi dolore, ex injuriis divinæ majestati illatis, concepto, plenam peccatorum suorum veniam sibi largiri poposcit. At Pont. ea hominis constantia ac pietate commotus, non tenuisse lacrimas dicitur, eique humanissimis verbis animum explevit: nec mora, domum reversus, hilari ac imperturbato vultu, eo concessit, quo naturæ eum necessitas vocabat, & in Æde S. Spiritus in Saxia situs est, in sepulcro ab Octavio filio eleganter extructo.

ALEXANDER BVRGIVS.

Alexander Burgius, Modiliani, Ameliæ Oppido, natus est; ubi etiam insigne sacerdotium, Prioris auctoritate ac nomine obtinuit, unde vulgo, suppresso nomine & cognomine, Prior Modiliani nuncupabatur. Magnum, inter literatos sui temporis, docti eruditique viri nomen obtinuit; nec injuria: nam egregie omnibus liberalibus disciplinis instructus, tum Græce Latineque doctus fuit; præterea memoria tanta, ut quoties inter eruditos, quibus cum fere quotidie à prandio, rheda vectus, animi causa per Vrbem circumferebatur, ortus esset sermo de literis, omnia ex ea, quibus propositæ quæstioni satisfaceret, tanquam ex promptuaria cella, sine ulla mora depromeret. Id unum illi vitium objiciebatur, quod nimis, eruditi famam affectaret: nam obvios in via amicos, sententia aliqua, aut verbis ex Ciceronis Epistolis desumptis, salvere jubebat: unde apud eos, qui eum non nossent, pædagogi

speciem non poterat effugere. Sed duo in primis magnam illi apud omnes existimationem & decus peperere: primum vitæ dignitas, & inveterata, sive potius præjudicata, de ejus probitate opinio, quod videlicet ita ab ineunte ætate rectum ad virtutem iter tenuisset, ut ulla unquam in re ab religione officii non declinasset: quamobrem magna danda est opera adolescentibus, ut virtutibus persequendis, contrariisque vitiis fugiendis, probi viri famam sibi tueantur ac firment: nam meminerint, ejus, in quo tum peccarint, æternam in eis, vel certe diuturnam, valituram opinionem improbitatis. Deinde multum illi ad probi doctique viri famam contulit perpetuus cum Gabriele Cardinali Palæotto usus consuetudoque: ea enim erat hominis claritas, tantus virtutum omnium splendor ac dignitas, ut nihil cuiquam ad existimationem honestius posset accidere, quam sciri, aliquam sibi cum eo amicitiæ necessitudinem intercedere. At Cardinalis, in illis doctissimis libris quos edidit, Alexandri opera usus est utili, ejusque existimantis arbitrio cuncta quæ scripserat subjiciebat. Sed à Cardinalis eum domo, ubi pene altus educatusque fuerat, non autem ab amicitia, distraxit atque sejunxit collegii Cardinalium à secretis munus, Antonii Quærengi ab Vrbe discessu, ipsi delatum. Nefas enim habetur, eum qui tali præditus sit honore, in cujusquam Cardinalis familia censeri. Verum ejus virtus, paulo editiore in loco posita, clarius cœpit elucescere; adeo ut majori provincia digna haberetur. Quamobrem à Petro Cardinali Aldobrandino, Clementis VIII fratris filio, quem penes totius Reip. summa tum erat, ad graviora negocia adhiberi cœptus est; tanta cum illius approbatione, ut multorum in se invidiam commoverit: erat enim omnium opinio, quoniam tantum apud illum auctoritate & gratia valeret, processurum eum esse honoribus longius; eoque magis, quod in pontificia Biturgiæ, seu ut nunc vocant S.Sepulcri, cathedra collocatus fuerat. Sed nova initæ ab eodem cum viro quodam principe amicitiæ suspicio, in curriculo honorum versantem evertit. Nam tum primum mos ille inolevit, ut qui in alterius vel Cardinalis vel viri principis amici-

amicitiæ suspicionem incidisset, continuo honoribus indignus haberetur. Itaque, quoad vixit Clemens VIII, à negociis aulæ feriatus, in Magni Etruriæ Ducis clientela quievit. Eo mortuo, à Leone XI, qui illi in Pontificatu Max. successerat, datus est Octaviano Mediceo, fratris ipsius filio, vitæ morumque moderator ac magister: sed provinciam tam duram, quam ceperat, non licuit illi diutius administrare. Nam ille immortalitate dignus Pontifex morte extinctus præpropera est, vix diebus viginti, & duobus post eum diem, quo in illud fastigium pervenerat. Eoque vita functo, luculentam ad Cardinales habuit, de novo Pont. eligendo, orationem. Sed rursus Paulo V Pont. interruptum honorum curriculum visus est repetere: sed quem illi cursum olim Principum amicitiæ interruperant, demum perpetuæ, mortis cum hominum genere, inimicitiæ intercluserunt. Calculus, urinæ meatibus objectus, mortis causam attulit: ac sepultus est in Basilica Constantiniana, Christo Salvatori in honorem B. Ioannis dicatæ; ubi ille Scipionis Cardinalis Burghesii, ejusdem Basilicæ Archipresbyteri, vicarias partes gerebat, annos natus tres supra sexaginta.

PAVLVS GVIDOTTVS BVRGHESIVS.

IN omnibus iis artibus, quæ, quoniam ingenii non corporis viribus constant, liberalium nomine nuncupantur, tres in primis se efferunt, Pictura, Statuaria, & literarum studia, præsertim ea, quæ ab humanitate sibi nomen asciverunt. Et qui laudis gloriæque cupidus ingenii monumentis nomen suum proferre conatus est longius, quam vitæ termini postulabant; ad earum aliquam animum appulit. At qui per æque in omnibus elaborarint, vix paucos possumus ex omnium sæculorum memoria producere. Sed nostra ætate unum vidimus, Paulo Burghesio nomine, qui singulari magnitudine animi tria illa complexus est, quorum aliquod se fuisse aggressos, satis sibi alii ad immortalitatem nominis fore existimarunt. At fortasse id, quod voluit, asse-

cutus non est, ut nimirum in omnibus illis excelleret; verum id conatum fuisse eum, magna ponendum in laude videtur; quamquam non minimam in eis laudem meruerit: nam in pictura, quamvis manus, quo eam ars dirigebat, sæpe non perveniret, attamen non longius aberrasse existimabatur: in fingendi vero arte, multis uno ex lapide inter se complicatis colligatisque signis ac sigillis conficiendis, statuarius propemodum singularis est habitus: quorum operum pulcritudo, multorum studia cupiditatesque commovit. At quanto fecisset melius, quanto rebus suis rectius consuluisset, si ea opera suis preciis vendere statuisset, nec ambitione lapsus, nimis cupide optasset, in potentiorum familiæ nomen adoptari, nec inania militiæ nescio cujus insignia, nec trimestrem in urbe consularem dignitatem, fere nomen sine re, tanta mercede coëmisset! profecto ætate confectus, non habuisset necesse, fere quotidie, latibula mutando, creditorum manibus se fuga subducere. Sed homo, inanis gloriolæ honorisque præter æquum studiosus, anteposuit umbram rei, damnum utilitati, jacturam lucro. Quod vero ad poësim attinet, nemo inficias ibit, doctrinam illi atque artem, non naturam & celeritatem ad faciendos versus defuisse; qui ejus ab ingenio, tanquam à fonte flumina, uberi vena fluebant. Pene innumera scripsit, quæ non tam re quam proposito ac voluntate laudantur. In eo autem excelsum suum animum, ac promerendæ, æternæ nominis sui, famæ cupidum, significavit, quod tantum animi habuit ad audaciam, ut immortali, neque omnium eruditorum præconio satis unquam laudato, Torquati Tassi poëmati, aliud à se factum opponere non dubitaverit. Nam quemadmodum ille Ierosolymam, ex hostium Christiani nominis servitute ereptam, & in libertatem vindicatam cecinit, ita etiam hic eandem funditus dirutam, quoquomodo potuit, explicavit; & quod incredibile dictu videatur, totidem plane versibus, eodem metro rhythmoque conservato: vel hoc solo dignus, qui in poëtarum numerum veniat, ejusque nobilis audacia, posteritatis memoriæ commendetur. Sed ne longum faciam, tot virtutum copia dives, pene in summa rerum omnium inopia,

animam

animam senex efflavit; & quod ridiculum est, cum identidem jactaret, se quatuordecim esse artibus præditum, quarum ex singulis panem aliaque ad vitæ usum necessaria posset expromere; quas inter artes ea etiam fortasse numerabatur, qua se rationem alteri, qua volaret, ostensurum pollicebatur: sed fames, qua propemodum enectus est, nullum se ab illis auxilium tulisse ostendit.

MARCELLVS MARCHESIVS.

MArcellus Marchesius, ex Caroli Card. Borromæi, qui postea in Sanctorum numerum relatus est, disciplina prodiit. Sed parum ex ea hominis longe sanctissimi indole hausit. Nam fuit dicax, atque ita ad maledicendum pronus, ut ab omnibus metueretur; ab iis præsertim, qui ambitionis labore districti, ad honores dignitatesque contenderent; quibus maledici cujuspiam criminatio atque calumnia sæpe plurimum solet obesse: itaque, cum ad primatem aliquem venerat, prius quam ceteris, quamvis honore ac dignitate superioribus, omnes illi ad eum aditus patebant. Sed ubi Romam venit, ex sponsionibus, (de quibus in Cardinali Alano diximus) quæ olim de Comitiis Cardinalium fiebant, & postea edicto sublatæ sunt, ad maximas pecunias pervenit. Sed quoniam vir erat catus ac prudens, ac bene totam Remp. noverat, in consilio de ea dando, ab Innocentio IX ad eorum numerum adscriptus est, quos intimos consiliis suis habebat, quorumque auctoritate Pontificatum Max. administrare constituerat: nam quamvis in reliquis virtutibus, multos fortasse superiores haberet, in hac tamen fidelitatis laude, nemini inferior inveniebatur. Verum cum Clementi VIII, qui Innocentio successerat, minus gratus esset, neque ab eo impetrare posset, ut Episcopatus cujuspiam honore, cujus ingens eum cupiditas incesserat, exornaretur, in Germaniam ad Rodulphum imperatorem abiit, ab eoque, cum suis se ad eum artibus insinuasset, Pontificiam Sighiæ civitatis in Illyrico sedem obtinuit; atque à tribus summis viris, à Cardinali videlicet Dietrichstainio, à sedis Apostolicæ Nuncio, & à Pragensi Episcopo,

ſcopo, Pragæ pontificalibus ſacris initiatus eſt: cui etiam Imperatori præſtantiſſimum illum librum, de Turcis bello ſuperandis delendiſque, à ſe Italice ſcriptum, artis, doctrinæ, prudentiæque pleniſſimum dedicavit. Atque me audiente gloriabatur, ſe Clemente VIII ac Card. Aldobrandino, fratris ejus filio, minime deſiderantibus, ad dignitatem illam perveniſſe. At hanc illi lætitiam diuturnam eſſe non licuit: nam cum Signium iter faceret, in Turcarum poteſtatem venit, &, quo ſe redimeret captum, fuit illi neceſſe totum illud argentum evomere, quod ex felici ſponſionum eventu acceptum devoraverat. Ergo tanta pecunia everſus, ſe rurſus Romam recepit; ubi Epiſcopalem dignitatem, pro ut pauperis Epiſcopi opes ferebant, ſuſtentabat. Illud vero ridiculum accidit, paucis anteaquam è vita diſcederet, annis, quod cum die quodam trans Tyberim properaret, dum lintre Tyberim trajicit, quæſivit à lintrario, numquid nam novi? ita inquit ille; etenim, proxima ſuperiore nocte, è turri campanaria Ædis D. Petri in Ianiculo, à nebulonibus tribus campanæ omnes ſublatæ ſunt furto, & longe gentium delatæ; quamobrem boni illi Franciſcani Fratres in magno ſunt luctu atque mœrore: ſtatim ille hominis dicto fidem adhibuit, nihilque ipſi viſum eſt longius, quam dum è lintre in fluminis ripam egreſſus curriculo, ad Fratres illos tenderet; evocatoque cuſtode, cœpit illi amiciſſimis verbis conſolari dolorem, quem ex campanarum infortunio, quo proxima nocte à tribus illis furibus mactatus fuerat, accepiſſet; ac debere eum, ajebat, incommodum illud æquo animo perpeti; nam fore, ut Deus, cujus ille providentia præ ceteris hominibus una cum ſuis Fratribus contineretur, damnum illud longe majori bonorum acceſſione ſarciret, & ſurreptarum loco, majores ipſi campanas, ac præſtantiori æris temperatione confectas, ſubſtitueret: tum cuſtos, Ludis ne, inquit nos? an tu ab aliis ludificaris? potuitne paucis noctis unius horis tanta campanarum moles ſurripi, è turri deponi, ac longe gentium avehi, ad quam loco movendum multis operis multiſque opus eſt vectibus? At ita rem eſſe, mihi lintrarius dixit. At tu, inquit cuſtos, tibi data eſſe verba

ſcias;

ſcias; nam eſt homo ille oppido facetus ac ridiculus, ac totus in eo eſt, ut quos vehit, hiſce mendaciunculis, vel deliciis potius, in errorem inducat. Tum vero ille, ſupra quam dici poteſt, elatus eſt ſtomacho & iracundia; nec poterat ferre, ſe hominem ſenem, catum, doctum, ſapientem, habitum fuiſſe ludibrio à ſycophanta nequiſſimo, improbiſſimoque, quem ne in hominum quidem numero duceret; nec continere ſe potuit, quin injuriam ſibi factam, cum Prætore urbis conquereretur. Sed quamvis perfecerit, ut joculator ille in carcerem conderetur, tamen his querimoniis re, quæ ceteroqui ſi quieſſet, in ſilentio jacuiſſet, patefacta, illud aſſecutus eſt, ut multos dies per Vrbem ſolus, ſermo omnibus fieret. Ac paucos poſt eum ludum annos, lethali (defluente ad pulmones pituita) tabe confectus interiit.

NICOLAVS ALAMANNVS.

NIcolaus Alamannus, Græcis parentibus natus, à puero in collegium ſuæ nationis exceptus eſt, quod Gregorius XIII, pro ſua patria in Chriſtianos omnes caritate, in tranſmarinis regionibus naufragæ Catholicæ fidei, tanquam portum conſtituerat. Vbi à magiſtris Græcis & Latinis, optimis diſciplinis eruditus, ingenii cum probitate conjuncti laude floruit. Dedit etiam cum aliis ſociis, de more, militiæ Eccleſiaſticæ nomen: & quoniam fortaſſe habebat in animo, in Græciam navigare, ibique vitæ ſuæ domicilium conſtituere, à Græco Epiſcopo in ſubdiaconorum ordinem ac numerum adſcribi voluit: ſed poſteaquam à Latinis oris, opulentior illi ſpes effulgere viſa eſt, ad id, unde ſecundus rebus ſuis flatus oſtendebatur, vela dedit, & ad Latinorum caſtra tranſiit; ab eiſque, reliquis ſacris ordinibus initiatus eſt. Verum, confecto ſtudiorum curriculo, cum eſſet in re tenui, & ad reliquum vitæ ſuæ ſtatum conſtituendum, opes & amicitias ſibi neceſſarias eſſe intelligeret, cœpit honeſtos aliquot viros, generis vel honoris cujuſpiam ſplendore conſpicuos, Græcas literas docere, Deoque propitio ad Scipionis Cobellutij amicitiam ſe contulit, qui tunc temporis Paulo V à bre-

à brevibus erat, Græcæque Linguæ addiscendæ studio flagrabat. Quæ res maximum illi aditum ad id munus aperuit, quo functus est postea. Nam cum aliquis quæreretur, qui Scipioni Card. Burghesio in scribendis Latinis Epistolis operam daret, ejusque perquirendi provincia, à Lanfranco Margotio Cardinali, Cobellutio demandata esset, ille, veteribus suis amicis, æque ad id munus aptis, prætermissis, Alamannum elegit; qui quoniam, quod in scholis didicerat, nunquam ad usum contulerat, neque in verborum ac sententiarum gravitate in scribendo, neque ejus, qui scribebat, neque eorum ad quos scribebatur, honoris ac dignitatis gradum conservabat, minus ad id munus idoneus habebatur: ac sæpe auditus est queri Lanfrancus, quod ille, in epistolis, Latinis verbis Græca misceret, quo nihil fieri potuit ineptius. Sed non ita multo post accidit, ut Balthasare Ansideo mortuo, cui Bibliothecæ Vaticanæ custodia demandata fuerat, novus custos esset deligendus, neque tum quisquam ad rem aliquam, in qua aut honos aliquis esset aut potestas aut procuratio, nisi ex Card. Burghesii domo, sumeretur; nemo visus est in tota familia eo honore dignior Alamanno; nec injuria: nam propter egregiam excellentemque Græcarum Latinarumque rerum cognitionem, jure omnes id illi munus deberi fatebantur. Et sane ea in illo eruditio erat, quæ desideratur in eo, qui tot libris Græcis Latinisque evolvendis, notandis, curandisque præficitur. Neque homo studiosus, in tanta librorum omnium copia, sibi defuit, sed historiam sane doctam Procopii, & de parietinis Lateranensibus duos eruditissimos libros, in vulgus emisit. Iam vero, qui omnem suam operam & studium ad Vaticanæ sedis utilitatem decusque contulerat, honestum sibi & gloriosum esse duxit, animam, quæ semel Deo reddenda est, in Apostolorum principis ejusdemque religiosissimæ Ædis obsequio profundere. Cum enim ejus templi ara maxima, æneis columnis, ingenti magnitudine summoque artificio elaboratis, ad umbellam eidem impositam sustinendam exornanda esset, quo paria tanto oneri fundamenta jacerentur, necesse fuerat, alte circa aram terram effodere; cui operi ille custos est additus,

ut videlicet daret operam, ne quis sacrilegus, vel quisquam alius, nimis curiose religiosus, quidquam ex illa humo, tot Martyrum cruore imbuta, sacrisque eorundem ossibus admista surriperet: sed cum illi muneri diligentius quam ejus salutis ratio pateretur incumberet, neque totos dies se loco moveret; accidit, ut vaporibus, qui ex commota illa humo exhalabant, toto corpore conceptis, lethalem in tabem incurreret, ex eaque brevi moreretur.

LANFRANCVS MARGOTIVS.

Lanfrancus Margotius, magis ex sese quam ex majoribus suis cognitus, sine multis literis, in scribendis epistolis longe, doctissimorum hominum industriæ anteivit. Etenim rem, de qua scribendum esset, videbat acute, explicabat dilucide, sententias adhibebat illustres, quæque non tam haberent venustatem, quam dignitatem ac pondus: verba erant, non illa quidem elegantissimo sermone, sed quæ rem maxime explicarent. Omnia scribendi genera noverat; eoque utebatur, quod cum ejus, qui scriberet, eorumque, ad quos scribebatur, personis congrueret. Ne multa, nulla in eo virtus desiderabatur, illi necessaria, cui arcana summorum Principum negocia, per literas, tractanda mandantur; ut verum in eo apparuerit, quod dicitur, sæpius ad laudem atque virtutem, naturam sine doctrina, quam sine natura valuisse doctrinam. Magno fuit animo, ac pecuniæ superiori; tum etiam, cum una cum summis viris, genere, divitiis, ac dignitate præstantibus, ad aliquam animi remissionem ludumque descenderet: adeo ut ceteris largius sumptus faceret, eosdemque liberalius atque animosius provocaret in aleam. Quod, quamquam non sit magnopere per se laudandum, ejus tamen magnitudinem animi indicabat, perficiebatque, ut illi, quibus cum una erat, quamvis nobilissimi, præ eo, humili, abjecto, contemtoque orti loco, ipse longa cognatione stirpi cuipiam regiæ annexus videretur. Duobus Sum. Pont. Clementi VIII, & Paulo V, in scribendis epistolis egregiam navavit operam atque fidelem; ob quam, præsertim à Paulo

à Paulo V, in amplissimum Cardinalium ordinem e cooptatus, summumque in ejus gratia tenuit locum; a tum multo magis, cum ejus, qui illi obtrectabat, invi dia atque malignitas facta est palam. Sed mortis cele ritas, ne tanto Pontificis beneficio, ejusdemque egregi in se voluntate, diutius frueretur, obstitit. Nam, pauci post annis, an mensibus? à lethali pustula, in dextero, u ajunt, brachio oborta, pene subitum est ad interitum datus; neque quidquam moriens de solita magnitu dine animi amisit. Nam rogatus à Pont. qui, ut eum i tam gravi casu consolaretur, adierat, numquidnam vellet? nihil, inquit ille, nisi præteritæ mihi vitæ noxas, auctoritate tibi divinitus concessa, dimitti. Obiit, insign epistolarum volumine edito.

IACOBVS MARCHISETTVS.

SI ex fundamentis ædificii cujuspiam, in infinitam pene altitudinem jactis, ac si de ingenti ejusdem, jam è terra excitati, aditu vestibuloque existimare de magnitudine operis licet; ea in Iacobo Marchisetto Pisaurensi, à natura tanquam fundamentum aliquod posita ad sapientiam indoles reperietur, eaque in eo jam surgentis ac crescentis in immensum sapientiæ documenta deprehendentur, ut quivis vir prudens facile posset judicare, unum è summis viris evasurum illum, vel talem potius futurum, cujus similem vix ulla præteritorum sæculorum ætas tulisset. Nunquam fuit ille ingenio puer, sed statim à principio senex; ea, in arripiendis quæ à magistro monstrabantur, celeritate, ut eorum industriæ præcurreret; tam incredibilis in eisdem retinendis memoria, quod præsertim singularis in puero ingenii signum habetur, ut esset omnibus miraculo; eloquentia vero tanta se in eo fundebat, quanta vix in iis reperiretur, qui in ea comparanda totum vitæ suæ cursum collocassent; judicii acumen ita magnum se extulit ut, orationes, quas puerulus scriptitavit, seniores, non modo, quam illi puériles anni, sed etiam, quam longe grandior ac maturior ætas postularet, viderentur; nec cuipiam dubium esse debet, fuisse eas ab illo sine cujusquam ope compositas.

Tredecim

Tredecim natus annos, Philosophiam Aristotelis, ad quam addiscendam vix unius ætas hominis satis esse potest, ita complexus est totam, ut in arenam descendere, seque Aristotelis doctrinæ propugnatorem acerrimum declarare, omnesque qui contra sentirent, in certamen provocare sit ausus. Illud vero omnem propemodum fidem excedit, quodque ego, nisi oculis accepissem meis, narranti non crederem, quod biennio post, volumen positionum, duobus fere millibus theologicarum assertionum refertum, edidit, seseque omnium, qui oppugnare eas vellent, argumentationum tanquam tela per triduum fortiter excepturum ac propulsaturum edixit, ac certaminis locum, gymnasii Romani, Societatis Iesu, aulam elegit; qui honos contigit ante ipsum nemini, ut jure gloriatur in epistola, quam ad Euangelistam Pallottam Cardinalem scripsit; qui tum apud Sixtum V plurimum auctoritate & gratia pollebat, puerique ingenium, quod sibi monstri simile videretur, tuendum ornandumque susceperat. Verum tot tantisque initiis non satis visi sunt exitus respondere: expectabantur enim ab eo immensa, infinita, ac supra humani vires ingenii; sed tanquam si natura desperaret, posse se operi, quod inchoaverat, par fastigium & culmen imponere, hominem prope deseruit. Vt verum illud apparuerit, quod à viro sapientissimo traditur, non posse in eo esse succum diuturnum, quod nimis celeriter est maturitatem assecutum. Neque tamen sui dissimilis inventus est postea. Nam Clemente VIII Pont. à Petro Card. Aldobrandino, fratris ejusdem filio, ob præstantis ingenii famam exceptus, laudabilem illi, in scribendis Latinis epistolis, aliisque muneribus administrandis, operam tribuit; multisque habitis orationibus collectam eloquentiæ famam conservavit, atque auxit: ductus est etiam à Card. in Galliam legationis nomine misso, ut ortum Regem inter ac Ducem Sabaudiæ periculosissimum bellum componeret; ubi cum ad Regem verba faceret, & sicut Homerus Agamemnonem, ita eum ille, Regem Regum appellaret, adeo Rex hoc titulo delectatus est, ut quingentos illi aureos muneri miserit; quos quia contra Cardinalis edictionem acceperat, qui omnibus suis

edixerat, ne quid à Rege delatum acciperent, sed cuncta à sua liberalitate sperarent, in gravem apud illum offensionem incurrit; atque in Italiam reversus, lucis usuram diuturnam non habuit.

IO. BAPTISTA LALLIVS.

IO. Baptista Lallius Nursinus, simul ac natus, Musarum gremio exceptus est, & quasi in nutricatu earum eductus; quo non facile hac nostra ætate quem dixerim plura habuisse à natura ad poësim adjumenta. Nam mentis viribus excitatus, & tanquam, ut Plato voluit, quodam afflatu quasi furoris impulsus, ad versus faciendos se prope rapi sentiebat. Atque etiam tum adolescentulus D. Eustachii res gestas, Etrusco carmine, & octonis prosecutus est versibus; ac postea accitus Parmam ab avunculo, qui Ranucio Farnesio, Parmæ ac Placentiæ Duci, erat à consiliis, eodem Duce audiente, heroicum Latinum carmen recitavit, quo Alexandri illius patris mortem docte eleganterque defleverat; atque eatenus adolescentis ingenio delectatus Dux est, ut quamprimum eum Perusium, Iuris civilis addiscendi gratia, mittendum, eidemque centenos singulis annis, quo ad ibi esset, aureos persolvendos, magno regiæ liberalitatis exemplo, curaverit. Sed cum ibi à versibus faciendis se continere non posset, qui sponte & injussi fluebant, monitus est ab avunculo, qui metuebat, ne eorum amœnitate studiorum delinitus, à gravioribus disciplinis abstraheretur, admonitus est, inquam, ut si se atque iracundiam suam vereretur, ne quidquam posthac versibus scriberet. At quantos in illo quinquennali studiorum curriculo (nam totidem in eo versatus est annis) in jure civili ac Pontificio profectus fecerit, testimonio sunt tria illa volumina, quæ, non ita eleganti vulgarium Iuris Consultorum sermone, Viridarii practicabilium materiarum in utroque jure, ordine alphabetico concinnati, titulo inscripsit; qui labor magno deinde illi usui fuit, cum videlicet, juris utriusque interpretandi facultate adepta, pluribus in oppidis juri dicundo operam dedit; quod munus, usque ad extremum

mum vitæ ſpiritum, magna cum juſtitiæ laude exercuit. Quibus in oppidis, edito excelſoque loco fere omnibus poſitis, cum camporum amœnitates, nemorum viriditates, avium concentus, perlucidi decurrentium amnium liquores, dulces lenis auræ ſuſurri, denique ſaxa ac ſolitudines, voci reſpondentes, ſatis ſua ſponte ad canendum propenſo, acres quaſi ſtimulos adderent; multa tum graviter tum jocoſe compoſuit: in his Ieroſolymorum excidium, Virgilii Bucolica, & Æneidos libri, Etruſco carmine, miro lepore ac venuſtate, facetis amœniſque ſententiis, in ridiculum converſi; quo in genere ſcribendi, ſale facetiiſque omnes ſui ævi ſuperavit. Ab anno ætatis ſuæ quadrageſimo cœpit audiendi facultate carere, eoque proceſſit, ut neceſſe haberet, parva tuba, ex argento facta, auribus admota, loquentium voces excipere. Sed tantæ jacturæ dolorem eo ſolatio leniebat, quod ex ſcribendis ad amicos facetis jocoſiſque epiſtolis, aliiſque in hoc genere poëmatiis capiebat; quæ referremus, niſi ea eſſent in manibus, & ad alios illuſtres in literis viros, quorum adhuc non parvus ſupereſt numerus, in hunc librum referendos, feſtinaret oratio. Verum, qui maria, terras, cælumque, ſuo cantu mulcebat, neſcio quo pacto, peſſimo ingrati animi exemplo, tria hæc ſemel ſibi iniqua & infeſta perceperit. Nam piratis infeſtiſſimis ſtravere ſe maria placida atque pacata, qui ad eum in ſervitutem redigendum, ventis atque avibus citius advolarunt; terra autem paſſa eſt immaniſſimos ſicarios ſuſtinere, qui diſploſis in eum ſclopis invaſerunt; cælum vero, diro fulmine miſſo, eum pariter eſt delere conatum. Sed Phœbi & Muſarum alumnum ceruleæ à maritimis prædonibus Nymphæ, atque ipſa è mari orta dulcium mater amorum, ereptum conſervarunt, Dryades atque Napeæ, quæ toties ad cytharæ ejuſdem cantum feſtiviſſimas choreas, immiſtæ Faunis, duxerant, contra adverſariorum tela atque arma texerunt; Phœbæa denique laurus, qua ſibi tempora cinxerat, ab injuriis cæleſtibus vindicavit. At quem nec maria, nec tellus, nec cælum, potuerunt perdere, ſæva demum apoplexia, ſemel atque iterum oppugnatum, quarto ac ſexageſimo ætatis ſuæ anno in

ſua patria oppreſſit; nec ab ejus inimica vi ſervare eum potuit Apollo.

GEORGIVS CONÆVS.

GEorgius Conæus Scotus, nobili genere natus eſt; nam in eo regno Conæa familia numeratur in primis: fuit elegantiſſimis literis Græcis & Latinis, omnique, digna homine nobili, doctrina eruditus; ſed præſertim catholicæ Religionis ſtudioſus, Romam venit Paulo v Pont. atque in aulam Cardinalis Montalti, tutiſſimum, fortunæ naufragio ejectis, portum, aditum ſibi apertum invenit; cui etiam Cardinali, ob caſtos integroſque mores, probatiſſimus extitit; ſicut & vivus, multis ipſe in rebus oſtendit, & in morte ſua declaravit, cùm perinde in eum benignitatem ſuam derivaverit, ut in ceteros, quos eximios habebat. Aliquot annis poſt, Vrbano VIII ad Pontificatum Max. evecto, in Franciſci Card. Barberini domo locum invenit, ſuæ virtuti convenientem; quam ille domum, pro ſuo erga probos ac literatos viros ſtudio ac voluntate, non minus patens ac tutum, afflictæ, probitatis doctrinæque fortunæ, perfugium conſtitutum eſſe voluerat; ejuſque adventus eo Cardinali gratior fuit, quo illum incredibilis cupido invaſerat, tranſalpinos homines, alioſque à catholica Religione abhorrentes, ad eandem traducendi, ad quam rem, opportunam atque fidelem ejus operam ſibi futuram, nec falſo opinabatur; quod ille, cum eorum aliquibus, linguæ ejuſdem ſocietate contineretur. Cum igitur eo interprete atque auctore aliquandiu eſſet uſus, atque hominis in rebus agendis ſedulitatem atque prudentiam admiratus; placuit eum in Angliam, ad Reginam illam, maximis de rebus, ad Religionem pertinentibus, mittere. Quod munus ita docte ſapienterque adminiſtravit, ut mire ſibi Reginæ voluntatem ac ſtudium adjunxerit, & ſummam ab Vrbano VIII & Card. Barberino gratiam inierit: quamobrem cum re bene geſta, Romam reverteretur, non tam ad Vrbem accedere, quam ad purpuram, cujus erat cupientiſſimus, properare dicebatur; quam prædictionem famamque præpopera

pera mors inanem atque irritam reddidit; quam ex tabe, sive ex itineris labore, sive ex mala corporis constitutione, sive ex solicitudinum curarumque mole conceptа, contraxit. Cardinalem Franciscum Barberinum hæredem instituit; qui amplissimum illi funus, in Basilica, à Damaso Pont. in honorem martyris Laurentii Deo dicata, faciendum curavit. Non alia ingenii sui monumenta reliquit, nisi Mariæ Reginæ Scotiæ, ab Elisabetha Angliæ Regina supplicio affectæ vitam, elegantissime scriptam; de educatione Principum, cum esset in aula Mutinensis Ducis honorarius ephebus; de statu utriusque religionis in Scotia; & Catholicæ religionis demonstrationem.

PORPHYRIUS FELICIANUS.

MUltum sane Fulgineum Porphyrio Feliciano debere est æquum, cum tantum, ab ejus claritate ingenii ac nominis, splendoris ac dignitatis acceperit; neque alio cive suo, hac nostra ætate, gloriosius magnificentiusque se jactat. Romanæ eum aulæ, ferme adolescentem, tradidit; cujus illa indolem non modo non est aspernata, sed cupide amplexata, maximasque illi qui miserat, gratias habuit. Sed Cardinali Antonio Mariæ Salviato in primis, simul aspecta & probata est; nam in eo excipiendo, suamque in domum adducendo, ceteris felicior fuit. Quam rem tantum in se ornamentorum ac laudis continere statuo, ut si non alia plura ad eum exornandum capita se aperirent, ab hoc uno magna vis laudationis & copia, ad immortale illius decus, deduceretur. Quid enim illi honestius, quid laudabilius poterat accidere, quam Cardinali Salviato, qui esset curiæ splendor, aulæ ornamentum, Christianæ Reip. lumen, qui ob singularem prudentiam, summam integritatem, longum rerum maximarum usum, à summis viris metueretur, eisque tanquam frenum injiceretur, ne quopiam vel cupiditate, vel indiligentia, vel incogitantia compulsi excurrerent, quo, merito, in ejus reprehensionem vituperationemq; possent incurrere? quid,inquã, poterat ejus laudibus majus accedere, quam tanto viro

ita probatum extitisse, ut ipsi continuo consilia sua cr
deret, negocia committeret, rerum omnium fidem h
beret, scribendarum epistolarum munus demandare
Quæ omnia ita scienter, ita prudenter, ac præsertim i
fideliter administravit, ut cum Cardinalem inter & i
sum, ut fit, offensiunculæ quædam intercessissent,
Cardinalis erga ipsum officium à se desiderari querer
tur, nulla condicione, nullo artificio, nulla major
commodi spe oblata, adduci potuit, ut arcana illius pr
deret. Sed tanto divini illius hominis prudentiæ, prob
tatis, justitiæque lumine, acerba ac luctuosa bonis om
nibus morte, extincto, cognita atque probata ejus op
ra, à multis expetita est, & ab aliquibus etiam obtent
sed eam cunctis Paulus V eripuit, & arcanis Principu
virorum epistolis legendis, ad easque respondendi pr
vinciæ præfecit. Quo in munere, clarius quam in ali
prudentiæ, integritatis, industriæque suæ documentu
exhibuit. Sed tot ab eo perfuncti labores deposceban
ut editiore collocatus in loco, Fulgineo, quod eum R
mæ commodaverat, prodesse plurimum posset. Itaqu
quem illud oppidum privatum dederat, pontificiis o
natum insignibus recepit; ut ibi in perpetua suoru
civium custodia vigiliaque moreretur Episcopus.
scribendis epistolis, post Lanfrancum, vicit fere omne
qui una essent ætate: in faciendis vero Etruscis poëm
tiis paucos habuit pares; è quibus longe illa multum
que ceteris præstant, quæ exacta jam ætate, selecta, & a
septuaginta numero, in unum codicem redacta, Robe
to Cardinali Vbaldino dicavit; in quibus scribend
principem poëtarum omnium, Franciscum Petrarchan
sibi magistrum elegerat.

DANIEL MALLONIVS.

DAniel Mallonius, Brixianus, Brixiæ religioso cu
cullatorum ordini S. Hieronymi se voto obstri
xit; atque inde Romam ad comparandas bonas art
missus, Philosophicas ac Theologicas disciplinas à m
gistris accepit; in quibus adeo perfectus evasit, ut ne
mo eo acrior neque pugnacior, in disputando, inven

retu

retur. Sed tanta elegantia ac venustate, sicut olim Samnites hastas vibrabant, ita ille argumentorum tanquam tela mittebat, ut qui cum eo pugnabant, se ab eorum acuminibus compungi, jucundum ducerent; immo summo se beneficio affectos existimarent, si in literariam aliquam palæstram possent cum ipso descendere, manum conserere, ejusque eruditos impetus excipere, ictusque perferre; ac Miranda, ex Dominicana familia theologus ea tempestate in primis, magnum quid se esse adeptum arbitrabatur, si potuisset aliquem ex discipulis suis, in Philosophicis ac Theologicis concertationibus, cum illo componere. At quam multæ fuerint in eo literæ non vulgares, non extrinsecus tanquam adspersæ, sed interiores & reconditæ, quanta in scribendo verborum & gravitas & elegantia, testis est locuples primus scholasticæ suæ bibliothecæ liber, ab eo editus, & in senatus Bononiensis nomine emissus, cum vix trigesimum ætatis suæ annum attigisset, aliudque doctissimum, de Christi stigmatibus, sacræ sindoni impressis, volumen, ubi non ejus modo singularis eruditio, sed mira etiam pietas ac religio, se effert. Sed cum à summo religiosi sui ordinis Præfecto, cujus ille vicarias partes gerebat, accitus esset, ut alienissimo ab itineribus tempore, æstate nimirum media, maximisque caloribus, cœnobia sibi subjecta secum obiret, nec detrectasset imperium; lethalem in morbum prope Brixiam illapsus, & ab eodem oppressus, interiit.

HIERONYMVS MAVTINVS NARNIENSIS.

MAgnum, hac nostra ætate, in oratoribus illis qui de divinis rebus ad populum verba faciunt, eloquentis viri nomen obtinuit F. Hieronymus Narniensis cucullatus. Hic cum multis Italiæ in oppidis optimi concionatoris partes explesset, cœptus est primo Romæ audiri, in Æde D. Mariæ, in Vallicella, magno omnium generum atque ordinum concursu, ac tantum probatus, ut non ita multos post annos ad conciones, ad summos Pontifices eorumque senatum, aliisque aulæ

proceribus, habendas sit adhibitus. Omnia aderant eo, quæ in perfecto oratore desiderantur; formæ dignitas, oris decor, orationis elegans copia, verborum delectus, quæ non magis suaviter in aures influerent quam cum pondere in animos caderent; vitæ probitas & integritas, sine qua omnia, quæ sunt in oratore bona vilescunt; vitiorum incusatio & querela ita acris ac vehemens, ut iis, qui eisdem adhærescerent, cum nollent extrahi, gravis & molesta accideret: quamobrem ille cum intelligeret aliquando, se operam perdere, & surdis, ut dicitur, fabulam canere, valetudinis excusatione se munere abdicandi & in solitudinem aliquam abeundi potestatem sibi fieri postulavit: qua impetrata totum se ad historiam sui ordinis scribendam contulit; sed rursus, ad eandem provinciam revocatus, cum, non minore libertate, in corruptos eorum mores, apud quos diceret, inveheretur, ita ab aliquibus audiebatur, ut qui delectationem ex eo quærere, non autem vitiorum, quibus laborabant, medicinam aliquam petere, aut oblatam accipere velle, fixum ac deliberatum haberent. Itaque in perpetuum, (præsertim infirma valetudine cum esset,) ejus vacationem muneris obtinuit; ac tanto erat apud suos omnesque, sanctitatis eloquentiæque honore ac nomine, ut mortuus magnificentiore, quam quisquam alius sui ordinis, elatus sit funere. Liber ejus concionum, simul ac diem obiit, statim impressus apparuit; cui nihil tam obfuit, quam expectatio, quæ de ejus ingenio & eloquentia habebatur; quæ efficiebat, ut omnia, quantumvis magna, minora expectatione viderentur. In quo etiam factum est palam, quanta in actione vis insit, & quam jure primas illi Demosthenes, secundas, & tertias dederit, cum ea deficiente oratio eadem alia esse existimetur.

FRANCISCVS TOLETVS.

EOrum, qui de rebus divinis, & ad æternam salutem pertinentibus, ad summos Pont. & amplissimum purpuratorum patrum consessum verba fecere, Francisco Toleto Hispano, è Soc. Iesu, omnium præstan-

tium judicio virorum concessu, palma tribuitur. Nemo enim inventus est adhuc eo theatro dignior; nemo, qui aptius ad eorum, quibus cum illi res erat, personas loqueretur; nemo, qui illi prudentia, doctrina, eloquentiaque antestaret, non hac elegantula, & in morem mulieris compta, ad aucupium aurium, imperitorum præsertim, accommodata, sed illa forti, ac virili. Plus annis viginti, functus est eo munere, atque eo tempore, quo non raro, sed sæpissime, verba facienda ad summum Pont. erant. Nunquam prooemiis usus est, sed, loco prooemii, particulam illam Euangelii, quam explicandam susceperat, proponebat; tum orationem totam bifariam dividebat; ac pars altera, loci à se propositi interpretationem continebat, qui locus quoniam multis sæpe difficultatibus obseptus erat, ita docte, ita accurate, ita scienter, eas omnes removebat, ut cuivis, quantumvis imperito ac rudi, obvium apertumque relinqueret; at pars altera acrem vehementemque vitiorum, quæ in eos, quibus cum ageret, convenirent, incusationem & querelam habebat, ac præcepta, quibus ea sanarentur, ex eo, quod interpretabatur, Euangelio deprompta. Nemo ad eum audiendum accessit, quin doctior, quam venerat, abierit; ac, de tribus Oratoris officiis, docendi elegantia & laus illi tribuebatur; jamque res in proverbium abierat, ut Lupus movere, Panicarola delectare, Toletus docere diceretur: sed quoniam id, quod docebat, impetu magis animi, vultu, atque oculorum conjectu, quam oratione tradebat, non parvam etiam in auditorum animis permotionem moliebatur, obtinebatque, ut idem illi facerent, à Toleto docti, quod ab alio permoti. In reprehendendo, si quæ res reprehensione digna incideret, nemini parcebat, sed cuique præsenti audientique, sua in os peccata objiciebat. Ac fuit tempus, quo maxime homines metuerent, ne tanta hæc illi in dicendo libertas, ac licentia, in aliquod magnum malum erumperet; atque hinc perspici facile potuit, quanta veritatis vis sit, quantaque illius auctoritas, cui hæ partes sunt traditæ, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat, si præsertim hoc faciat, nulla re commotus alia, nisi utilitate communi, neque

aliqua in re ipse à religione officii declinasse inveniatur. Nam cum virum principem pergraviter olim reprehendisset, quod, in mandandis honoribus, homines aliquando minus ad eos aptos eligeret, atque ita vir ille princeps à concione surgens, manum manu diverberaret, quod erat signum, eum totum in tumore esse, magnoque iracundiæ æstu flagrare, expectabant omnes quid nam acturus esset; at ille in quodam ambulacro multis spaciis factis, prandium poposcit; affertur, accumbit; tum sumpto è mensa nitidiusculo quodam ferculo, Ferte istuc, inquit, Toleto, ac nostris verbis gratulamini doctam elegantemque concionem, quam habuit: itaque commotam ab iracundiæ æstu in illius viri principis animo tempestatem, tanquam liquidus veritatis flatus sedavit, in tranquilloque constituit. Neque tantum concionatoris partes, sed doctoris etiam ac magistri munus, & in Pontificum aula, gerebat; ac tam multæ ad eum causæ deferebantur, difficiles atque contortæ, in quibus Theologi opera desiderabatur, ut nulla ipsi pars quietis relinqueretur, nec suo liceret dare operam negocio; quas ille causas, singulari doctrina, prudentia, ac mirifica illa sua, in animi sensibus explicandis, perspicuitate, ex incertis certas, ex dubiis exploratas, ex implicitis explicatas reddebat. Quamobrem ejus nomen factum est ita celebre, ita magnum, ut nulla tam difficilis res, tam ardua, tam consilii egens, in quæstionem deduceretur, quæ non ejus doctrinæ, prudentiæ, judicioque committenda esse videretur. Quod Clementem VIII impulit, ut primis Cardinalium comitiis, à se habitis, una cum Petro Card. Aldobrandino, fratris sui filio, & Cynthio, ex sorore item sua nato, Cardinalem renunciaret, atque intimum consiliis suis haberet, neque, eo vivo, in rebus maximis, & ad universam Christianam Remp. pertinentibus, ab ejus consilio auctoritateque discederet. Atque ejus in primis utili & opportuna usus est opera, in ea deliberatione, quæ omnes tunc temporis theologos, & juris pontificii interpretes, sollicitos habuit, num Henricus IV, Rex Galliæ, ad Catholicorum castra, unde semel atque iterum defecerat, confugiens, recipiendus esset. Mortuus est tertio & sexage-

sexagesimo ætatis suæ anno; ejusque mortis causam fuisse dicebatur Vaticani cæli gravitas, quod æstivis ejus anni, quo periit, mensibus, in Pontificiis ædibus habitasset; quæ res pluribus male vertit. Obiit, multis aureorum millibus relictis, ex fructibus quos ex sacerdotiis suis capiebat, collectis; quos pluribus in prædiis collocari voluit, atque ex eorum redditibus duodecim sacerdotes ali, qui in Æde Deiparæ Virginis ad Nives, una cum aliis presbyteris, diurnis nocturnisque horariis precibus interessent; qua re magnum illi Basilicæ ornamentum ac decus accessit. Plures edidit libros, quos inter, præcipuum obtinent locum, doctissimi eruditissimique, in Ioannis & Lucæ Evangelia, Commentarii. Scripsit etiam in libros Aristotelis de physico auditu, egregium opus, & alia, ad Philosophiam & Dialecticam ejusdem pertinentia. Teritur etiam eorum, qui confessiones excipiunt, manibus Summa Casuum, qua in examinandis singulorum peccatorum ponderibus, tanquam trutina quadam, utuntur.

ANDREAS BACCIVS.

Andreas Baccius Elpidianus, civis Rom. erat professione medicus ac philosophus; sed dum accuratius diligentiusque ad ea, quorum perfugio medicina utitur, ut sunt herbæ, aliaque ad morbos levandos utilia, animum advertit, eorumque vim, naturam & potestatem, curiosius inquirit; sensit se à quodam quasi æstu ingenii absorberi, atque in perfectam absolutamque istarum rerum notitiam cognitionemque deferri. Quamobrem tantum profecit, ut non solum scripta sua multarum rerum eruditione & copia referserit, verum etiam elegantis sermonis suavitate resperserit. Ac primum in calidorum fontium, qui toto orbe terrarum celeberrimi feruntur, tractatione, ejus operá versata est, & calidas omnes aquas, sive sulphuratas, sive dulces, sive aluminatas, sive nitrosas, sive liquidas, sive cœnosas, eleganti complexus est libro; in quo etiam utilissimis disputationibus, singularum qualitates prosecutus est, quæ nimirum utilis sit stomacho, quæ nervis, quæ paralyticis,

ac

ac simili morbo solutis, quæ mersione, quæ potu, mor-
borum, quibus apponuntur, causas abigant: tum inge-
nio, quasi pedibus, omnem fere terrarum orbem pera-
gravit, & quot unaquæque tellus vina ferat, invenit
quodque eorum ex cæli terræque, in qua nascuntur, re-
gione saluti hominum sive utile sive sit noxium, aperuit
deinde de venenis, & antidotis, postea de Tiberi, libros
tres vernacula lingua, ac de duodecim preciosis lapillis
qui in summi sacerdotis veste sacra nitebant, librum
edidit: quæ ejus opera, cum ad transalpinas aliasque
exteras nationes commeassent, immortalem Italici no-
minis gloriam secum una attulerunt; nam ab eruditissi-
mo quoque admirationes & plausus expresserunt. Do-
cuit in gymnasio Rom. de varia rerum naturæ historia
sed non eadem auditorum frequentia, qua Cisalpinus &
Cognatus. Verum illa vis ingenii, illud in scribendo
acumen, illa eruditio, cum ad curanda ægrotorum cor-
pora se conferebat, ita se ipsa minor inveniebatur, ut
non eandem diceres. Quamobrem nemo ægrotus, qui
eum nosset, ejus opera utebatur; nemo erat, qui filium,
vel cognatum, vel amicum, vel propinquum, quovis
laborantem morbo, illi committeret; quo fiebat, ut
semper egeret, multoque ære alieno, unde se numquam
expediret, obstrictus teneretur. Sed inventus est tandem
Ascanius Cardinalis Columna, qui eum familiæ suæ
medicum conduxit, sed, ut arbitror, magis id adeo, ut
domum suam singularis eruditionis doctrinæque viro
ornaret, quam ut egregium familiaribus suis medicum
quæreret. Verum, dum hæc de Andrea Baccio comme-
moro, incurro in memoriam Bacciolæ cujusdam, for-
mosissimæ mulieris, quæ me commonet, ut duorum
senum comicorum imagines referam: neque erit ab re;
nam hinc fiet perspicuum, quam senectuti sit fœda luxu-
ries, præsertim si libidinum intemperantia accesserit.
Vigebant aliquot, post Andreæ Baccii mortem, in Urbe,
ex iis, quæ corpore quæstum facerent, famosæ mulieres
tres, Baccilla, de qua diximus, Cenicola, & Rheda-
riola, à Rhedario quodam, ejus viro adumbrato, hoc
nomine appellata. Harum trium singulæ adeo formæ
amœnitate elegantiaque præstabant, ut difficile esset ju-
dicium

dicium excellentis maxime pulcritudinis. Sed quid opus est verbis? Paris ipse, qui tam elegans spectator formarum fuisse perhibetur, quique fuerat à tribus illis divis, quas inter erat de formæ præstantia certamen, judex captus, si judicandi inter has partes suscepisset, ignorasset, cui nam earum primas deferret, & incertus animi, sibi non liquere pronunciasset. Atque earum prima, nimirum Baccilla, prorsus ex stulto insanum fecerat virum, omni quidem doctrina & eruditione præstantem, sed superbia, & elatione animi, omnium facile principem; cujus præsertim insania, præjudicata quadam suæ formæ opinione conflabat; qui, cum esset niger, breviculus, gibber, fœdus, enormis, ac pene alter Thersites, Nirei, omnium, qui ad bellum Trojanum profecti sunt, venustissimi, formæ præstare, sibi persuasum habebat. Hic igitur cum Baccillam perdite deperiret, intimum se primum fecit apud matrem, tum insinuavit ad filiam, blanditiis, officiis, &, quod caput est, ornamentis atque pecunia. Quamobrem perficiebat, ut domus ejus fores sibi paterent. Sed, qua erat animi elatione atque superbia, nunquam interdiu, sed noctu ad eam ibat, cum armatis, qui januæ tutelam gererent, observarentque prætereuntes, & si quem illuc ferentem gradum aspicerent, ne propius accederet, terrore armorum absterrerent abigerentque; hi autem juvenes erant duo, unus arctissima illi cognatione devinctus, amicus alter, sed homo oppido facetus atque ridiculus, qui postea nobis narrando, quæ ille in amore stulte pueriliterque faciebat, non potest satis dici, quos ludos præberet: at propinquus, quem fortasse hominis stultitiæ pudebat, cuique non erat suave, hyeme perfrigida, tot horas ad nocturnum aërem, & ad boreæ flatum, obrigescere, stomachabatur, ac, Te Iuppiter, ajebat, diique omnes perdant cum amoribus tuis, cumque tuis istis omnibus deliramentis; ac, qui te stultum, delirum, ac comicum senem appellant, sapiunt mea quidem sententia; nam quis, nisi stultus, ad has ineptias, exacta jam ætate, delaberetur? Sed ille postquam satis animo obsecutus fuerat suo, eodem armatorum præsidio stipatus, recipiebat se domum, ad cœnam opiparam, ac pollucibilem; qua

confecta,

confecta, jubebat propinquum illum suum, ire dormi-
tum, seque cum amico, qui sibi ultro arridebat & assen-
tabatur, in cubiculum abdedat, &, ad multam noctem
res sibi in amore tum secundas tum adversas, & dulci-
& amara omnia illi enarrabat; sed sermo ejus omnis e
demum redibat, ut ingratæ ac male sibi morigeræ mu-
lieris injurias quereretur; ac vide, ajebat, rusticos, ve
potius immites, ingratissimæ Baccillæ mores; ego pa-
rentes ac domesticos illius omnes magna cum cura co
ravi, ac ne teruncium quidem ab eorum aliquo accepi
ego illi aurum & vestem præbui; ego quotidie vino
opipari sque obsoniis mensam instruxi; & cum posco
ut roseam illam suam ad oscula cervicem inflectat, &
pangat mihi suavium, negat, & me, tanquam pestem
aliquam, aversatur ac refugit; at quem virum? Dii boni
quo (si verum fateri velis) non facile quidquam dixeri
te vidisse in vita venustius; quod si rerum commutatio
fiat, atque illa amore meo ardeat, ut ego illius incen-
dor, næ ego par pro pari referam, & cum maxime
cupiat, vix à me unum vi, precibus, lacrimis, suavium
auferet. Hactenus de sene philosopho amatore, quem
satis, ut arbitror, expressimus: nunc senem alterum
I. C. non rabulam, aut causidicum aliquem, sed causa-
rum patronum summum ac singularem, in amore pue-
riliter insanientem, describamus; qui non in una tantum
illarum trium formosarum, sed in singulis earum exar-
sit, & suis opibus ac facultatibus, quæ erant magnæ,
uniuscujusque mire rem auxit. Sed quamquam, in
earum trium formis, usque ad ineptias insaniret, dilige-
bat tamen Baccillam & Rhedariolam, benevolentia
impari: nam in Cenciolam multo majori amoris im-
petu ferebatur, adeo ut damnosus senex ac perditus, ob
amoris magnitudinem, propemodum è re sua suppe-
ditasse illius sumptibus diceretur, quibus magnificam
domum, quam in celebri Vrbis loco habet, ædificaret.
Hic igitur tam corruptus adolescens, prope octogena-
rius, qui sine mulierum consuetudine, vitam esse nul-
lam duceret, quotidie, cum à prandio rhedam inscen-
deret, ut animi causa celebriores Vrbis vias obiret, in-
terrogabatur à rhedario, quo nam potissimum se deferri
vellet;

vellet; qui prope commotus, Quonam, rogas? ajebat, nonne tibi millies est dictum? ad Cenciolam, Baxillam, Rhedariolam. Earumque domos, quæ variis atque inter se distantibus Vrbis regionibus sitæ erant, rheda invectus, circuibat, ut earum aspectu oculos pasceret, quæ in fenestris, ad miraculum excultæ ornatæque, tanquam in areis, palumbis, illac transeuntibus, lascivos obtutus, salutationes venustulas, mellita verbuscula, quasi cibos, quibus caperentur, offundebant; & si quos reti adolescentulos impedivissent, haud diu fiebat, cum eæ illis apud se næniam dicebant de bonis; nam brevi eorum naufragium apud ipsas facturos eos esse, pro comperto habebant. At juris legumque peritus, postquam videndo, salutando, contemplandoque defessus, non tamen saturatus, extiterat, domum se, cum jam advesperasceret, ad negocia recipiebat. Sed deliris ac luxuriosis senibus omissis, ad frugales homines continentesque revertamur.

FRANCISCVS PENIA.

Franciscus Penia Hispanus, Sacræ Rotæ Romanæ Auditor, & Decanus, ut vocant, multum apud omnes auctoritate, existimatione, & gratia valuit; sed longo in causis cognoscendis usu plus quam ipso ingenio præstitit: quamquam illi ingenium non defuit, sed non minimo intervallo ab eo, quod summum dicitur, abfuit. Aliquot semper circa se juvenes habuit, à summis viris tanquam in disciplinam sibi traditos, quibus cum sua studia communicaret, recte judicandi rationem ostenderet, quorumque opera in evolvendis juris utriusque interpretum libris uteretur, reperiendisque, quæ à causarum patronis & advocatis ex eis in consiliis dandis suggerebantur; quibus ex rebus non minimos illi profectus faciebant. Nam juris civilis usum obtinebant, qui omnium magistrorum præcepta, omnes domesticas exercitationes, & studia exsuperat. Hos ille juvenes patria caritate complectens, semper in filiorum loco ac numero habuit; & quantum opera, auctoritate, & gratia poterat, totum ad eos opibus & honoribus amplificandos

candos conferebat. Itaque eorum aliquot in principibus patronis & advocatis, aliquot in pluribus dignitatum gradibus, & in eo ipso in quo ille fuerat loco, collocatos aspeximus; ac non neminem etiam, ut Lucam Antonium Virilem, in purpura vidimus. Multa reliquit, unde existimare de hominis ingenio liceat; librum unum, de Christi Regno, de S. Didaci Apotheosi, hoc est, ut nunc loquimur, Canonizatione: plures Iurisconsultorum libri, suis notis illustrati, visuntur: suam etiam in causa Henrici IV, Galliarum Regis, sententiam, typis impressam, aperuit. Sed vir plane egregius, multa opera atque industria in Romana aula cognitus, tot laboribus functus, tanta auctoritate & gratia præditus, non potuit Auditoris Rotæ gradum excedere, & ad majores ascendere; sed in eo Romæ decessit.

OLIVARIUS A BOSCO.

INter nostri sæculi Oratores non verebor adnumerare Ioannem à Bosco, Henrici IV Regis Galliæ beneficio, ut ipse de se fatetur, nobili ac generosæ Olivariæ familiæ insertum, ejusque insignibus & cognomine donatum. Est enim ejus oratio pura, nitida, Latina, elegans, quæque nihil fere habeat ineptiarum. Hunc Paulus V Abbatis Belliloci insignibus ac titulo decoravit, Cardinalis Seraphini Olivarii opera; quem postea luculenta oratione in Æde Sanctissimæ Trinitatis ad montem Pincium, laudavit extinctum; atque eum etiam, ob insignem eloquentiam, maximarumque doctrinarum notitiam, Rex Galliæ elegerat, quem de rebus divinis verba facientem audiret: verum cum in concionibus, contra Religiosi ordinis existimationem & decus, aspere ac truculenter esset invectus, illius in se ordinis iram derivavit, & Cardinalis præsertim magni à se animum abalienavit. Legi ego complures Purpurati illius ad eum epistolas, in quibus inimicum eum suum appellat, pro cujus salute ad Deum preces effundat, seque tantisper inimicum illi futurum profitetur, quoad palinodiam cecinisset, hoc est, quoad qui in suum ordinem tam graviter in concionibus esset invectus, contraria oratione cor-

correxisset: quamobrem Romæ, in molem Adriani, in arcem fortissimam S. Angeli nomine, redactam, compactus, multos ibi annos asservatus est vinctus; ac post mortem Cardinalis illius, cujus præsertim opera se in illum carcerem fuisse compulsum arbitrabatur, rogatus, ecquando è vinculis dimittendus esset, Modo, inquit, nam defuncti sunt qui quærebant animam pueri. Sed fere antea è vita dimissus est, quam ex illa custodia. Traditur chymicæ in primis arti fuisse addictus, sed vanitatis suæ pœnas, rei familiaris damno, solvisse.

SERAPHINVS OLIVARIVS.

SEraphinus Olivarius, Lugdunensis, ita annis quadraginta in circulari illo judicum Romanorum consessu, quem à subselliorum, ut arbitror, forma Rotam appellant, cognoscendis causis præfuit, ut ingenio, doctrina, prudentia, omnibus æqualibus suis longe multumque præstiterit: ac propter has causas, me puero atque etiam adolescente, tantopere efferebatur, ut Seraphini vox, non hominis certi nomen, sed jurisprudentiæ vocabulum esse videretur. Quam ille laudem non mediocribus atque vulgaribus, sed exquisitis atque reconditis assecutus est literis. Puer, Turnoni, Jacobi Rafalii Bononiensis, ejus vitrici, diligentia, Græcis ac Latinis literis est institutus egregie, ab eoque, cum nondum ex ephebis excessisset, jussus venire Bononiam, ut ab ea fœcunda studiorum matre, præstantissimo puer ingenio & flagranti studio, reliquas liberales disciplinas acciperet; quibus arripiendis ac penitus possidendis, tanta usus est celeritate, ut senum etiam industriæ doctrinæque antecesserit. Cujus rei periculum factum est in eo, quod cum juris civilis docendi muneri in demortui doctoris locum sufficiendus esset alter, ac plures, tum cives tum aliarum Italiæ civitatum docti viri, & ætate provecti, eum petitum locum accessissent, iste solus, externus, adolescens (vix enim, juvenilibus in genis, primæ lanuginis vestigia apparebant) competitores omnes superavit, non majorum commendatione, non gratia, non precio, sed ingenii, sed doctrinæ, sed eruditionis

tionis laude; in qua ceteris, multum ipsum ætate antecedentibus, superior habebatur. Sed non amplius biennio potuit illum Bononia in eo munere occupatum habere, properantem ad Vrbem, quo sua eum virtus, ad aulæ decus, ad orbis terræ negocia, atque adeo ad purpuram ipsam evocabat; ubi unam in Romana Rota sedem, veteris possessoris interitu inanem ac vacuam invenit, quæ alicui ex Iurisconsultis Gallis debebatur; cujus honoris cum multi essent cupidi, atque eum petitum, summa contentione studioque contenderent, Pii IV Pont. Max. judicio, summaque Caroli IX Regis Galliæ voluntate, factum est, ut ceteris anteponeretur. Quem locum tanta cum dignitate, atque opinione doctrinæ per annos quadraginta tenuit, ut principatum jurisprudentiæ obtinere putaretur, & ad eum, tanquam ad Pythium Apollinem, cuncti consilium expetitum accurrerent, essetque ejus domus, totius oraculum orbis terrarum; ac merito, non enim rudis omnium rerum, ac juris civilis in primis, ut non nemo, sed omnium disciplinarum instructu ornatuque ad eam provinciam capessendam accesserat. Quo fiebat, ut ejus ædes, non illustrium modo patronorum advocatorumque (ut ejus muneris ratio postulabat) multitudine celebrarentur, non modo philosophorum, ac humanissimis elegantissimisque literis eruditorum frequentia redundarent; verum ad eas etiam musicorum concursus fierent, quoties ille, prolatis rebus, à studiorum labore ad hanc humanissimam liberalissimamque animi remissionem descenderet. Ter eum Clemens VIII, qui multos eidem annos collega in eodem munere fuerat, ad sacræ honorem purpuræ est conatus attrahere; sed totidem vicibus est persecutionibus quorumdam inhibitus; quibus è medio sublatis, nihil fuit illi prius, quam ut id, quod sæpius cogitaverat, perficeret, atque, summa omnium hominum gratulatione, annos natum unum & septuaginta, in Cardinalium ordinem cooptavit: ille vero mœror ad communem lætitiam tacitus obrepebat, quod serius, quam ejus merita postularent, in eum locum ac numerum pervenisset: quæ mœroris quasi nubes, post quinque ferme annos, ejus morte nunciata,

ciata, in communis fletus imbrem soluta omnium ora irrigavit.

ARNALDVS OSSATVS.

SI quisquam omnium mortalium ob generis ignobilitatem obscuritatemque assecutus videtur, ut, quod est in proverbio, terræ filius appelletur, is profecto fuit Arnaldus Ossatus; qui ita humili, ita tenui, ita obscuro natus est loco, ut nullum posset, neque cognatum, neque affinem demonstrare, nullam gentilitiam hæreditatem, lege ad se redeuntem, cernere. Neque id ad hominis contumeliam referendum est, sed summæ ejus laudi gloriæque tribuendum, quod sine ulla commendatione majorum, sine aliqua familiæ claritate, sine opibus ac divitiis, sola virtutis suffragatione in eum amplitudinis locum pervenerit, ad quem sæpenumero, summo genere natis, ac longa cognatione Regum stirpi adnexis, adspirare vix licet. Neque tanto illi honori, à Clemente VIII ob singularia ipsius merita accepto, generis obscuritate tenebras aliquas attulit, sed splendori ornamentoque fuit, neque postremus inter Cardinales est habitus, sed propemodum summus existimatus, eoque fastigio dignissimus judicatus, qui proxime ad divinum accedit. Omnia in eo aderant ornamenta virtutum, divinarum humanarumque rerum scientia, summa eloquentia, admirabilis juris civilis cognitio, quam à Iacobo Cujacio, eo tempore in Bituricensi Academia legum antistite, acceperat, ac postea in fori luce ad usum transtulerat; neque ab earum virtutum concentu, ut sæpe fit in multis, mores discrepabant, sed mire cum eis congruebat integritas vitæ & innocentia, quam ab ineunte ætate, tum naturali bono, tum respuendis voluptatibus, nulla unquam turpitudinis labe fœdavit. Vt mirum videatur, ex uno Cassanaberio, Auscorum Aquitaniæ convenarum ignobili pago, ubi ortus est, tanquam ex tenui fonte tam ingens flumen, hoc est, tantam virtutis vim prodiisse, quæ usque à Gallia profluens, Italiam, atque Vrbem ipsam, quæ quidquid est ubique pulcrum ac laudabile continet, irrigaret; quam ad Vrbem,

à forensi strepitu & à causis agendis abductum, perduxit Paulus Foxius Archiepiscopus Tolosanus ac Regis Galliæ ad Pont. orator, eumque, cujus jam fidem & industriam perspectam habebat, sibi à secretis elegit: in cujus Vrbis lucem virtutes, quibus præstabat, eductæ, nimirum innocentia, doctrina, prudentia, & in rebus agendis dexteritas, tanquam semina in segetem fœcundam data, eos illi honores peperere, quibus postea floruit. Itaque his artibus, in ea civitate, in qua virtute certatur non genere, effecit, ut vere dictum videatur, suos cuique mores suam conciliare fortunam. Mortuo Foxio, ejus opera, quæ jam preciosa esse cœperat, usus est Card. Estensis, Galliæ patronus; quam operam quanti ille faceret, ostendit in morte. Nam magnam illi pecuniæ summam testamento legavit. Postulatus est etiam atque etiam ab Henrico Rege III, ejus nominis fama permoto; à quo Bajocensi Episcopatu donatus est, atque humanissimis literis invitatus ad sanctiores regni epistolas conscribendas; quam ille provinciam, ejus quo fungebatur muneris excusatione, recusavit. Non enim decere eum, ajebat, qui sacris initiatus esset, aliis negociis operam dare, quam religiosis ac sacris: sed hanc illius in Vrbe mansionem alii aliter interpretabantur, nimirum adjectum fuisse oculum ad eum honorem, quem postea adeptus est. Interea Rege occiso, funesta illa ac misera toti Galliæ subsecuta sunt tempora; tum vero, in tantis Reip. illius tenebris, hominis ingenii, virtutis, sapientiæque lumen clarius eluxit. Nam cum non esset hic Romæ alius cui tanto oneri sustinendo animus viresque sufficerent, omnia ad illum regni negocia deferebantur, illudque omnium maximum atque gravissimum, de Henrico IV, qui, armis Galliæ potitus, auctoritate Romani Pont. à quo olim desciverat, sibi regnum confirmari stabilirique, summa ope nitebatur. Nam quamvis tam ardua tamque difficilis provincia, Principum Christianorum animis in varia studia distractis, Iacobo Perronio, Ebroicensi Episcopo, ac postea S. R. E. Cardinali, demandata esset, ea tamen provincia, non nisi ex Ossati auctoritate, qui consiliorum omnium particeps, Perronio fuerat additus, administrata est. Sed postre-

postremo Galliæ rebus ex Henrici sententia compositis, à Clemente VIII in Cardinalium ordinem cooptatus est, summa amplissimorum patrum voluntate, qui jam diu, eum virtuti illius honorem deberi, loquebantur. Quem ille locum non aliis artibus tutatus est, nisi iis, quarum erat princeps, quibusque ad eum honoris gradum ascenderat; nimirum innocentia, æquitate, justitia, animi moderatione ac temperantia, nulla cupiditatis avaritiæque suspicione. Denique, ut est rerum omnium humanarum conditio, functus vitæ munere, magnificentissimo elatus est funere, in Æde D. Ludovici, suæ nationis, ibique in sepulcro è marmore conditus.

HIERONYMVS MERCVRIALIS.

IAm vero, quæ nam tanta est vis ingenii, quod tantum orationis flumen, quæ tanta dicendi facultas & copia, quæ Hieronymi Mercurialis Forolivienfis, Medici ac Philosophi, laudibus ex æquo respondeat? Illud enim unicum ætatis nostræ lumen, illud eximium medicæ facultatis decus, illud maximum acumen ingenii, ad rerum causas investigandas, ad cæli conversionem ac motum, ad syderum ortus, occasus, adspectus compositionesque notandas, ad intimam ac reconditam omnium disciplinarum notitiam percipiendam, rite à natura perfectum illud summum eruditionis culmen atque fastigium, quis, non modo laudibus efferre, verum etiam dicendo assequi possit? quis nam illud, quod est omnibus ejus laudibus anteponendum, quodque omnibus seculis difficillimum inventu fuit, illam ejus admirabilem, cum admirabili omnis generis eruditione conjunctam, vitæ integritatem & innocentiam verbis explicare valeat tantum, quam re ipsa erat? Non enim doctrinam, ac philosophorum placita, ita percepta habebat, ut iis ad ostentationem, non ad vitam, ut par est, agendam uteretur, non libidinum intemperantia, ut quidam non magis flagitiose quam stulte fatentur, cum quavis virtute posse componi existimabat, sed luxuriem cum omni hominum generi turpem, tum eruditorum nationi fœdissimam esse docebat; nam prætermit-

tendis, non persequendis voluptatibus, veri philosophi famam compasari. Sed ut ceteri de ejus laudibus, earundem magnitudine deterriti, taceant, disertissimæ cujusdam vocis instar in eo laudando habebunt Patavinum, Bononiense, ac Pisanum gymnasium; quorum primum annos duodeviginti, alterum quinque, tertium quatuordecim, de suggestu, Philosophiæ ac Medicinæ præcepta tradentem audivit, & quorum primum octingentenis annuis aureis, alterum millenis ac ducentenis, tertium millenis & septingentenis atque etiam bis millenis, egregiam ejus operam, ad erudiendos, medicinæ præceptis, confluentes ad eum auditores conduxit: ac si magnitudo pecuniæ, ex artificio aliquo collectæ, artificis excellentiam perfectionemque declarat, centum ac viginti aureorum millia, quæ ad hæredes testamento transmisit, præter ea, quæ vivens, in pauperum necessitates, in domesticos usus, in amicorum utilitates effudit, medendi eum arte ceteris præstitisse clamabunt. Vt autem nullæ de eo aliorum literæ loquantur, pulcherrimam ejus ingenii formam, magis quam aliqua eloquentissimi cujusquam oratio exprimet operum multorum prope divinitas, quorum exequias nulla posteritas sæculorum aspiciet, & gymnasticum in primis omnis antiquitatis notitia refertum, eruditionis thesaurus ac doctorum hominum deliciæ; quod opus Romæ compositum, editumque in Alexandri Cardinalis nomine, cujus in aula versabatur, apparuit; Galenus Græcolatinus, ad veterum librorum fidem restitutus, ac notis illustratus; Variarum lectionum volumen, De ponderibus antiquorum; Praxis medicinalis, opus ingens, qua videlicet ratione ac methodo omnibus morborum generibus occurratur; consilia ægrotantibus per literas data, ac tria in volumina distributa; aliaque plura, admirabili eruditione studioque confecta, quæ properantibus nobis non est ocium referre. Neque felicior in scribendo, quàm in morbis tollendis, fuit. Neminem enim ægrotum curandum suscepit, quin amissam illi valetudinem recuperaverit; nisi si gravior esset morbus, quam ut eidem succurri humana ope atque arte posset. Cujus rei fama, in exteras nationes divulgata,

gata, summorum Principum studia commovit, ut in suis longis morbis periculosisque ejus operam magna mercede conducerent. In his Maximilianus Imperator fuit, quem, diutina atque lethali implicitum febri, facili atque explicita curatione ex ancipiti levavit. Atque ille, in cognoscendis morborum causis tam peritus atque acer, non fuit in eo, quo demum sublatus est, ignorando, hebes ac tardus. Nam calculos, in renibus latentes duos, mortis sibi causam afferre, medicis audientibus, dixit: jussitque, suum corpus, subsecuta morte, aperiri, ac renes incidi: quo facto, confestim calculi duo magni cum aliis minutis pluribus sese in conspectum dedere, sicut ille prædixerat: quos simul omnes, statera examinatos, ad drachmarum octingentarum pondus pervenisse, qui oculis excepere, tradiderunt. Ille vero, tanta animi æquitate atque constantia mortem obivit, ut non è vita discedere, sed ex una domo in aliam migrare videretur. Quam illi fiduciam ante actæ vitæ dignitas, & recte factorum conscientia dabat. Mortuo cives sui statuam faciendam locavere; qui honor habitus est ante ipsum nemini.

FABIVS LATINVS.

FAbius Latini filius, multis in rebus Alcibiadis Atheniensis fere similis extitit. Nam in ea potissimum Vrbe, summo genere natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii; ac formæ præstantia omnes suæ ætatis facile superavit: quæ illi, ut postea dicemus, præsertim fuit exitio: tum ingenii docilitate & acumine, non æqualibus modo suis præstitit, sed etiam majoribus natu anteivit: præterea tanta in eo suavitas erat sermonis ac vocis, tanta in communi consuetudine comitas, ac tam multæ facetiæ, ut omnes qui tum erant in civitate principes sibi devinctos haberet, efficeretque ut nemo illis carior existeret. Neque, cum tempus posceret, patiebatur, desiderari à se operam & industriam suam, neque sese à negociis, illecebris voluptatum, avelli sinebat; nam in Principis aula, à referendis supplicibus libellis erat, & Vrbis tabulario præfectus.

Patrem habuit, copiarum ducem clarissimum fortissimumque; matrem, quæ formæ dignitate atque excellentia omnium in se oculos atque ora converteret: exquisitis à tota Vrbe magistris operam dedit, in his M. Antonio Mureto Græcis literis ac Latinis juxta atque doctissime erudito, ac temporibus illis omnium eloquentissimo. Vtebatur familiarissime omnibus, qui aliquod in literis nomen haberent, iisque præsertim qui poëticæ facultatis studio flagrarent. Sed in primis admiratus est atque adamavit Torquatum Tassum, heroici Etrusci carminis principem; neque vero minus Torquatus delectatus est Basio, cujus etiam honoris gratia, rogatus ab eo, carmen illud elegantissimum composuit, quod Corinnæ rogus inscribitur. Erat enim tum Basius in maximo animi dolore cruciatuque, ex improvisa formosissimæ mulieris morte suscepto, quam ad insaniam adamaverat; ac fuit suspicio, eam veneno fuisse sublatam à viro, quod illa, ob nimis apertum hominis in ipsam amorem, esset omnibus sermo. Emanarat in vulgus, hominem in primis violentum ac fiducia nobilitatis ferocem, perfecisse precibus, auctoritate, ac precio, ut in cubiculum mulieris, cum vir ejus, venatum profectus, Vrbe domoque abesset, à familiaribus ejusdem introduceretur, ubi occultus mulieris adventum expectaret; quo cum mulier à cœna venisset, jamque in eo esset, ut rejectis vestibus se in lecto abjiceret, prodiisse eum, seque mulieri in conspectum dedisse, at illam, attonitam, ac re tam improvisa perterritam, clamores edidisse, sed neminem ex domesticis, tanti facinoris conscios, accurrisse; eum vero, blandiciis primum iis, quæ dictare libido solet, tum eloquentia, qua se plurimum posse intelligebat, conatum esse, recusantem obluctantemque sibi obnoxiam facere; sed cum nihil proficeret, educto pugione, quem attulerat, locutum esse in hæc verba: Quandoquidem obstinate das operam, atque in eo omnes ingenii industriæque tuæ nervos contendis, ut me miserum vita devolvas, faciam tibi satis, lethum mihi consciscam, hanc sævitiæ tuæ operam adimam; quod ubi prolatum fuerit, æternam nomini tuo infamiæ notam inuret; qua oratione habita, pugionem in se

in se convertisse, eoque leviter pectus pupugisse; sed cum, ex eo vulnere, rivi sanguinis effluerent, tum vero mulierem, & viri misericordia, & metu infamiæ, quam minitabatur, commotam, passam esse expugnari à se pudicitiam suam. Sed hujus rei, ut dictum est antea, non alium habeo auctorem, præter rumusculum. Verum ut ut sese res habeat, illud certum dicebatur, eos, quibus ministris & interpretibus usus fuerat, lucis usuram non diuturnam habuisse, sed intra triennium occubuisse: neque ipse impune id abstulit; nam aliquod post annos prope rei familiaris naufragio facto, Mantuæ à rusticano ac nullius precii homine est interfectus; ac fuere nonnulli, qui existimarent, eam illi necem à viro potentissimo, in amore formosissimæ cujusdam mulieris rivali, fuisse conflatam; sed suspicione magis, quam quod cuiquam id compertum esset, h[illegible]c eorum opinio valebat. Scripsit tragædiam; quam, qui tum erant intelligentes harum rerum æstimatores, ajebant ostendere, quantum vir hic ingenio doctrinaque præstaret; cujus tragædiæ fit mentio in epistola Antonii Decii: sed ea fortasse ad eundem scopulum, ad quem ille offenderat, navem afflixit, ac magno cum illius gloriæ ac bonarum artium detrimento interiit.

IO. BAPTISTA STELLA.

IO. Baptista Stella, Romanus, Iulii Stellæ poëtæ, de quo diximus, frater germanus fuit; cum quo etiam à puero liberalibus disciplinis, ac Latinis præsertim literis, institutus est. Sed ille, poëticæ facultatis amore inflammatus, omissis ceteris studiis, in eo studio se continuit, neque in plura distrahi passus est; hic vero præstantissimum ingenium contulit ad juris civilis scientiam, in qua adeo excelluit, ut celerius quam mos esset, honestissimum illum, in Romana aula, eorum ordinem tenuerit, qui, à referendis supplicibus libellis, Referendarii appellantur, in eoque ordine in duodecim illis primis fuerit, quorum sententiis causæ, in eum consessum delatæ, dijudicantur: verum non eatenus ab illis gravissimis occupationibus se detineri sinebat, ut non in-

terdum in ea amœnissima studia diverteret, quibus à puero deditus fuerat; multaque scribebat, tum soluta oratione, tum versibus. Habuit à natura summam ingenii docilitatem celeritatemque; qua ea, quæ à magistris traderentur, intelligentia comprehenderet, ac memoria sepiret. Forma illi corporis brevior contigit; sed in qua igniculi illi celeresque ingenii motus elucerent atque extarent, qui ejus in animo vigebant. Fuit ob humanitatis studia Ascanio Card. Columnæ carus in primis; qui eum adhibebat convivam sibi, intimum consiliis suis habebat, & summum rerum domesticarum administratorem. Scripsit elegos, proxime ad veterum elegantiam: & extremo vitæ suæ tempore, eodem carminis genere, ambulacrum Vaticanum mire descripsit. Mortuus est Romæ, Ecclesiæ Bituntinæ Antistes.

LÆLIVS PEREGRINVS.

HIc plures scripsit habuitque orationes, quam alius quisquam suæ ætatis orator, excepto M. Antonio Mureto: nam dixit sæpissime in sacello Pontificio, ad tres Pont. Max. Gregorium XIII, Sixtum V, & Clementem VIII; & ad eundem, cum F. Vincentius Carrafa, Vngariæ Prior, Magni Equitum Rhodiensium magistri nomine, eidem obedientiam præstaret; & in Æde Sacra D. Eustachii, in studiorum instauratione, cum juventutem Romanam ad excolendum virtutibus animum, & ad literarum studia strenue capessenda, de more hortaretur; sed sæpius in gymnasio Romano, ad auditores suos. Fuit orator, non solum disertus, verum etiam eloquens; cum multiplex rerum scientia, qua animum compleverat, uberem illi copiam daret ad dicendum. Erat enim philosophicis ac theologicis disciplinis in primis excultus, quas docendi facultatem acceperat. Sermo purus, nitens, excultus, nullaque in re rudis. Multos annos, in gymnasio Romano, Aristotelis de moribus libros, non tenui mercede, non parvo discipulorum numero, publice interpretatus est. Vixit usque ad senectutem perpetuo honestæ ac laudabilis vitæ tenore.

CARO-

CAROLVS à SERVA.

CArolus à Serva, ortus est Romæ, parentibus Gallis, ex vetito concubitu; sed iis usus est diligentibus, qui omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impartiri debet, erudiendum eum curarunt. Ac profecto operam perdidissent, nisi naturale in eo bonum superasset. Erat enim ingenio adeo docili, adeo ad ea accipienda, quæ à magistris monstrabantur, celeri ac prompto, ut quasi per ludum jocumque didicerit. Numquam enim satis animum ad ea, quæ dicebantur, videbatur advertere, sed fiebat, ut hac indiligentia negligentiaque ceterorum discipulorum industriam diligentiamque præcurreret. Itaque poterat docte scienterque canere, quæ à Græcis doctoribus Græce traderentur intelligere, ac memoriæ mandare, versus tum Latinos tum Etruscos facere; sed in Latinis versibus ita tenebat artem numerorum atque modorum, ut in iis, si paulum modo offensum esset, ut aut contractione brevius fieret, aut productione longius, incredibili celeritate notaret atque animadverteret. Atqui majore in honore à bonis & honestis viris habitus esset, si domui suæ honestius consuluisset: ferunt enim, cum uxorem Venetiis, Adriatico mari, Romam reduceret, cumque ex febri, quam in lembo contraxerat, fortasse uxoris fraude, quæ illum metueret, comparata, ardentius siti æstuaret, vini cenophorum ori cupidius admovisse, eoque epoto, statim animam exhalasse.

HIERONYMVS HENRICVS.

PEr idem tempus, sed ætate aliquanto major, Hieronymus Henricus Romanus, in gymnasio Romano, jus pontificium docuit; cujus plures extant orationes ab eo in sacello Pontificio, in Æde S. Eustachii, in gymnasio habitæ. Magnæ fuit industriæ atque laboris: sed homo acer ac vehemens, iram in promptu habuit. Nam discipulorum in schola obstrepentium, exsibilantium, & faceta ac ridicula dicta funditantium ineptias, quæ devorandæ sunt, non ferebat, iracundiusque respuebat:

respuebat: qua morositate iracundiaque, acrius vehementiusque, discipulorum studia ad ipsum illudendum irridendumque commovebat. Et in ea oratione, quam in Æde S. Eustachii ad gymnasii moderatores & magistros & ad Romanam juventutem de literarum præstantia habuit, omnes fere eloquentiæ vires in eo contendit, ut projectam eorum audaciam in invidiam crimenque vocaret, qui doctorum suorum lucubrationibus, quas sacras, sanctas, divinas appellabant, obstreperent illuderentque: ac non admodum senex Romæ, nec adversa nec obscura probitatis fama, decessit.

PAVLVS TEGGIA.

PAulus Teggia, Mutinensis, eo ingenii, doctrinæ, judiciique acumine fuit, ut tanquam alter Lælius Decimus haberetur, neque quisquam esset sive orator sive poëta, qui in ejus æstimantis arbitrium sua scripta venire vellet. Etenim perfectæ eloquentiæ ac poësis speciem mente & cogitatione inclusam habebat: omnesque contemnebat, quos non posset in illam formam includere. Navavit operam in scribendis epistolis, secretorum omnium particeps, Iacobo Boncompagno Soræ Duci, ac tum maxime, cum ille rerum potiebatur: quæ epistolæ tanto erant in honore ac precio, ut ad quos mittebantur, magnum quid se fuisse adeptos arbitrarentur, easque in rebus carissimis haberent. Sed cum Dux ille, utpote literarum cupidus, literatis viris deditus esset, narravit mihi magnæ vir auctoritatis atque prudentiæ, hunc Teggiam, ceteroqui minime malum, tulisse inique, si quem doctum virum aspexisset se in Ducis familiaritatem insinuare. Sed cum jam ad senectutem pervenisset, ac magna ex parte, aspiciendi facultate orbatus, pene aspectum amisisset; tanto ardore animi studioque, Christianæ pietatis opera amplexus est, ut esset omnibus admirationi, ut etiam obsoniis, quæ illi in prandium ac cœnam apponerentur, vel cinerem, vel salem, vel aquam aspergeret, quo videlicet minus grata atque jucunda palato acciderent: atque, extremo vitæ suæ tempore, cum vario atque multiplici morborum genere

genere implicatus, atque acerbissimis corporis doloribus cruciatus, lecto detineretur, interrogatus ut valeret, summa animi æquitate hilaritateque, se nunquam valuisse melius, responderet, quoniam se ita haberet ut Deo videretur, cujus voluntatem anteponeret suæ.

ANTONIVS PACTIVS.

ANtonius Pactius Florentinus, sacræ olim Ierosolymitanæ, nunc Melitensis equestris militiæ ordinis miles, tum patriæ in qua ortus est beneficio, tum legendis veteribus poëtis & oratoribus, qui sunt præclare locuti, Etrusci, seu, ut ipse malebat, Florentini sermonis peritissimus extitit; &, quemadmodum ex nota, qua signantur, & ex sonitu quem reddunt, adulterini nummi à legitimis dignoscuntur; ita etiam ille ex quodam urbanitatis quasi colore, atque ex sono ipso, germanas Florentinas voces ab ascitis discernebat; neque ejus linguæ studiosi, in ejusmodi controversiis libentius ad alium quam ad ipsum judicem ibant, ejusque existimantis arbitrio acquiescebant. Fuit vir in primis suæ civitatis nobilis, ad omnem humanitatem & elegantiam natus, ac præcipue ad omne genus facetiarum, sive quæ in re positæ sunt, sive quæ in dicto, mire à natura fictus formatusque, vultu etiam adjuvante & voce: dilexit mirifice poësim Etruscam, eosque qui eodem studio tenerentur; quos etiam usu amicitiaque sibi devinctos habebat; & cum audisset adolescentem quendam, in primis scitulum atque venustulum, magnam ad versus faciendos indolem habere, nec eum posset, cum sæpe fuisset expertus, quavis externa obsequentis animi significatione ad se allicere, hanc denique conciliandæ cum eo amicitiæ occasiunculam nactus, arripuit: constiterat ille ad ursi cujusdam ludentis quasi spectaculum, quó ubi aspexit, accessit ipse quoque, atque, O pulcrum, inquit, leonem; ille, ut mos est adolescentium qui se videri doctos ac sapientes volunt, Non, ait, est leo, sed ursus. Quid audio? excepit Pactius, at nos Florentiæ hoc genus ferarum non alio nisi leonis nomine appellamus; ac verum est, quod dicitur, Suus cuique genti mos

mos est; atque audi, nisi tibi est negocium, elegans carmen in leonem. Quo recitato, ita adolescentem fecit suum, ut posthac usus sit eo familiarissime. Etiam tum juvenis, cum insimularetur, contra Franciscum Magnum Etruriæ ducem conjurasse, omnium rerum egens, Mantuæ ignotus equos viri cujusdam nobilis, mercede, curavit. Mathematicis addictus, die D.Luciæ sacro, sibi fatum instare prædixerat, ejus anni, quo mortuus est; sed cum irrideretur, ubi dies ille accessit, continuo despondit animum, eaque ægritudine moriens, verum se fuisse vatem ostendit.

BERNARDINVS STEPHONIVS.

Bernardinus Stephonius, Sabinus, generis humilitate obscurus, sed animi ingeniique dotibus clarus, magno Sodalitati Iesu, in quam adolescens receptus est, ornamento ac decori fuit. Hic ab ineunte ætate ea ingenii docilis nec instrenui signa dedit, ut Alexandro Card. Farnesio, cujus in imperio ac ditione erat, visus sit dignus, qui ex obscuri illius pagi in quo ortus erat tenebris, in Seminarii Romani lucem traduceretur, quo fertile pueri ingenium omnibus liberalibus disciplinis excoli posset; ubi inter illa ingeniorum quasi lumina ita brevi eluxit, ut solis instar habere inter minora sydera videretur, ejusque nomen in scholis celebrius, quam cujusquam alterius esset. Verum, qua erat indole virtutis & continentiæ, cum jam ad summam poëticæ facultatis in primis laudem celeri cursu contenderet, statuit arctius vitæ genus amplecti, ac sanctissimis Ignatii Loyolæ legibus, sub alterius imperio, vivere. Atque ad id satis sua sponte incitatus, fortasse impulsus est etiam magistrorum cohortationibus, qui nimirum verebantur, ut tanta vis ingenii, in tot lubricis communis vitæ viis, sine casu aliquo aut prolapsione consisteret; sed ubi Societati Iesu nomen dedit, incredibili socios omnes voluptate lætitiaque perfudit, tanquam si, non infimæ pene sortis homo, sed regia stirpe procreatus, summisque opibus præditus, in eum ordinem ac numerum venisset. Quod magno argumento esse debet, apud eam Socie-

Societatem, quæ paucis annis in hanc amplitudinem dignitatemque ob sanctimoniam ac bonas artes excrevit, non generi neque opibus, sed virtuti ac probitati, honorem ac precium esse. Verum vix ex novitiis excessit, cum traditum sibi à moderatoribus suis Grammaticam & humaniores literas docendi munus accepit; quod tanta cum laude & auditorum suorum cum fructu administravit, ut ex ejus ludo, tanquam ex aliqua elegantis doctrinæ officina, complures, tum oratores, tum poëtæ, qui postea alios docuere, prodierint; ac mihi quoque, etiam tum puerulo, numerari in ejus auditoribus contigit; sed ob ingenii tarditatem mei, nihil fere ex tanti magistri disciplina sum assecutus, nisi ut possem gloriari, me Stephonii discipulum fuisse. Sed illud accidit admirabile, ut, quem ego in prima illa puerili institutione magistrum obtinuissem, eundem postea in triennali Philosophiæ curriculo (nam totidem annis, illius doctrinæ quasi cursus expletur) condiscipulum habuerim. Ambo enim Mutio Vitellesco, philosopho præstantissimo, qui postea Societati Iesu Præpositus generalis præfuit, operam dedimus. At, non sine admiratione, videre licebat eum, quem ego puer metueram, ne, si unam peccavissem syllabam, haud mediocres à me pœnas exigeret, in illis philosophicis disputationibus, à me cavere, ne aliquo scite arguteque concluso argumento caperetur. Hoc interim spacio temporis, nobile illud drama S. Symphorosæ composuit, quod postea in collegio Rom. ad spectandum datum, tanta cum admiratione plausuque exceptum est, ut nunquam ab eorum qui interfuerunt animis, ejus diei memoria exciderit. Sed cum triduo ante, quam drama illud daretur, rogatu Stephonii eo venissem, ubi se actores exercebant, ac vehementer essem delectatus; seduxit me solum sibi Stephonius, atque, Quid tibi, ait, videntur isti Symphorosæ meæ actores? respondeo, Egregii atque præstantes; tum ille, At mihi probari non potest hic, qui Symphorosæ partes agit: non enim voce, gestu, ac forma corporis satis decet, immo propemodum mihi videtur abhorrere, & absurdus esse; quamobrem pergratum mihi feceris, si eas tute tibi partes sumpseris;

sed

ſed celeritate, opus eſt; nam neceſſario poſt tres dies agenda res eſt. Ego primo, brevitate temporis deterreri, tum vix poſſe adduci, ut non ſine gravi offenſione eas illi partes adimerem, cui jam eſſent traditæ: ſed cum ille, pro vetere noſtra amicitia, me etiam atque etiam rogaret ne ſibi deeſſem, & inſuper omni offenſionis metu liberaret, tandem paſſus ſum me exorari, atque ita ab eo animatus diſceſſi, ut ea, quæ conſecuta nox eſt, ſeptingentos ſenarios edi[?]cerem, & cum acta res eſt, adeo placerem, ut nomen commutarem, atque ex Iano Nicio Symphoroſa fierem, neque deinceps alio nomine notior eſſem. Verum narrandi hæc cauſa, non gloriandi, ſcribo. Decurſo igitur à Stephonio Philoſophiæ quaſi curriculo, in quo non multum profeciſſe viſus eſt, poëticum enim ingenium, quod toto mentis impetu ad verſus faciendos ferebatur, inhiberi non poterat, quin aliquid commentaretur ac ſcriberet; immo non parum ſæpe fiebat, ut quæ à magiſtro anguſtis & concilis diſputationibus illigata traderentur, Latinis verſibus explicaret; & ſpinoſam illam ac difficillimam, tum ad intelligendum, tum ad explicandum, de ente rationis, quæſtionem, in Philoſophorum ſcholis agitari ſolitam, facetiſſime atque planiſſime, rhythmico Etruſco carmine complexus eſt: itaque confecto, ut dicere inſtitueram, Philoſophiæ quaſi ſpacio, ſe ad docendum recepit, & aliquot annos in collegio Romano præcepta dicendi non exiguæ diſcipulorum frequentiæ tradidit. Scripſit etiam alias elegantiſſimas tragædias duas, videlicet Criſpum & Flaviam, quæ etiam magno ſcenico apparatu ſunt actæ; ſed in Criſpo, verborum ac ſententiarum luminibus, omnes ſuperaſſe videtur, qui poſt L. Annæum Senecam tragædias Latine ſcriptitaverunt. Circumfertur etiam Macharonicum ejus carmē, quod Macharonis Forza inſcribitur; quo nihil fieri poteſt in eo genere venuſtius. Neque melior fuit poëta, quam orator; nam quæ verborum copia, quis ſententiarum ſplendor, quis eorum pigmentorum, quæ ornant ac diſtinguunt orationem, flos & color, orationibus ejus deeſt? quis duas illas inſignes laudationes, qui legerit, unam qua B. Agnetem Politianam Virginem ex familia S. Dominici,

minici, alteram qua Flaminium Delphinum, Ferrariensium equitum magistrum, laudavit, desideret melius? Mortuus est Mutinæ; quo venerat, ut ejus Ducis liberos Græcis ac Latinis literis omnique humanitatis genere erudiret. Erat mediocri statura, colore subnigro, iisque oris lineamentis, quæ in antiquis Virgilii Maronis statuis videmus.

IO. FRANCISCVS CARETTONIVS.

HVic (quamvis longo intervallo) proximus, accessit Io. Franciscus Carettonius Romanus, non ultimo loco natus, Germanici Rastelli, medici non ignobilis, privignus. Fuit admirabili ingenii acumine, alacritate atque solertia. Ex principum virorum amicitiis nobilitatem sibi quærebat & gloriam. Itaque quicunque in civitate, genere, honore, divitiis, opibusque pollebant, arctissimo amicitiæ vinculo eos sibi devinctos habere studebat. Nam quem habuit à natura in jocando leporem, in colloquendo venustatem, in cavillando acumen, præbebat illis cum multa conversatione magnaque hilaritate. Sed quoniam in ejusmodi amicitiis occupatus, necesse habebat, fere semper domo abesse, & quia eorum, quos perpetuo colebat, potentia fretus, minus erat superioribus suis obsequens, fiebat sæpe, ut ab illis Vrbe pelleretur; ac semel etiam, inimicorum iniquitate, jussus est exulare, accusatus, quod ex animi sui libidine Cardinali à Monte, tum cum ille, annis morboque confectus, parum animo valebat, testamentum dictasset; quamvis paucis post annis, accusatorum malignitate detecta, revocatus sit in Vrbem, ubi postea, annos natus duo & septuaginta decessit. Iuvenis, in collegio Romano, humaniores literas docuit. Summam eloquentiam sitam esse putabat non in verborum ac sententiarum magnitudine atque splendore, non in rerum atque argumentorum copia, nec in omni genere amplificationis, sed in sententiolis venustulis atque vibrantibus, breviter arguteque conclusis. Id quod, ut ipse taceret, illa ejus oratio docebat, ad Clementem VIII, in Parasceue habita, quam unicam edidit, quamque,

que,

que, ut Cicero consulatum suum, ita semper in ore ha-bebat. Namque concisa, ac membris minutioribus ca-pta, tot fere argutiis sententiarum referta erat, quo verbis; in scholastico pulvere peringeniosis adolescen-tibus illustris; sed nec Sum. Pont. auribus satis digna nec augustissimo illi Patrum purpuratorum senatu apta. Verum ut ut ea sit (quamvis non defuerunt vir prudentes ac docti, qui per eam rationem à Ciceroni ac veterum imitatione recedi clamarent,) eam tamen homini apud suos eloquentis existimationem nomen que confecit, ut habitus sit idoneus, cui Societatis su annalium confectio demandaretur; quod statim homo ceteroqui vir probus, gloriæ & ostentationis causa di vulgavit, ac me nonnullisque aliis audientibus gloriatu est, perfectorum se, ut omnes intelligerent, neminem eorum, qui viverent, majore quam ipsum, eloquenti ceterarumque virtutum instructu apparatuque orna tum, ad scribendam historiam accessisse: sed tam magni ficum dictum, utpote plenum vanitatis ac spiritus, te nues abiit in auras, nec adhuc annalia, quæ nemo un quam est inspecturus, apparent. Habuit etiam ad co legium Cardinalium, in Basilica Vaticana, funebrem Clementis VIII laudationem; quam etiam fuisse editam ajunt; sed nunquam ego, quod meminerim, vidi. Nu lam à sua Societate majorem sibi provinciam commi sam accepit, quam earum sodalitatum administratione quæ in ejus collegiis ac domibus, ex adolescentibus ali que hominum ætatibus ac generibus constant. Itaqu tum Perusii, tum Romæ, tum alibi, ejusmodi sodalit diligentissime præfuit; sed illud in primis Romæ mu tos annos rexit, quod ex viris nobilibus in domo pr fessa colligitur. Verum, quamcunque in sodalitate venerat, continuo omnia subvertebat permiscebatqu nam & veteres mores abolebat, novosque inducebat, longo usu receptas leges vel corrigebat, vel infirmaba vel novas sanciebat, multa in ritibus ac cerimoniis qu tidie excogitabat inveniebatque. Erat ore macilen atque invenusto, sed nigris oculis ac vegetibus; corp re sicco, sed sano; voce acuta, sed efficaci; verbis abu dans, ita tamen ut nemini esset oblocutor, sed suam ci

q

que sermonis partem relinqueret; multæ in eo facetiæ, magna exemplorum ac sententiarum copia, quæ illi suo quæque loco veniebant in mentem, ubi vel risum movere, vel proficere aliquid possent. Nihil cuiquam nocuit, sed profuit plurimis, & qui intulerunt illi injurias, haud inultas eas abstulerunt; inprimis ille, qui de hæreditate Cardinalis à Monte tantam ei invidiam periculumque creaverat, vix diebus octo post eum diem quo hæreditatem adierat, est lethalis morbi vi impetuque consumptus.

POMPEIVS VGONIVS.

Optimis atque sanctissimis Concilii Tridentini legibus sanctum est, ut in quavis diœcesi plures adolescentes clerici alantur, ex quibus, liberalibus disciplinis, sacris præsertim, institutis, Sacerdotes ad quævis Ecclesiastica munera, & ad curam animarum in primis, capiantur; quorum domus Seminaria appellantur. Itaque cum Romæ complurium præstanti ingenio adolescentium delectus haberetur, venit in hunc numerum Pompejus Vgonius, qui in perdiscendo ita multorum cursum, ingenii celeritate, transcurrit, ut illi vix in eodem curriculo fuisse viderentur. Nam is, ut ita dicam, jam ad calces pervenerat, cum illi pene è carceribus prodiissent. Sed præsertim eloquentia, tum in soluta oratione, tum in numeris adstricta, pluribus præstitit. Erat illi orationis genus purum, liquidum, enucleatum, ac profluens, sine cincinnis fucoque puerili: quod quia Iacobo Cardinali Sabello, cujus imperio Seminarium regebatur, in primis probabatur, tali ingenio, familiarium suorum numerum auxit; & quoniam res illi erant pauperculæ, adeo ut ferme ad necessarium usum omnia deessent, sacerdotium eidem, in Basilica D.Petri Vaticana, satis locuples impetravit, unde suppeditare suis sumptibus posset. Hinc cœptus est adhiberi ad funebres summorum Pont. Cardinalium, aliorumque clarissimorum virorum laudationes habendas, ac primum, Card. Sabellum, tum Vrbanum VII, Leonem XI, ac sæpius Leonem X, Cardinalem ab Austria, Salviatum, aliosque

laudavit. Habuit etiam alias quoque orationes egregias, in ſacello Pontificio, in gymnaſio Romano, aliiſque publicis in locis, quæ vagæ atque diſperſæ, à religioſo viro & Vgonii famæ ſtudioſo, in unum volumen coguntur, ut in vulgus edantur. Verum ſermonis elegantia, quam actionis etiam dignitas decorabat, eam ſibi eruditi eloquentiſque viri famam confecerat, ut ad humaniores literas in gymnaſio Romano non levi ſtipendio, cui deinceps aliqua ſemper acceſſio facta eſt, juventuti tradendas, evocatus ſit, quem antea locum M. Antonius Muretus, eruditione eloquentiaque, omnium ætatis ſuæ facile princeps, obtinuerat: quod munus Vgonius, non ſine laude, uſque ad extremum ſpiritum vitæ ſuſtinuit. Docuit etiam eodem tempore Rhetoricam in collegio Salviato. Inſtituerat per id tempus Aſcanius Card. Columna, M. Antonii filius, inſignem domi ſuæ bibliothecam, ejuſque cuſtodiam Vgonio mandaverat; quam ille occaſionem nactus, cum abundaret copia librorum, vernacula lingua, inſigni volumine quod poſtea edidit, earum Eccleſiarum hiſtoriam complexus eſt, quæ per dies ſingulos Quadrageſimæ Pop. Rom. frequentia celebrantur. Verum cum ex ii muneribus, quæ diximus, octingentos fere quotannis aureos caperet, homo in re familiari tuenda indiligens & vanis in rebus occupatus, ſemper egebat, & in magno ære alieno inveniebatur; adeo ut non eſſet, unde mortuo funus fieret, niſi Petri Card. Aldobrandini, qui eo tum ad bibliothecæ ſuæ cuſtodiam utebatur, benignitas ſubveniſſet; qui aliquot ad id aureos, cognat illius deferendos numerandoſque curavit. Reliquit hiſtoriam earum Eccleſiarum quas diximus, & carminu volumen.

AVRELIVS VRSVS.

OMnia fere Romanorum adoleſcentium ingeni prima illa ſatione in eam, de qua diximus, domu tanquam in aliquam ſegetem, data, magnos atque ub res ex ſe fructus dedere; ut Hieronymus Badeſſa, in q magnum fuit Cardinalis ejuſdem Sabelli aulæ ornam

tum & decus; & Septimius Cininus, qui eleganti ingenio, atque omni liberalium artium genere excultus, nunquam potuit, ex adversæ fortunæ egestatisque fordibus, ad aliquas opes & honores emergere; aliique, quos domus illa, velut ager, extulit. Nec mirum. Nam tum locus ille non dabatur commendationi & gratiæ, sed solum virtuti industriæque patebat; neque quisquam eum in numerum admittebatur, nisi cujus ingenii periculum factum esset in literis. Verum ex omnibus, qui in fertili illo solo sati, magnos ex se truncos ramosque procrearunt, Aurelius Vrsus in eam altitudinem excrevit, atque ita late ramos effudit, ut umbræ magnitudine, multorum luminibus officeret, vel inter eos potius, tanquam inter virgulta, cupressi instar habere videretur. Qui quamvis, in omnibus iis artibus, quibus se dedisset, nemini æqualium suorum cederet, tamen omissis ceteris studiis, præstantissimum ingenium contulit ad epigrammata scribenda, in quibus adeo excelluit, ut ætas nostra habeat, quem non modo cum veteribus illis, qui in hoc eodem carminis genere versati sunt, Latini sermonis puritate, nitore, elegantia, ac sententiarum acumine conferat, verum etiam eisdem anteponat. Vt Vrbanus VIII, poëtarum maximus, non alio magistro se jactet, atque de extruendo eidem è marmore sepulcro cogitasse dicatur. Ex hujus quasi luminis claritate, Alexander & Odoardus Cardinales Farnesii, aulæ suæ splendorem quæsiere; in quorum domo heroico carmine Alexandri Ducis res gestas complexus est, præclaro illo quidem, sed nequaquam ejus laudibus anteponendo: nam in eo est inventus se ipso inferior. Ea erat ingenii celeritate elegantiaque, ut in amicorum conventibus & in conviviis, si se daret occasio, argutissima epigrammata funderet ex tempore; ut in secessu Caprarolæ accidisse narratur, ubi æstivo tempore aulici omnes, qui in comitatu eorum Cardinalium erant, tum mane tum vesperi una convivium agitabant: nam cum ad eos, qui in prima atque ultima mensa sedebant, utpote vel munere, quod gererent, vel generis nobilitate ceteris præstantiores, pulli, lepores, artocreata, placentæ, aliaque ejusmodi delicata obsonia confluerent, eorum

autem ventribus, qui mensæ medium tenerent, paucorum ac vulgarium ciborum commeatus properaret, in illorum, qui longe nitidius aliis curarentur, felicitatem lepido epigrammate, hoc hexametro carmine conclusо, facetissime lusit: *Errant, qui dicunt, medium tenuere beati.* Mortuus est, non admodum ætate provectus, cum elegantissimum carminum suorum librum edidisset.

ANTONIVS ONGARVS.

INclyta Farnesianorum Principum aula, non solum rerum gestarum gloria, verum etiam optima quæque ingenia alendi fovendique laude floruit. Etenim jam inde usque ab ejus nascentis exordio, exquisitos, è toto orbe terrarum, liberalium artium antistites evocavit, ornavit opibus, & honoribus auxit. In iis numeratur Antonius Ongarus, poëta perfacetus ac dulcis; cui si longius tempus ingenii augendi & declarandi fuisset, poëticum illius ingenium ad summam poësis laudem pervenisset. Nam, ut illis rhythmis apparet, qui adolescentium ingeniosiorum manibus teruntur, multa ejus sunt egregie inchoata, nihil plane perfectum, quod celeri morte interceptus, extremam illis manum addere non potuerit. Edidit etiam insignem fabulam piscatoriam, Amaryllidi nomine; quæ quoniam eodem erat argumento, quo olim Torquatus Tassus Amyntam suum, pastoritiam Eclogam, fecerat, & quia per maritimos homines, & in aqua, more piscium, vitam agentes agebatur, sicut illa à terrestribus ac montanis; vulgo, joci causa, Amynta madidus appellabatur. Neque in illo lepido facetoque carminis genere minor est habitus, in quo Bernia princeps enituit. Nam Franciscum Panicarolam, concionatorem sui temporis longe eloquentissimum, per epistolam facetissimam adiit, rogans eum, ut novem speciosissimas virgines, summo loco natas, novem videlicet Musas, ad egestatis terminos prope redactas, populi misericordiæ commendaret; ac meretricem in primis nobilem, quæ suas immani precio scortatoribus noctes elocabat, in hanc sententiam Etrusco facetoque allocutus est carmine:

Si

Si mihi nocte una contingant gaudia de te,
Efficiam fulvo nitidoque ex aere capillos
Ipse tibi, oraque mista rosis niveisque ligustris,
Atque ebore ex Indo pectus collumque coruscum;
Et reddam roseis spectanda labella pyropis,
Unionumque simul, pro dentibus, agmina tradam.
Quod sibi si nummi potius, quam munera tanta,
Sunt cordi, jam læta vale; nil te moror ultra.

Obiit florenti etiam tum ætate, magno iis, quibus erat unice carus, dolore ac luctu relicto.

IOSEPHVS CASTALIO.

SI egregia optimi cujusque in Rep. civis virtus atque præstantia ad ejus urbis, in qua natus atque altus est, laudem & gloriam pertinet, est profecto quod Ancona, Iosepho Castalione cive & alumno suo, se jactet atque glorietur. Ita enim docte, ita eleganter, ita commode scripsit, tum soluta oratione, tum versibus, ut sit difficile judicare, utrum ille melior fuerit orator, quam poëta; ita artium elegantissimarum scientiam, antiquitatis notitiam, Græcæ Latinæque linguæ eruditionem, cum dicendi elegantia varietateque conjunxit, ut non posses statuere, utrum verborum magis, quam rerum copia, ejus redundaret oratio. Plura edidit opuscula, quam quisquam alius, qui una esset ætate: nam domi semper aliquod sive carmen, sive orationem, sive eruditam de re aliqua dubia disceptationem, sive de Iure civili controversiam (fuit enim I.C.) constructam habebat, quam foras, cum esset opus, emitteret. Scripsit Sylvii Card. Antoniani vitam, quem tum rationibus, tum publicarum tabularum testimoniis, ab eorum calumniis vindicare conatus est, qui illum à parente, minus justa uxore, genitum afferebant; variarum lectionum libellum, aliumque de antiquis puerorum prænominibus opusculum à se elucubratum edidit; eruditum item de columna triumphali Imp. Antonini commentarium, Sixti V Pont. nomini inscriptum emisit; aliaque plura frequenter typis excudenda curavit, quibus nominis sui famam posteritatis memo-

riæ commendaret, ac propemodum extinctam apud transalpinos de Italorum eruditione laudem revocavit. Audivi de Meursio Batavo, se fuisse Lugduni Batavorum, cum illuc est allatus hujus variarum lectionum liber, atque fuisse eum omnium cum risu exceptum, quod existimaretur, luteum esse negocium, nec dignum quod lucem aspiceret, quoniam nullum jam diu eruditum opus ab Italia prodiisset; sed simul inspectum, adeo probatum esse, ut sententiam mutaverint, statuerintque, esse Italis ingenium, dummodo adsit studium & exercitatio. Docuit humaniores literas Thomam primum de Avalos, tum Ducis Soræ filios. Vxorem forma egregia & florenti adhuc ætate, Corneti, quam urbem Prætoris nomine administrabat, amisit.

HIERONYMVS MAGAGNATVS.

QVoniam non est unum ac simplex scribendi carminis genus, sed varium ac multiplex, quæque in eo continentur, quamquam dissimilia inter se, consimili laude dignantur; ideo inventi sunt plures, qui in dispari carminum ratione parem sunt laudem consecuti. Sed quid ego vetera conquiram, cum mihi liceat recentibus uti exemplis? Hieronymus Magagnatus, non Ducum maximorum res gestas, epico atque sublimi complexus est carmine, non adversas Regum fortunas deducens in actus & populo spectandas proponens, tragica est in arte ampullatus; nec teneros puellarum amores lepidis versibus ac mollibus lusit, neque rura ac pascua cecinit; sed res ludricas incredibili venustate tractavit, sed in primis obscœnas ac turpes, nec turpiter nec obscœne, sed honestis vocabulis atque translatis pluribus inter se connexis, ut aliud dicatur, aliud intelligendum sit, ea hilaritate iisque facetiis exposuit, ut hac in re par ei laus, atque iis qui in dissimili scribendi genere versati sunt, tribuenda esse videatur. Scripsit etiam faceto carmine Regum Romanorum vitas, quæ sunt quidem in hoc genere elegantissimæ, sed nihil ad ea, quæ sub honestis nominibus turpe argumentum includunt; in quibus ita præstitit, ut, mea sententia, omnibus, qui ad hanc

hanc diem idem sunt conati, palmam eripuerit. Diu commoratus est Romæ, ubi facetissima illa poëmata, de quibus commemoravimus, fecit; sed cum ibi fortuna minus ex animi sui sententia uteretur, ea Vrbe relicta, Venetias se contulit, ubi fere perpetuo, quod reliquum vitæ fuit, exegit.

DOMINICVS GYMNASIVS.

EST oppidum in Æmilia, Castello Bononiensi nomine, quod semper Romam insignem aliquem, vel doctrina virum, vel Reip. bene gerendæ scientiæ præditum, misit. In his ætate nostra Dominicum Gymnasium, patre medico ea tempestate facile principe genitum, attulit; qui medicæ facultatis laudem una cum maximis divitiis à parente relictam neglexit, atque totum se, primum ad juris civilis rerumque divinarum scientiam, tum ad Remp. capessendam contulit, ac virtutis via ad sacræ fastigium purpuræ per omnes honorum gradus ascendit. Quo in munere fuit purpuratis omnibus exemplo, quibus potissimum in studiis, quod vacui à negociis temporis datur, æquum sit conterere eos, quorum præsidio res præsertim Christiana munitur. Nam duobus voluminibus editis, omnes Regii vatis psalmos, ex sanctorum Patrum sententia, interpretatus est. Vixit usque ad extremam senectutem; ac paternis in ædibus, quas ipse maximis sumptibus, regium plane in morem, auxerat, perpetuam sacrarum Deo virginum sedem domiciliumque constituit; atque aliquam earum partem studiosis adolescentibus popularibus suis attribuit, ubi victus illis quotidianus præbeatur, quoad à magistris, liberalibus disciplinis instituuntur. Verum ille anteaquam honorem purpuræ adipisceretur, Nuncius Apostolicus profectus est in Hispaniam; quod ibi munus ita Clementis VIII ex animi sententia gessit, ut honore illo dignus existimaretur.

AVGVSTINVS VALERIVS.

Augustinus Valerius Venetus, ab origine ultima ex patricia stirpe genitus, jam inde ab ineunte ætate bonis artibus, ac pietati ac religioni in primis deditus fuit; neque id commisit, quod non parum multi committunt, ut elegantiam doctrinæ à vitæ probitate sejunctam haberet: & cum primum à Patavino gymnasio optimis disciplinis institutus, Venetias se recepit, moralis Philosophiæ præcepta, quæ à magistris acceperat, publice suis civibus tradidit; ita tamen, ut non tam verborum ac sententiarum copia, qua multis præerat, quam moribus, cum ea disciplina quam profitebatur congruentibus, honestæ vitæ præcepta, auditorum animis propemodum infigere videretur. Nunquam enim in eo, sive privato, sive Cardinali, sive Episcopo (cum ex pastoris munere, quod gerebat, grex sibi commissus, ad sanctissimos mores & Christianæ vitæ disciplinam erudiendus erat) in eo, inquam, illud ita absonum, ita absurdum, ita discrepans extitit, quod tantopere reprehenditur, nimirum dissidium cordis & linguæ. Etenim, ex Caroli Card. Borromæi, cujus res gestas scripsit, exemplo, plus dabat, quam prædicabat, ex se pietatis, religionis, sanctitatisque. Latinas literas à viris ea tempestate eruditissimis, quique eloquentiæ principatum tenere existimabantur, didicit. Loquebatur Latine expedite atque dilucide: itaque ejus oratio nitida, profluens, ac sedato amni similis erat; at cum vulgari sermone erat dicendum, inveniebatur sui dissimilis: nam hæsitabat, & in verbis inveniendis collocandisque, cum ea ad voluntatem non sequerentur, hærebat. Sed summa popularium suorum, nobilium præsertim, voluntate creatus Episcopus, per multos annos, admirabili quadam laude, Veronensi Ecclesiæ præfuit. Deinde absens, à Gregorio XIII in Cardinalium numerum delectus, magno, tum ordini illi amplissimo tum patriæ cujus erat amantissimus, splendori ornamentoque fuit. Supra centum ac viginti opuscula Latino sermone scripsit, atque eadem lingua unde viginti dialogos, de æstiro canis

canis ortu, quos in aula maxima Ædium S. Marci Romæ recitavit. Scripsit alia complura, tum Latine, tum vernacule, quorum argumentum nullum est aliud, nisi de rebus sacris, vel ad mores componendos pertinentibus. Verum annos natus quinque & septuaginta, ac plus eo, cum à Paulo V Venetiæ sacris interdictæ essent, conjectus in morbum, ex ægritudine, Romæ decessit.

IO. IVVENALIS ANCINA.

NVllum, ex Christi domini sententia, ne excogitari quidem potest, neque certius, neque clarius egregii pastoris documentum, quam si ille nullos pro ovibus sibi traditis labores subterfugiat, nulla pericula reformidet, nullos corporis animique cruciatus dolorisque deprecetur. Etenim, hac una præsertim re, verus pastor à simulato, gratuitus à mercenario, dignoscitur. Verum hac nostra ætate, Io. Iuvenalis Ancina Salutiarum Episcopus, si quisquam alius, perfecti functus est munere pastoris atque Pontificis; qui non modo innumeros pro Ecclesia sua labores suscepit, ac maxima pericula adiit, verum pro ea etiam mortem non recusavit oppetere. Nam cum improbum religiosæ cujusdam familiæ virum à sacrarum Deo virginum septis repelleret, qui circum loca illa, magna hominum cum offensione, obambulabat, ab eo creditur per summum nefas veneno fuisse sublatus. Ortus est Fossani, in Subalpinis, patre honesto ac probo; qui docile pueri ingenium magistris tradidit, liberalibus disciplinis erudiendum. De cujus profectu existimare licet ex versibus, quos adolescens scripsit elegantissime; ac præsertim ex eo poëmate, quod de Academiæ Subalpinæ laudibus edidit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, summa probitas, quam nec liberior vivendi potestas, nec ætatis fervor, nec lubricæ adolescentiæ viæ, de statu dimovere potuerunt; sed semper recta omnem vitæ suæ cursum, sine casu ac prolapsione, confecit: quare constans erat omnium opinio, nullam eum unquam pudicitiæ suæ vel alienæ labem intulisse, sed usque

ad

ad extremum vitæ ſpiritum ſe integrum incorruptumque ſervaſſe. At poſteaquam robuſtior eſt factus, medicæ artis, cui, poſt primam illam puerilem inſtitutionem, ſtudium ſuum dederat, docendæ exercendæque facultatem adeptus eſt; quo in munere ita ſe præbuit, ut brevi in ciſalpinis regionibus celebratum ſuum nomen eſſet, eumque Federicus Madrutius, qui Ducis Sabaudiæ primum, tum Rodulphi Imperatoris Orator, Romam eſt profectus, medici loco ſecum adduxerit. Vbi viros longe doctiſſimos conſuetudine ſua ſibi devinxit; videlicet Franciſcum Toletum, Martinum Navarrum, M. Antonium Muretum, Robertum Bellarminum, Sylvium Antonianum, Franciſcum Panicarolam, aliosque qui inter doctos eruditosque principatum obtinebant. Verum cum illi pietatis igniculi, quos cum illo ortos diximus, ita creviſſent, idque illi in pectore & in corde incendium facerent, ut non poſſet obſiſti; de tota vitæ ratione commutanda cœpit cogitare; ac primum Galeni medicorumque diſciplina, à qua profectus fuerat, relicta, ad Thomæ Aquinatis Theologorumque ſcholam confugit: ſed admirabilis vis ingenii non deſideravit legitimum ejus doctrinæ, tanquam percurrendæ, tempus, ſed brevi latiſſimos ejuſdem quaſi campos eſt mira celeritate emenſus, ac ſacris ſacerdotalibus initiatus, deinde non iſtis ſeſe terminis continuit, ſed conatus eſt etiam intra cucullatorum fratrum ſepta ſe claudere: verum S. Philippi Nerei oratione, cujus arbitratu omnes vitæ ſuæ rationes adminiſtrabat, eſt à propoſito deterritus, juſſuſque ſacerdotum ſuorum numerum augere; in quibus quatenus omnium virtutum laude progreſſus ſit, illud eſt argumento, quod jam diu de eo in ſanctorum numerum referendo agatur. Multa ac pinguia ſacerdotia, ultro ipſi oblata, repudiavit; ſed tandem non potuit effugere, quin graviſſimo Epiſcopalis muneris oneri, Clementis VIII juſſu, cervices ſubjiceret. In eo vero animi ſui moderationem, atque animarum ſalutis non utilitatis ſuæ ſtudium, declaravit, quod aliquot ipſi propoſitis Eccleſiis, rectoribus ſuis orbatis, ejus, quam vellet, eligendi optio data eſſet, eam amplexus eſt, quæ eſſet ceteris opibus inferior, ſed laboribus periculiſque ſuperior,

superior, Salutiarum nimirum Cathedram, in cujus diœcesim Calvinianæ hæresis contagio pervaserat. Hujus de vita & moribus plura persecuti sumus in eo libello, quem separatim de eo scripsimus; ad quem, qui plura scire expetunt, delegamus.

COMES FAVSTVS VERDELLVS.

Comes Faustus Verdellus, Cremæ vetere ac nobili prosapia ortus, à puero patria relicta, omnem fere ætatem procul ab ea habuit. Sed plurimum versatus est Venetiis, ibique Ducum Bavariæ aliorumque virorum principum negociis, summa cum fidei ac probitatis laude præfuit, non sine aliqua ejus senatus offensione; cui solet esse molestum, vel suspectum potius, hominem sibi subjectum externorum Principum date operam negociis. Sed cum in hoc vitæ genere, atque in ea urbe, multos alienis rebus annos tribuisset, quod reliquum erat vitæ, sibi deberi statuit. Itaque Romam ad acquirendas colendasque Cardinalium amicitias se contulit; quorum plures, suavissimis suis moribus, ac libero ingenuoque ingenio, adeo sibi devinxit, ut eis familiarissime uteretur, ac domi suæ locum præberet, ubi ipsis lepide esset, ubi convivium inirent, ubi ad omnem animi remissionem hilaritatemque cum illo descenderent. Illud vero mire, pium hominis animum religiosumque declarat, quod cum nec sacris initiatus esset, nec talari tunica pallioque uteretur, sed in sago brevique pallio incederet, omnia Ecclesiæ tempora, tum secunda tum adversa, inde ab ejus nascentis exordio usque ad nostram ætatem, pluribus voluminibus persecutus est; quorum primum, quod annorum mille res gestas amplectitur, edidit; reliqua alia, præter unum, cognatorum negligentia interierunt; quæ fortasse illi causa fuit Romam veniendi, ut bibliothecæ Vaticanæ, in quam multas se horas interdiu abdebat, sibi fores paterent. Sed annos jam nato octuaginta venit illi in mentem patriam invisere, ibique pauxillulum, quod reliquum erat, vitæ peragere: verum homo, ætate exacta, mitique Romani aeris temperiei assuefactus, cœli, cui ab ineunte ætate se

sub-

fubduxerat, vim varietatemque perferre non potuit: itaque paucos poft menfes, quam ab Vrbe difcefferat, extremum ibi fpiritum, ubi primum hauferat, edidit.

MVTIVS ODDVS.

LActantio Oddo Vrbinati, cohortis militum Vrbinatum Duci, pridie idus Octobris anni M D LXIX natus eft filius; cumque incertũ effet, quo eum nomine appellaret, placuit rem totam femel atque iterum ad fortem rejicere, atque plures in urnam fortes, variis nominibus fcriptas, injecit, ut quod nomen exiffet, id puer, tanquam cælitus datum, obtineret; atque bis fors educta eft, in qua Mutii nomen erat infcriptum: itaque appellatus eft Mutius, atque alendus nutrici traditus, quæ filiam utroque lumine captam ediderat; quo factum creditur, ut ille vim longius afpiciendi amitteret. A prima adolefcentia delineandi artem, à Federico Barovio, pictore eximio didicit; fed cum non poffet, quia profpiceret parum, id, quod delineaffet, coloribus veftire, fe ad Mathematicarum artium ftudium tranftulit, Barovio ipfo hortatore, à quo monftrante, eam partem, quæ pertinet ad profpectum, acceperat; atque incredibili difcendi ftudio inflammatus, impetravit à patre, ut proficifceretur Pifaurum, quo Io. Baptiftæ à Monte, Mathematico præftantiffimo ac fingulari doctrina prædito, operam daret; quo duce & magiftro, ingenii docilitate, celeriter adeo ad intima reconditæ & multiplicis fubtilifque ejus artis penetralia pervenit, ut in fumma Io. Baptiftæ laude ponatur, quod vir talis ac tantus ab ejus difciplina prodierit. Neque id Io. Baptifta ipfe non intellexit, qui in quodam opere, quod edidit, tanquam in publicis tabulis, Mutium fibi difcipulum contigiffe gloriatur. Verum ubi ex fcholaftico illo pulvere atque umbratili exercitatione exceffit, ftatim id, quod didicerat, in aciem & folem eduxit. Nam profectus in Burgundiam ad bellum cum auxiliaribus copiis, à Duce Vrbini fub Alexandri Brunonis ductu imperioque miffis, bellicis machinis inftrumentifque ad expugnandas urbes inveniendis præfectus, quantum in ea arte didiciffet,

cisset, ostendit. Tum Francisco Mariæ II Vrbinatum Duci navavit operam architectus, quo tempore Clemens VIII Pont. Max. Ferrariam proficiscens, Vrbino iter fecit. Verum quia ii, qui in aulis Principum agunt, tanquam edito in loco positi, ab omnibus ventis invidiæ circumflantur, iique præsertim, qui sunt insignes ad laudem, ideo bis in magnum vitæ discrimen incidit; semel, cum in quodam Ducis negotio indiligentiæ, ne dicam fraudis, insimulatus, necesse habuit adversus iniquorum calumnias se famamque suam armis existimationi hominum vindicare, atque exilium patria sede commutare; iterum, cum rebus suis compositis, in patriam revocatus, ex epistola, in pera Ducissæ inventa, in qua Mutii nomen erat inscriptum, venit in suspicionem, egregiæ cujusdam cum Hippolyto à Ruere, Ducissæ patre, familiaritatis, à quo Dux capitali odio dissidebat. Nam Pisauri conjectus in arcem, singulis fere diebus expectabat, dum securi feriretur: id enim sibi fatum eo anno instare conjecerat ex affectione cœli, qua primum spiritum duxerat; id ipsum astruente Magino; qui, ex vana atque inutili Mathematicorum disciplina simul adjecerat, si potuisset ejus anni calamitatem effugere, nullum ipsi posthac à securi periculum fore, sed multos annos lætos felicesque portendi. Eo igitur anno, unde tantus fuerat metus, elapso, cœpit ad se animum revocare; atque in emporia bibula charta (non enim melior suppetebat) carbone, in styli formam ædificato, instituit librum de horologiis conscribere, nullo librorum auxilio sublevatus; & quia erat periculum, ne literæ, male chartæ hærentes, exciderent, primum rationem invenit, qua bibulæ chartæ inter se plures cohærerent, tum in nucis juglandis putamen, tanquam in atramentarium, gossypii loco, lanam è culcita detractam intulit, & carbone aqua diluto imbuit, in quam calamum ex arundine factum intingeret; postremo circinum, ex duobus olivæ ramulis, lino compactis, extruxit, ac per hanc rationem eos omnes libros composuit, qui Mediolani ac Venetiis impressi feruntur: videlicet, de Norma, de fabrica usuque circini polymetri, de horologiis solaribus. Sed demum è custodia dimissus est, ac Medio-

Mediolanum relegatus, ubi de novo Mathematicarum disciplinarum doctore atque magistro in demortui locum subrogando agebatur; & quoniam locus ille à competitoribus multis expetebatur, statutum fuerat, ut literario certamini res tota committeretur, in quo qui superior fuisset, illum obtineret: at non potuit se continere, quin ipse quoque una cum aliis in eam arenam descenderet; & factum est, ut pedem inde victor cum plausu referret, eamque docendi provinciam acciperet; quæ fuit causa conjungendæ cum Card. Trivultio alüsque summis Mediolanensibus viris amicitiæ, quos perpetuo auditores habebat. Ducis etiam Feriæ animum sibi devinxit, cum est missus ab eo, ad referendas urbium quarundam, situ manuque munitarum, descriptiones; à quo etiam torquem aureum pene trilibrem, muneris & honoris ergo accepit. Verum cum jam senex, aureorum aliquot millibus à Lucensi Rep. cui utilem ac fidelem operam præstiterat, locupletatus, domum se recepisset, ut ibi in ocio patriæ prodesset; invitatus est à Card. Trivultio, menstruis centenis aureis Mediolanum, ut ibi unus omnibus militaribus machinis præesset, suamque in cunctis de bello consiliis sententiam diceret. Sed has aliasque honorum ac divitiarum spes magnas mors importuna XVIII Kal. Ianuarii M DC XXXIX diremit. Moriens opes, tanto à se labore partas, divino cultui amplificando attribuit: nam in præcipua Vrbinatum ecclesia, ad veterum Canonicorum numerum alios ex eis duos addendos adscribendosque, testamento mandavit.

CHRISTOPHORVS CLAVIVS.

Quoniam in superiori capite facta mentio est de insigni ad mathematicas laudes viro, jam non potest sine piaculo præteriri Christophorus Clavius, Mathematicorum nostri ævi facile princeps; quamquam ea est hominis claritas, ea ex suis ipsius scriptis notitia, ut nihil cujusquam laudationis officium efflagitet. Hic Bambergæ in Germania natus, statim à puero ad studium dimetiundi cæli ac terræ, ad quod fuerat à natura factus, acutissi-

acutiſſimum perſpicaciſſimumque ingenium ſuum contulit; atque adeo recondita illa in arte & multiplici ſubtilique verſatus eſt, adeo in ſumma mathematicarum rerum obſcuritate ſe geſſit, ut, tanquam ſi in obſcuriſſimas aliquas regiones veniſſet, ingenii quo præſtabat lumine magnum illis ſplendorem & claritatem attulerit: & quo perſpicacior ad eas res cognoſcendas & illuſtrandas accederet, cum non eſſet neſcius, nullas eſſe craſſiores iis tenebras, quas animis peccatum offunderet, ut ſuum integrum ab omni labe ſervaret, in Societatem Ieſu, tanquam in munitiſſimam inſtructiſſimamque divinis præſidiis arcem ſe recepit, atque intra ejus clauſtra ſe contulit, ubi perpetuo, quoad vixit, clariſſimum innocentiæ, demiſſionis animi, virtutumque omnium exemplum illuxit. Nullam ille Mathematicæ diſciplinæ partem intactam reliquit, immo nullam emiſit, quam non penitus intelligentia comprehenderit, dilucide explicateque docuerit, doctiſſimiſq; interpretationibus, tanquam nutrices omnia minima manſa infantibus in os inſerunt, ita ille auditoribus ſuis, quo facilius perciperetur, quaſi comminutam tradiderit. Cujus rei teſtem non alium, me ipſo locupletiorem, poſſum adducere; qui, cum ſim ingenio non ita acuto ac perſpicaci, immo ad ea, ad quæ percipienda acris hominum intelligentia poſtulatur, hebete ac tardo, omnia tamen, quæ ab ipſo dicerentur, ita aſſequi mihi videbar, ut etiam auſus ſim, ipſo audiente, mathematicum problema publice explicare. Quæ quidem tanta, in rebus obſcuriſſimis & ab hominum intelligentia remotiſſimis, aperte atque dilucide tradendis facultas, intimam planeque perceptam rerum earum notitiam ſcientiamque declarat. Atqui, ex omnibus ejus lucubrationibus, quibus in lucem prolatis, nominis ſui memoriam, omnium ſæculorum poſteritati commendavit, Euclides, & ſphæra Io. de Sacro Boſco, commentariis illuſtrata, eſt talis, ut in arce poni poſſit, quaſi Minerva illa Phidiæ, in qua nihil eſt niſi abſolutum atque perfectum. Verum in illud etiam tantum atque immortalitate dignum ingenium, ſæva mors, cui nihil eſt eximium, nihil intactum, nihil ſanctum, vim & crudelitatem ſuam exercuit; ſed

in eo sævitiæ suæ modum adhibuit, quod non antea est illi ausa manus afferre, quam maturitatem suam adeptum eum esse vidisset: nam senex Romæ in collegio suæ Societatis est mortuus. Fuit corpore procero plenoque, facie hilari, quæ omnium sibi amorem ac reverentiam conciliaret.

ALOYSIVS LILIVS.

NVnquam Aloysii Lilii Calabri memoria ex hominum animis excidet. Hic, medicus ac philosophus doctissimus, solus perfecit, quod multi excogitarunt, pauci attigerunt, nemo persolvit. Nam cum ita essent fasti perturbati, ut vix temporum ratio congrueret; Romani Pont. de iisdem corrigendis, sedulo cœperunt excogitare, ad id præsertim, ut Paschatis festorumque dierum ex eo dependentium recursus, ex certa ratione competerent; sed cum usque ad Gregorii XIII Pontificatus annum decimum, nemo ex cælestium motuum peritis (ob magnas ac fere inexplicabiles difficultates, quæ ab ejusmodi emendatione non poterant esse sejunctæ) constanti ratione, ac sæculis omnibus duratura, quæ in fastis collapsa esset, restitui posse ostenderet; delatus est Gregorio XIII ab Antonio Lilio, Aloysii germano fratre (nam ille decesserat) exiguus mole libellus, sed re maximus, qui rationem, qua fieri id posset, breviter ac dilucide complectebatur: nimirum, ut ex mense Octobri anni 1582 decem dies eximerentur, ut quo die, verbi causa, esse oporteret IV nonas Octobris, idus ejusdem proscriberetur; ita enim fore, ut deinceps anni tempora cum solis lunæque ratione congruerent, &, quod caput est, æquinoctium vernum in eam sedem rediret, unde post concilium Nicenum, decem dierum spacio aberraverat. Itaque liber, pluribus exemplis descriptus, missus est in omnes orbis terræ Academias, præterea delecti hic Romæ complures doctissimi in hoc genere viri, in quibus Christophorus Clavius principem locum obtinebat, quorum ille censuræ subjiceretur; sed diligenter, quæ ille afferret, inspectis excussisque, summa omnium approbatione receptus est, affirmatum-

mamque, nihil eo fieri potuisse perfectius. Quocirca Rom. Pontifex amplissima constitutione decrevit, ut, veteribus fastis explosis ejectisque, deinceps, quæ essent ab Aloysio correcti emendatique, ad Pascha, eosque dies festos, qui ab eo derivarentur, inveniendos celebrandosque adhiberentur. Quamobrem tantum hominis ingenium, unde tam ingens utilitas fructusque Ecclesiæ universæ emanavit, dignum est, ut nunquam ex hominum memoria labatur & cadat, sed in omnium sermone ac celebritate versetur.

CVRTIVS MARIGNOLLVS.

QVantum improbi atque corrupti hominum mores ad evertendam omnem ingenii commendationem valeant, in Curtio Marignollo, cive Florentino, perspicuum est maxime. Fuit hic ingenio elegantissimo acerrimoque, sed vitæ genere spurcissimo inquinatissimoque. Nam cum egregiam à natura ad poësim indolem hausisset, adeo ut nemo, qui una ætate esset, neque plures neque meliores versus efficeret, nullum unquam argumentum, nisi obscœnum ac turpe tractavit; & quondam objurgatus ab iis, qui ejus confessiones excipiebant, admonitusque, ut illam vim ingenii, à rebus obscœnis ac turpibus, ad serias honestasque transferret, palam respondit, non posse se aliter, etiam si maxime cuperet, scribere: verum cum illi instarent, urgerent, ut experiretur, fore enim ut à divini auxilii ope non destitueretur, factum est, ut ille sæpe eadem & graviter audiendo vinceretur, ac poëmatium faceret, quo præteritæ vitæ sordes detestari videbatur, cujus illud erat initium: *Ferte procul, &c.* ridicule; non potuit dicere, nihil sibi commercii cum iis flagitiis posthac fore, quibus adhuc affinis fuerat, nisi obscœnas ac turpes voces, quibus insanierat, meminisset, in eisque referendis, nihil circuitione uteretur, sed, tanquam ex Stoicorum schola profectus, qui nihil obscœnum, nihil dictu turpe putabant, suis eas nominibus appellaret. Unde apparebat, naturale in eo bonum degenerasse vitio depravatæ consuetudinis. Quod si genio indulgere noluisset, nec omni

verborum turpitudine, fœdiſque amoribus, ſua ſcripta inquinaſſet, magnum in poëtis Etruſcis nomen haberet. Nemo, ut diximus, qui una eſſet ætate, neque plures, neque meliores illo verſus faciebat; ſed quoniam fas non erat, flagitioſis carminibus peccandi libidinem excitari, audaciam ali, corroborari impudentiam, ideo edictis Principum, ea carmina erepta ſunt adoleſcentium è manibus, eique, Florentini Antiſtitis decreto, ſacris interdictum, qui eſſet auſus ea apud ſe habere, vel legere. Bis, in judicio capitis, vitæ diſcrimen adiit, ſemel in Hiſpania, cum improbus amator, manifeſto in flagitio deprehenſus, prope pœnas legibus dedit, deinde Florentiæ, cum apud fidei cauſarum quæſitores accuſatus, quod res divinas in ludum jocumque converteret, cauſam capitis dixit. Nulla erat tanta vis argenti, quam flagitioſæ ejus libidines non exorberent. Nam quis eſt fluvius, quem non excipiat mare? Ac pater abſens, qui eo emungebatur argento, quæſivit ſæpe per literas, quid ſibi opus eſſet tot nummis, quibus nunquam expleretur? cui ille, ad ſanitatem, inquit, tuendam; tanquam ſi voluptatibus amplectendis, non autem prætermittendis optima corporis valetudo quæreretur. Quæ cum patri non ſatis juſta cauſa videretur, atque inſtaret quærere, quem nam ad uſum tantam pecuniam conferret, ille, quaſi commotus, Quid tibi vis dicam? reſpondit; id unum ſcio, me non eam perditum ire, ſed cum Prudentia conſumere; hæc erat meritrix, Prudentia nomine, qua cum rem habebat. At parens, cui ea ſanitas & Prudentia non placeret, quæ tanto ſuo ſumptu pararetur, ſuam in filium benignitatem clauſit, ac pecuniam mittere deſiit: quamobrem ille eſt coactus ab amico mutuam eam ſumere. Scis, quanto ſit facilius accipere pecuniam, quam reddere; idcirco fiebat, ut, qui mutuaverat, cum eam ſæpius repeteret, nihil niſi logos & nugas meras referret; qui tandem iratus, poſtquam, inquit, me ita fruſtraris ac ducis, hac relicta, alia inſiſtam via, longe breviori: intelligebat enim, ſe apud judicem, quod ſibi deberetur, repetiturum: at malus diſſimulans ſe intelligere, quod intelligebat, age, inquit, ut lubet, ſi tu brevem inibis, ego longam perſequar viam; atque eadem

eadem opera equum poſcit, ornat, inſcendit, & recta in Galliam advolat. Corpore fuit puſillo, ſed in armorum tractatione, levi expeditoque, & in certamine ineundo, animo acri atque præſenti.

ANTONIVS DECIVS.

Locuples & amœnum Antonii Decii Hortini ingenium, omnemque ab eo perceptam, dignam libero homine, diſciplinam cum cetera ejus ſcripta, lyrico ſtylo confecta, declarant, tum maxime Arcipanda, nobilis ejuſdem tragædia demonſtrat, quam, ſplendore verborum, multitudine ſententiarum, majeſtate argumenti, non video, cui earum debeat cedere, quæ Etruſca lingua ſcriptæ leguntur. Hæc, ſimul ac typis impreſſa communem lucem aſpexit, incredibili omnium plauſu, ſummaque Fabii Vrſini, in cujus primum nomine apparuerat, excepta, viſa eſt etiam admirabilis Torquato Taſſo, non epici tantum carminis principi, ſed ſcriptori tragædiarum eximio, qui cum illi magnus amicitiæ uſus neceſſitudoque intercedebat: nam cum eo ſæpe, qui, ob id quod parum animo valeret, ſermones hominum conventuſque vitabat, in via incedentem, colloquentem, & in foro Agonali, Romæ, ambulantem, multaque ibi ſpacia facientem aſpeximus; ut ſi Antonii laudibus cetera alia argumenta deeſſent, hæc tam egregia cum illo familiaritas, ſummum in eo ingenium, excellentem doctrinam, atque admirabilem poëticæ facultatis artem fuiſſe convinceret: cui enim ille placere non oporteat, qui tantopere Torquato Taſſo probatus extiterit? Sed hunc quoque celerius mortalis conditionis tanquam æſtus abſorbuit, quam bonæ literæ, amicorumque, quibus ille erat jucundiſſimus, ſtudia depoſcerent. Quod ſi longior illi vitæ hujus uſura contigiſſet, multos, quos conceperat, partus edidiſſet. Verum, pauci erepti, ejus vitæ anni, ea quam adeptus eſt nominis immortalitate compenſantur.

THOMAS GIANNINVS.

IN Thoma Giannino Ferrarienſi verum eſſe apparuit, quod dicitur à plerisque, unumquemque ad ſingularum artium ſtudia à natura fieri procrearique; nam adfuit in eo philoſophicum plane ingenium: etenim puer, ab eo quo intus agitabatur impulſu, in philoſophorum palæſtram adactus, vix in ea pedem poſuerat, cum involutas implicataſque philoſophicas diſputationes evolvebat explicabatque; magis naturali bono, quam aliqua adhuc adepta labore ſtudioque doctrina: verum ipſe animum ſuum, tanquam incœptum atque dolatum à natura opus, ita expolivit perfecitque, ut nihil eo videretur eſſe perfectius. Neque in una tantum Philoſophiæ parte elaboravit, in eamque, ut non nulli, tanquam in brevem aliquem gyrum, induſtriæ ſuæ conatus incluſit, ſed univerſas complexus eſt, adeo ut quoties res aliqua ad unamquamque earum pertinens, in diſputationem diſceptationemque deduceretur, ita de ea diſſerebat, ut ſi omiſſis ceteris, illam tantum ſibi partem in qua elaboraret, ſepoſuiſſet. Nimirum ampliſſimum illud nec certis quibuſdam terminis contentum hominis ingenium, majorem latioremque requirebat campum, in quo poſſet excurrere. Puer nullum aliud fere iter noverat, niſi à domo ad gymnaſium, & rurſus à gymnaſio ad domum; adeo diſcendi cupiditate flagrabat, ut non quies, non remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi, incenſum ejus ſtudium extinxerint, vel minus fervens effecerint, nec celerem & incitatum ad ſapientiam curſum retardarint; ita in veterum lectione librorum immorabatur, ut ſæpius ex eo auditum ſit, cum diceret, nullum eſſe in ſua bibliotheca, librorum confertiſſima, volumen, quod non frequentiſſime evolviſſet, tractaſſet, ex eoque quaſi apis, quidquid ſucci & ſuavitatis haberet, non delibaſſet. Puer adhuc (nondum enim decimum ac ſeptimum ætatis ſuæ annum expleverat) in publico Ferrarienſium gymnaſio, unanimi omnium magiſtrorum conſenſu, Philoſophiæ Medicinæque Doctoris nomen & inſignia percepit. Eo igitur honore auctus,

auctus, in suam se bibliothecam inclusit, in eaque quinquennium fere delituit. Sed quemadmodum arbores virentes atque frugiferæ, eo lætiores proceriorefque proveniunt, quo altiores in terra radices defixerunt: ita etiam multiplex hominis, rerum maximarum, scientia, ideo in eam postea altitudinem se extulit, latitudinemque diffudit, quam admirati sunt omnes; quia ille in intimam earum rerum cognitionem atque notitiam, quasi in aliquod solum, domestica illa atque umbratili quinque annorum exercitatione, mentis aciem, tanquam radices immiserat. Verum cum jam id, quod tot annorum labore studioque perceperat, ex domesticis parietibus, quasi tenebris, in lucem eduxisset, ita cupidos literarum in sui admirationem attraxit, ut plerique adolescentes nobiles, disciplinæ ad eum causa concurrerent: in quibus instituendis exercendisque, gratuitam non mercenariam operam locabat, non aliam laborum suorum mercedem expetens, nisi laudis & gloriæ. Ac fiebat, ut discentes in quatuor vel quinque classes distribueret, eosque variis multumque inter se distantibus disciplinis imbueret: verum cum major ad eum auditorum turba confluxeret, quam ut domus una posset capere, habuit necesse civitas Ferrariæ, ex parietum privatorum angustiis hominem, una cum sua schola deductum, in publici gymnasii amplitudine collocare atque statuere, ac novo exemplo, ob singularis virtutis meritum, eam illi docendi provinciam tradere, quæ publico decreto, externarum civitatum alumnis debebatur. Verum istuc tam præclarum patriæ judicii testimonium, ipsi delatum, tanti semper fecit, adeoque semper in memoria retinuit, ut à tribus celeberrimis Italiæ civitatibus, Bononia, Patavio, Pisisque, magno stipendio ad docendum evocatus, nunquam privatas utilitates & commoda, patriæ caritati anteponendas esse statuerit, nec putaverit sibi esse tanti, divitias, quantumvis maximas, vel levi ingrati animi nota comparare. Sed cum jam duos supra octuaginta annos explesset, calculo, sive in renibus sive in vesica incluso, urinæ meatus intercludente, mejendi simul ac vivendi finem fecit. Qui, quamvis admodum senex sit mortuus, tamen, ob excel-

lentem virtutem, videtur omnino mori non debuisse. Illud etiam de eo memorabile commemoratur, quod cum libro Theologicarum disputationum, quem extremo illo vitæ suæ tempore in manibus habebat, animam exhalaverit; quod inexplebilem in eo discendi sitim ostendit.

ALDVS MANVTIVS.

Aldus, reliquum familiæ Manutiæ, Sixto Quinto Pont. Romam venit, adeo modicis facultatibus, ut illi necesse fuerit, aliquot centena aureorum fœnori sumere, & quod est gravissimum, usura centesima, quæ pro vectura bibliothecæ suæ solveret; quam Venetiis usque advehendam asportandamque curaverat. Quo ex ære alieno, tam justam ob causam facto, ut ipse in quadam sua ad Silvium Antonianum, tum Pontificii Clementis VIII, cubiculi præfectum, epistola indicare videtur, vix unquam liberare se potuit. Ac primum mulierem, quam in matrimonio habebat, tanquam contra leges ductam, dimisit; idque maledici nulla alia ratione ab ipso factum divulgaverant, quam ut pingui aliquo sacerdotio sublevare eam, qua tum premebatur, inopiam posset. Tum advenienti hospitium & quotidianus cibus in ædibus Vaticanis est præbitus. Sed cum sæpius, studia sua jacere, ingenium languere, eas artes, quibus sponte sua, & patris diligentia, operam omnem dedisset, nullius utilitati & commodo cedere quereretur; humaniores literas in gymnasio Romano publice docendi provinciam, Thomæ Coræi morte, magistro destitutam ac vacuam, summa omnium voluntate studioque obtinuit, quæ esset quasi theatrum illius ingenii, ac vocis eruditæ ac Romanis auribus dignæ. Sed tum licuit admirari, vel potius deplorare abjectam depressamque bonarum artium conditionem; tum licuit, sed non sine fletu, aspicere humanarum literarum precia, quæ olim veteres ferebant in cælum, juventutis, quæ tum erat, æstimatione sic concidisse. Etenim cum illi olim eloquentiæ adipiscendæ gratia, maria transmitterent, longissimas peregrinationes susciperent, Græciæ Asiæque

Asiæque civitates obirent, ut exquisitos in eis dicendi magistros invenirent, adirent, salutarent, atque eorum ex ore, tanquam ex fonte, eloquentiæ præcepta haurirent; contra isti, quem sine itinerum molestia, sine sumptu, sine labore, habere poterant, Græcæ Latinæque eloquentiæ doctorem eximium ac singularem, contempserunt; neque eidem, utriusque linguæ copiam pollicenti, aures admovere voluerunt. Nam, qua hora, discipulorum multitudini, eloquentiæ præcepta tradenda erant, à corona derelictus, ante scholæ ostium cum uno aut altero obambulabat. Nulla Ciceronis operum pars est, quam ille commentariis vel notis non illustrarit. Scripsit de quæsitis per Epistolam libros tres, Orthographiam, notas ad Censorinum de die natali, multaque præterea alia Etrusco sermone. Fuit pedibus præter modum enormibus, capite magno, facie oblonga, ore illepido & invenusto, barba horrida, cujusmodi in statuis philosophorum antiquis & imaginibus cernimus.

ALEXANDER TASSONUS.

Alexander Tassonus Mutinensis, mihi probe notus, cui longus à prima fere juventa cum illo usus consuetudoque intercessit, fuit ingenio magno, eleganti, atque amœno, sed turbulento superstitiosoque; quod clarorum virorum, poëticæ facultatis laude, omnium sæculorum suffragio, principum ad suæ censuræ rationem normamque redigeret; quamobrem non parvam sibi invidiam concitabat. Simul ac ad ejus amicitiam accessi, audivi de quodam juvene populari suo, Episcopi Carpentoractensis fratris filio, cum diceret, voluisse Alexandrum, adversus Academiam quandam, in unius ex eo numero scripta, acriter vehementerque invehere; sed, in responsione, à tota Academia edita, suis hominem rationibus, tanquam suo sibi gladio jugulatum, obticuisse, nihilque propius esse factum, quam ut præ pudore atque iracundia ad insaniam redigeretur. Quocirca multos quievit annos, neque in quemquam est ausus inquirere: at cum longinquitas temporis, quæ omnia minuit ac delet, doloris illius memoriam, ejus

ab animo abſterſiſſet, rediit ad ingenium, ac Ianuæ, cum expectabat, dum ventus operam daret, (volebat enim mare ingredi,) Etruſca Franciſci Petrarchæ poëmata ad reprehendendum arripuit, quem unum, non modo lyricorum noſtrorum, ſed Græcorum etiam Latinorumque omnium principem ponimus; in quem quaſdam edidit animadverſiones, in quibus nihil fere ab eo dictum reliquit, quod non vel tanquam vitioſum reprehenderit, vel ut abſurdum neglexerit, vel ut ineptum irriſerit, nullam ejus laudem prætermiſerit, quam non ſit conatus convellere, labefactare, evertere. Sed quid miramur, tantum in Franciſcum Petrarcham animi habuiſſe, cum nec ab Homero, ingenii ſui vires, tanquam manus, abſtinuerit? at à quo viro? nempe ab eo, à cujus doctiſſimis verſibus, tanquam à capite, omnium ſcientiarum fluenta derivari, eruditiſſima illa Græcorum natio teſtatur, de quo ſeptem præcipuæ civitates Græciæ pugnant inter ſe atque contendunt, cum ſingulæ civem ſuum eſſe confirment, cui ob quandam quaſi divinitatem ingenii, tantus honor eſt habitus, ut tanquam Deo, Smyrnæi delubrum, ejus in oppido dedicaverint. Etenim narravit mihi, ſe quingentas Homeri ſententias, & eo amplius, in unum volumen collectas habere, quas editurus eſſet, ſtulte ridiculas. Scripſit ipſe poëma egregium, quod Situlam appellavit, bellum ſcilicet ob Situlam inter Mutinenſes ac Bononienſes exortum; in quo gravitas facetiis admiſcetur; cujus generis carminis, à nemine antea excogitati, ſe fuiſſe inventorem, gloriatur; at ubi primum editum, in hominum luce, tanquam in aliquo theatro comparuit, tantos plauſus tulit, ut omnium hominum ſtudia ad illud inſpiciendum incenderit: nam mire in eo quorundam notorum hominum mores expreſſi cernuntur. Verſatus eſt aliquot annos in aula Aſcanii Cardinalis Columnæ, cui ſuas ipſe operas, tanquam vehiculum ad deferendas hac illac commendationes, aliaque arcana officia locaverat. Sed reverſus ex Hiſpania, quod iter ex Cardinalis ejuſdem auctoritate ſuſceperat, ab ejus ſe familiaritate ſejunxit, utrum ſua voluntate an coactus, mihi compertum eſt parum; ſicuti etiam illud, cur vocatus Taurinum à

Duce

Duce Sabaudiæ, ut illi esset ad manum, nunquam munus illud obierit, sed in Vrbem se receperit. Dum fuit Romæ (fuit autem fere semper) frequentavit Academiam Humoristarum, in qua semel etiam principatum obtinuit, ac sæpius eruditas de variis rebus disputationes habuit, sed in primis luculentam carnificis laudationem; quam, quia multis stomachum moverat, (quid enim tam potest horrendum auribus humanis accidere, quam nomen carnificis?) & quoniam propter eam in hominum urbanorum sermones incurrerat, impressam jam, à reliquis suis operibus segregandam, & quasi vinctam, perpetuis tenebris vinculisque mandandam curavit: sed eam audio, quorundam opera, cum illius decem libri cogitationum, quas vocat, in quos antea conjecta fuerat, rursus excudendi essent, ab iis vinculis solutam, in suam sedem, tanquam postliminio revertisse. Scripsit acutas concertationumque plenas disputationes adversus Iosephum de Aromatariis, qui Francisci Petrarchæ patrocinium susceperat, & jacta in suis ab eo animadversionibus, in poëtam prope divinum, tela rejecerat, quas postea Mutinæ impressas edidit. Verum senex jam disjunxit se à mansuetioribus his Musis, atque ad graviora studia retulit: nam à Christi ortu ad annum MD Ecclesiasticam complexus est historiam, in qua pluribus in rebus à Baronio dissentit, veritatis, non contentionis, ut ipse ajebat, studio adductus. At Baronio, homini sapientissimo longeque clarissimo, molestum videri non debeat, in sua scripta impetum facere ausum fuisse eum (jure an injuria, non disputo) cui Homerus ac Petrarcha, non solum reprehensione, sed contumelia atque irrisione digni visi sint. Romæ, cum nemini operas suas habebat addictas, confugiebat in ædes Bartholomæi Cardinalis Cæsii, Vaticano proximas; eæ enim, principis illius, doctorum virorum cupidissimi, benignitate, semper illi patebant, & gratuitum præbebant hospitium. At istud in se beneficium, atque adeo quidquid usquam ab aula provenit, non pluris fecit, quam ficum unum, hoc est, nullius fere æstimationis loco duxit; quoque id elegantius exprimeret, & in oculis hominum prope defigeret, se pingi cum ficu volebat;

lebat; ut nimirum notum esset omnibus atque perspectum, se tot annorum laboribus in aula defunctum, vix mercedis tantum accepisse, ut ad unius fici æstimationem accederet. Demum Ludovico Cardinali Ludovisio, Gregorii xv fratris filio, vita functo, ad cujus amicitiam familiamque nobile illud carmen, & plus uno mansurum perenne sæculo, quod in Situlam cecinerat, aditum illi aperuerat, se in patriam recepit; ubi à Mutinensium Principe honorifice exceptus, in eorum numerum relatus est, qui ipsi sunt à consiliis. Fuit colore albo, facie honesta, capillo in juventa flavo, hilari vultu: at qui curiosius oris ejusdem delineamenta scire expetit, Cassiani Putei V. C. nobilem Romæ bibliothecam adeat, quam honestis viris nunquam non apertam habet; ibi eum, inter alias illustrium virorum imagines, in tabula depictum aspiciet cum eo ficu, quem diximus. Sed egregia hominis virtus, & nunquam satis laudatum ingenium, poscere videbatur, ut honor ille, à suo sibi Principe delatus, diuturnior esse licuisset; sed paucos post annos eo decessit, quo iter est omnibus. At tum id jure queri possemus, si unicuique pro meritis brevior vel longior vita contingeret, ut, quibus præstantius datum est à natura ingenium, diuturniorem vitam incolerent, quibus tenue ac nullum, celerius è corporis domo migrarent: sed hac in re, sicut in cæteris, dominatur Deus, qui suo ex arbitrio suum unicuique, quod decurrat, spacium vitæ largitur, brevius uni, longius alteri.

NICOLAVS VILLANVS.

NOn immerito quibusdam Nicolaus Villanus, Pistoriæ, vetere ac nobili prosapia ortus, (nam suam, ad Io. Villanum celebrem historiarum scriptorem, originem refert,) cum Alexandro Tassono, de quo antea diximus, in comparatione conjungendus videtur; omnino similis illi, non solum ingenio, doctrina, & varietate rerum & copia, sed proposito ac voluntate; qui cum posset suis elegantissimis versibus, doctissimisque libris, magnum inter eruditos doctosque viros sibi nomen acquirere, maluit, sicut & ille, præstantissimum ingenium conferre

conferre ad eripiendam veteribus summis poëtis partam jam laudem, hærentemque ipsorum capiti, magna cum gloria, coronam. Etenim in eo libello, cui Phasiano nomen indidit, in quo Io. Baptistæ Marini Adonidem, adversus Thomam Stiglianum, defensionem arripuit, parum ipsi visum est, affirmare, Marinum vicisse gloriam omnium superiorum, qui ad hanc usque diem in scribendis poëmatibus elaborassent, nisi etiam sigillatim in unumquemque eorum censuræ suæ tanquam gladium distringeret, multaque præterea in eos, non tam graviter diceret, quam facete. Itaque apud eum Dantes, Petrarcha, Areostus, Tassus, quorum gloriosis nominibus auditis, honoris gratia, totus Parnassi chorus assurgit, aliisque ex recentioribus, partim ut hebetes, tardi, ac rudes, partim ut humiles, inornati, abjecti, partim ut sine lepore, pondere & arte, exploduntur exsibilanturque. Studium in eo discendi acerrimum adfuit, qui cum Tiberii Cardinalis Mutii, Episcopi Viterbiensis, cubiculi Præfectus esset, quo in munere ita magna solet esse occupatio, ut non multum ei, qui illi præest, ad studia, ocii relinquatur; attamen, etiam interdiu, cum Cardinalis in accipiendis persolvendisque officiis occupatus non erat, rejiciebat se in angulum procœtonis cum libro, ibique lectioni operam dabat. Postremo cum eo munere se abdicasset, totum in literis abdidit, ac docte eruditeque multa composuit. Ab ejus officina prodiisse dicuntur duæ illæ elegantissimæ satyræ, quarum una, *Dii vestram fidem*, altera, *Nos canimus surdis*, inscribitur; in quibus non modo sale multo, ut olim Lucillius, Vrbem defricuit, verum etiam pluribus acuminibus compunxit atque transfixit corruptis homines moribus. Habuit, audiente me, in Academia Humoristarum eruditissimos de Poësi jocosa atque ridicula sermones, quos una cum suis facetissimis quibusdam rhythmis edidit. Emisit etiam Aucupium Vincentii Foresii, quod ideo hoc nomine appellavit, quasi aves in eo, quæ in Oculari Stigliani, Marini dicta mordent ac lacerant, lepide arguteque conclusis argumentis, tanquam retibus, capiuntur, enecanturque: tum animadversiones in alteram Stigliani Ocularis partem, Magistri Phasiani;

Phasiani: postremo, admirabilem præstantissimi ejusdem ingenii fœcunditatem, nobilis ille partus ostendit, quem immortalitati consecratum, nulla unquam temporis injuria vita devolvet; illud, inquam, poëma egregium, quod propinqui post ejus mortem typis imprimendum edendumque curarunt, in quo Florentiam, ab hostium armis ereptam, & in libertatem vindicatam, grandiore plectro, & dignis Homero versibus, cecinit; ex quo licet intelligere, ingenium illi contigisse adeo tenerum atque flexibile, ut tanquam cera, quocunque id ille duceret, sequeretur, atque in eo mire præstaret. Et sane dignus fuit, cui firmior corporis constitutio à natura tribueretur, quæque infinitæ literarum cupiditati responderet, qua perpetuo flagrabat; sed ex laborum magnitudine, quibus par esse non poterat, tabe contracta, pene sublatus est antea quam in senectæ vestibulum pedem intro inferret.

PETRVS CIACCONVS.

Felix, atque, in omnia necessaria ad vitæ usum producenda, fertilis ac fœcunda Hispaniæ ora, superioribus annis, non vini, mellis, oleique copiam, non lini spartique vim, cujus est ferax in primis, non aurum, vel quod nitidi ejus amnes vehunt, vel quod aratrum ex divite terra defodit, aliaque telluris laudanda bona, Italiæ Vrbique Romæ suffecit, sed plenum doctrinarum omnium thesaurum misit; cujus opibus, non Itali modo atque Romani, sed Galli, Germani, atque adeo gentes in ultimis terris positæ locupletarentur; vel potius perenne scientiarum omnium flumen dedit, cujus tanquam undis irrigata, non hujus modo ævi, sed sæculorum omnium ingenia, uberes ex se fructus efferrent; Petrum, inquam, Ciacconum Toletanum; quem me annos natum non amplius sex, sæpe pro foribus D. Iacobi, Hospitalis domus, nationis Hispanæ, vidisse commemini; quod in templum fere quotidie nutricis manu ducebar, ut Missæ sacrificio præsens adessem; ejusque lineamenta oris adhuc animo comprehensa retineo; cum, quæ pueris nobis objiciuntur, altius imprimantur in animos, quam

quam quæ oculis natu grandiores accepimus; nec signum è marmore, ejus sepulcro in eadem D. Iacobi æde impositum, à vero longius aberrat: atque eum animadvertebam, quantum puerulus sentire poteram, digito ab omnibus designari, summisque in cælum laudibus efferri; quæ fortasse fuit causa, ut acrius in eum oculos intenderem. At tantum lumen ingenii, simul ac Romam venit, quamvis summa esset in homine animi demissio, summusque mortalis gloriæ, rerumque omnium humanarum contemptus, ita latere non potuit, ut non continuo fulgeret ad oculos; ac Gregorio XIII, acutissimo homini ingenio, in jure præsertim civili ac pontificio, ita in primis illuxit, ut sacros illi canones, divinarum volumen literarum, quod Biblia vocant, atque æterna sanctorum Patrum monumenta, recognoscenda castigandaque commiserit: quas ille sibi traditas à sapientissimo Principe partes egregie absolvit. Qui Princeps, quo grata aliqua animi significatione tantum virum, optimeque de se meritum, prosequeretur; non rogatus, neque à quoquam admonitus, sed sponte sua, locuplete Hispalensi sacerdotio donavit. Tum ille conversus ad sanandos scriptorum veterum Latinorum locos, librariorum incuria inscitiaque misere exulceratos, quem non eorum curandum excepit? quod in eis vulnus, ita magnum, ita putridum, ita conclamatum invenit, quod, ut ita dicam, non obligarit, inunxerit, ad sanitatem perduxerit? quæ in eis maculæ, ita sordidæ, ita altæ hærebant, quas non absterserit penitusque deleverit? quæ lacunæ, quas non impleverit? quæ in eis tenebræ, vel ignoratione antiquitatis exortæ, vel eruditionis inscitia excitatæ, animis tanquam oculis objiciebantur, quas, vel clarissimis commentariis suis non propulsarit, vel doctissimis notis antiquum illis splendorem lumenque non revocaverit? quem veterum invenias librum, in quo doctrinæ vel eruditionis aliquid insit, quem non legendum, examinandum castigandumque susceperit? Cæsarem, Sallustium, Varronem, Plinium secundum, in quem illud ejus extat majorum vigiliarum opus, Tertullianum, Isidorum, quem non? Omnino habebat hoc, ut, in sanandis veterum librorum

tanquam

tanquam plagis, nemo ipso melius medicinam faceret, adeo, ut anctorum eorundem animi, ut somniavit Pythagoras, inmigrasse in ipsum, suamque eidem, de iis rebus quæ erant in quæstione, sententiam quodammodo aperuisse viderentur. Sed cum eatenus sapientiæ omnisque eruditionis laude processisset, non tamen quemquam ludibrio habuit, nec ullam sibi arrogantiam ac spiritus sumpsit, sed semper eandem animi demissionem modestiamque retinuit: in quo illud assequebatur, ut quanto se minorem faceret, tanto ceteris major haberetur: nam, ut est apud virum sapientissimum, cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si se submittat,securus magnitudinis suæ.Quo fiebat, ut minus æquus esset iis, qui in aliorum scripta curiosius inquirerent, cupidius inveherent, ac nodum in scirpo quærerent; quo videlicet ex aliorum dedecore, acuti ingeniosique viri gloriolam aucuparentur, vel ut ipse, ex Cicerone sumptum, dicere solitus erat, laureolam in mustaceo invenirent. Et sane, nullum est crimen ingrati animi, crudelitatis, invidiæque, cujus non ii se alligent, qui adeo projecti sunt ad eorum, qui scribunt, laudes proterendas conculcandasque. Quid enim tam est ingratum, quam ei, qui bene promereri de literis studeat, non aliam à literatis hominibus mercedem, nisi irrisionis contumeliæque referri? quid tam crudele,tam inhumanum, quam hostilem in eum animum sumere, à quo nulla tibi sit orta injuria? quid tam plenum obtrectationis invidiæque, quam prætermissis innumeris, æterna laude dignissimis, pauca quædam assumere,quæ, ut inquit Horatius, *aut incuria fudit, aut humana parum cavit natura*, in quibus exultare ac debacchari possis, quo te aliis meliorem & doctiorem ostendas? At hoc, inquiunt, animo, aliorum vitia detegimus, ne, qui in ea incurrunt, decipiantur, iisque imitandis, ad vitiositatem aliquam delabantur. At frustra hic ab eis labor atque opera sumitur, nam ita omnes facti à natura sumus, ut acutius in aliis vitia, quam virtutes, intueamur; à quibus, si sapimus, abstinebimus. Omnino paucos habuit usu amicitiaque sibi conjunctos ex Italis, Fulvium Ursinum Romanum, & Latinum Latinium Viter-

Viterbiensem; ex Hispanis Ludovicum Castellæ, ex Purpuratis, quorum ille limina vitabat, illud Horatii, in ore identidem habens, *Dulcis inexpertis cultura potentis amici*, ex purpuratis, inquam, Antonium Caraffam, & Gulielmum Sirletum. Scripsit etiam de ponderibus & mensuris Romanorum & Atticorum, explicavitque doctissime columnæ rostratæ inscriptionem, à S.P.Q.R. C. Duilio positæ, qui primus Pœnos classe devicit, aliaque multa, (non enim est nobis consilium semper, quæ quisque edidit, omnia referre;) atque annos non amplius quinque & quinquaginta natus, anno M D LXXXI bonis omnibus, literatis præsertim viris, flebilis, occidit.

VINCENTIUS MONTECALVUS.

SI clarorum hominum atque omni dignitate principum res gestæ, splendoris multum ac luminis transfundunt in eos, quos procrearunt, præsertim si se illi majoribus suis dignos præstiterunt; non potest de Vincentii Montecalvi laudibus apte narrari, nisi antea de iis pauca dicantur, unde tanquam à radicibus quasi germen ortus, virtutis suæ ramos longe lateque diffudit: ut enim appareat, non modo à stirpis suæ bono non degenerasse, verum etiam ad veterem ejus pulcritudinem amplitudinemque plurimum dignitatis ac decoris addidisse. Et quoniam longum esset, ac prope infinitum, singulos persequi, qui domi militiæque, armorum ac literarum gloria, nobilissimam hanc vetustissimamque familiam in eum dignitatis locum, in quo nunc est, extulerunt; paucos ex iis enumerabimus, quorum nomina, luce ipsa clariora, sine piaculo præteriri non possunt. Ac primum Thomas Montecalvus se offert, qui, ut tum erant tempora, ditissimus, anno M CCC LX Bononiæ diem obiit supremum, ac situs est in Æde D. Iacobi Augustinianorum Eremitarum, in sepulcro è marmore, ubi etiam inspicitur insculptus, extanti ac prominenti figura, cum ea veste, qua tum viri nobiles utebantur. Hic non semel suis facultatibus, mutuando, Reip. Bononiensis necessitatibus suppeditavit; cujus illa pietati,

quod summum habuit precium, persolvit: nam Antiani honorem bis detulit; qui honos tum maximus habebatur. Verum, quia ab hac indole nihil humile, nihil abjectum prodire poterat, natus ab eo est Iacobus Montecalvus: hic à patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus: nam singulari ingenio, præstanti doctrina, ac magno rerum usu præditus, plus illi reddidit claritatis ac luminis, quam quantum ab eo accepisset; qui præstantissimum ingenium contulit ad Philosophiæ ac Medicinæ studia; in quibus tantum brevi profecit, ut earum facultatum magister sit renunciatus, & in collegium medicorum cooptatus: nec tantam hanc sapientiam ociosam desidemque domi continuit, sed foras ad communem hominum utilitatem eduxit, atque multos annos, tum in Bononiensi, tum in aliis celeberrimis tota Europa gymnasiis, publice docuit, atque ea quocunque venit, singularis suæ doctrinæ impressa vestigia reliquit, ut etiam nunc in Hispania, ubi nonnulla, doctissime à se scripta, edidit, celebre sit ejus nomen ac clarum, neque illud solum hominum linguis effertur, sed à scriptoribus etiam historiarum & orationum eximie collaudatur: nam à Leandro de Albertis Bononiensi, Dominicano, in suis Chronicis, summis laudibus afficitur; à Nicolao Burtio, in libro qui Bononia illustrata inscribitur, clarissimum patriæ suæ decus appellatur, & in oratione ad Sixtum V, quam retulit in librum quem scripsit de Bononiæ laudibus, dicitur inter alios Bononienses, lumine doctrinæ claros, tanquam inter minora sydera, solis instar habere, ejusque nomen tota Hispania celebre esse, ac pervulgatum, ut ob sagacissimum ingenii acumen, quo abditas rerum naturalium causas perscrutabatur, alter Aristoteles vocetur, & ob eximiam medicæ artis notitiam, non Hipocrates, non Galenus, sed Deus ipse medicorum Æsculapius habeatur. Neque minus civitatis regendæ peritus fuit, sed ad Remp. capessendam accedens, in Consilium sapientium amplissimum venit, & Antiani functus est munere, & munitionibus urbis publice præfuit. Consuluit etiam patriæ, liberis procreandis: nam ex Lucretia Parisia, paris nobilitatis fœmina, quam habuit in matrimonio,

tres liberos suscepit; quos ita instituit atque erudivit, ad majorum instituta, ad civitatis disciplinam, ad Christianæ religionis normam, ut appareret, non tam eos quæsisse, ut essent generi monumentum & sibi, quam ut Reip. cujus caritas patriam etiam caritatem superat, atque adeo orbi terrarum, utilitatem ac decus afferret; quorum Thomas, sive Masius, natu major, patri natura filius, consuetudine discipulus, voluntate similis, inter sedecim virûm senatum, qui tum Remp. administrabant, senatorium locum obtinuit, & Ioanni XXII Pont. Max. in primis carus, urbem Romam, Prætoris honore ac nomine gubernavit, & ad Mediolanenses aliasque Resp. maximis de rebus legatus missus, fidem, industriam, ac diligentiam suam, omnibus probavit; alter vero, Philippo nomine, honoraria Sanctissimæ Trinitatis militia cohonestatus, ac Ronzani Prior decessit; tertius, natu minimus, vix ex ephebis excesserat, cum in rationem Libitinæ venit. Cum igitur Vincentio Montecalvo tot clarorum hominum, majorum suorum, imagines ob oculos obversarentur, & singularis eorum virtus, ipsius animo sæpe recurreret, numne eum potuit ab avorum gloria & à generis similitudine abducere vel inertia, vel desidia, vel virtutibus contraria vitiorum consuetudo? Immo usurpata frequenter ab eo tot tantorumque virorum memoria maximos sibi stimulos addi sentiebat, ut cum eisdem, doctrina, solertia, atque omni virtutum genere certaret. Quamobrem, parentum diligentia, à puero doctus, atque omnibus elegantibus literis ac disciplinis eruditus, magistri jus ac nomen assecutus est, multosque annos, in Bononiensi gymnasio, cum admirabili ingenii doctrinæque laude Philosophiam docuit. Erat in homine, præter elegantiam doctrinæ, rerumque plurimarum scientiam, incredibilis morum suavitas, eloquendi vis maxima, verborum sane bonorum cursus; accedebat vox dulcis & canora; quibus virtutibus assequebatur, ut magni ad se audiendum discipulorum concursus fierent, eorumque voluntates sibi mire conciliaret; quod videbantur, in illo sermonis actionisque ejusdem lepore atque dulcedine, minore cum molestia, vel potius cum voluptate, spinosarum

rum disputationum illarum insuavitatem haurire. Fuit ejus mors, patriæ mœrori, suis acerba, bonis luctuosa, literarum studiis incommoda; sed magnifico elatus funere, conditus est in sepulcro majorum suorum, ut cum iis mortuus acquiesceret, quorum virtutes imitando vivus expresserat. Cujus mortui memoria eo altius in suorum civium animis impressa insedit, quod à præcipuis Europæ gymnasiis amplissimis, ad docendum, præmiis invitatus, nunquam ille se passus est à patria divelli; sed quatuor & triginta in ea annos, studiosis adolescentibus, ad intima Philosophiæ penetralia adeunda ac perlustranda, dux fuit.

HIERONYMVS VECCHIETTVS.

Hieronymus Vecchiettus ab Ægypto, Florentinus, qui ab Ægypto, Catholicæ religionis causa, bis peragrata, in qua etiam sæpius manifestum vitæ discrimen adierat, illud ipse sibi cognomen indiderat, fratrem habuit Io. Baptistam, peregrinationis ejusdem studiosum, atque etiam Alexandriam orator à Clemente VIII, de rebus ad Christianam Remp. pertinentibus missus; quem ego probe novi, ac sæpius elegantissimos rhythmos concinne arguteque conclusos, à se factos, recitantem audivi. Fuit Hieronymus divinis & humanis literis doctus, ac præsertim versatus in historia, atque in ea arte, quam profitentur ii, qui mathematici vocantur; sed in omnibus fere rebus, nimium sui juris sententiæque. Edidit insignem librum, in charta, ut ajunt, regia, magnis sumptibus, Augustæ Vindelicorum impressum, sed censorum animadversione in multis ac maximis vitiis deprehensum, ac propterea superiorum decreto cautum, ne in manus hominum perveniret. Etenim contra sacrarum literarum fidem, contra Ecclesiæ universæ auctoritatem, contra sanctorum Patrum sententiam, conabatur ostendere, ex solis lunæque ratione, quam non bene, fortasse deceptus, inierat, Christum Dominum, pridie quam pro nobis mortem oppeteret, solemne illud Paschalis cœnæ convivium una cum suis non celebrasse, & cum posset temere dicta, vel corrigendo vel interpretando,

tando, ex multis sese incommodis & ærumnis eximere, maluit severissimo Quæsitorum fidei causæ judicio se committere, atque ultro in vincula conjicere; ubi multos annos, exacta jam ætate, in tenebris, in squalore, in sordibus jacuit; quam vel minima quidem ex parte de sententia decedere. Conatus est etiam versus facere, sed quoniam à vino semper abstinuit, ac *nulla placere diu nec vivere carmina possunt, quæ scribuntur aquæ potoribus*, ea illi res non processit in numerum. Fuit proposito animoque plane philosophus: nam pecuniæ jacturam, quâ propemodum alii insaniunt, usque adeo æquo animo tulit, ut cum ducentos quotannis aureos, nec eo amplius ex fructibus bonorum suorum caperet, atque audisset virum nobilem, qui insignem Romæ argentariam faciebat, & apud quem septingenta aurea deposuerat, decoxisse, non solum clamoribus vel querimoniis nullum commoti animi signum dedit, sed ne frontem quidem contraxit; quod alteri, clarissimo longeque ditissimo nostri ævi poetæ, non contigit, qui simili nuncio accepto, amissæ pecuniæ dolore usque eo perculsus est, ut propemodum à vitali calore derelictus, exspiranti similis, reductus sit domum, &, ut in maximo metu fit, soluta eidem alvus in femoralia defluxerit, ac coxendices totas infecerit. Sed cum esset cupiens liberorum, atque osor mulierum, adoptavit sibi pro filio adolescentem, quem domi alebat, quemque sibi fidum invenerat; eumque fecit hæredem. Erat moribus sanctissimis, & castitatem adeo coluerat, ut nulla eam unquam flagitii cujuspiam labe commaculasse diceretur. Ab omnibus iis vitiis aberat, quibus senilis ætas solet esse affinis: non enim erat difficilis, querulus, non ad rem attentus, sed comis, hilaris, liberalis, ac pro re ipsius, quæ non erat ita ampla, ut diximus, convivator frequens ac commodus; neminem, qui domum ad se venisset, sine aliquo munusculo, vel saltem jejunum ac siccum abire patiebatur. Vixit, extremo ætatis suæ tempore, summo in ocio; nec minimam illi molestiarum contentionumque materiam præcidit operis, quod ediderat, interdictio; quæ contentiones suscipiendæ fuissent, si illud in vulgus exisset. Scripserat etiam in eo de Ludovico Imperatore

nonnulla, quæ Ducis Bavariæ animum offenderant. Legi ego datam ad Hieronymum à Ludovico Cardinali Ludovisio, cum quo fortasse Dux ille questus fuerat, quique tum rerum potiebatur, epistolam, in qua ejus vicem dolet, qui ea ætate, quæ esset ocii in primis cupida, tantam in se negocii molem attraxisset. Victitabat magna ex parte, melle, sapa, pomis; eisque penum in primis omnem instruebat. Tertio demum & octuagesimo ætatis suæ anno, in morbum implicitus, Romæ decessit; quem illi morbum confecerat conclavis, ventis obnoxii, amplitudo; in quod, ex hyemis tempestate frigidissima, ex altero angusto & adversus ventorum injurias probe munito, sese contulerat.

ABRAHAMVS BZOVIVS.

DE hoc illud posse affirmari videtur, quod per hyperbolem magis quam ex vero dictum existimatur, plures eum libros scripsisse, quam alii legerint. Et sane iis percurrendis, vix hominis unius ætas videtur posse sufficere; quorum omnium titulos non est consilium enumerare: qui si referendi sint, vix binæ eos paginæ caperent, præterea lectori fastidium & satietatem afferrent. Quare cognoscendi eos cupidum, ad illorum volumina delegamus, qui de viris illustribus nostri ævi scripserunt, atque edita ab ipsis opera, ad unum percensuerunt. At minime à commemoratione nostra desetenda videntur duodecim Annalium volumina, quorum quinque ultima adhuc typis mandata non sunt; quibus, post Cæsarem Cardinalem Baronium, Ecclesiæ res gestas, ab anno Christi nati M C XCVIII usque ad hæc tempora, persecutus est diligentissime. Ea enim, & operis mole, & argumenti gravitate, & rerum numero ac varietate, & laboris magnitudine, ceteris præstare dicenda sunt. quæ, incredibile memoratu est, quanta animi alacritate susceperit, quantaque celeritate, ad absolutionem perfectionemque perduxerit; præsertim cum non parum multi, ab excessu Baronii, assiduo opere eandem incudem dies noctesque tutuderint, neque ad huc quidquam in hoc genere, quod magnopere probares,

res, attulerint. Quamobrem Bzovii annales, quorum precia in æstimatione hominum diu jacuerunt, cum nondum quidquam, quod sit vendibilius, appareat, cœperunt caput attollere, seque altius efferre. Itaque merci, quæ prope invendibilis videbatur, jam precium accessit. Verum ille, in Ludovico Imperatore, ad eundem scopulum navem offendit, ad quem suam Vecchiettus afflixerat. Etenim, censoria quadam auctoritate, quam sibi ipse attribuerat, est conatus eundem (tanquam nec jure nec legibus creatum) Imperatorum quasi senatu movere; sed postulante Bavariæ Duce, ac tantam domui suæ injuriam factam querente, in judicium vocatus, judicum sententiis est coactus abolere, quod scripserat, ac Ludovicum in ea, unde dejecerat, sede reponere. Invectus est in eum acriter vehementerque Georgius Hervartus, qui Ludovici defensionem arripuerat, adeo ut, quantum in ipso fuerit, omnem ab eo ingenii, memoriæ, solertiæ, acuminis, diligentiæ, fidei, & integritatis commendationem everterit; qui Hervarti liber, Ludovici defensi titulo inscriptus, superiorum decreto vetitus, statim depulsus est ab hominum manibus, propterea quod ille cum Ludovici defensione conjunxerat multorum præterea dedecus. Sed quod Hervartus Bzovio ingenii, judicii, memoriæ, eruditionis, eloquentiæque patrimonium est conatus eripere, id illi Simon Starvolsius, in scriptorum Polonicorum Hecatontade, tanquam tutor fidelis ac fortis, summa ope studuit conservare; ac præter alias laudes, quibus eum exornat, virum vocat ad laudem, ad gloriam, ad immortalitatem nominis, ad sæculi sui miraculum, ad posteritatis utilitatem divinitus datum, atque concessum. Hic ex antiqua sanctissimaque D. Dominici disciplina, simul ac ex Polonia in Vrbem venit, statim à Sum. Pont. ob insignem ingenii doctrinæque famam exceptus est in ædes Vaticanas, ibique, quo ad vixit, hospitio victuque liberaliter habitus; nisi quod, paucis ante ejus mortem annis, cœnobium fratrum sui ordinis, Ædi D. Mariæ super Minervam adjunctum, Vaticana habitatione mutavit, nefaria famili sui cæde deterritus, prædonis cujusdam opera interfecti, qui, ut mulieris, cui consueverat,

ſumptibus ſuppeditaret, cum accepiſſet, Bzovium auri vim magnam in arca conſtructam habere, die quodam, commodum, cum ille abeſſet, cubiculum ejus ingreſſus, cuſtode occiſo, auroque averſo, ſe ad mulierem cum præda recepit. Sed antea multa ac nefaria flagitia perpetraverat: primum familiæ Benedictinæ, cui ſe voti religione obſtrinxerat, clauſtra deſeruerat, tum à Catholicæ religionis veritate deſciverat, & Spalatenſem Archiepiſcopum M. Antonium de Dominis, ejuſdem religionis transfugam, ſectatus erat in Angliam: deinde, cum Archiepiſcopo, qui, ex hac defectione, auri montes ſibi ſomniaverat, res aliter cecidiſſet atque opinatus fuerat, unà cum eo palinodiam cecinerat, ac Romam profectus, impuri Antiſtitis, & adhuc mente animoque à vera ac germana fide alieni, domum, præfecti nomine, adminiſtraverat: poſtea, captus amore vicinæ mulieris, honeſto viro nuptæ, multos menſes continuos ejus uſuram corporis ceperat, priuſquam id viro ſuboleret; ſed cum palam facta res eſſet, quod, ex improviſo domum rediens, in lecto recens impreſſa adulteri veſtigia deprehendiſſet, verens ille ne ſibi perpetuo carendum eſſet domo mulieris, tollere eum de medio conſtituerat, quem ſuis cupiditatibus inimicum fore arbitrabatur; itaque uſus armorum impunitate atque licentia, quod Gregorio xv Pontifice extincto, neque etiam tum altero in ejus locum ſubrogato, Vrbs prope erat ſine jure ac legibus, muliere conſcia, die quodam, bene mane, exeuntem illum domo una cum uxore, eadem inſpectante, neque aliquod commoti animi ſignum dante, vita devolvit; quod facinus cum nemo, neque cognatus neque amicus, in judicium deduceret, latuit in illa caligine temporum ac tenebris: poſtremo mulierem adoleſcenti, Spalatenſis Archiepiſcopi cubiculario, conlocaverat, ut eadem una cum illo uteretur frueretur: ſed cum domeſtici omnes ſumptus in ipſum incumberent, nec eſſet unde faceret, ad rapinas cædeſque confugerat; nec impune: nam accuſatus à viro communis mulieris, cui minus erat carus, quod minus largiri poterat, ac ſuſpendio necatus, perpetrati in Bzovium & Bzovii famulum facinoris pœnas dedit. Qui Bzovius, paucos poſt annos,

aſſiduo

assiduo scribendi labore confectus, tandem scribendi simul & vivendi finem fecit.

BARTHOLOMÆVS VGOLINVS.

Plurimum sane Monti Scutolo, exiguo Æmiliæ oppido, tota illa provincia debet: ab eo enim plures præstanti sapientia viros accepit, quos ad sui ornamentum ac decus possit ostendere. Sed ex Vgolina in primis familia provenere illi præclara ingenia, quæ, literarum gloria, illustrius ejus nomen reddiderunt. Sed Bartholomæus, ut ex doctissimis ejus scriptis apparet, majori eam lumine illustravit. Hic non ante duodecimum annum in ludum venit, ut Grammaticæ præceptis erudiretur, quæ Arimini ita celeriter, ingenii docilitate, arripuit, ut eorum industriæ longo intervallo præcurreret, qui multo maturius se ad id studium contulissent, ac facile intelligi posset, pari modo superaturum omnes in ceteris artibus: nec opinionem de se hominum fefellit; nam cum Bononia, ubi Iuri Cæsareo ac Pontificio operam dederat, atque juris utriusque interpretandi facultatem adeptus erat, in patriam revenisset, Misanæ plebis sacerdotium, literario certamine superior ceteris qui in eam arenam descendissent, obtinuit; quo tempore quia Bononiæ literas Græcas didicerat, atque eatenus in Philosophia processerat, ut reliquum iter posset per se ipse, sine alicujus magistri ductu, conficere, ac sine cortice, ut dicitur, nare, doctissimum illum, de Sacramentis novæ legis, scriptum librum edidit, & Romam ad Sixtum V detulit; quo munere adeo delectatus est Pont. ut officiis beneficiisque eum maximis fuerit complexus, eoque magis in ejus amorem impulsus, quod ille per eos dies ex altero literario certamine, de Barbianæ plebis nobili sacerdotio, Romæ proposito, victor pedem extulisset. Itaque omnis ejus pecuniæ, quæ in diplomate conficiendo fuisset enumeranda, idem Pont. illi gratiam fecit, nec minore liberalitate largitus est etiam eam, quæ danda erat, pro diplomate superioris sacerdotii, in Io. Matthæum fratrem à se translati. Sed tam pinguis Ecclesiæ fructibus locupletatus, non tradidit

se inertiæ atque desidiæ, non faciendæ pecuniæ operam dedit, sed pauperum inopiam sublevando, & cum aliis quæ didicerat communicando, optimi patris & pastoris partes exequebatur. Nam omnibus se ad docendum dabat, qui disciplinæ gratia ad ipsum convenissent, quorum magnus erat numerus; neque aliam ab eis mercedem exigebat, nisi amoris ac benevolentiæ, atque ut darent operam studio ac diligentia, ne apud ipsum operam perdidisse dicerentur: quæ illi pulcre ab eis relata est gratia; complures enim, qui Lugo, Cotignola, Imola, Faventia, atque ex aliis propinquis urbibus profecti, se illi in disciplinam tradiderant, magno civitatibus suis usui ornamentoque extitere. Verum hæc tanta in eo doctrinæ vis eo erat omnibus admirabilior & gratior, quod eam ornabat mira vitæ dignitas, morumque integritas; quarum virtutum fama impulsus Clemens VIII, in cujus & Petri Card. Aldobrandini nomine aliquot egregia opera ediderat, ultro dedit illi optionem, ut de duabus Ecclesiis, Corindæ & Tilesiæ, utram vellet, eligeret, cui Episcopi nomine & honore præesset: sed neutram placuit accipere, quod à patriæ suæ finibus longo essent intervallo disjunctæ. Sed Paulus V, in cujus tutela præsidioque latebat, aliam eidem commodiorem aptioremque decrevit Ecclesiam, nimirum Bertinorensem, tum Federici Cardinalis Borromæi honoris gratia, tum etiam quia, in iis controversiis quæ tum agitabantur, suis scriptis acerrimum se Ecclesiasticæ libertatis propugnatorem ostenderat. Sed lethali morbo interceptus est antea, quam Episcopalibus sacris initiaretur. Latini sermonis elegantiam omnino contempsit; ut apparet ex indicibus librorum, quos edidit de Censuris Ecclesiasticis, nempe, de Excommunicatione, Suspensione & Interdicto, de Irregularitate, de Censuris reservatis Rom. Pont. in Bulla Cœnæ Domini, de Iustitia & validitate Monitorii Rom. Pont. contra Venetos, nec non responsiones ad septem Theologos, & ad doctores gymnasii Patavini; atque ex aliis multis operibus, quæ partim extant, partim suo tempore in publicum venient. Sed istuc inquinati sermonis vitium, soliditate doctrinæ, vitæ innocentia atque candore,

candore, multisque præterea aliis virtutibus, compensatur.

FRANCISCVS PATRITIVS.

IAm vero prodeat in medium Franciscus Patritius Venetus, non hujus modo sed longo superioris ævi Italorum fere omnium multo doctissimus, in omni præstantissimarum artium genere; qui occupatissima in vita ac summorum virorum negotiis pene omnibus, ac fere perpetuo itinerum labore districtus, nunquam literarum studia intermisit, & egregia multa composuit, quæ summis literatorum omnium laudibus efferuntur. De cujus Parallelis militaribus præsertim, notissimum judicium est Iosephi Scaligeri, hujus generis acerrimi æstimatoris, qui in suis ad amicos epistolis scripsit his verbis: *Franciscus Patricius solus mihi videtur digitum ad fontes intendisse; quem ad verbum alii, qui hoc studium tractarunt, cum sequantur, tamen ejus nomen ne semel quidem memorarunt.* Multa hujus sunt præclare ac prope divinitus scripta, quæ longum esset omnia enumerare; sed hæc maxime illustria, Paralleli militares, in quibus veterum Imperatorum militaris disciplina cum ea comparatur atque confertur, quæ nostris nunc viget in moribus; qui liber est mole quidem amplus ac magnus, sed rerum, quæ in eo continentur, æstimatione ac pondere longe maximus atque gravissimus. Librum hunc alii duo sequuntur, item mole ac doctrinæ præstantia inter se gemini atque simillimi, quorum unus, nova, de Vniversis Philosophiæ, inscribitur; ubi ad intima & arcana Philosophiæ penetralia, ingenii sui acumine, sibi iter faciens, ab aliis posita ejus tradendæ principia, & tanquam fundamenta convellere ac labefactare conatur, & alia ab illis diversa statuere atque defigere, quibus, utpote cum vera fide congruentibus, Christiana adolescentium ingenia in scholis erudiantur: alterum vero volumen egregium, Peripateticarum discussionum nomine appellat, in quo, admirabili ingenii diligentiæque laude, Aristotelis inventa ad exactam judicii sui normam exigit, examinat, ac sua illa mirifica ad refellendum

dum consuetudine usus, explodit & ejicit; quibus transactis, aliam à se excogitatam scribendi rationem affert, & quod suum sit de Aristotelicis libris judicium exponit; atque eos ait esse suppositicios, & falso Aristoteli adscriptos; ac si sint veri ejusdem libri, nihil eos ab ipsius marte depromptum continere, sed omnia ab aliis Philosophis erepta complecti; idque pluribus veterum dictis, quæ ab Aristotelis sententia non aberrarent, conatur ostendere: denique totus in eo est, ut Aristotelicæ philosophiæ fabricam funditus evertat ac diruat, jactisque novis fundamentis, suæ fastigium ac culmen imponat; prope inutili ac supervacuo labore: quid enim tam inutile est, quam si convellere adoriaris ea, quæ commoveri non possunt? quid tam supervacaneum, quam si velis novam & angustam ad id semitam facere, ad quod latissima multorumque trita itineribus via cernatur? Altius Aristotelis auctoritas radices egit, quam ut cujusquam vim impetumque pertimescat: viget, semperque vigebit, hominis disciplina, tantumque quis existimabitur scire, quantum ex doctrinæ ejusdem fontibus haustum, intelligentia comprehensum habuerit; ac nemo, cui cor sapiat, non satius esse ducet in iis, quæ ad Philosophiam pertinent, cum deo, ut ita dicam, philosophorum errare, quam cum aliis recte sapere, minorum gentium magistris. Itaque ille, omnibus in gymnasiis, ad sapientiam properantibus, dux semper habebitur, ille Theologorum quasi militiæ, adversus religionis nostræ hostes, definitiones, argumentorum copiam, & alia præclare dicta multa, tanquam amentatas hastas elargietur, quas illa theologicis lacertis ac viribus, de cælo suppeditatis, torqueat ac vibret: nova vero Patritii Philosophia, quantumvis egregia, vix locum in eruditorum bibliothecis inveniet, quam illi, animi causa, cum est ocium, legant, & in admirationem ipsius ingenii suspiciant; quemadmodum etiam novam ejusdem Geometriam, novamque Rhetoricam; qui libri, in commendationem Euclidis, Ciceronis, Quintiliani, aliorumque, qui, hos secuti, de arte Rhetorica libros scripserunt, extabunt. Edidit de scribenda historia tres dialogos, & de arte poëtica totidem decadas, quibus precium

statui

statui pro illorum æstimatione vix potest; & commentarium in Polybium; de Militia Romanorum, multorumque aliorum ex insula Cypri: protulit etiam in lucem, ex antiquitatis tenebris, tanquam è ruderibus, erutum, Commentarium Græcum Philoponi in Metaphysicam Aristotelis, quem etiam, in Latinum à se conversum emisit: Mercurii Tismegisti operum (ut est opinio) fragmenta, tanquam disjecta membra, in unum corpus collegit. Perpetuas habuit cum Theodoro Angelutio, philosopho ac medico Patavino, de naturali Philosophia, & cum Iacobo Mazzono de ea, quæ est de moribus, controversias, ut ex libris apparet, quibus, tanquam armis, inter se decertarunt. Hujus si virtuti par data esset corporis statura, proceritate infra se ceteros reliquisset; sed brevis, neque ita venusta, à natura contigit; neque tamen minus fuit illustris & honoratus; quod magnos homines virtute metimur, non corporis mole. Docuit Philosophiam in duobus clarissimis Italiæ gymnasiis, Romano ac Patavino.

CLAVDIVS BELVRGERIVS.

CLaudius Belurgerius Gallus, jam inde à puero, incredibili Græcarum literarum amore flagravit; in quibus perdiscendis, ita assiduam ac diligentem operam posuit, ut Parisiis, in quam civitatem se contulerat, habitus sit omnium, qui professionis ejusdem essent, longe doctissimus: sed collegii Navarræ moderatoris in primis studia commovit, evocatusque ab eo est, ut humaniores ibi literas doceret; in quo munere versatus est diu, ac complures ita Græcis literis eruditos ad graviora studia dimisit, ut in publicis philosophicis disputationibus, tum in lacessendo, tum in respondendo, non alia uterentur lingua nisi Græca; cum etiam capita quæstionum, quæ in certamen contentionemque vocabantur, Græce edita essent. Et hoc magistro, ita Græcæ eloquentiæ studia viguerunt, ut non alias major illi honor sit habitus, neque vehementius eidem plures inservierint. Moribus fuit subagrestibus ac rudibus, neque in victu, vestitu, sermone, quidquam habuit elegans,

elegans, concinnum, aut compositum, sed æque omnibus in rebus incultus ac dissipatus apparuit; nullus apud eum liber, quantumvis carissimus, egregie præter ceteros custoditus, aut in loculamentis suo loco positus, cernebatur, sed unumquemque ut casus tulerat, projectum, dispersum, squalidum, rudis mensa, vel solum excipiebat. Erat illi, præ ceteris, in deliciis Homerus; hunc habebat semper in manibus, hunc totum edidicerat, hunc secum in templa deferebat, & sacrarum precum loco recitabat. Hinc insolita cupidine actus, dedit operam quantum potuit, ut Thersitæ imago, quemadmodum in secunda Iliade versibus ab Homero describitur, ita celebris cujuspiam pictoris manu in tabula coloribus depicta exprimeretur, nihilque, quantumvis minimum, prætermitteretur ex iis, quæ ille in eo deformando persequitur; quæ res illi ita contigit ex sententia, ut nihil esset ea pictura illustrius, nec quidquam existeret, quod magis visendum censeretur. Demum ille, in Homero diligendo, eo insaniæ processit, ut incredibili cupiditate exarserit, suis sibi oculis subjiciendi campos ubi Troja fuit, atque omnia ea late loca conspiciendi, quorum ille memoriam ac nomen usurpat. Qua de causa Carthusianis fratribus certam pecuniæ summam, quam morte ipsius lucrifacerent, fœnori dedit ea lege, ut, quoad viveret, centenos ac quingenos sibi aureos, ubicumque locorum esset, transmitterent. Quibus actis, annos natus quinquaginta, ea Parisiis mente discessit, ut non antea ad munus docendi, quod relinqueret, reverteretur, quam totam Græciæ oram oculis perlustrasset, ejusque descriptionem, diligentissime in tabulis exaratam, reportasset. Ergo in hac peregrinatione, majore vi animi & ardore suscepta, quam si in Palæstinam ad sacra Christi nutrimentorum & supplicii loca properaret, Romam venit; ubi à Regis Galliæ oratore perhumaniter exceptus est, & ab eruditis viris in honore habitus: & quia, quacunque iter faceret, plura virtutum suarum, quam adventus sui, vestigia relinquebat, elegantissimo carmine, Græce scripto, quod etiam in Latinum sermonem convertit, M. Antonii Burghesii, Pauli V fratris filii, & Camillæ Vrsinæ, Virgilii filiæ, nuptias,
quæ

quæ in eos dies incurrerant, quibus ipse ad Vrbem accesserat, cecinit. Tum Roma Venetias se contulit, ubi continuo, ventis operam dantibus, tempus navigandi commodum nactus, navem conscendit, quæ in Orientem solvebat; quæ tandem hominem, cui, præ cupiditate agri Trojani visendi, nulli neque venti neque remi satisfacerent, Alexandriam incolumen detulit. At qui Neptunum sibi æquum, cohibitis tempestatibus, navi vectus invenerat, quem potius iniquum habuisse par fuerat, quod tam incenso studio ad ejus urbis vestigia propemodum adoranda ferretur, quam, sibi perjuram, tridente subvertisset soloque æquasset, Alexandrinum solum, ad cujus contumeliam nihil illa profectio pertinebat, adversarium reperit: nam lethali eum morbo implicitum, & tanquam catenis devinctum Orco tradidit, ut ad Homeri, quem tanta pietate coluerat, manes adduceret, ab eoque perdisceret, cujus nam potissimum ex illis septem Græciæ civitatibus esset, quæ suum esse asserunt, deque ea re acriter apud judicem, qui nondum sententiam tulit, pugnant inter se atque contendunt. Ejus morte, magna pars librorum ejusdem deperiit; atque inter eos insignis commentarius in Homerum; quem infinito multorum annorum labore confecerat.

ANTONIVS GYRONVS.

ANtonius Gyronus Tarraconensis, adolescens Romam venit; qui Vrbis amore captus, perpetuum in ea vitæ suæ domicilium collocare constituit. Erat tum modicis facultatibus præditus, sed postea eas auxit usuris centesimis pecuniarum, quas in societatibus officiorum, ut vocant, collocaverat. Iamque tantum divitiarum sibi coëgerat, ut ex earum fructibus posset suo, ut dicitur, vesperi vivere, neque necesse haberet, suas alicui operas locando, vel se indignum aliquod opus faciendo, sibi victum quæritare. Sed quia non licebat illi esse ocioso, & quia bonis erat artibus à puero institutus, contulit se ad cunctarum Vrbis Ecclesiarum notitiam, quibus videlicet initiis earum unaquæque orta sit,

ſit, quibus beneficiis ac muneribus exornata, quibus ſanctorum Martyrum reliquiis locupletata, quibus clarorum virorum ſepulcris cohoneſtata, atque ad alia id genus multa, curioſe inveſtiganda; quibus in rebus ejus operæ magnum ſibi fuiſſe uſum, teſtatur Cæſar Baronius, in ſuis ad Martyrologium Romanum notis, qui cum illi magnus intercedebat uſus conſuetudoque. Sed in primis ſanctimoniæ ſe deditum eſſe, præ ſe ferebat, tonſa barba capilloque; pallio, tunica, ſago, tibialibus, ac femoralibus laneis, male aptis ad corporis membra; collare ſimplici, neque, ut tum erat uſus, lactucato; Breviarium, multis Chriſti Domini, Deiparæ Virginis, ac ſanctorum imaginibus refertum, quocunque incederet, ferebat ſub alas; atque opinioni hominum, hac ſanctitatis ſpecie, blanda conciliatricula, commendatus (nam omnes, non ſolum boni, verum etiam mali fere ſemper probitati favent) cœpit primum ſe in nobilium virorum amicitias inſinuare, tum ab hac rimula adaperta, ad mulierum quoque familiaritates obrepere, earum præſertim, quæ vel nobilitatis ſplendore aliquo vel formæ bono præſtarent; in quo adeo fuit felix, ut nulla eſſet Romæ nova nupta, nulla paulo celebris matrona, nulla nubilis virgo, quam non amicitia comprehenderet, obſequio tueretur, ac non omnibus ſibi modis adjungeret, & ſi quam in via conſpiceret, cum ea conſiſtere, colloqui, ſummaque ambitione contendere, ut qui adeſſent, intelligerent, ſe eſſe mulieri in amore & gratia. Cumque religioſiſſima Dei immortalis & ſanctorum templa, magna populi frequentia, celebrabantur, & cum dies, divo cuipiam ſacer ac feſtus, advenerat, eo die ejus in Ædem magnus virorum ac mulierum numerus conveniebat; ideo mulieribus, ſe tergendi, ornandi, poliendi, expoliendi, pingendi, nulla ſatis ſatietas erat, ne, ubi exempla conferrentur, mulierum aliarum ſui eas ornatus pœniteret, cum alias ornatas melius conſpexiſſent: tum licebat videre hominem, nunc ad hanc, nunc ad illam rhedam accedere, aliam ſalutare, cum alia caput conferre, alteri aliquid in aurem dicere, in templo vero inter eas verſari, demonſtrare illis quid unumquodque ſacellum vel ara ſacri aut religioſi contineret, ac detra-

ctas

ctus ex breviario suo imagunculas partiri: neque offendebantur in eo homines, ac minus commodos de illo sermones habebant, sed tantum, joci gratia (ut verbis eorum utar) amatorem spiritualem eum appellabant; cum illius amor intra externas illas significationes consisteret, nec ad rem abiret. Sed tandem miser, turpiter decoctis iis, quibus cum eas officiorum societates, de quibus diximus, inierat, tabe confectus interiit, non sine Baronii jam Cardinalis admiratione, qui nunquam suspicatus fuerat, tantam vim illi pecuniæ fuisse, quem, utpote Euangelicæ paupertatis studiosum, adamaverat.

RVTILIVS GRACCHVS.

SI illustrium totoque terrarum orbe nobilium Pinacothecarum parietes, non hominum formosorum modo, sed deformium quoque imaginibus referti vestiuntur, quæ imagines, non minus quam illæ formosorum, tum pictorum artificio, tum formarum commemoratione delectent; cur non liceat etiam nobis, doctrinæ sapientiæque forma præstantibus viris non nullos inserere, quorum insignis stultitiæ deformitas cum aliquo ingenii acumine juncta videatur? Horum enim tanquam aspectus inhonestus ac fœdus, ita nos capiet, ita oculorum animi sensus voluptate mulcebit, ut egregia & facta ad amussim ora, atque ingenia. Quis non æque in Thersite teneatur, quem suo in carmine, tanquam in aliqua tabula, ab imis unguibus usque ad verticem summum, omnibus corporis vitiis cumulatum, descripsit poëtarum princeps Homerus; atque in Nireo, quem nigris oculis nigroque capillo fuisse, quoque neminem, neque pulcriorem, neque venustatibus omnibus pleniorem, ad evertendam Troiam accessisse, idem affirmat? quis non simili, in dissimili specie, capi voluptate se sentiat, ex Vetustinæ descriptione, cui Martialis tres tantum dentes, ac tres capillos, pectus cicadæ, crus formicæ, rugosam frontem, mammas aranearum cassibus pares, os rictibus crocodili simile, noctuinos oculos, atque alia monstrosi corporis portenta, eleganti carmine tribuit; ut in Lesbia Catulli, in qua defor-

manda, totam esse formosam, pulcherrimam totam, tum omnibus unam, omnes surripuisse veneres ait? Referam igitur duorum hujus nostræ ætatis hominum, insignium ad ridendum, imagines, quibus cognoscendis animus reficiatur, & ad alios, summa gravitate elegantique doctrina viros, de quibus dicturi deinceps sumus, intelligentiæ oculis intuendos, integer revocetur; ac primum à Rutilio Gracchio ordiamur. Hic Romæ nobili domestico genere natus, à parente inops est relictus, ac fere semper cum adversa fortuna conflictavit; sed tamen ita in re tenui vixit (in qua tutanda non erat stultus) ut nunquam, se liberalius alendi gratia, data opera, alienis escis studuerit, quamvis invitatus ire non recusabat, neque ad aliquam artem, genere indignam suo, transierit. A puero dedit operam literis, & quia erat ei ingenium docile, quidquid traditum fuerat, didicit. E ludo egressus, ac robustior factus, quoad illi mens constitit, egregios complures rhythmos composuit, cum aliorum sui ævi poëtarum optimis comparandos; qui fratris mei indiligentia, à quo erant collecti, interiere: sed postquam mente destitutus est, scripsit non minus multa ridicule, jussit quæ splendida bilis; ita tamen, ut in illa stultitiæ quasi caligine, quoddam quasi lumen ingenii eniteret, è quibus majorem & risum & admirationem commovebant conciones, Etruscis rhythmorum lege solutis versibus comprehensæ, quibus Evangelia, singulis quadragesimæ diebus attributa interpretabatur, & in his procemia, in quibus populo audientiam faciebat: ea enim non extrinsecus aliunde quærebat, sed ex ipso Evangelio sumebat. Verbi causa; de puero centurionis ægro verba facturus, mulieres admonebat, ut si quæ pueros infantes minutulos illuc attulissent, foras efferrent, ne quasi hœdi obvagirent, tum ut tacitæ sederent, nequ[e] canora sua voce tinnirent; denique concionem tota[m] jubebat silere & tacere; nam ægrotum esse ibi vicinia[m] ac modo, ex perpetua nocturna vigilia, aliquid quiet[is] capere cœpisse, proinde incivile, immo sævum & inhum[a]ne esse, strepitu atque clamore, ejus ab oculis somnu[m] abigere. Item, Christi ab inferis excitati historiam ena[r]raturus, quæ concio, quoniam à prandio habetur, mu[...]

tos invenit, qui se à somno obsideri obtinerique patiuntur; ut ab eo auditores abduceret, Cavete, ajebat, ne vos somnus obrepat; nam hodie nemo inventus est illi operam dare, nisi lictores atque carnifices; itaque quicunque ex vobis somno indulserit, non erit alius, nisi lictor & carnifex, ex eis qui Christi sepulcri custodiendi partes acceperant. Leve esset ac frigidum, omnia referre, quæ ille per insaniam scripsit. Sed cum primum à se ipso discessit, in varias rerum formas, quasi Proteus, abiit; ante omnia in Antichristi personam transiit, atque ab omnibus pro Antichristo haberi volebat; quem non sævum, non immanem, non impium, non scelerum caput, non Christi inimicum, ut origo verbi significat, futurum ajebat, sed mitem, humanum, pium, sed virtutum omnium principem, ac maxime cum Christo conjunctum; se quidem res miras ac supra humanæ naturæ vires editurum esse affirmabat, atque aliis pollicebatur opes, aliis honores, aliis divitias, quod cum ad quæsitorem fidei delatum esset, statim compactus est in carcerem, sed, causa diligenter cognita, fit ab illis decretum, deliramenta eum loqui, nec tam à fide, quam à mente discessisse, ideoque in nosocomium dementium detrudendum esse, ut ibi potaret helleborum aliquot dies: in quod exceptus, cum non admodum pro insano se gereret, nullius fere custodiis asservabatur: quamobrem die quodam, cum pedem è culina cocus extulisset, in eam ipse ingressus, tanquam cloaca vel gurges totum in se illud immisit, quod fuerat amentibus omnibus coctum: tum domi moderatores jusserunt eum egredi ex ea foras, ac noluerunt alere stultum tam edacem; præsertim cum intra verba tantum desiperet, neque manu aliquid moliretur. Tum Proteus ille in aliam formam se inclusit, atque esse literatum, qui paucos menses ante è vita migraverat, ad solita pietatis munia ab orco remissum, asseruit; ac complures egenos pueros, quemadmodum ille faciebat, tota ex Vrbe coactos, cruce præeunte, binos ire jubebat; sequebatur ipse, tunica indutus cinericia cucullata, stipem quærens: sed die quodam, cum apricanti sibi, una cum mendicabulis illis hominum, pro Æde D. Augustini, æditnus molestus inter-

terveniſſet, erepta è pueri manibus cruce, caput illi comminuit. Diſſoluto igitur mendicorum cœtu, cum non ſuccurreret alia perſona, in quam immigraret, in ſe manere, ac ſuam gerere ſtatuit; ac ne ſtultitia otioſa jaceret, voluit dare operam Philoſopho illi, quem tum ego audiebam. Non poteſt ſatis narrari, quantos ludos præbuerit, quam multa jocoſa dixerit, quam inſanis argumentis, ſed oppido ridiculis, iis, quæ à magiſtro traderentur, obſtiterit; quorum unius in præſentia memini. Sumunt Phyſici pro comperto, non poſſe eandem rem duobus eodem tempore motibus, inter ſe diverſis, impelli agitarique, videlicet non poſſe idem caloris ſimul & frigoris impulſu moveri; id ille hac ratione conabatur infringere. Fige palum, ajebat, in pariete, non ne illum eadem opera aperias & claudas; patefacias & obſtruas? at quæ nam duæ res ita inter ſe pugnant, ut aperire & claudere, patefacere & obſtruere? non jure igitur, unam & eandem rem duobus motibus contrariis, ſimul junctis, ſubjici poſſe negatur; quæ poſtea verſibus comprehenſa recitabat. Convertit ſe deinde ad civitatem pulcris moribus exornandam; & quia nullum fere in honoribus habendis diſcrimen adhiberi querebatur, atque eodem ſalutationis genere, privatos amicos, ac ſummos viros advenientes excipi; tres ſibi pileos, apte inter ſe cohærentes, ita ut unus, ſeorſim ab altero, extrahi poſſet, concinnavit, in que eos caput inſeruit; atque inferioris ordinis amicis unum, ſuperioris duos, ſummo vero loco poſitis tres ſibi è capite detrahebat, hoc ordine, ut dextera manu unum, ſiniſtra alterum apprehenderet, tertium in collum rejiceret. Ob quod inventum à S. P. Q. R. per epiſtolam petiit, ut ei victus quotidianus in Capitolio præberetur. At fiebat interdum, ut eidem non nemo moleſtiam, tanquam ſtulto, exhiberet; cui ille occillabat os probe; & ſi quis referre illi gratiam pugnis auderet, continuo ſibi tunicam à pectore, ubi cereus pendebat orbis, diloricabat, atque, En tibi, ajebat, agnum Dei, feri, contunde pugnis, interfice: quæ ita loquebatur, ut compoſitas in pugnos manus haberet, ut (qua erat athletica ac prope gladiatoria corporis firmitate) ſi ſe commoveret, os illi exoſſaret:

ret: quamobrem ii, majoris infortunii metu, taciti discedebant: neque ita facile inveniebatur, qui esset illi molestus. Sed homo stultus, & magis aliud quidpiam quam se ipsum esse cupiens, non potuit diu limitibus se suis tenere, sed immigravit in Herculem; ac feriis Bacchanalibus, cum magna vis nivis è cælo decideret, vectus equo, nudus, ita ut ex utero matris excesserat, nisi quod paululum leonis pelle tegebatur, uno die sæpius totam Vrbem circumivit: atque effundebantur in risum omnes, cum cernerent, tempestate illa perfrigida, nivis homini floccos ex capillis cruribusque nudis pendere. Sed nullus erit scribendi finis, si sit consilium, omnia exponere, quæ ille stulte ac ridicule in vita fecit ac dixit. Ad senectutis terminos cum jam pervenisset, tabe confectus interiit, vel tanquam sol potius, sed quem postea nemo exorientem visurus esset, occubuit: etenim, quo tempore mortem obiit, appositis capiti suo radiis, ex aurichalci bracteis factis, se solem esse simulabat.

POMPEIVS GIARDINVS.

EAdem tempestate, Pompejus Giardinus Romanus, nobili item genere natus, sed parum mente validus, multos annos, non civibus Romanis solum, verum etiam advenis, magnam de se voluptatem atque animi remissionem attulit. Ejus stultitia versabatur in eo, ut, quotquot in principibus concionatoribus numerarentur, eos diligenter audiret, atque imitando exprimeret; quos gestu, motu corporis, vultu, & voce, & ipso genere sermonis, ita repræsentabat, ut omnes admirarentur; sed in primis Toletum, Panicarolam, Lupum, Marcellinum, & alium nescio quem, sive verum sive ab eo excogitatum & fictum concionatorem, imitabatur, qui maledictis ac precibus magis, quam rationibus & exemplis, improbos à vitiis abducere, & ad virtutem traducere conabatur. Vt vos, ajebat, Deus divique omnes perdant, pessimi, ut vitam ferro, suspendio, ruina, vel præcipitio finiatis, improbi, scelerati, sacrilegi, cur de via deceditis? cur castimonia, pudicitia, continentiaque relicta, ad omne genus turpitudinis nequitiæque, libi-

dines vestras effunditis? At non possumus, dicitis, tam lubricis vitæ humanæ viis, sine casu aut prolapsione, consistere. Malum, quod vobis Deus det, magnum & maturum: cur, cum paruistis diu voluptatibus, cum dedistis multum temporis ad ludum ætatis & ad inanes hasce corporis voluptates, non revocatis vos aliquando in viam, atque animum ad virtutis studia traducitis? exemplum de me sumite; ego quod feci flagitii, populo uni potuit viritim dispertiri, & tamen ad frugem redii, & nunc, qui eram antea potator, scortator, aleator, ex hoc suggestu vobis, hoc est, surdis fabulam narro; sed ite hinc in maximam malam crucem; tum sera vos pœnitentia subibit, cum cælum me, orcus vos in æternas damnatorum sedes, exceperit. Dixi. Solitus etiam erat, sub velo aliquo latitans, lepida atque jucunda imitatione, referre primo partu mulieris laborantis ex uteri doloribus voces: inducebat enim eam, non solum usitatis illis parturientium precibus postulantem, dari sibi facultatem pariendi, nimirum, Margarita fave, fer opem, serva me obsecro, sed diris etiam diem illum devoventem, quo data nuptui esset; ac, me miseram, ajebat, si mihi suspicione saltem oboluisset, quantum doloris inesset in pariendo, conclusissem me antea in aliquam sacrarum Deo Virginum domum, quam cuipiam nuptui darer: quod si tanto emitur dolore voluptas, quæ ex viro percipitur, valeat illa, atque eam sibi habeat, quæcunque illius est cupida. Tum, mutata voce, obstetricis partes agebat, quæ, bono parturientem animo esse, juberet; nam mox futurum, ut scitulum ex se puerum daret, qui omnem sibi ab animo, doloris illius molestiam abstergeret. Interea, ô filia, ajebat, manibus, pedibus, totoque corpore enixe contende, ut propere partus in lucem exeat, præsto etiam vir tuus aderit, qui suo aspectu non minimum tibi solatium afferet. Quid? illa ajebat, mihi virum memoras? male illi ac maritis omnibus sit, qui tantum nobis dolorem creant; quæso, odium illud, si sapiet, nunquam mihi posthac in conspectum prodibit. His atque aliis ejusmodi nugis studebat in hilaritatem animos dare; ideo sæpe vocabatur, ac sæpius etiam invocatus, ultro se offerebat illo, ubi convivium

nium agitari perceperat, ut, conciunculis recitandis, summum unum aureum, vel saltem argenteum auferret; & quia erat præter modum avidus pecuniæ (nam id unum illi vitium inerat maxime) fere quotidie ad portam Flaminiam ibat, percunctatum à custodibus, num vir princeps aliquis, aut domi suæ nobilis, urbem esset ingressus; ac si quemquam venisse compererat, generis sui oblitus, evolabat ad tabernam actutum diversoriam, in quam ille se receperat, ut aliquid ab eo, sua illa faceta concionatorum imitatione, abraderet: ac si nulli adnarent thunni, quos expiscaretur, pro pisciculis capiebantur illi, qui in Ædem Deiparæ Virginis, Dominicanorum fratrum, cujus fores totos dies patent, ingrederentur; nam ad singulos accedebat, iisque, si vellent emere, binas binis obolis conciones venditabat, sed non ante, (ne sibi fucus fieret) recitabat, quam obolos in crumenam condidisset: ac fiebat interdum, ut virorum principum liberalitate large donatus discederet; ut à Menapiorum Principe, cui Iacobus Boncompagnus, Soræ Dux, cœnam dederat; ac nisi Fabricius Carosius, tunc temporis saltator insignis, ac potator maximus, qui temulentus ab eadem cœna revertebatur, homini succurrisset, à circumpedibus ejusdem Ducis, vita ac pecunia, quam referebat, eversus fuisset. Venerat Fabricius in illud convivium, evocatus à Duce Soræ, ut, proposito præmio, pugnam cantharis cum Germano quodam committeret, quem Menapiorum Princeps Novellio Torquato, Lucio Pisoni, M. Antonio Triumviro, ac Ciceronis filio, quos vinosissimos fuisse constat, bibendi gloria anteferebat; quem simul ut Fabricius aspexit, Hicne, inquit, est ille nebulo, qui cum mihi futurum est certamen? qui mecum se conferre audet? jam illi ostendam, qui vir sim; illud dolet mihi, quod cœnatus huc venio; verum animo non deficiam, sed vino opus est exquisitissimo: jam Germanus, Gregorii XIII nomine invocato, heminale poculum, vini plenum, Fabricio propinaverat, cui ille, Ludisne, inquit, tu me? hoc pocillum avibus, cavea inclusis, ut bibant, appone; arreptoque congiali vase, vino ad summum implevit, tum uno haustu ita totum exhausit, ut nihil in eo, ad

elidendum in pavimentis sonum, villi reliquerit. Exhorruit Germanus, ac facile certaminis illius palmam Fabricio detulisset, sed pudore ac domini sui metu deterritus, vase accepto, vix, sæpius in hauriendo respirans, ex eo ductim in se vinum invertit. At rursus eundem Fabricius ludum, Menapiorum Principis honoris gratia, alio haustu commisit, nec licitum fuit illi misero recusare. Postremo Fabricius, ad illum conversus, cui jam ebrietas os pallidum, pendulas genas, rubidos oculos, tremulas manus, effecerat, Ne te, ait, functum omnibus periculis credas. nam quanta Duci nostro Sorano fieret injuria, si nemo bene illi ex nobis sua ad pocula diceret! tum vas cumulatius quam antea implevit, ac prius sanitatem Duci precatus, spectantibus, miraculi gratia, convivis, illud intrepidus exinanivit. Iussus est ille, quamvis pene sine mente ac sine sensu jaceret, invitationi respondere; sed vix plenum illud vas labris admovit, cum exanimatus ad terram corruit, atque illinc elatus est mortuus. Sed Fabricius, id quod ebriosis raro contingit, nonaginta & eo amplius confecit annos, Pompejus vero noster, cum jam nemo sustineret eum amplius audire, senio confectus interiit. Fuit ingenio eleganti, nec adversa probitatis fama: nunquam enim dici eum memini, sicut de aliis, præter avaritiam, turpium libidinum vitio laborasse; præsertim cum juveni ad omnium fere domos aditus patuisset, & honesta facies & firma corporis valetudo contigisset. Hujus avaritiæ mentio cogit me, ut Dichæi Dichæani, prodigiosæ avaritiæ hominis, imaginem subjiciam.

DICHÆVS DICHÆANVS.

Dichæus Dichæanus, puer è Græcia à parente, qui in præcipuis Europæ urbibus argentariam non ignobilem fecerat, perductus est Romam; ac sicut ceteros ejus æquales impotentia atque elatione animi vicit, ita etiam multos mortales, vitæ parsimonia, antecessit: nam fuit cerebrosorũ cerebrosissimus, & parcorum parcissimus. Adolescens, studiis humanitatis, ac juri civili in primis, operam dedit; de quo non nulla, ab eo docte elegan-

eleganterque scripta narrantur, sed ea nondum, quod sciam, typis impressa apparuerunt. Omnibus in rebus, gravitatem dignitatemque sectari se profitebatur; sed in incessu præsertim, & in omni corporis motu, nihil non ad artem dirigebat. Nam quemadmodum Spartanorum militia dicitur processisse ad numerum, neque ulla adhibita esse, sine anapestis pedibus, hortatio; ita etiam omnis hujus vitæ actus, erat numeris, ut ita dicam, adstrictus, atque in omnibus illis septem motibus, quibus corpus agitari solitum est, summa ab eo cautio ac diligentia adhibebatur, ne quid committeret, quod esset ab hominis gravitate, vel potius à regia majestate alienum. Itaque sive ad lævam sive ad dexteram se flecteret, sive sursum, sive deorsum moveret, sive in orbem rotaret, sive aliquo accederet, sive inde recederet, semper sui similis inveniebatur. Hinc locum festivo urbanorum hominum dicto fecit; quippe illum, ajebant, secum hominem ducere, qui occulte post ipsum plauderet, ut ad plausus mensuram, quemadmodum solent musici vocem in cantibus, ita ille gressus moderaretur suos. Nullum ejus ab ore dictum exibat, nisi prægrande, rotundum ac magnificum. Græcus plane erat; quid opus est verbis? nam Græcis, ut Horatius ait, *dedit ore rotundo Musa loqui.* Nullus erat apud eum ridiculis hominibus quæstus: poterant illi quidem dictum, quantumvis ridiculum, dicere, sed nemo suis ridiculis potuit eum adigere, saltem, si non arrideret, ut dentes adstringeret, ac multo minus ut ipsi cœnam ac prandium daret; quod nihil à regali majestate debere longius abesse existimaret, quam risum, atque adeo risus ipsius suspicionem: nam jactabat, se longa serie stirpi Græcorum Imperatorum adnexum. Sed tandem ad Remp. capessendam accessit, curavitque, ut ejus sibi administrandæ pars aliqua traderetur; qua impetrata, tum, ut cum maxime, gravitati operam dedit: nam tum præsertim illi studendum esse existimabat, cum per compita, per fora, per Principum virorum aulas caudam trahebat. Itaque à nemine coram, sed per epistolam, adiri volebat: verum quia ex eo ordine, in quem venerat, in privatorum negociis judices dantur, non poterat effugere, quin patronis ac clienti-

bus, de re sua volentibus eum docere, se daret; sed quia erat in primis cerebrosus, ac sui juris sententiæque, fiebat interdum, ut dum patronus, vel ille cui res erat, paulo vehementius causæ suæ defensionem adversus animi illius sententiam prosequeretur, ad clamores & convicia, nonnunquam etiam res ad manus & ad pugnam veniret: ac die quodam, ejusmodi res accidit, quæ in vulgus prolata, miros, de homine ridicule iracundo, toti Vrbi sermones ludosque præbuerit. Venerat patronus ad eum quidam, non indoctus nec indisertus, ut clientis sui causam, de qua judex erat ille captus, exponeret, eumque rogaret, ut sententiam quamprimum diceret; cumque in disserendo, validissimis rationibus, quæ ab illo objiciebantur, labefactaret atque convelleret, homo impotenti animo atque elato, qui ferret inique, se rabulæ (ita enim contumeliæ eum causa appellabat) in disputando parem esse non posse, ad id accurrit, in quo superiorem se esse non dubitabat, nimirum ad vim; impetuque facto, pugnis & calcibus, ad terram eum afflixit, & continuo in cubiculum ibi proximum abiit; sed vix pedem intro in illud intulerat, cum alter, ex eodem quo ille erat ordine, judex salutatum ad eum venit, quem ille, qui humi jacebat, intuens, existimavit eum esse, à quo fuerat pugnis male multatus, ac surgens, itaque ubi esset ignorans, in os illi involavit, & plusquam quingentos colaphos impegit, anteaquam ille, re improvisa perculsus, posset se colligere percontarique, quamobrem tanta ab eo injuria afficeretur. Verum de incredibili hominis parsimonia, cujus gratia in illius memoriam incurrimus, sexcenta possunt enumerari, sed paucis contenti erimus, unde appareat, voluisse eum duas res inter se maxime diversas copulare atque connectere, summam videlicet in omni victu tenuitatem, & admirabilem vitæ cultum atque splendorem. Erat illi elegans suppellex, à parente relicta, serica vestis stragula, plura peripetasmata, multum argentum, tum cælatum tum purum, conopei, lecti, sellæ, mensæ cum scriniis, ex ebore atque hebeno scite eleganterque contextis, atque alia ejusmodi non parum multa regalis propemodum opulentiæ ornamenta: itaque jubebat sibi quotidie

quotidie exornari ample magnificeque prandium ac cœnam, videlicet exponi ea, quibus abundabat, plurima ac pulcherrima vasa argentea, quivis ut cum aspexisset, non se paratum homini privato prandium, sed instructum Regi maximo convivium, videre arbitraretur, ac pro certo existimaret, deferendum in illud esse, quidquid eo die apud omnes lanios, apud omnes aucupes, denique quidquid omentorum fuisset in foro: procedebant famuli, utraque ferentes manu patinas, alias aliis impositas, atque invicem tectas, quasi depellendi ab epulis, quas continebant, frigoris vel sordium causa; sed intus nihil habebant, sed plenæ erant inaniis; paucæ vero, vel pultem, vel frustulum aguinæ, vel suillæ, vel bubulæ, pro temporum varietate, claudebant; vespere vero cœnabat olus, ovum, vel paucas oleas, cum frustulo panis, quod sibi reliquum fecerat in prandio, & ad vappæ heminam sitim extinguebat: in prandiis vel cœnis summam dabat operam, ne qua panis, quem edebat, mica sibi in barba adhæresceret, vel in sinum, atque inde ad pedes, delaberetur; & si quæ forte decidisset, magno clamore, tollendam eam reponendamque una cum aliis in mensa, imperabat: itaque nulla unquam neque catella, neque pullus gallinaceus, neque formica, facta est ex earum aliqua pinguior. Postquam è mensa surrexerat, jubebat placide accurateque inde mappam amoliri, omnesque panis micas, quanta maxima poterat diligentia, in unum contrahi, colligi, asservarique, in proximum diem dominicum, ut, ex eis, ex jure coctis, puls sibi conficeretur. Coco quotidie ligna ad exiguam mensuræ rationem præbebat, simulque hanc illi edictionem habebat, ne vicino cuiquam ignem petenti daret, vel cultrum, vel pistillum, vel mortarium, vel quidquam ejusmodi utendum traderet; quod si edicta non servasset sua, diario ejus diei eum multabat. Neque ceteris in rebus minus erat parcus, minusque in speciem magnificus, sed quotidie antequam advesperasceret, candelabra sex argentea disponebat in mensa, quæ erat in cubiculo, ubi ad se venientes excipiebat, ut qui adirent, se esse copiose ornatum, atque ad ejusdem cultus rationem reliquam suam esse vitam arbitrarentur: sed prodebat

debat ipse sese; nam cum terras nox opacaverat, si erat, qui conveniendi aditum posceret, unam ex candelis, candelabris illis affixis, sua manu inflammabat; tum in ambulatione cum illo veniebat, sed octo vel decem spaciis factis, candelam alteram, illi proximam, accendebat, & primam extinguebat; deinde, aliis decem spaciis confectis, tertiæ eodem modo lumen admovebat, ac secundæ adimebat; quem deinceps ordinem, in aliis accendendis extinguendisque servabat; qua re assequebatur, ut omnes simul ad eandem mensuræ rationem decrescerent: sed ubi ad sextam candelam redacta res erat, continuo missos faciebat omnes, neque cuiquam se adeundi potestatem dabat, sed, candela sua luce orbata, abdebat se in cubiculum, ibique, ad tenue lucernæ unius lumen, quod reliquum erat temporis, antequam cœnatum vel cubitum iret, legendo vel aliquid aliud agendo conterebat: at mos hic tam illiberalis ac sordidus irrisioni jocisque facetorum hominum patuit. Nam cum venisset ad eum nocte quadam vir in primis nobilis, & ad jocandum aptissimus, atque solemne & antiquum illud suum de candelis, ut diximus, obtinentem eum aspexisset, irrisit stultam hominis sordide parci sedulitatem, qui & sibi voluptatem, & aliis, qui essent illud audituri, risum quærens, ad sextam candelam accessit, cui, ceteris jam suo functis munere, cubiculi illuminandi partes incumbebant, ac micantem in ea flammam spiritu oris impellens extinxit; atque illico consecutæ sunt tenebræ; qua re ille vehementer commotus, Cur hoc, ait, tibi venit in mentem conari? Quia, inquit, volui te hunc laborem lucrifacere, & quia duxi, pro nostra vetere amicitia, unam saltem candelam, domi tuæ, lucis expertem efficere mihi licere, quod tibi in aliis quinque facere libuisset; quod si tantopere candelam unam extinctam quereris, in quo nihil est damni, sed lucri potius aliquid inest, quos clamores ederes, si illi Vulcanum admovissem, si ardere coëgissem? Neque in tota domo repertum est aliquod vel lucernæ vel candelæ lumen lucere, quod illuc inferretur, sed necesse fuit, mutuum illud foris accipere. Aurigæ, ac circumpedibus, vestes consimiles dabat, quibus induti sequerentur ipsum,
quando

quando incedebat per vias; sed simul ac se domum recepérat, jubebat illos eas deponere, ac proprias accipere, ne videlicet, ab se datæ, frequenti usu attererentur ac sordescerent, sed semper integræ ac recentes venirent ad oculos; & quia semel rhedarius complicatum sibi pallium pro pulvino subjecerat, simul atque animadvertit, illico, prope ad insaniam redactus, voces in cælum tollere, Dei atque hominum fidem implorare, suam rem perdi, seque eradicari clamare; ac parum abfuit, quin eum collo abreptum, atque è curru dejectum, ad terram affligeret, pedibusque protereret. Quoties illi exeundum erat domo, quo honestius comitatus incederet, eo die duos quosdam serica talari veste indutos, qui se comites sequerentur, mercede conductos habebat, quos deinde reveniens, ab ostio missos faciebat. Hybernis vero mensibus nefas erat grande apud eum, si uspiam, præterquam in culina, conspectus esset ignis lucere; & quoniam interdum famuli, pene frigore obrigebant, auctor illis erat, ut inambularent in sole, vel, si cælum esset nubilum, ut currentes se invicem peterent, ac suis palliis verberarent, vel aquam è summo puteo ad domesticos usus haurirent: ita enim fore, ut brachia, manus, pedes, latera, sine ulla ignis ope concalefierent; sibi vero in interiori cubiculo igniculum ex tigillis comparabat, quem excitabat ex pagellis, quibus, postquam ventrem exoneraverat, reliquias fordium, sedi hærentes, abstergebat: non enim earum aliquam perire patiebatur, sed singulas arculæ cuidam commendabat, unde eas postea, cum esset opus, depromeret. Postremo insitum sibi à natura, rei per vitæ sordes augendæ studium, multo magis in morte ostendit. Nam cum testamentum facturus deliberaret, quem nam potissimum ex iis, qui bolo illi, tanquam esurientes lupi inhiabant, omnium bonorum suorum hæredem institueret, redditæ sunt ei literæ à gentili quodam suo, in dimidio chartæ unius, ut vocant, folio scriptæ; cumque debuisset homini irasci, quod ejus, ad quem scribebat, dignitatis rationem non habuisset, multo inde alacrior ad hæreditatem illam illi mandandam est factus, quod tuto eam in loco se collocaturum existimaret; non enim esse metuendum, ne, à se

à se atque à majoribus suis bene parta, male disperirent, si tam parce parco juveni committerentur. Itaque regalis ejus majestas, sordidæ atque inexplicabili cupiditati, rei suæ etiam post mortem tuendæ augendæque, fastigium fascesque summisit. Sed pergamus ad reliquos.

IVLIVS CÆSAR LAGALLA.

IVlius Cæsar Lagalla Licterensis, Neapolitanus, philosophus ac medicus, medicinæ præcepta, quæ in gymnasiis à magistris acceperat, primum transtulit ad usum in triremibus pontificiis, à quarum ducibus, ejus opera conducta fuerat; ibique ferme prima ejus artis exercendæ rudimenta posuit, & inde, longo jam usu & exercitatione satis edoctus, traductus est in aulam Cardinalis S. Severinæ, vocatus ab eodem, ut sibi familiæque suæ, in adversæ valetudinis incommodis, saluti præsidioque esset; ibique, quoad vixit Cardinalis, maxima cum industriæ doctrinæque suæ laude permansit. Sed amator mulierum, inimicitias graves capitalesque suscepit; primum cum N, qui zelotypia coactus, sclopum in eum emisit, per angustum quendam aditum ac tenebris obsitum in procetonem domini se conferentem; sed sclopus displosus, ipso incolumi relicto, parietem feriit: deinde cum Pompejo Caimo contendit, quisnam priores, apud eas, partes habiturus esset: itaque obtrectarunt inter se, cum Caimus se illi præferendum diceret, quod nimis pulcher homo esset, atque ultro expetendus: in quibus inimicitiis, si, quæ ab utrisque odiosa, ridicule & stulte facta sint, velim referre, longius ab incœpto trahar. Sed quamvis, cum se remiserat, nonnihil dissolute intemperanterque committeret, tamen, cum tempus posceret, laboriosus, gravis, ac studiis obsequens reperiebatur. Nam librum de immortalitate animorum scripsit, & Philosophica alia multa, quorum magna pars ab eodemmet ipso commissa est Leonis Allatii, singularis ingenii, doctrinæ, & eruditionis viri, fidei, ac diligentiæ; quo nihil ab eo factum est rectius: neminem enim invenire potuisset, cujus fides clarius

eniteat,

eniteat, quique amico fit magis amicus; quod ostendit eventus: ejus enim vitam elegantissimo sermone conscripsit; quam, simul ac occasio se dederit, in lucem emittet. Neque solum scribendo, verum etiam docendo, industriam probavit suam. Etenim tres & triginta annos in gymnasio Romano philosophiam & medicinam docuit, magna auditorum frequentia; quam frequentiam conciliabat illi doctrina singularis, cum eloquentia & Latini sermonis pura & incorrupta ratione conjuncta. Vrinæ reddendæ difficultate laboravit; quam dum manu emolitur, fistula cerea, in iter urinæ demissa, comminuta est, quam ipse sibi ferreis uncis, ejus causa factis, ea vi ac festinatione extraxit, ut postea humoris semper aliquid ad pudenda defluxerit, quod tumorem inflationemque ibidem excitaret; ad quem humorem alio derivandum, ubi noceret minus, opus fuit cauterio, bifariam adaperto, quod chirurgis inspectantibus admirantibusque, ipsemet sibi inflixit. Fuit excelsa statura, membrisque, quæ crassitudine, ejus celsitudini responderent. Sed jam grandis natu, dum impensius liberalibus disciplinis operam tribuit, conjicitur in morbum, ex quo diem obiit, ac sepultura affectus est in Æde, Deiparæ Virgini sacra, Carthusianorum fratrum, in sepulcro, quod annum ante suum obitum, cum inscriptione à se composita, sibi extruxerat.

IO. MATTHÆVS CARIOPHILVS.

IO. Matthæus Cariophilus, Cretensis, puer, relicta Græcia, quondam omnium bonarum artium magistra, nunc omnis plane eruditionis experte, in externum solum, hoc est Romam, tanquam ad mercatum venit, ut in collegio Græcorum, exactam atque perfectam Græci sermonis notitiam, studio, labore, ac diligentia coëmeret. Neque precium, operam videlicet, perdidit; nam fecit lucri: etenim, præter Græcam, Latinam etiam mercatus est linguam, ac multarum præterea doctrinarum divitiis auctus locupletatusque, reversionem fecit in patriam. Vbi cum populares suos, qui eodem ritu uterentur, inimicum & infestum adversus se animum

mum gerere animadvertiſſet, propterea quod eos ab avita religione ac ſanctiſſimis ejuſdem cærimoniis diſceſſiſſe argueret, coactus eſt Romam rurſus regredi, ac ſine mora homo, per ſe cognitus, receptus eſt in collegium Græcorum, ut, quo in ludo ipſe didicerat, aliis dux eſſet ac magiſter, qui ad eandem Græcæ eloquentiæ laudem properarent. At ejus opera, multiplici rerum ſcientia doctrinæque præſtantia, tanti æſtimata eſt, ut non vulgari eam ſtipendio Petrus Card. Aldobrandinus, elegantium ingeniorum amator, conduxerit, ut eſſet utilis ſuis, honeſta ſibi, ſuæque honeſtior domui; eoque mortuo, pluris etiam facta eſt à Ludovico Card. Ludoviſio; à quo dignus eſt habitus, qui editiore in loco poſitus, ingenii, eruditionis, doctrinæque ſuæ lumen longe lateque diffunderet: nam dedit operam, ut Archiepiſcopus Iconienſis crearetur. Erat maxime ad iracundiam propenſus: etenim, ſicut in præcipiti ſtans, vel quovis levi tactu, in eam impellebatur: erat in communi vitæ conſuetudine ingenio feroci, neque iis quibus cum verſabatur apto, nec commodo. Quam diu ulcus, coxendici hærens, unde, tanquam è fiſtula, noxii corporis humores defluebant, adapertum patuit, tamdiu licuit illi lucis hujus uſura frui; ſed ſimul ac ulcus idem clauſum, nullum defluenti puri ad exeundum, aditum præbuit, ſtatim vitæ eſt illi uſus ademptus. Cum in aula Franciſci Card. Barberini verſaretur, ubi poſt Ludoviſii obitum honorifice in omni victu habebatur, edidit volumen, Græcis Latiniſque verſibus confertum, quod Noctes Tuſculanæ inſcribitur. Multa præterea ſcripſit quibus theologicas res plures, conciſis & contortis diſputationibus illigatas, reſolvere atque explicare conatus eſt; tum veterum auctorum Græcos libros, in his Themiſtoclis epiſtolas, non ante id tempus editas, imprimendas evulgandaſque curavit.

PETRVS

PETRUS ARCUDIUS.

EX iis, qui tota è Græcia, jam diu lumine litterarum orbata, ad Urbem discendi gratia venerunt, Petrus Arcudius, Corcyræ ortus, incredibili ingenii doctrinæque laude floruit. De hoc, & de Cariophilo, Balthasar Ansideus, vir æque Græcis ac Latinis literis doctus, dicere solitus erat, nec Athenas ita fuisse Atticas, ut erat illorum oratio; cujus tanta erat suavitas, ut appareret, in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum. Institutus est Romæ, in collegio suæ nationis; unde omnibus bonis artibus ita discessit ornatus, ut ad publica negocia atque gravissima sit adhibitus. Nam semel atque iterum missus est à Clemente VIII Pont. Max. maximis de rebus ad Ruthenos, ut videlicet inter ipsos ortas de fidei veritate controversias dirimeret atque componeret; qua in re magni ejus opera æstimata est: nam semper re bene gesta discessit. Quamobrem impetravit à summis Pont. ut Latinorum more sacrosanctum Missæ sacrificium faceret, cum antea Græco fuisset ritu initiatus; tum habitus est benigne ac liberaliter à Scipione Card. Burghesio, Pauli V sororis filio; in cujus aula versatus est aliquandiu; sed tandem literarum, quam honorum vel alterius cujuspiam rei, cupidior, secessit in ædes collegii Græcorum; ubi triennium atque eo amplius ante suum obitum ita vixit, ut se loco movere non posset, quod valido equi, vini cadis onusti, impulsu fuisset ad terram afflictus: ea enim est Romæ mulionum istorum insolentia, is pessimus eorum mos urget, ut ipsi, equis hærentes, citato cursu suum per vias iter habentes impellant, & magnum quid se fecisse putent, si quem obvium in cursu, vel equorum capitibus, vel vini cado quem ferunt, offendant, evertant, ac subdant eorum sub solum, vel cum hyeme corruptæ sunt imbribus viæ, si quempiam aqua conspergant, vel cœno inficiant, equorum pedibus pulso dissipatoque. Verum ille suis pedibus ingrediendi facultate amissa, se quotidie mane in ejus collegii bibliothecam deferendum curabat; neque inde, nisi post solem occasum, in

cubiculum referebatur. Plures edidit libros, tum à se compositos, tum à veteribus Græcis relictos. Sed ex iis, qui ab ipso prodierunt, magnus in primis honor illi habetur, qui, de Concordia Ecclesiæ occidentalis & orientalis in septem sacramentorum administratione, inscribitur, anno M DC XIX Parisiis impressus. Statura fuit alta, ore rubicundo.

IO. DEMICIANVS.

Cariophilo, & Arcudio, quos ceteris, qui è Græcorum collegio prodiissent, Græci sermonis elegantia & maximarum rerum scientia antecessisse narravimus, Io. Demicianus proximus accedebat; sed longo intervallo proximus. Hic ex transmarinis regionibus (erat enim in insula Cephalenia natus) navigavit in Italiam, Romamque venit, ut transmarinam doctrinam, quæ, naufragio in Græcia facto, tempestatibus delata ad nos est, consectaretur. Hujus præsertim laus est in summa facultate memoriæ, qua ita præstabat, ut in conventibus familiarium aliorumque, ad sermonem, quem quis de literis intulisset, vel quem tacentibus aliis ipse lacessisset, tam multa proferret, ex Athenæo, Iulio Polluce, Suida, Hesychio, Plinio, aliisque hujus notæ scriptoribus, quos semper in manibus habebat, accepta, ut & linguarum varietate & abundantia doctrinæ & eruditionis copia, qui audirent, ad incredibilem admirationem efferret: verum in iis, quæ recondita aliqua in arte exquisitaque doctrina continentur, aliis, qui in intima ejus artis cubilia penetrassent, cogebatur cedere. Nam, si quando in philosophicis concertationibus, molesto aliquo ac difficili argumento vehementius premebatur, jamque victus captusque teneretur, anguilla erat, elabebatur; sed ita fugiebat, ut quandam, in fuga, pompæ ac pugnæ similem speciem adhiberet, & die quodam in procetone aulæ Octavii Card. Bandini, in cujus familiaribus numerabatur, cum inter ipsum & Augustinianum quendam, virum doctum, orta esset ea de re quæstio, toties in philosophorum scholis agitata, num in sensu oculorum, nobis visus proveniat ex eo, quod ab

ab oculis aliquid foras proficiscatur ad id quod volumus videre, an potius ex eo quod simulacra rerum ultro in oculos commeant, cumque Demicianus inhæreret illi, ut diceret, imagines è rebus in oculos advolare, nec Augustiniano in disputando par esset, qui validissimis argumentis eam opinionem labefactabat evertebatque, nec jam haberet quid diceret, minus Latinum verbum, quod casu, ut sæpe contingit, Augustiniano illi exciderat, ad reprehendendum arripuit, magnaque verborum contumelia eum interrogans, num Grammaticam didicisset, totam illam argumentationem disputationemque elusit. Erat quidem propensus à natura ad poësim, tùm Latinam tum Græcam; sed ejus carmina pingue quiddam sonabant & asperum; sicut & ejusdem soluta numeris oratio, quamvis erudita & docta, utpote inflata ac turgida, non longe à vitiosa ac corrupta dicendi consuetudine aberat. Neque tamen id illi quidquam de existimatione detraxit, qua in hominum opinione vigebat, virorum principum præsertim, quorum mandatis plures, tota fere Europa, magnis de rebus legationes obivit, & à Ducibus Mantuæ missus est Lutetiam Parisiorum; ubi continuo omnium in se literatorum studia convertit, qui doctrinæ magnitudine & morum ejusdem impotentia commoti, & cerebrosi hominis novitate delectati, monstri ac prodigii cujusdam similem eum existimabant. Nam, præter egregiam venustatem oris & vestitus elegantiam, dicebat ex tempore, de qua quisque re vellet audire, nec sine summa doctrinæ, eloquentiæque laude. Suis erat in rebus nimis accuratus ac diligens, planeque superstitiosus; omnem se terrarum orbem peragrasse, præ se ferebat; Istros, Hispanos, Illyricos, mare superum omne, orasque Italicas omnes; nationum cunctarum mores norat; erat in consiliis de Rep. dandis excellens, suamque de illa, non rogatus, sententiam explicabat; unde à compluribus unus ex sodalium Roseæ Crucis numero existimabatur, qui tum in Germania versari dicebantur, quos fama erat omnes linguas scire, nihil ignorare, ac puncto temporis, quacunque velint in urbe, se sistere, aurum argentumque conficere, eaque de re complures jam libros

Historia, in Aristotelis opinione visione dicemptam

bros editos esse. Sed vix annus intercesserat ab eo die quo est Parisios ingressus, cum, sublatus è vivis, summo literatos omnes dolore affecit. Sed in primis iniquiore animo ejus interitum tulerunt duo præstantissimi viri, Servinus advocatus Regius, & Ianus Cæcilius Frey, qui primas in Academia Philosophiæ docendæ partes agebat, quique etiam amicissimi hominis funus & lacrimis & elegantissimo decoravit epitaphio.

GASPAR CÆLIVS.

SI quisquam inventus est usquam, qui novo modo homo esset, hoc est, qui secus, quam alii vivunt, vitam degeret, is profecto Gaspari Cælio Romano non antecessit. Nam perceptas quasdam ac præjudicatas opiniones animo retinebat, ad quas totas vitæ suæ rationes dirigeret. Præstabat ingenio; historias omnium temporum legerat, memoria custodiebat; mathematicis disciplinis animum exornaverat, sed in primis Astrologia, cui, ut mox dicemus, præter æquum, fidem adhibebat. Erat pictor, non unus è multis, sed inter multos propemodum singularis, atque artificio delineandi superabat omnes, qui una essent ætate, quod à puero, in describendis Sancii ac Bonarotæ prope divinis operibus, multum temporis studiique consumpserat; quo fiebat, ut ejus opera conduceretur à pluribus, atque in Hispania, in Italia, ac Romæ præsertim, ubi multa ejus egregia opera perfecta cernuntur. Neque statuebat avare precium arti suæ, sed ex operibus, ad quæ conductus fuerat, diligenter & ex fide absolutis, tantum accipiebat, quantum ejus, qui conduxerat, voluntas ac benignitas ferret; at non eo minus, lucri plurimum fecit; nam in tabulis rationum domesticarum, quas confecit, inventum est, pecuniam, suo ab ipso labore partam, ad quadraginta & eo amplius aureorum millia pervenisse; cujus pecuniæ ne nummum quidem unum vel in fœnore, vel in prædiis, rusticis aut urbanis, collocavit; verum ex ea, in arcam conjecta, tantum quotidie sumebat, quantum esset sumptibus ejus diei satis: sed contigit, ut idem homini dies finem attulerit vitæ atque pecuniæ,

cuniæ; ac rogantibus amicis, ne ita pecuniam perderet, sed agrum ex ea vel quid ejusmodi emeret, cujus ex fructibus in senecta se ac familiam suam sustentaret, respondebat, nolle se ocio suo, cui in primis consultum esse vellet, facere injuriam, quod à se ocium statim exulatum abiret, si sibi esset de fœnore exigendo, de agro colendo, de domo locanda vel farcienda cogitandum; tum nolle se cognitorum, advocatorum, tabellionum, viatorum, judicum avaritiæ suppeditare, ad quos necessario sit eundum, si qua in ipsum rei male conciliatæ causa lis sit illata, vel si ille, cui ipse pecuniam vel domum locasset, fœnus ac mercedem non reddat. Atque adeo omnem animi ægritudinem procul à suis ædibus remotam esse cupiebat, ut nunquam aves, canes, aut feles aluerit, ne quisquam ex eorum morte (quod hujusmodi bestiolæ in deliciis habeantur) ad ipsum dolor perveniret: uxorem vero adeo amplius quadraginta annos, quibus cum ea vixit, custodiis suis domi subjectam habuit, ut mortalium nemini fas fuerit aspicere; & , si quando aliquem in morbum delabi contingeret, eam ipse, cibi detractione, vel herbis, quarum fere omnium vim noverat, alitsve simplicibus medicamentis recte curabat. At parochis, quibus mos est quotannis, Paschalibus feriis, suis in parœciis capita hominum recensere, ac singulorum domos aqua lustrali conspergere, verborum contumeliis, ac metu etiam fustis, si ausi essent accedere, domi suæ foribus abigebat; quod diceret, Pontificem Max. cum illac iter faceret, bene domui suæ dicere, proinde nihil opus esse cujusquam ad eam rem opera. Atque ipsemet adfui, cum in sacrario S. Spiritus in Saxia Parocho, neganti, non aliter se uxori ejus potestatem facturum vescendi carnibus in quadragesima, nisi suis ipse oculis, quo morbo affecta esset, aspexisset, palam, multis audientibus, dixit, Vxori meæ morbus in matrice inhæret, placet ne morbi locum aspicere? Astrologiæ autem eatenus erat addictus; ut non dubitaret, omnes omnium fortunas, mores, status, vitæ rationes atque exitus, ad vim stellarum & lunæ referre, neque quidquam tam ad nos pertinere affirmabat quam cæli affectionem qua primum spiritum duxerimus:

quam illi opinionem longissima epistola sum conatus evellere, & ostendere, nihil jam Mathematicis esse credendum, quorum prædicta quotidie videamus re & eventis refelli; sed operam lusi. In sermonibus familiaribus non minimam suspicionem injiciebat, se iis, quæ in fide Christiana traderentur, non plane assensionem suam adhibere; nam videbatur revocare ad naturales causas, quæ in sacris literis de mari rubro, de mundi ortu, aliisque miris ac supra naturæ vires editis, narrantur: nam sibi compertum fuisse narrabat, eam maris rubri naturam esse, ut interdum in duas partes scissum atque divisum, latam, volentibus transire, viam aperiat; idque magno Alexandro contigisse. Tum, quæ, de cæli constitutione, de orbis terræ natali die, de hominis procreatione, sacris literis traduntur, ea Moysem ab Arabibus, à quibus institutus fuerat, accepisse; atque alias multas ejusmodi nugas, à veritate alienas, deblaterabat. Sed admonitus, videret quid ageret, quo progrederetur, se periturum hoc uno crimine, si ad Quæsitores causarum fidei permanasset; tum ille, sive vere sive quod judicium pœnamque metueret, respondebat, se ita locutum, ut aliorum dicta referret, non quo sententiam suam aperiret. Curiose in aliorum vitas & mores inquirebat, & quemlibet vel levem rumusculum, præsertim si pertineret ad lacerandam mulierum etiam nobilium famam, pro re comperta & explorata habebat. Illud mirum, quod cum ex vicinia, in qua habitabat, vix pedem efferret (quod illi renes, quibus laborabat, nimis corporis agitatione inflammarentur) attamen nihil ab ejus notitia aberat, non eorum modo quæ in Vrbe, sed etiam quæ apud Scythas, apud Gallos, apud Hispanos fierent, quid illi molirentur, quæ de pace vel de bello consilia haberent, denique, quid Rex Reginæ in aurem dixisset. Fere, quoad vixit, eodem genere vestium usus est, nimirum tunica ad genua usque demissa, & pallio ad eandem longitudinem producto, ex serico triplo; emergebatque illi per tunicam è pectore parva ex auro crux, in qua, altera ex encaustica, rubra figura descripta, inhærebat, quæ crux honorariæ est Christi militiæ insigne, cui à Philippo III Hispaniarum Rege fuerat adscri-

adſcriptus; ad quem locum honoris olim non niſi maximo genere ortis adſpirare licebat, nunc aliis etiam, ac præſertim pictoribus, ſtatuariis, ſculptoribus, & cantoribus, modica gratia ad eum pervenire fas eſt. Color rubeus, qui ejus in ore tanquam flamma ignis perpetuo nitebat, hepatario eum morbo agitari ſignificabat, ſimulque erat indicio, ſi quis illi quaſi quaſdam vel levis injuriæ faces admoviſſet, quod exardeſceret ira & ſtomacho vehementius: itaque laceſſitus injuria, non ferebat, ac, dum vires ſuppeditarunt, armis eam vindicabat, ſed poſtquam ægritudinis ac ſenectutis incommodo, minus viribus valere cœpit, linguæ acumine quo pollebat, ac famoſo carmine, ad quod erat à natura propenſus, perſequebatur; in quo progeniem ejus, à quo injuriam accepiſſet, uſque ab avo atque abavo proferens, ſingulos, qui inſigni aliqua infamiæ nota laboraſſent, enumerabat, illudebat, contumeliarum aculeis verberabat. At ſi quiſquam unquam fide optima fuit, profecto ille erat: nam neminem pecunia tangere, injuria lædere, inſidiis circumvenire, terrore litium conterere, ſed contra, à litibus abhorrere, nemini creditum abjurare, ſuum unicuique reddere, promiſſa facere, fidem ſervare. Scripſit duo poëmata, unum quo, heroico carmine, ſed impolito ac rudi, Romam à Gothis obſeſſam cecinit, ſed inventione ac rerum & ſententiarum copia admirabile; alterum, quo illuſtrium poëtarum vitas complexus eſt; aliaque prope innumera poëmatia, quæ videntur oſtendere, ingenium homini adfuiſſe, ſolum nitorem ac ſummum illi in excolendis verſibus laborem & ſtudium defuiſſe. Scripſit etiam comœdias complures, in quarum una, quæ mihi videtur ceteris elegantia artificioque præſtare, quorundam notorum hominum mores, ad miraculum, expreſſit. Retulit etiam in compendium poëtarum vitas, à Georgio Vaſaro pluribus voluminibus comprehenſas, in quo compendio pictores præterea multi iis, qui à Georgio enumerantur, accedunt. Sed annos circiter ſeptuaginta natus obiit diem, ac ſitus eſt in Æde Virginis Deiparæ ad portam Flaminiã, in ſepulcro, quod Paulus Iordanus Canonicus D. Mariæ in via lata, ex teſtamẽto hæres, faciẽdũ curavit.

IACOBVS BOSIVS.

IAcobus Bosius Mediolanensis, honorariorum S. Io. Ierosolymitani militum, quorum numero erat frater, negocia Romæ procuravit; quam ille provinciam multos annos, summa cum diligentiæ, virtutis, probitatis, ac fidei laude, administravit: quod, arbitror, fuit causæ, ut ad præclaras militum eorum res gestas literis mandandas animum appelleret; quæ res cum esset magni laboris, ocijque multum ac temporis posceret, avocavit se à rebus agendis, in eisque operæ suæ Anton.i Bosii, fratris filii, vicariam fidem diligentiamque supposuit, ipse totum pene se contulit ad historiam scribendam, quam Italico sermone docte eruditeque tribus voluminibus comprehensam, absolvit. Sed non raro interrumpebat illud opus, ambitionis labor, & studium, quo vix quisquam invenitur in hac Vrbe qui non districtus teneatur, quique, si flatus aliquis ad honores ostendatur, non ad eos vela det. Adoptaverat Sixtus V in collegium Cardinalium F. Gregorium Petrochinum, summum universæ Augustinianæ familiæ Antistitem. Huic quia se, statu incessuque quasi basilico, ac longa & decora barba commendabat, & quam sæpius demulcebat, vulgus hominum, ac nonnulli etiam Chaldaicis literis eruditi, post Sixti mortem, Pontificatum Max. demandabant: quod ille non ab hominibus, stulta ac vana opinione imbutis, profectum, sed Delphis responsum existimans, summa ambitione se in ejus familiaritatem, obsequio atque muneribus, insinuavit; atque homo doctus, qui afflueret opibus ac divitiis, qui ædes amplissimas incoleret, instructas rebus omnibus, quibus abundant hi qui beati putantur, qui servorum multitudinem, ipsi ad nutum dicto audientium, aleret, se illi in servitutem dicavit, ac præfecti ejusdem cubiculi nomine assiduam, diligentem, ac gratuitam ferme, quo ad ille vixit, operam tribuit: at licebat videre, senem perpusillum, purpureum Cardinalis vel biretum vel pileum manu gestantem, ab ejus latere nunquam discedere, submovere alios ne accederent, metuere ne quispiam validiore,

diore, quam ipse erat, ambitionis æstu exagitatus, ipsum arriperet, atque ad se totum abstraheret; denique, ore, oculis, vultu, motu corporis, ita se illi dare, ut in eo munere, quod susceperat, persequendo, non agere sed satagere diceretur. Sed postea quam in aliquot Pontificis comitiis ne mentionem quidem hominis factam, ne dum illum Cardinalium suffragiis ad Pontificatum maximum vocatum comperisset, cumque eum cerneret ad Acheruntem magis quam ad honoris cursum arripere, seque jam viatico ad illum instruere, non solum spe sua debilitatus est, sed de ea penitus excidit. Itaque cupiditate honorum abjecta, tradidit se totum pietatis ac religionis operibus, atque templa, summa & antiqua religione prædita, adire, liberalitatem in pauperes suam exercere, fere quotidie sacrosancta Christi corporis mysteria percipere, atque præsertim, in qua ille sublatus est, crucem præcipuo quodam cultu ac reverentia venerari, adeo ut ejus inventæ recuperatæque historiam insigni volumine sit complexus, & nullus unquam dies, tam magna turbulentaque tempestate fuerit, quin ad Ædem celeberrimam in agro Sessoriano Cruci dicatam, & longo intervallo ab ædibus suis disjunctam, se deferri juberet; postremo religiosissimum D. Blasii templum instaurandum, ejusque interiores parietes eleganti pictura ornandos curaverit, qua crucis inventio, quam ipse elegantius in suis libris, quam pictoris cujusquam manus in tabulis, expresserat, oculis subjiceretur.

ANTONIVS BOSIVS.

ANtonius Bosius, Iacobi fratris ex ancilla Afra filius, paternum genus corporis brevitate, maternum fusco oris colore referebat. Habuit ingenium à natura docile, acutum, acre: nam accipiebat celeriter, quæ tradebantur, ac memoria fideliter custodiebat; in lacessendo respondendoque peracutus ac brevis, & in omni genere sermonis festivus atque facetus. Humaniores literas didicit Romæ à patribus Soc. Iesu; Ius civile in gymnasio Romano, ibique ejusdem interpretandi facultatem accepit. Ejus non solum adolescentia, sed corro-

borata etiam ætas, fuit liberior. Amicis utebatur dissolutis, impuris; & simul optimis viris deditus erat: in nocturnis bacchationibus;& vigiliis, in comessationibus ac conviviis, nemo erat qui eum jocis, hilaritate amœnitateque antecederet; deinde cum tempus, res & negocia poscerent, nemo illo gravior, nemo prudentior, nemo consilio, diligentia, ac sedulitate superior inveniebatur; libidine sic accensus, ut eam, ubi facultas daretur, expleret, unde ancipites conjectus in morbos, vitæ periculum subiret. Cœpit ab initio, consulentibus, de jure respondere; & aliquandiu diligentis eruditique advocati partes sustinuit, plurimorumque causis, jus suggerendo, satisfecit; sed negociorum multitudine districtus, in quorum procuratione successerat ipse vicarius patrui sui muneri, coactus est hanc advocati laudem & honorem aliis relinquere, se vero, omissis ceteris, in ea tantum concludere, quæ suæ fidei diligentiæque commissa ac tradita fuissent. Sed quoniam interdum ipsi à negociis vacui ac liberi temporis aliquid relinquebatur, cœpit excogitare, qua illud in re posset collocare, in qua nemo adhuc elaborasset. Intercedebat illi vetus usus consuetudoque cum fratre meo, homine mire ad ejus mores facto, à quo, cum maxime in ea cogitatione versaretur, perductus est in cryptas, seu arenarias, quarum Romæ magnus est numerus, contortis, ac labyrintheis inter se flexibus implicatas atque connexas: in has, veteres Christiani, primis Ecclesiæ recens natæ annis, minacissimis Imperatorum edictis perterriti, ad collectas, ut ajebant, celebrandas, ad Christi corporis & sanguinis mysteria percipienda, & ad sermones de divinis rebus audiendos, conveniebant: quorum illi locorum situm, immensitatem, rerumque in eis contentarum varietatem admirans, voluit illuc sæpius reverti, ac singula diligentius investigare atque perquirere; & cum magis magisque admiraretur, statuit rem fore dignam, in qua omnes nervos ingenii industriæque suæ contenderet, si videlicet cryptarum earum superficiem, aditus, aulas, aras, imagines describeret: itaque fratre meo, qui erat earum regionum peritissimus, ac pluribus aliis adhibitis, multorum annorum studi

studio, incredibili labore, magnisque sumptibus, perfecit illud opus, cui titulus est Roma subterranea. Cujus operis elaborandi gratia, aliqua in speluncis illis sanctissimis non religiose facta narrantur ab hominibus minime religiosis. Ibant illuc cum eo semper capita hominum quinque vel sex, & cum igniariis, unde cereos, si eos contigisset extingui, rursus accenderent. Et quia nunquam fere eo se conferebat, ut paucas ibi horas consumeret, sed ut minimum, triduum vel quatriduum contereret, opiparis obsoniis, ac præstantissimi vini amphoris instructus, sese illuc inferebat; adducebatur etiam cocus, qui prandium ac cœnam coqueret, cum suis omnibus instrumentis, videlicet cum ollis, mortario ac pistillo, sartagine, aheno, patinis, aliisque ejusmodi vasis; ac postquam multum temporis ei rei, propter quam venerant, datum erat, Cereri jam & Libero, ac solitis bacchationibus, reliquum tempus deberi omnium vocibus significabatur: nec mora, exornatum ibi convivium inibant, quod, non silentio, neque ea modestia, quam loci illius sanctitas poscere videbatur, sed cum clamore, jocis, facetiisque pluribus, atque effusissimo omnium cum risu celebrabatur; bacchabatur in eo patera bilibris, hoc est, bacchantis more, hac illac volitabat, ac plena & inanis, sine ulla intermissione, fiebat; personabant species illi convivarum vocibus, madebant pavimenta vino, redolebant fornices nidore culinæ, quivis ut severior, cum ex aliquo aditu, quorum aliquot in circumjectis ibi campis vinetisque cernuntur, venientem ex cavernis illis, debacchantium strepitum accepisset, non illic versari homines, sed bacchari dæmones, non opus religiosum elaborari, sed Baccho sacra fieri, vel evocari ab inferis manes declamasset. Ac per hanc rationem confectus est liber ille eruditissimus atque doctissimus, quem ne vivens ille ederet, fecit fundus, quem coëmerat urbi propinquus, extra portam Flaminiam; ad quem omnes ferme cogitationes suas, ab aliis rebus abductas, traduxerat, & in quo excolendo exornandoque, ex maximis divitiis, à patruo sibi relictis, se ad inopiam egestatemque redegerat; ut vere posset dicere, se non tam fundum, quam profundum emisse, quod tam multas

tas res, tamque præclaras absorbuisset: nam cum pre
ciosa ad eum supellex ex patrui hæreditate venisset
aurum & argentum cælatum, stragula vestis, Attalic
peristromata, conopea auro sericoque contexta, signa e
ære & ex marmore antiqua non pauca, tabulæ pictæ
hæc ille, quo se ac vineam aleret, partim vendiderat
partim oppignoraverat. Sed cum nulli, neque cognat
neque affines, essent, quibus, se mortuo ut bona sua inte
se partirentur, diceret, cumque ex veterum amicorum
numero occurreret nemo, quem hæredem faceret, cur
ipse obiret diem, quod eæ amicitiæ ad senectutem usqu
perdurare non soleant, quas non virtutis species atqu
amor recti, sed voluptatum societas studiumque conjur
xerit, jamque mors in foribus esset, nec intestatus vell
decedere; testamento raptim facto, instituit hæreder
eum, cujus operas non ita multo ante conduxerat ut ip
serviret, sed condito testamento, cum prope jam an
mam exhalaret, conducti sunt medici civitatis primi,
facerent eum sanum; qui omnes in hanc sententiar
ierunt, nempe satius fuisse, sacerdotem illi aliquem
quam medicum, adducere. Solus Trulierus sanguinet
illi mittendum censuit; cujus consilii rationem cu
satis ceteri mirari non possent, ac quærerent, quem nai
sanguinis missio locum haberet in eo, quem jam vir
ac vita deficerent, respondit, saltem ut dulcius morer
tur. Sed hoc, ad mortem facilius obeundam, auxili
non eguit, nam ipso præsente illud ingressus est ite
quod suscipiendum est omnibus; utinam ita bene viat
catus, ut tum erat, cum ad cryptas proficiscebatur.

LVCAS VALERIVS.

SI quis hujus viri doctissimi clarissimique landu
volumen impleret, non tantum illi ornamentum d
cusque conficeret, quantum paucis verbis Galilæus G.
lilæus comparavit, qui hoc brevi quidem, sed raro
singulari, in eo exornando, est usus elogio: nempe L
cam Valerium, ob admirabilem Mathematicarum r
rum scientiam, esse adeptum, ut sui ævi Archimed
dici meritissimo possit. Quod si Nævianus ille Hect
tantu

tantum in ea laude ponendum esse duxit, quæ à laudato viro proficiscitur, quod nam illi par precium invenietur, quæ Lucæ Valerio tributa est ab homine non quavis laude ornato, sed summa atque incredibili prædito? qui non suæ tantum patriæ, decus, splendorem, & claritatem, peperit, sed orbi terræ ornamentum attulit, totumque sua luce lustravit atque complevit. Verum Lucæ Valerii commendatio, non tam ex illustrium virorum atque omni virtutum laude principum testimonio, quam ex ejusdem operum præstantia atque æstimatione, colligitur: ea enim scripsit ediditque, quibus in tota Geometria neque acutius neque doctius neque præclarius quidquam inveniatur. Primum anno M D CIII librum emisit, de centro gravitatis solidorum, & anno M D C V I alium, non minus eruditum & acuminis plenum, de quadratura parabolæ per simplex falsum. Docuit multos annos, in gymnasio Romano, Mathematicas disciplinas, ac Geometriam in primis; quo toto fere tempore, Margaritæ Sarrocchiæ, poëtriæ, cujus ille ingenio delectabatur, contubernalis perpetuus extitit; cujusque etiam domi mortuus est, fecitque hæredem Joannem quendam Latinum, eidem Sarrocchiæ in primis carum, & contubernii ejusdem necessitudine sibi conjunctum.

ANGELVS GRILLVS.

Angelus Grillus, Ianuensis, ex D. Benedicti nobili ac locuplete Montis Cassini familia, ad philosophiæ ac sacrarum literarum scientiam, humanitatis etiam & Etruscæ in primis linguæ, cujus erat cupidissimus, studium adjunxit; qua in re tantum profecit, ut celeriter in numerum nobilium poëtarum venerit, atque omnium, quos nostra admiratur ætas, ut Torquati Tassi, Baptistæ Guarini, Io. Baptistæ Marini, aliorumque, sibi mire animos conciliaverit, ac nulli in Italia extiterint, paulo his literis dediti, quibus cum illi amicitia non fuerit, aut usus literarum; & Academiæ in primis omnes, ejus nominis fama compulsæ, honestum sibi & gloriosum fore putabant, si eum sibi possent adjungere.

Itaque

Itaque earum unaquæque in beneficio & gratia numerabat, cum, ad ipsius cœtum, suum ille nomen adscribendum curaret. Romana vero Humoristarum Academia tantum homini tribuendum esse statuit, ut principem eum sibi delegerit, & mortuo funus fecerit, atque ejus imaginem formæ, in tabula egregii artificis manu depictam, & corona aurea redimitam, una cum aliis Guarini ac Marini, in sua aula, collocaverit. Duo epistolarum volumina edidit, ac varii generis rhythmos quamplures, in quorum multis egregia hominis pietas atque in Christum amor elucet. Multa suæ familiæ cœnobia, Abbatis honore ac nomine, summa cum prudentiæ & probitatis laude, administravit; & cum diem obiit supremum, Parmensi S. Ioannis cœnobio præerat. Nihil fere ambitione districtus tenebatur: nam præter eos honores, quos suus illi ordo demandaverat, noluit ad superiores, cum posset, ascendere; ac sacerdotium Aleriæ in Corsica, & Albingæ in Liguria, sibi oblatum, recusavit accipere; quod aperte fateretur, majus illud onus esse, quam ut ejus vires ferre possent.

PROSPER FARINACCIVS.

QVæ Prosper Farinaccius, in adolescentia atque in firmata jam ætate, fecerit errata, non parum multa nominantur; verum ea, singularis virtus ingenii ac summa juris civilis prudentia, ejus præsertim partis quæ vitia hominum atque peccata in judicium pœnamque vocantur, vel obtexit, vel ætatis humanæque imbecillitatis, quæ vix potest sine casu & prolapsione consistere, excusatione defendit. Illud vero, qui eum novit, satis mirari non poterit, quod cum omnes æquiores adversus eos judices simus, qui criminum eorundem societate nobiscum conjuncti teneantur, attamen ea ille severissime in aliis peccata vindicabat, in quibus ipse princeps habebatur: ac Paulo V Pont. cum esset fisci procurator, sive Reip. causa, quo cives ab ea improbos removeret, sive utilitate privata vel odio adductus, sive animi sui vitia compulsus, acerrimam sed justissimam adversus eos tempestatem concitavit, qui turpi flagitiosoque con-
cubit

eubitu se contaminarent; ac passim ea de re quæstiones apud omnes judices habebantur & exercebantur in eos, quorum delata essent à quadruplatoribus nomina; ita ut multi, qui ejus criminis conscientia constricti tenerentur, fugæ præsidio ex eo periculo incendioque evolarent: & eorum quidam, qui postea publicatis bonis omnibus, absens eodem crimine damnatus est, dum fugeret, interrogatus à quodam cui iter erat Romam, quid ibi ageretur, atque ut cives, eo anni tempore ferventissimo, se haberent (erat enim æstas summa) non infacete, male, inquit, nam ibi homines uruntur: alter vero, amicus summus meus, eleganti sane ingenio, ac poëta non in postremis, quem fortasse conscius animus, quo nihil est miserius, exagitabat, totos dies ubi quemque invenerat continuo interrogabat, quærebat, investigabat, quid afferrent novi? num cujusquam alterius nomen ad magistratus recens delatum esset? tum quocunque venerat, querebatur, dolebat, vociferabatur, decipi homines fide publica, fidem in eo quod leges promitterent non servari, cum, delatorum indicio, raperentur homines in carcerem, supplicioque afficerentur, ob id crimen, cujus leges illæ eos tantum damnari præciperent qui essent manifesto in eo deprehensi, ceteros absolverent: & amicis omnibus edixerat, sibi alio transcurso opus esse, proinde, si quid mandare vellent, vel curari, imperarent. Verum ubi Pontificis prudentia, (cui placuit, sermonibus hominum, qui toto terrarum orbe fiebant, ansam præcidere) judicia illa, paucorum dolore, extincta sunt: tum ille securus esse, ad ingenium redire, neque ullam amplius de profectione mentionem facere. Sed quemadmodum Farinaccius multis negocium facessit, ita etiam non nemo malam illi rem periculumque procurare conatus est; atque olim, malorum criminum convictus, pœnas legibus dedisset, nisi Antonii Mariæ Salviati Cardinalis opera servatus, ex eo judicio elapsus esset; cui Cardinali, pro illo deprecanti, Clemens VIII, cui ejus flagitia nota erant, Farina, inquit, ista bona est; vel pollis est potius; sed non saccus cui ille includitur, bonus est, sed fœdus ac turpis. Semel cibum sumebat in die, illumque sub vesperam laute; ac

sæpe

sæpe fidicina adhibebatur. Fuit olim summis quibusdar viris ludibrio, qui eum noctu, ob meretricem abductam pipulo ante ædes deferebant. Scripsit de testibus, de fa sitate & simulatione, de Reo confesso, de immunitat ecclesiastica, de delictis carnis, consilia & Decision criminales, ita docte, ita erudite, ita feliciter, ut ex r motissimis orbis terræ partibus plures, non tam Vrb visendæ, quam ejus cognoscendi gratia, Romam ven rent; neque quisquam est rerum capitalium judex, n que reorum patronus neque advocatus, quin libros a eo editos habeat, quin legat, quin inde ad persequend vel tuendos reos arma depromat. Edidit etiam Rot Romanæ decisionum volumina ad duodecim, & ali. Mortuus est senex, filio ex concubina relicto.

ZOILVS ARDELIO.

QVo hujus imago oris, penitus oculis hominu subjiciatur, primum detrahenda est illi person quam sibi ipse imposuerat. Cum antea alio appellar tur nomine, mutandi ejus caussam, malevoli dicunt, fui se inhonestum fratris vitæ exitum, qui in vinculis, l queo sibi gulam fregerat: nam cum à Quæsitoribus dei, violatæ religionis crimine, damnatus esset, ac more Triumviris rerum capitalium traditus, ut suppl cio afficeretur, quo se illius acerbitati subduceret, occ paverat liberum mortis arbitrium. Vt igitur fratris i famiam, ad se redundantem, effugeret, vetus ab ip nomen repudiatum ajunt, ac novum ascitum; sed fals nam antea quam frater se interimeret, vocabatur h nomine. Hic, ex matris utero, animi vitia, quibus l borabat, attraxit: perpetuam videlicet arrogantiam, a que elationem animi non ferendam; & quamvis inge acumine & celeritate valeret, quamvis, cum Patav Pendasio Philosopho operam dedisset assiduam ac dil gentem, eruditione doctrinaque præstaret, quamvis, de quacunque re proposita docte eleganterque differer multis rebus cognitis, penitusque in mediis iis artibu de quibus sermo esset, retrusis atque abditis, summoq studio ac diligentia esset consecutus; attamen nemo ex

stim

ſtimabat, eſſe tanti ulla merita, quanta inſolentia hominis, quantumque faſtidium. Omnes præ ſe contemnebat, neminem quidquam ſcire aut didiciſſe arbitrabatur; atque interrogatus, cur in Academiam Cardinalis à Sabaudia non veniret, arrogantibus ſane verbis reſpondit, nunquam ſe venturum in eum conventum, in eoque verba facturum, ubi neminem ſui ſimilem ingenio, doctrina, & eruditione conſpiceret. Neque erat Academiæ cuiquam magnopere optandum, immo minime ejus intererat in ſuorum eum numerum venire: nam homo factioſus, elatus, inſolens, aut eam diſſolvebat, aut ſimultatibus diſcordiiſque ſerendis perturbabat omnia, atque miſcebat; ac minimum abſuit, quin Academiam Humoriſtarum, cum maxime ingeniis hominum floreret, exitium ac peſtem afferret. Cum de ſingulis, detrahendi gratia, maledice contumelioſeque loqueretur, Gaſparem vero Scioppium, qui in literaria Rep. in primis ordinibus numeratur, imi ſubſellii virum, atque inter literatos proletarios, ut ita dicam, referendum eſſe ajebat; quem ille Scioppium, quoniam in quodam libello ſua tempora, quaſi literatis viris non amica, modeſte reprehenderat, cœpit contumeliis omnibus lacerare, atque palam eum infantem, rudem, & omnino omnis eruditionis expertem atque ignarum aſſerere, minitarique, ſe libro edito ejus inſcitiam palam omnibus facturum. At Scioppius miſit illi, qui diceret, ſi ſibi amplius moleſtus eſſet, non ſe pugnaturum cum eo eloquentiæ doctrinæque armis, ſed dictis teſtium, ac ſententiis judicum, in publicas tabulas relatis, quibus Bononiæ, malorum facinorum argutus, evictus, ac condemnatus fuiſſet; his ſe armis curaturum, ut ejus projecta ad detrahendum bonis viris audacia infringeretur, ac retunderetur. His auditis, à ſcribendi contra illum ſententia deſtitit, ſeque tantum intra verba continuit. Neque ſolum ſibi principatum in literis arrogabat, ſed capeſſendæ recteque adminiſtrandæ Reip. artem à ſe peti debere affirmabat, ac Regum & Rerump. omnium oratores noctu ad ſe domum, capite aperto, varia indutos veſte, & Vulcanum in cornu concluſum gerentes, venire jactabat, ut ſuorum Regum mandata deferrent,

rent, ut ad ipſum de pace, de bello, de ſumma imperi
referrent, & quod ipſe de Rep. conſilium daret, accipe
rent; ſe vero jubere illos in cubiculum ibi proximun
tantiſper ſecedere, dum ipſe ſcriptum, vel philoſophi
cum, vel politicum, quod præ manibus haberet, abſol
veret; eos autem ipſi dicto audientes eſſe: narraba
etiam, ſibi à Rege Poloniæ viros, primorum principes
legatos, qui arcana quædam regni cum ipſo communi
carent, Regiſque verbis ſalutem ipſi propitiam nuncia
rent, ejuſdemque opes, gratiam potentiamque defe
rent: ne multa, nullum eſſe tota in Europa Strategum
nullum Dynaſtam, nullum Tyrannum, quantumv
magno à nobis locorum intervallo disjunctum, quin l
ctis ſuis, ut ipſe ajebat, foliis, non continuo ſuam p
literas amicitiam expeteret, ejus prudentiæ gratular
tur, ſeque totum ipſi habendum poſſidendumque pe
mitteret; & quoſdam etiam Reges ab ipſo edoctos, t
tam Reip. adminiſtrandæ rationem commutaſſe, gl
riabatur: quin Regem ipſum Sueciæ, ſi Romam, ut m
nitabatur, venire potuiſſet, multo ſapientius facturu
fuiſſe ajebat, quam olim M. Marcellus fecerat, qui, S
racuſis captis, tum requiſiſſe dicitur Archimedem
lum, ſummo ingenio hominem & diſciplina, cum pl
rimorum ſe civium cæde commaculaſſet; unde, cu
audiſſet eum interfectum, fruſtra condoluiſſe: at Duce
illum, fortiorem etiam quam M. Marcellum, cap
urbe, nihil gravius de ea conſtituturum fuiſſe, niſi pri
ipſum requiſiſſet, inveniſſet, amplexibus implicaſſ
oſculatus eſſet & conſiliorum ſuorum conſcium fec
ſet; itaque magno ſe Vrbi auxilio, vel potius ſaluti f
turum fuiſſe. Illud vero incredibile, quod, cum pau
ante annis vir quidam princeps Romam veniſſet, q
cum graves illi officii ac neceſſitudinis cauſæ interced
bant, rogatus, num ad eum domum ſalutandi ejus g
tia eſſet iturus, reſpondit, non alias hoc ſe illi officiu
homini perſoluturum, niſi ſibi antea ei eſſent hono
decreti, quibus olim à principis ejuſdem parente fue
exceptus; qui parens, cum accepiſſet, ad ſe eum à C
dinali, cui tum inſerviebat, miſſum venire, vehicul
ipſi primum, equis ſejugibus tractum, ſimul ac ditio
ſ

suæ fines attigit, obviam misit, tum ad suæ urbis portas rhedam, qua ipse vehebatur, una cum honorariis ephebis præsto esse jussit, qui eum exciperent, ad seque perducerent, postremo scabellum genicularium, serica constratum veste, suo in sacello parari mandavit, quo, dum sacrum fieret, niteretur, præterea, lecto à Sacerdote Euangelio, librum exosculandum tradi voluit, qui honos summis tantum viris habetur. Ac multa, his similia, non magis gloriose quam insulse loquebatur, quæ, ne lectorem fatigemus, omittimus. Neque solum literatorum, quotquot ubique essent, se esse longo intervallo primum volebat, sed aliarum quoque ad se rerum arbitrium revocabat; neque ulla tabula picta, ullum signum, ulla fabrica, ullum vas cælatum, ex ebore, ex auro, ex gemma, aliquod precium habebat, nisi quod ipse probasset; ac sæpe vidi, præstantissimorum operum precia, quæ alii in cælum efferebant, illius æstimatione sic concidere, ut non esset quidquam abjectius, neque depressius. Atque erat optandum maxime, ut ejus maledicta & contumeliæ, ad ea tantum opera, quæ ille ad vituperandum arripuisset, revolverentur; sed artifices etiam ipsos multo magis comprehendebant; ac bene cum iis actum esse existimabatur, quos solum minimi homines precii, vel nihili potius, appellasset: nam quos ille oderat, longe acerbioribus plagis feriebat dilacerabatque. Unum tantum pictorem eximium habebat, popularem suum; hunc Zeuxidi, Parrhasio, Protogeni, Apelli, anteferebat; hunc Amphioni in dispositione, Asclepiodoro in symmetria, quibus Apelles ipse cedebat, præstare affirmabat; quem propterea in tantum honorem venisse ajebat, quod præceptis suis formatus & institutus fuisset; ceteros, qui eadem essent ætate, non pictores sed pictorum esse umbras, ac vix dignos, qui ad arcas, ad subsellia, ad aqualia, ad vasa vinaria, ad patinas coloribus maculandas adhiberentur: hæc cum in foris, in triviis, in plateis, in officinis, incensis & aculeatis verbis effunderet, fiebat, ut odissent eum homines odio plusquam Vatiniano. Quod suspicioni locum aperuit, fuisse eum non tam pituitæ copia peremptum, quam veneni vi, malevoli cujusquam scelere parati, sublatum;

idque, ut medici ajebant, persuadere videbatur odoris fœditas, ventris tumor, livores toto corpore fusi: verum id, quod parum nobis constat, in medio relinquimus, & ad alia transimus. Erat illi Pinacotheca, præ qua ceteras fœnum esse dicebat, tabulis pictis referta, quarum singulas ad auctorem, qui maxime sibi placeret, referebat, atque hanc Bonarotæ, illam Raphaelis, illam Titiani, illam Corrigii esse commemorabat: sed paucos post menses, quorum illis pictorum nomen primum accomodasset oblitus, novo modo loquebatur, & quam, verbi caussa, Raphaelis esse dixerat, Corrigio assignabat; quam ad Bonarotam retulerat, Titiano tribuebat. In spectandis laudandisque virorum formis Græcissabat: nam ut quemque egregia forma aspiciebat, continuo consistebat, & admotis naso ocularibus, devorabat eum oculis, ejus manum apprehendebat, diu detinebat, ægre dimittebat; sed non alio eos amore prosequebatur, quam quo Socrates Alcibiadem, Epaminondas Michytum, Catulus Roscium: sed hoc inter hunc atque illos intererat, quod honestus illorum amor unico tantum adolescente definiebatur, hujus vero castæ benevolentiæ fines se se latius diffundebant, & quicunque corporis forma præstabant, omnes ei erant Alcibiades, omnes Michyti, omnes Roscii, quod in eorum pulcritudine, veniens ab animo virtutis lumen, & honesti formam aspiceret. Sed admonitus, ne hac tam vulgari consuetudine suspicionem aliquam turpitudinis, Philosopho indignam, injiceret, respondebat, ne id posset contingere, à fele fuisse prospectum, qui sibi infanti in cunis pudenda abstraxisset, & in ventrem abstulisset. Sed re vera damnum bonæ literæ, ejus interitu, fecere: nam erat ingenio peracri, & studio flagranti; rem videbat acute, explicabat dilucide, scribebat ornate, & judicasset etiam prudenter, nisi, elatione animi & vana sui opinione, inflatus & corruptus, ornatissimos homines spoliare conatus esset omni commendatione ingenii atque virtutis. Erat liberalis, splendidus, hospitalis; & in prandiis vel cœnis (quas non parum sæpe amicis dabat) accipiebat hominem nemo neque largius neque prolixius: denique nullius erat rei, præter laudem, avarus. Nihil fere

edidit,

edidit, præter paucas orationes; sed multa edenda reliquit, quæ nisi Deus respexerit, quantumvis egregia ac luce digna, vel ad cetarios, cupedinarios, fartores, pomarios ibunt, vel, ut magnus illis honor habeatur, mittentur in vicum, vendentem piper, thus & odores, vel in bibliotheca aliqua concludentur, pulvere, situ, blattisque perdenda. Quorum operum hæc numerantur in primis, Templum Vaticanum, tribus voluminibus explicatum, Breviarium Actorum Pauli V, Bibliothecæ Vaticanæ descriptio, Breviarium actorum Pauli V contra Venetos, orationes quinque supra centum, Variarum Quæstionum in Aristotelem libri decem, explicationes difficilium locorum Aristotelis, Epistolarum liber unus, Varia poemata, tum Latino, tum Etrusco sermone scripta. Statura fuit mediocri, facie oblonga, mento, quod, cum in orbem deberet exire, desinebat in quadrum, ubi tanquam in inculto, ac derelicto solo, paucorum seges pilorum vix foras emerserat: oculi parvi, ac palpebris, sæpe conniventibus, muniti; nec mirum, si omnia naso suspenderet, quippe cui talis ac tantus à natura nasus contigerat, ut posset cuivis oneri sustinendo sufficere. Vestitus ejus erat, qui magis ad Philosophorum frugalitatem quam ad aulicorum elegantiam accederet; præsertim cum ipse gloriaretur, pro sua excellenti doctrina atque sapientia, non aliis se principibus viris in servitutem dicasse, nisi qui summos arctissima cognatione attigissent; qui omnino fuerant duo, & cum meminerat prioris, gloriosæ, cum secundi, sanctæ eum esse memoriæ, ajebat: & hunc dictitabat scivisse multum, sed voluisse existimari se nihil scire, illum scivisse multum, sed voluisse etiam sciri, se multum scire. De ejus morte, varie à variis narratur: alii enim pituita, largius ad os defluente, suffocatum, alii veneno, ut diximus, interceptum, alii vomitione puris & sanguinis, ex apostemate in interioribus corporis partibus concepta, exhalasse animam tradunt.

IO. ANDREAS RVETTVS.

SI Io. Andreæ Ruetti virtuti par data esset fortuna, floruisset opibus ac divitiis, nec eum, quem sortitus est, vitæ exitum invenisset: nam & magna Geometricæ facultatis intelligentia, qua præditus erat, & omnis fere, digna homine liberali, ab eo percepta doctrina, fecundiores illi res, vel saltem non ita fœdas atque adversas, polliceri videbatur. Erat in primis, ut diximus, Geometriæ peritus, quod libri ab eo de Arithmetica & Algebra editi declarant. Flagrabant studia Etruscæ poësis apud eum; in qua quantum præstaret, argumento sunt versus plurimi, quos in unum volumen collectos emisit; cui libro Murmuri Heliconis nomen est inditum; tum nonnulla etiam opuscula alia testantur, & in his elegans oda, locupletissimis amici cujusdam sui commentariis illustrata, quæ fere omnia scripta sunt ab eo, cum Ducis de Candal, qui Venetæ Reip. exercitibus præfuit, domum, præfecti munere ac nomine administravit. Verum, si, quam ille operam ac diligentiam ad Geometriam perdiscendam contulit, eandem ad cavendum sibi adhibuisset, longius illi tempus ingenii augendi ac declarandi contigisset: si, quod studium colligendis in Parnassi aut Pindi vertice floribus collocabat, in delectu familiarium, quibus vitam suam tuto committeret, posuisset, non in eas insidias devenisset, quibus postea circumventus interiit: sed, dum in studio dimetiundi cæli & terræ est omni mente & cogitatione intentus, exitium ac pestem, capiti suo paratam, non vidit; dum ociose per juga Pindi se infert, opportunam inimicis suis necis sibi parandæ occasionem obtulit: etenim domi Marii Frangipani, cujus erat consiliorum omnium particeps, ab adolescentulo, nocte quadam, somno sopitus, est interfectus, atque omni auro argentoque spoliatus. Hunc adolescentem, ajunt, Romam Venetiis ab ipso perductum, famuli nomine, & animi gratia; nec ignorasse illum hunc esse impurum ac furacem, quod equos militi cuidam deprædatus esset, atque alia furta fecisset; sed nescio quo impetu, de mente ac cogitatione dedu-

deductum, non existimasse, idem ad se infortunium posse recidere. Addunt etiam adolescentem, cum sæpius à domino objurgaretur, quod alio excurreret, neque id illum esse passurum audiret, tum omnes domo exeundi aditus obseptos aspiceret, non tulisse illum, sed, re cum amicis suis, sceleratis hominibus, suppliciōque dignis communicata, cepisse illud plenum sceleris consilium, plenumque audaciæ. Sed ut sese res habeat, illud certum est, miserum illum octavo ab ejus interitu die, cum non appareret, ac teter, ex rimulis cubiculi ejusdem ostii, odor afflaret, jussu magistratuum, effracto ostio, in lecto, multis confossum vulneribus fuisse inventum, adolescentem vero nusquam repertum.

IVLIVS CÆSAR CRVCIVS.

GRavis atque atrox, in bello, ob Helenam Agamemnoni raptam, à Græcis toti Asiæ illato, quo bello Trojanorum opes concidere, Apollinem inter atque Vulcanum est orta contentio, cum alter stantem adhuc ac florentem Troiæ fortunam tutela patrocinioque suo defenderet, alter ad eandem evertendam sua cum Græcis præsidia conjungeret; cujus discordiæ adhuc memores, alter alteri, cum usus venit, incommodare, & quod ægre sit, facere studet. Atque hac nostra memoria deformis ille faber, fumo ac fuligine obsitus, Iulium Cæsarem Crucium, Bononiensem, in nutricatu Musarum eductum, ut esset qui carmina dictaret, quæ tunicatus popellus caneret, Apollini Musisque surripuit, & ab amœnis Pindi & Heliconis jugis ad nigras atque depressas fabrorum officinas, & à faciendis versibus ad clavos, clatra ferrea, atque ejusmodi alia fabrilia opera conflanda traduxit. Quam injuriam Apollo non tulit, sed Pegaso invectus, alumnum suum, cum maxime, Vulcano cogente & urgente, operi esset intentus, excepit, ac post se equitem, Pegaso impositum, liberum foras eduxit, cum fumido illi fabro animum ad persequendum tardaret infirmitas ac debilitas cruris, quod in illo præcipiti de cælo in terram casu ac ruina perfregerat. Ex officinæ igitur ferrariæ caligine à tenebris in liberam

ram cæli lucem expositus, abluit primum corpus, illuvie ac sordibus squallidum; tum scorteam castullam pallio mutavit, ac pro malleo calamum, pro chalybe chartam, pro aquæ aheno atramentariam thecam accepit; ac totum se ad scribendos versus contulit; quorum tam magnum numerum effudit, ut tonsoribus, circulatoribus, pedibus ac luminibus captis, affatim præbuerit, quod in tonstrinis, in viis, in plateis, cantaretur. Nulla sunt fere impressorum præla, quæ in ejus operibus imprimendis non exerceantur; nullum flabellum circumfertur, in quo aliquod ejus carmen non legatur; nullæ sossiorum tabernæ, nullæ eorundem in foris mensæ conspiciuntur, ubi non plura ejus prostent opuscula; nulla virgo, nulla paulo hilaris nupta, aliquo in gynæceo concluditur, quæ in suis cistellis non hujus aliquid habeat. Neque tamen ita sunt abjecti ejus versus, ut ab eruditis auribus respuantur; neque scurrilibus jocis referti, ut pudicas aures offendant; immo ab omnibus, qui pudicitiæ esse volunt præmium, mirifice laudantur.

NICOLAVS NIGER.

HVnc quoque Apollo, quem sibi poëtam delegerat, à mercatura, in qua vertebatur, ad faciendos versus attraxit, quos vulgus hominum legeret. Hic natione Italus, patria Venetus, simul ac ex ephebis ætate exiit, navigavit in Syriam, ac Hieropoli commutandis mercibus studuit lucro; à quo nunquam abstractus fuisset, nisi à Mercurio, qui mercatoribus præest, impetrasset Apollo, ne in mercimoniis emendis vendendisque eum adjutaret, ac lætum lucris afficeret; ille enim, malevoli cujusdam opera, magnam rheubarbari lectissimi vim in navim impositam, aqua injecta, corrupit; quare ille, ex maximis divitiis pene ad egestatem redactus, animum à mercatura abduxit, eoque appulit quo eum Apollo vocabat. Sed multo majori ex parte, ejus ad se operam attrahebant Cupido ac Venus, quam Apollo chorusque Musarum. Non potest effari tantum dictis, quantum factis esset profusus in Venerem. Mitto, quod fecit flagitii in Syria, quod Venetiis, unde virginem, honesto

honesto loco natam, abduxit; à cujus postea cognatis, multis vulneribus confossus, sublatus est pro mortuo: mitto, inquam, hæc omnia. Romæ cum esset, ubi diem obiit, omnia ejus negocia illuc denique revolvebantur, ut, postquam aurora illuxisset, aliquam Vrbis regionem obiret; &, si quam in ea mulierem meretricem offendebat, quæ se nuper populo prostituisset, ære dato, ejus emebat noctem, vel eam statim inibat: itaque nulla erat meretrix (nisi si quæ esset diabolaris pagoque polluta, nam istas non ductitabat) nulla, inquam, erat, quam ille, tanquam mercem aliquam, sua, ut ajebat, nota non obsignasset; & si qua nova mulieris merx alicunde advecta esset, currebat statim, ut suo eam annulo obsignaret: quamobrem, magis in complexu mulierum, quam in aliqua testudine literaria, Homerico more, octonis rhythmicis versibus bellum inter muscas, cimices, & formicas gestum, cecinit, eodemque metri genere, D. Nicolai res gestas, comœdiam Candidam, & aliud Drama, Animia felici nomine, edidit. Erat adeo pinguis, ut geminos in ventre habere liberos videretur; qui venter adeo illi ex adipe extare ac prominere cœperat, ut omnem cum mulieribus concumbendi facultatem adimeret; ex quo in eam ægritudinem conjectus est, ut mortem in beneficio posceret. Quid enim, ajebat, opus est vita illi, cui voluptas ea desit, propter quam vita sit expetenda? Atque votis affuit Deus: nam repentina morte correptus, abiit ad Acheruntem, sine viatico.

LAVRENTIA STROZZA.

NOstro huic sæculo, quod, quamvis reclamante non nemine, & hanc potissimum laudem Leonis X ætati tribuente, doctorum hominum atq; omnium literarum fama illustrium uberrimos edidit fœtus, sua quoque Sappho non defuit, quæ eodem carminis genere, non amores luderet, sed divinas laudes caneret, non eadem ingenii, elegantiæ, & eruditionis magnitudine, qua illa (quis enim, ne virorum quidem, cum ea, quæ non ætati modo suæ, sed aliis etiam multis præstitit, conferre se audeat?) sed religione, pietate, sanctimonia,

& carminis argumento, infinitis partibus majore. Si quidem fuit illa vere expers religionis, hæc Christianis sacris imbuta; illa impurissimorum amorum flamma exarsit, quæ, sua etiam confessione, Tribas fuisse convincitur; hæc purissimo sanctissimoque divini amoris igne succensa flagravit: illa nupta uni cum esset, vetiti cum Phaono, quem deperibat, concubitus infamia notatur; hæc Deo immortali dicata, summa virginitatis laude, quam perpetuo coluit, in omnium sæculorum memoria vigebit: in illa, poëticæ facultatis ornamentum, quamvis supra omnem æstimationem, non ita magnam laudis materiem habet, quod illud minus sit aptum mulieribus, quæ ex virorum consuetudine, quibus cum sua carmina communicare coguntur, non parum sæpe pudicitiæ jacturam faciunt, vel, ut eam maxime incolumem præstent, se & famam suam existimationi hominum vindicare vix possunt; in hac, quæ mancipatarum Deo virginum septis se clauserat, ad quæ nec mulieribus, ne dum viris, aditus patet, quæque, hac præsertim ratione, exoneraret animum labore, quo, ex divini amoris æstu fatigabatur hæc eadem facultas, eximiæ laudis honore dignatur. Devota Deo virgo vixit sub legibus D. Dominici, in Monasterio S. Nicolai, Prati in Etruria, ubi scripsit hymnos in singulos totius anni dies festos, vario carminum genere; sed in primis Sapphico, quo maxime delectabatur, eosque in Lactantii de Lactantiis, Pistoriensis Antistitis, nomine edidit. Fratrem habuit Kyriacum Strozzam, nobilem Peripateticum, qui utrum sorori, an soror ipsi, majus lumen ac decus attulerit, incertum est adhuc; ita in vario laudis genere uterque pari inter se gloria certant.

ANTONIVS BRVNVS.

ANtonius Brunus natus est Manduriæ, Regni Neapolitani oppido, quamvis ille Astæ in Insubria stirpem antiquissimam suam, originem ducere, affirmaret, ibi familiæ sacra, ibi generis nomen, ibi majorum multa vestigia conspici. Erat corpore obeso ac pingui, sed ingenio neque hebeti neque tardo; nam, & philosophicis ac

ac Theologicis disciplinis instructus, à prima adolescentia, totum se Etruscæ linguæ studio tradiderat; ac multa, tum soluta oratione, tum versibus, doctè eleganterque conscripsit; ut licet agnoscere ex tribus epistolarum voluminibus, ex rhythmis, quibus, unico volumine comprehensis, Trium gratiarum nomen est inditum, ex epistolis quas Heroidas vocat in tres libros distributis, ex libro Metamorphoseon, octonis rhythmicis versibus explicato, alioque variis ex poëmatiis confecto, qui Mossæus inscribitur, & ex Rhadamisto Tragædia; quæ omnia & magnam ejus indolem ostendunt, & in primis declarant, quantum vir ille præstare potuerit, si ingenio suo obtemperare, quam genio indulgere, maluisset. Etenim in hilaritatem mire propensus, plus operæ dabat amicis ac voluptatibus, quam operibus perpoliendis perficiendisque, quæ dolaverat: tum erat homo escæ maximæ, ac delicatorum eduliorum studiosus in primis; nam quo se curaret nitidiuscule, æs alienum conflaverat, atque æstate, cum à cœna bene potus surrexisset, & Vrbem frigoris captandi gratia circuiret, si quod in aliqua popina delicatum obsonium offendisset, non dubitabat cœnam repetere, ac celocem rursus saburrare; nec deest, qui dicat, ægritudinem illam, ex qua decessit, ex cibi intemperantia ortam, cum bene cœnatus, pulcreque appotus, ficedularum (nisi memoria me fugit, vel qui narravit, ludos fecit) magnum numerum vorasset; proinde eum, paucis diebus post, lethalem in morbum conjectum, diem obiisse. Sed hæc levia in eo vitia, si vera sunt, plurimis ac maximis virtutibus obteruntur; quibus magno erat apud omnes in honore ac nomine, ac plurimi æstimata est ejus opera à summis viris; nam magnis stipendiis conducta primum est à Francisco Maria Feltrio à Ruere, Vrbinatum Duce, cujus capiti nobile illud sertum, omnibus verborum sententiarumque floribus ornatum intexuit, de cujus virtutibus ac laudibus extat in epistola ad ipsum Brunum scripta ornatissimum Io. Baptistæ Marini elogium; tum Berlingherius Cardinalis Gypsius habuit eum ad manum, consiliorum omnium participem, cujus postea domi, omnia summa sperans, est mortuus. At vir ille, emun-

emunctiſſimæ naris princeps, maximum ſe aulæ ſuæ de-cus & ornamentum conſtituturum putavit, ſi tali inge-nio hominem atque prudentia, ad id officium admiſiſſe. At ille fide, aſſiduitate, induſtriaque perfecit, ut virum illum principem, conſilii ſui non pœniteret. Nullus fuit in Italia celebris & illuſtris Academicorum conventus qui non eum ſibi ſocium adoptarit, ut Ocioſorum Nea-poli, Philomatum Senis, Caliginoſorum Anconæ, In-ſenſatorum Peruſiis, Humoriſtarum Romæ, in qu etiam ſæpius Cenſoris, atque à Secretis, partes obtinuit recteque adminiſtravit.

FRANCISCVS VALLENSIS.

QVoniam Academiæ Humoriſtarum facta mentio eſt, ſine piaculo præteriri non poteſt Franciſcu Vallenſis Coſentinus, qui tot annos, quot Romæ vixit honeſtiſſimum illum conventum, qui erat quaſi thea-trum illius ingenii, & ſuo frequenti ad eum acceſſu co-honeſtavit, & voce erudita ac Romanis auribus digna illuſtrem ac nobilem reddidit. Nullum enim patiebatur eſſe diem, quo die cœtus ille cogeretur, quin plures rhythmos recitaret; quod erat illi factu facillimum Nam & ingenio & exercitatione aſſecutus erat, ut nemo ipſo celerius ſcriberet, neque majorum numerum ver-ſuum, fere ſine labore, perficeret. Neque dicendi genus afferebat humile atque vulgare, ſed elatum ac ſplendi-dum. Laudavit multos, tum virtutis tum nobilitatis claritate præſtantes viros; ſed eleganti in primis carmi-ne, meritis in cœlum laudibus extulit Robertum Vbal-dinum, comitiis à Paulo V nuper habitis, in collegium Cardinalium cooptatum. Atque tanta hæc in eo, in fa-ciendis verſibus, ubertas ingenii atque fœcunditas eo videri admirabilior debet, quod non ea illi in ocio atque in omnium rerum abundantia contigit, ſed tum maxi-me, cum variis adverſæ fortunæ fluctibus agitaretur; cum videlicet, ut in epiſtola ad Ferdinandum Gonza-gam Mantuæ Ducem, cujus nomini anno M D C X V I I I ſuos rhythmos dedicaverat, ipſemet ſcribit, exilio mul-tatus, patria careret, cum inimicorum inſectationibus
preme-

premeretur, cum, rebus ad necessarium usum destitutus, cum inopia conflictaretur. Sed illa vis ingenii, cum ad poëticæ facultatis laudem in primis efflóresceret, morte extincta est, ipsi immatura (in ipso enim ætatis flore decessit) suis acerba, & ætatis ejusdem poëtis luctuosa.

THOMAS CHOREA.

THomas Chorea, Græce Latineque vir longe doctissimus, natione Lusitanus, floruit eadem ætate, qua M. Antonius Muretus. Nam obtrectarunt inter se, cum uterque humaniores literas doceret, sed majore Muretus theatro; ac cum essem admodum puer (ea enim præsertim sunt ad diuturnitatem memoriæ stabilia, quæ prima audivimus) dici memini, non parum ejus laudibus detraxisse, quod Societatem Iesu, in quam receptus fuerat, deseruisset, quodque in eam non recte loqueretur, & quo eidem, qua posset ratione, incommodaret, atque eruditissimis viris, qui in collegio Rom. ejusdem Soc. eloquentiæ præcepta tradebant, & elegantissimos Latinæ linguæ scriptores interpretabantur, discipulos abduceret: etenim in gymnasio Fratrum Dominicanorum, in via, qua iter est ad collegium Romanum, tunc recens excitato, cœpit, eodem tempore quo illi docebant, de rebus curiosissimis, quæque latissimos ad egrediendum exitus haberent, majore verborum elegantia & sententiarum concinnitate quam esset utile discipulis, differere. Atque ejus ego vocem sæpissime, illac iter faciens, accepi; ac memini, pædagogum, qui lateri meo custos erat additus, quique, ubi me in ludum deduxisset, ad eum audiendum accurrebat, dicere, modo ornatissima oratione, tanquam penicillo aliquo, formosissimæ venustissimæque mulieris speciem ornatumque describere, modo damnosi & amatoris adolescentuli profusam liberalitatem, modo illecebrosas meretricum blanditias, modo lenonum turpissimorum artes ac mores exprimere, atque alia ejusmodi efferre, quæ ociosas aures, ac voluptatis quam utilitatis cupidiores, detinerent: verum ita jocabatur, cum à docendi munere in gymnasio Romano statis diebus feriaretur. Nam in duobus

duobus clarissimis Italiæ gymnasiis, Romano ac Bononiensi, magnis stipendiis, extitit dicendi recteque scribendi magister. Scripsit de ea arte, quam docuit, videlicet de Eloquentia libros; de Epigrammate librum unum, & de Elegia alterum: edidit orationes varias, in quibus ea legitur, quam Romæ habuit, in funere Martini Navarri, in Æde D. Antonii Olyssipponensis, nationis Lusitanorum.

IO. BAPTISTA LAVRVS.

QVantum in Io. Baptista Lauro, Perusino, eloquentiæ, eruditionis, doctrinæque extiterit, quantumque in eo omnium laudandarum artium studia flagrarint, ut egregia elegantis sui ingenii monumenta taceant, singulare, de ejusdem præstantia, Vrbani VIII judicium diserte testatur; qui statim ut ad summum illud divinoque proximum dignitatis fastigium evectus est, nihil fere habuit prius, quam ut à Marcello Card. Lante, cui serviebat ille, prope in beneficio & gratia posceret, ne ferret moleste, eo ornamento domum suam spoliari, ac pontificiam augeri: at Cardinalis, qui Io. Baptistam, propter ejus morum suavitatem sanctitatemque, omnia cuperet, non summa solum voluntate Pontifici eum tradidit, verum etiam aureis ducentis donavit, quibus se vestibus iisque rebus instrueret, quæ aulici pontificii dignitas ac decor exposceret; tum eum Pontifex ad numerum eorum cubiculariorum adscripsit, quos intimos appellant, ut ejus consilio uteretur in iis studiis, quorum erat princeps. Atque hunc locum tenuit honoris ac familiaritatis apud Vrbanum, ac processisset etiam honoribus longius, nisi mors, quæ fallaces spes nostras, & inanes contentiones, in medio sæpe spatio infringit atque subvertit, intercessisset: nam, viridi adhuc ætate sublatus, Pontifici, qui eum diligebat, triste sui desiderium reliquit. Puer educatus est in seminario Perusino, atque à Bonciario humanissimis literis institutus, quarum studium, cum maximos in eis progressus fecisset, nunquam dimisit, sed usque ad ultimum vitæ diem retinuit, semperque novum aliquod atque præclarum ingeni

ingenii sui monumentum edidit; quorum ea numerantur in primis, de annulo pronubo B. Virginis liber, Epistolarum centuriæ duæ, Theatri Rom. orchestra, de viris illustribus, de fabricatione Calcis Poëma. Sacris initiatus, in Marcelli Card. Lantis familiam venit; apud quem Caudatarii gradu fuit semper; atque inde in Pontificiam aulam, ab Vrbano VIII Pontif. vocatus, ut diximus, transiit.

VALENTINVS PASCHALIS.

VAlentinus Paschalis, Vtinæ honesto loco natus, atq; à magistris optimis, liberalibus disciplinis atque humanioribus præsertim literis, eruditus, insigne Aquileiæ sacerdotium obtinuit; unde, ut ab amicis ac popularibus suis audivi, ob cædem sacerdotis alterius factam, dejectus, Romam confugit; ubi Rogerii Abbatis Tritonii, Cardinali Montalto à secretis, cujus tum magna erat in Romana aula auctoritas, ope & gratia, contulit se ad aliorum negocia procuranda, atque ad ea fidem ac diligentiam suam adhibuit; quamobrem, quoad vixit, vixit autem usque ad summam senectutem, honesti, diligentis, atque optimæ fidei hominis nomen obtinuit. Neque tamen literarum studia intermisit, sed usque ad extremum spiritum coluit, Musas præsertim, quibus, ob ingenitam sibi à natura ad versus faciendos materiem atque indolem fuerat ab ineunte ætate addictus; atque varia edidit poëmatia, in his, Currum, illudque quod inscribitur, Cometis nulla fides, scriptum ab eo, ut Paulo V adularetur, qui, ut ceterorum vota sunt hominum, nunquam mori voluisset, cum nova in cælo stella visa esset, quam Græci cometen, Latini crinitam appellant, quam ii, quos præsentis status odium ceperat, & novarum rerum erant cupidi, principi illi mortem portendi vaticinabantur. Edidit etiam librum de rebus Moschicis, ac de Italiæ fluminibus.

SCIPIO PASCHALIS.

Scipio Paschalis, Cosentinus, erat genere & form
honesta, neque tam magno corpore, quam figur
venusta, sed infirma valetudine. Nondum enim sene
est mortuus, sed atra præsertim bile, pectori pertinacite
hærente, premebatur, quam ille nonnunquam vomit
extrahere & excutere nitebatur. At cum adhuc egregi
forma & ætate integra Romam venisset, non tamen ina
nibus adolescentiæ cupiditatibus, quas natura ipsa pro
fundit (quod quidem in vulgus emanarit) adstringer
dum se tradidit, sed in labore studioque versatus est; no
homines improbos fœdere amicitiaque sibi conjunxi
sed optimis viris deditus fuit; nam cum ingenii prob
tate ac judicii præsertim acumine longe multumqu
præstaret, in Academiis, in eruditorum domibus, i
conventibus amicorum, ubi nullus fere sermo erat ni
de literis, frequens aderat, suosque rhythmos, non tan
sententiarum venustate prædulces, quam rerum ponder
graves, una cum aliis recitabat; quos ego à Porphyri
Feliciano eximie laudari audiebam, cui tum, omniun
fere consensu, poëticæ facultatis primæ dabantur: non
dum enim Io. Baptistæ Marini virtus, quæ omnibus fu
ætatis palmam eripuit, qualis & quanta esset, se sat
ostenderat; probabantur etiam Margaritæ Sarrocchia
in cujus domum omnes, qui literas nossent, tanquam
novum aliquod se in cælo sydus aperuisset, ejus visen
audiendique gratia concurrebant. Sed mirum est, eam
quæ, vana sui ipsius opinione inflata, omnes præ se con
temnebat, in illius carminibus obstupuisse, nisi si ado
lescentis ætas ac forma eam à muliere elatissima adm
rationem eripuerat. Quos ego rhythmos laudatissimo
rum virorum commendatione probatos, nondum ed
tos vidi; quod si adhuc communi hominum luce caren
est quod vehementer admirer, hominem, laudis gloria
que in primis cupidum, non dedisse operam, ut typ
excuderentur. Atque eum memini, de vitæ statu el
gendo, secum deliberanti, mihi respondere, eum vit
statum potissimum amplectendum, qui posset aliquand

cond

conditionem hominis mutare, hoc est, ad honores aditum aperire; neque vero hoc solum mihi dixit, sed ipse & sensit & fecit. Nam cum Ferdinandus Card. Gonzaga publice Vrbem ingrederetur, ut à Paulo V, à quo fuerat renunciatus Cardinalis, purpureum capitis integumentum, quod galerum vocant, acciperet, impetravit ut in ejus aulicis esset, atque ab hoc aditu januaque patefacta, brevi tempore in ejus intimam pervenit familiaritatem, & cum jam posse videretur, ex fructibus quos ex paternis prædiis capiebat, & ex suo demenso, quod, ut aulicus Cardinalis, consequebatur, Antistitis locum recte tueri, Cardinalis ejusdem auctoritate & gratia assecutus est, ut inter eos numeraretur, qui à referendis supplicibus libellis Referendarii nuncupantur; neque hoc dignitatis gradu se continuit, sed cum, Casalensis Ecclesiæ vetere sacerdote mortuo, novus esset constituendus Episcopus, ejusque nominandi potestas penes Ferdinandum esset, ad quem Mantuæ dominatus, fratris morte, reciderat, de amicorum consilio, qui Romæ ipsi favebant, perfecit, ut cum Dux plures esset nominaturus, quo ex iis Pont. quem vellet eligeret, ad aliorum numerum, suum quoque nomen adscriberetur. Ita Casalensis Ecclesiæ sacerdotium illud amplissimum, per hanc rationem, obtinuit: atque ex eo tempore, cum grandior jam ætas, & illa Episcopalis auctoritas, gravius quiddam requireret, studium suum omne, ab Etruscæ linguæ venustate, ad Latini sermonis majestatem transtulit; quo in studio, ut tradit Gaspar Scioppius, magno sibi usui adjumentoque fuisse testatur novam Sancii Grammaticam; ea enim perlecta, multum sibi additum alacritatis atque fiduciæ, cum antea titubanti ac perplexo ad scribendum animo solitus esset accedere, quod fere unaquaque in re dubitanter hæreret: ac, ne styli exercendi materia deesset, Carolus Emanuel, Dux Sabaudiæ, per id tempus Montisferrati urbes occupare conabatur, quod eas ad se pertinere arbitraretur; id bellum luculente diligenterque perscripsit: cujus belli historiæ, ferme jam moriens, tria exemplaria confici jussit, quorum unum Bibliothecæ Vaticanæ servandum mandaretur, alterum

rum Duci Mantuæ , tertium nescio cui alteri trade-
retur.

ANDREAS BAIANVS.

ANdreas Bajanus regionem & patriam , in qua o-
tus erat, repudiavit , barbaro superboque fastidi-
atque ex Indo Lusitanum , ex Goano Conimbricense
se dici volebat ; quasi puderet se , in ea regione ortum
quæ est margaritarum piscatu insignis , quæ ebur atqu
aurum mittit,quæ solem quotidie,tanquam à se ortum
ad illustrandum mundum , toto cælo luce diffusa , mo
talibus tribuit. Se Grammaticum professus , in aliqu
Italiæ urbibus , sed Romæ præsertim , grammatica
docuit, neque ita magna fama, neque sane nimis ping
emolumento , quod non in luce hominum , neque edi
atque illustri in loco , pulpitum inscenderit, sed in ten
bris, atque Vrbis in angulis , vili plebeculæ, gramma
cæ præcepta dictarit. Nam & parvula mercede cond
ctus est ab ejus domus moderatoribus , quæ pueros p
rentibus orbos alit , ut paucos ex iis , ingenio præsta
tiore , selectos grammaticis disciplinis erudiret ; quib
oratiunculas scripsit , quas in Æde D. Eustachii die
dem sacro, ut est mos illorum adolescentium, habere
quæ ineptam ac ridiculam pædagogi sedulitatem &
dustriam declarant; cujusmodi fuit illa, in qua ita ve
coagmentantur componunturque , ut ipsa , per sese,
teneant ac sustentent , nec aliquo verborum adminic
innitantur. Ibi etiam inani labore , plebeis sane ve
bus, Doctrinæ Christianæ rudimenta exposuit , quæ
pis etiam cudenda ac divulganda curavit. Scripsit eti
alia ejusmodi non pauca , tum soluta oratione tum v
sibus , quæ piget referre ; ac postremo vitæ suæ temp
hanc eandem Grammaticæ artem professus est ap
eos, ad quos puerorum Vrbis fæx atque quisquiliæ, t
quam in cloacam aliquam, confluunt, ut literulis im
antur ; in quorum postea complexu animam exhala
quibus , cum audissem , id onus incumbere , ut om
ejus scripta in unum vel plura volumina coacta im
mererentur, quibus ille edendis, aliquot aureorum cer

na, moriens nescio cui attribuerat, conveni die quodam duos eorum in via, nam bini solent incedere; salvere jussi, ac demissis & humilibus verbis rogavi, ut operum imprimendorum titulos exponerent; qui vix mihi responsum dederunt, ac statim terga obverterunt. At nullum ille majus ad docendum theatrum est nactus quam collegium Græcorum, ubi præter Grammaticam, veterum Grammaticorum more, Rhetoricam docuit, ac feriis Bacchanalibus fabulam illam Maccaroneam docuit, Carnevalo nomine, quam edidit. Longo Panegyrico res gestas à Io. Zamoscio, magno Cancellario regni Poloniæ, & copiarum Imperatore perpetuo, laudibus extulit, suasu Iacobi cujusdam Lauri, mendici hominis, qui panegyricum illum impressum, Thomæ Zamoscio, Io. Filio, dicavit. At hic Laurus, novo quæstu, aucupii simillimo, imagunculis, epigrammatibus, atque aliis ejusmodi nugis, transalpinis, fortunatis hominibus ac nobilibus, dicandis, aureos nummulos, tanquam rete jaculo, capiebat; quod si illi aucupium contigit ex sententia, (quod haud scio, non enim in earum regionum divitibus tam liberalem animum expertus sum esse, ac raro eorum quenquam video, hoc cibi genere captum, rem aucupi solvere,) si, inquam, id illi bene successit, certe ex compacto partitus est cum Bajano lucellum. Verum nos, quidquid dici de Bajani virtutibus potest, hac una laude, quæ magna est, concludemus ac perorabimus, nimirum ita Musis usum eum esse amicis, ut admirabili animi motu, celeritateque ingenii, magnum numerum versuum, de quacunque re vellet, effunderet.

MARGARITA SARROCCHIA.

NVllam ego mulierem, quod quidem meminerim, legi vel audivi, vel ex veteribus vel ex recentibus, quæ ausa sit heroico carmini manus admovere, illudque perficere; nisi, si quis ex veteribus Græcis Erinnam Teiam, ex Latinis Probam Valeriam, objiciat: at illa quidem, proxime ad Homeri majestatem, carmen egregium scripsit, trecentis tantum versibus, neque eo amplius

 plius

plius conclusum atque perfectum, Proba vero, quamvis longum opus ac nobile, de Christi gestis ac morte, condiderit, illud tamen Virgilii versibus contexuit, ac nihil de suo propemodum addidit. Nostra vero Sarrocchia, virili plane audacia, Etrusco heroico carmine, rhythmis adstricto, Scanderbegi Epirotarum longe fortissimi res gestas, Phœbo Musisque faventibus, multis libris prosecuta est; nec sicut quidam, qui maligne eam laudabant, soliti erant dicere, fuit inter mulieres vir, & inter viros mulier, sed multiplici variaque doctrina, & carminis elegantia, assequebatur, ut multi nec imperiti nec indocti viri, cum ipsa comparati, mulierum instar habere viderentur. Ut non immerito dici illa possit Etrusca Siren, præsertim cum Parthenope, suam esse civem, asserat. Neque Etrusci tantum, sed Latini etiam carminis faciendi artifex erat. Nam sæpe ego eam vidi, elegantissima argutissimeque conclusa epigrammata, summa eorum qui aderant approbatione, recitare. Sed longe meritis major illi inerat vanitas atque superbia; omnibus se anteponere, neminem ferre, injuriam sibi factam queri, si à laudatoribus suis audiret, se mulieribus tantum, ac non viris etiam, quot sunt quotque fuissent, præstare; immortales cum eo inimicitias suscipere, qui in disputando, non continuo iis, quæ ab ipsa dicerentur, assensionem suam præbuisset, aut eisdem adversari ausus esset; ac multos & literatos viros ea causa adversos habebat; in his Io.Baptistam Marinum, quem illa, ut fama erat, alio amore dilexerat, atque Platonico: sed plus in ea poterat amor sui, quam cujusvis alterius, quantumvis elegantis, ac ceteris in rebus sibi obnoxii. Verum ne mortales omnes ab ea odio & iracundia inflati discederent, Lucæ Valerii contubernalis sui opera fiebat, qui, quoties de re aliqua literaria inter ipsam atque alterum orta lis esset, se interponebat, & intolerabilem mulieris contumaciam sua humanitate lenibat, & utriusque dicta, interpretatione aliqua, conciliando, sedare lites eorum conabatur: ac parum habuit, singulorum à se hominum animos abalienare; cum Academiis etiam publice odia inimicitiasque exercebat; ab Academia Humoristarum, capitali odio, dissidebat, quod

quod adolescens quidam, qui in ejus erat contubernio, quoque tum illa utebatur per quam familiariter, in sermone, quem in illo honestissimo doctorum hominum cœtu habuisset, dictum quoddam suum, Sarrocchiæ auctoritate confirmare conatus esset, quod per leges Academiæ minime licebat, quibus cautum erat, ne quis viventis cujuspiam, quantumvis doctrinæ virtutumque omnium principis, auctoritate uteretur; cumque illud esset opus censorium, leviter, modestis objurgationibus, animadversum est in adolescentem illum, magnisque clamoribus actum, ne quis deinceps tale aliquid faceret: quod ubi ejus ad aures pervenit, queri, irasci, minitari omnibus, qui acclamassent, vociferari palam, lacrimas non tenere, propemodum insanire, furere, ac dicere, Ergo ego, supra mulierum, immo supra mortalium omnium, conditionem constituta, paucorum, nescio quorum hominum, placitis subjicior? ergo quisquam audebit dicere, jura mihi esse nata, quæ aliis literatis imponerentur? ergo ego, quæ non una è multis, sed inter omnes, ingenio, rerum maximarum scientia, ac poëticæ facultatis laude, plane singularis existimor, inter gregarios adnumeror? mori me malim, quam tantam injuriam impunitam dimittere; ac nihil propius est factum, quam ut cædes aliqua fieret; atque adolescens ille deinceps perpetuo Academia abstinuit. Domum suam, non solum harum politissimarum artium, sed Philosophiæ, Theologiæ, omnium bonarum disciplinarum, denique virtutum omnium oraculum, haberi volebat. Itaque omnium, qui in aliqua liberali disciplina principes haberentur, concursus ad eam fiebat: illa eorum disputationibus aderat, illa eorum controversias dirimebat, illa quidquid loquebatur, non Sarrocchiam sed Socratem dixisse, non ab ea profectum quæ posset errare, sed Delphis responsum existimari poscebat. Ea pudicitiæ fama fuit, qua solent esse poëtriæ, fidicines, cantrices, eæque quas pingendi fingendique ars à lana & colu abduxit; qua fama vero ne an falso laboraverit, incertum est mihi, cui non fuit ocium neque consilium, usque à stirpe, auctoritatem, unde illa emanavit, exquirere.

HIERONYMVS BVCCAFERRVS.

CIvitas Bononiæ, mater ſtudiorum, Italiæ decus, ſummum ditionis Eccleſiaſticæ ornamentum, nunquam ingeniis hominum caruit, quibus æternam, apud omnes nationes, ſui ſibi nominis famam gloriamque conficeret: verum noſtra memoria in Hieronymo Buccaferro, Franciſci filio, multum adepta eſt claritatis & laudis. Hic, patris diligentia, qui & ipſe literas amabat, omnibus doctrinis eruditus eſt, quibus ætas puerilis impartitur; Io. Paulo Muzzolo Philoſopho, conſobrino ſuo, operam dedit, doctori eximio; qui, cum multos annos Bononiæ docuiſſet, evocatus eſt Papiam, ut ex præcipuo gymnaſii illius ſuggeſtu adoleſcentibus ſtudioſis Philoſophiæ præciperet. Sed Hieronymi ſatis ſua ſponte propenſum ad utriuſque juris ſcientiam animum, acrius etiam ad id ſtudium impulit Iulii Scarlatini Regienſis, amitæ ſuæ viri, ac celebris I.C. à Philippo Decio laudati, hortatio; quem ille in parentis loco diligebat. Sed quantum brevi profeciſſet, primum factum eſt ejus rei periculum in concertationibus de jure civili, quibus Cardinalis Gabrielis Palæoti auſpiciis publice ſe commiſit; tum apparuit ex eo, quod dignus habitus ſit, cui ab Antonio Gypſio, Berlingherii Card. Gypſii patruo, juris utriuſque publice interpetrandi facultas tribueretur, atque eodem anno inſtitutiones juris civilis explicandi, in eo gymnaſio, munus mandaretur. Poſtremo quantum ſibi Bononienſes, in ejus doctrina atque ſapientia, præſidii conſtitutum eſſe arbitrarentur, illud oſtendit, quod decies ac ſexies, omnium ſuffragiis, cooptatus eſt inter Antianos; qui honos apud illos ampliſſimus putatur. Erat ad agendas cauſas aptus; erat civitatis regendæ peritus; ſed docendi in primis munere delectabatur, quod nullum ab eo, ſicut à ceteris, æternæ animorum ſaluti damnum metui diceret. At duos & quadraginta annos, quibus jus civile docuit, tanti ad eum concurſus fiebant, ut non modo locus in ſubſelliis mature occuparetur, verum etiam ſchola, atque adeo ambulacrum ſcholæ adjunctum, auditorum frequentia com-

compleretur; tantum à corona silentium fiebat, ut nemo ne mutire quidem auderet; tam multæ assensiones, tam crebræ admirationes oriebantur, ut, qui procul aspexisset, summum esse in schola magistrum & tanquam in scena Roscium intelligeret. Erat in eo Latine loquendi diligens elegantia, erat suavitas vocis, ac lenis appellatio literarum, adeo ut Dominicus Cæsarius, Rhetor insignis, non ferrea sed aurea eum esse bucca præditum, prædicaret; erat, in disserendo, mira explicatio, argumentorum copia, in interpretando definiendoque acumen, ita ut Hieronymus Manfredus juris consultissimus, juris civilis subtilitates plane ac dilucide explicandi laudem tribuerit. Verum ex hoc per annos quadraginta & eo amplius ad eum audiendum concursu ex tota Europa facto, ex hac ejus scholæ celebritate, & tanquam officina Iurisprudentiæ, tam multi prodiere, quos Cardinales, Episcopos, Rotæ Auditores, Referendarios, Advocatos Consistoriales, aliisque præcipuis muneribus functos, ætas hæc vidit, quos terrarum orbis in omnibus celeberrimis Italiæ gymnasiis jus civile docentes admiratus est, ut, si cui sit in animo, in singulorum enumeratione versari, dies unus non sit futurus satis. Patriam usque eo dilexit, ut sæpe luculentis conditionibus evocatus Firmum, Salernum, Parmam, Papiam, Pisas, Patavium, ut ibi doceret, nullum unquam lucrum, patriæ caritati anteponendum esse putaverit: quamobrem universus gymnasii totius consensus duas illi tabulas, quibus nomen suum & familiæ insignia cum suis elogiis insculpta essent, defigendas curavit, ad memoriam posteritatemque prodendam; atque Henrico Card. Cajetano, Bononiæ Legato, visus est idoneus in primis, cui fratris filiorum, Bonifacii & Antonii, qui postea Cardinales fuere, institutionem committeret. Omnes fere ad eum causæ deferebantur, neque ulla erat ita magna, ita gravis, quæ non ejus digna patrocinio videretur, nulla in tota Italia controversia oriebatur inter summos Principes, inter Resp. inter privatos, de qua (si de jure civili esset quæstio) aut solus, aut cum paucis arbiter non caperetur, aut quæ sua advocatione consilioque non dirimeretur. Itaque ejus semper domus homin[um] frequen-

frequentia redundabat, neque unius tantum erat perfugium civitatis, sed totius oraculum Italiæ, unde omnes, qui in suis rebus dubiis maximeque perplexis, ex incertis certi, compotesque consilii discederent. At cum jam annos quatuor & quadraginta docuisset, jamque eum, confectum annis, vires deficere cœpissent, anno M DC XXII postulavit, ab Administratoribus Reip. Bononiensis, vacationem à docendi munere, qua ad eam usque diem, cum multo ante potuisset, uti noluerat; quam cum illi gravate concederent, peterentque ab eo, ut gymnasii illius honoris gratia, non nunquam, cum ipsi commodum esset, saltem suggestum ascenderet, negavit ille, se commissurum, ut collectam tot annis existimationem uno die amitteret. Quamobrem cum nihil proficerent, permiserunt illi, quid vellet ut faceret; ac suffectus est in ejus locum Franciscus Maria filius, qui jam annos sex in eodem gymnasio extra ordinem jus civile docuerat. Postremo, amissa primum uxore, fœmina lectissima sanctissimaque, ipse quoque, impositæ à natura hominum generi moriendi necessitati obtemperavit, cum jam inde ab anno M DC I testamentum fecisset, in quo quatuor virilis sexus liberos hæredes instituerat, eique ex illis bibliothecam legaverat, qui juris utriusque interpretandi facultatem adeptus esset. Quorum tres, qui patri superstites fuerunt, Franciscus Maria, Alexander, & Hyacinthus, omnibus patriæ suæ magistratibus, aliisque gravissimis muneribus functi, relictam à parente dignitatem, vitæ splendore, ac bonis artibus conservarunt.

FEDERICVS CARD. BORROMÆVS.

Carolo Cardinali Borromæo vita functo, sive potius in cælum recepto, Federicus Borromæus, fratris ejus filius, sive publicis sive privatis de rebus, Romam venit; atque generis ejusdem claritas, virtutum, quæ in eo elucebant, splendor, & patrui, clarissimi sanctissimique viri, nuper extincti memoria, Sixti V Pont. Maximi studium incendit, ad Cardinalatus dignitatem [illegible] mandandam. Atqui ea erat hominis gravitas, ea oris

oris dignitas, ea vultus modestia, ea morum sanctitas, ut, quacunque incederet, tanquam patrui virtutum hæres, prætereuntium digito monstraretur. Cardinalis creatus non tradidit se languori atque desidiæ, nec, si paululum in aliqua cura negocioque versatus esset, quod reliquum erat temporis in amore ac voluptatibus collocabat, aut ludis aut conviviis tradebat, aut in aucupiis ac venationibus conterebat, sed totum in literarum studiis exercitationibusque ponebat. Vigebat in ejus domo mos ecclesiasticus ac disciplina: nullus erat in ea locus ridiculis hominibus, aleatoribus, ac parasitis; sed honestis ac doctis viris semper ea patebat; nullæ ad eam libidines, nullæ voluptates commeabant, sed pudor, probitas, continentia, omniumque virtutum studia properabant; non interiores ejus aulæ parietes sericis atque aureis vestibus tegebantur, non Attalicis peristromatis, non aulæis, insanissimis preciis emptis, induebantur, sed stragulis coriaceis, rubrica depictis, vestiebantur; non atria, non cubicula, non domus tota signis ac tabulis pictis, summorum artificum manu elaboratis, in quibus comparandis nullum libido hominum finem precio facit, exornabatur, sed probitate, sed honestate, sed gloria decorabatur; non omnes erant ad eum allegationes difficiles, non omnes ad eum aditus ardui ac pene interclusi, sed omnibus fere horis cuivis, adire volenti, obvii atque aperti. Quicunque sanctitatis doctrinæque laude præstarent, eorum amicitias appetebat, iis se dabat, cum eis familiarissime conjunctissimeque vivebat. Fuit illi familiaris ac proximus, literatus, ex rerum omnium humanarum ac sui ipsius contemptu, sanctitatis notissimæ vir, qui etiam domi suæ est mortuus; sed arctissimo in primis familiaritatis vinculo sibi devinctum habuit Philippum Nerium, qui postea in Sanctorum numerum relatus est; à cujus latere, quoad Romæ fuit, nunquam discedebat. Diligebat etiam plurimum, ex eadem sancti ejusdem patris familia, Iuvenalem Ancinam, qui postea Salutiarum Episcopus moriens, magnam, in opinione hominum, sanctitatis suæ famam reliquit, magnamque ex illius sermonibus, summa pietate doctrinaque refertis, delectationem voluptatemque percipiebat. Sed cum

Mediolanensis Ecclesiæ quasi navis, veteris Antistitis morte, suo gubernatore ac moderatore destituta, alium exposceret, qui in ea tanquam in puppi sedens, clavum teneret; non fuit Clementi VIII magnopere laborandum, quem nam potissimum ex iis, quos tantæ spei imminere cernebat, eligeret. Namque erat in propatulo Federici Cardinalis virtus longe clarissima, quæ, suo fulgore, ceterorum lumen lucemque præstingueret. At homo sacrarum literarum peritus, qui non esset nescius, quantam in se negocii vim attrahant, quibus animarum cura impendeat, invitus ac recusans, ejus Ecclesiæ gubernaculis manum admovere coactus est. Legi ego adolescentulus Augustini Valerii Cardinalis Veronæ longam ad eum orationem scriptam, qua gravissimis rationibus eidem persuadere conabatur, ut Pontifici imperanti manus daret, suumque ab eo propositum, quantumvis laudabile, expugnari vincique pateretur. Simul atque Episcopatum iniit, nihil ab eo factum est prius, quam ut corruptos clericorum mores emendaret atque corrigeret. Itaque multa sanxit, de vestibus quibus uterentur, de coma ac barba quam, ad certam rationem, resectam haberent, de conviviis quæ nullo modo inirent, de mulieribus quarum consuetudinem usumque refugerent, aliisque de rebus necessariis ad recte honesteque vivendum. Ac tanta cum severitate Remp. administrabat, ut nemini delicti cujuspiam, quantumvis levissimi, gratiam faceret, sed illud, ex legum præscripto, coërceret atque constringeret. Quam arbitror fuisse causam, cur ille non processerit honoribus longius. Metuebant jam illum omnes, ac verebantur ii, qui omnia sibi licere arbitrantur, ne si talem sibi dominum imposuissent, minus liberas omnium voluntates rerum essent habituri. Sed de viro clarissimo sæpius audivi, cum diceret, in primis obfuisse illi eam, quam habebat, ad omnes Religiosorum ordinum familias, offensionem atque fastidium, sive, quod ab eorum moribus abhorreret, sive quod ferre non posset, suæ eos jurisdictioni imperioque eripi. Itaque semper erat auctor, ut Pontificum Max. constitutionibus, illorum jura ac privilegia intra angustiores fines concluderentur, suaque in eos

auctoritas latiore campo extenderetur. Quod si rerum potitus esset, nihil erat tam verendum, quam ne illos spoliaret tam ampla dignitate, ac vinctos Episcopis traderet; quæ res maximam in Remp. Christianam confusionem perturbationemque induxisset. Hinc fiebat, ut ad nulla eos munia adhiberet, sed eorum tantum sacerdotum opera uteretur, qui nullius religiosæ familiæ claustris continerentur; iis præsertim, quos vocant Oblatos, qui suam Episcopo Mediolanensi voluntatem, ad omnia ejus imperia exequenda, jurejurando habent adstrictam; hos ille diligebat, hos in oculis ferebat, hos officiis beneficiisque omnibus exornabat. Tum insignem Bibliothecam, magnifico opere excitatam, erexit ac dicavit, omnibus cujusvis professionis libris, undique magno sumptu conquisitis, refertam, Ambrosianam ex D. Ambrosii nomine, Ecclesiæ illius tutelaris Divi, nuncupatam, quam duodecim sacerdotibus, omnium doctissimis, commisit; quos etiam collegii Ambrosiani doctores appellavit. Fuit ingenio præstanti, eruditione magna, eloquentia majore; & à summis suis occupationibus feriatus, non aliam animi remissionem habebat, præter hanc literarum humanissimam ac liberalissimam. Neque nulla ejus ocii ratio extitit; immo plura atque majora ab ejus animi remissione, quam ab aliorum negociis, hominum generi commoda provenere: ejus ocii fructus egregia illa opera numerantur, quæ ad communem attulit utilitatem, atque in conspectu luceque proposuit. Hæc sunt, sacra colloquia, Principum favor, divinæ laudes, sermones synodales, de Episcopo concionante, Meditamenta literaria, de Christianæ mentis jucunditate, de sacris nostrorum temporum oratoribus; quæ non sine summa illius ingenii, doctrinæ, eloquentiæque admiratione leguntur. Sed demum, innumeris, pro Ecclesia sibi commissa & tradita, tanta tamque longe lateque diffusa, laboribus egregie perfunctus, sanctissime moriens, ad optatissimos B. Caroli patrui sui complexus, ut ejus vita laudabiliter acta persuadet, excessit.

GVILELMVS SIRLETVS.

QVanta doctrinæ magnitudo, quantaque virtutum omnium exsuperantia, in Guilelmo Sirleto extiterit, ut cetera alia argumenta desint, ex eo manifeste perspicitur, quod sacer purpuratorum Patrum senatus, magnum ordini suo splendorem ac decus accessurum existimavit, si illud ingenium, illa humanitas, illa virtus, in ipsorum numerum venisset. Quamobrem universi à Pio IV Pont. Max. in beneficio & gratia postularunt, ut eum quamprimum coöptaret, nec diutius tantum bonum collegio suo deberi pateretur. Ortus est Stili in Calabria, non summo ille quidem loco sed honesto, atque à parvo, parentis diligentia, qui & ipse quoque erat cupidus literarum, omnibus ingenuis ac liberalibus doctrinis eruditus. Verum, qua erat ingenii docilitate atque præstantia, ita exquisitam, ita perfectam, trium linguarum, quæ ceteris præstare putantur, intelligentiam assecutus est, ut nihil in eis sciri discive possit, quod ejus notitiam effugeret. Itaque sic Hæbraice, sic Græce, sic Latine loquebatur, ut in unaquaque earum linguarum natus videretur, sic in pronunciando proprium suæ cuique linguæ adhibebat sonum, ut appareret, in ejus oratione nativum quendam colorem esse, non ascitum. Deinde assidua sanctorum Patrum lectione, longa sacrarum literarum observatione, tanta divinarum rerum scientia pectus compleverat, ut non modo omnium facile princeps haberetur, qui in eodem studii genere totos se collocassent, sed tanquam ærarium esse diceretur, ubi divinarum disciplinarum opes omnes divitiæque, tanquam uno in loco, constructæ essent atque reconditæ. Illud autem mirabilius fatendum est, quod summam rerum, de quibus diximus, scientiam cum incredibili morum sanctitate vitæque innocentia conjunxit; ut non satis constaret, utrum ille doctior an melior vir esset: quæ res eo majorem in illo laudem habet, quod omnibus sæculis inventi sunt admodum pauci, in quibus vita impura, ac flagitiis omnibus inquinata, non omnem ingenii commendationem ever-

everteret. Atque adeo omnibus Christianis virtutibus floruit, ut nihil ferme illo fuerit in eis excellentius: ac primum de ejus in pauperes amore plura testimonia possemus referre; sed duobus erimus contenti, ex quibus facile conjici potest, quantus, ad eorum necessitates sublevandas, apud illum ardor studiumque flagraverit. Etenim cum ex nimia in eos liberalitate omnia profudisset, neque quidquam sibi reliqui fecisset, præter vestes quibus induebatur, pauperum uni, qui nuda brachia proferebat, detractam sibi subuculam tradidit, ut se illa contegeret; alteri, quem nudis item pedibus ingredientem aspexerat, calceos, quibus tum utebatur, detulit; atque suis edixerat, ut si, in erogandis eleemosynis, nummi defecissent, bibliothecam suam, carissimo emptam, divenderent. Obedientiæ vero, quam nunquam reliquerat nec abjecerat, tum divinis imperiis obtemperando, tum superiorum voluntati obsequendo, adeo erat diligens, ut, si quam in aliis aspexerat, in ea clamores & admirationes efferret. Nam cum S. Philippus Nerius die quodam, una cum octo è suis domum salutatum ad eum venisset, Sirletus sellas poposcit, quibus illi se commendarent; vetuit sanctus pater eas afferri, ac nihil sellis esse opus ait; atque eadem opera jussit omnes circa humi sedere; quæ res cum ad nutum & voluntatem ejus facta fuisset, admirans Sirletus, exclamavit, ô sanctam obedientiam, quantam vim habes in hominibus probis ac rectis, præsertim si accessit studium & disciplina? At, demissione animi quanta fuerit, quamque, cum tot virtutum laudibus abundaret, nihil de se elate ac magnifice senserit, ex hoc uno intelligi potest, quod cum Pius IV, Amplissimorum Patrum senatus honoris gratia, à quo enixe postulabatur ut diximus, eidem, de eo Cardinali eligendo, perspicua sua consilia fecisset, restitit quantum potuit, ac, ne eligeretur, elaboravit: novo animi demissionis exemplo; id, ultro sibi oblatum, recusavit accipere, quod aliqui per ignem ferrumque petunt. Sapiens videlicet homo solus intelligebat, quanto majus esset, summos honores fastidire, quam accipere. Sed non aliam decebat urbem quasi theatrum esse illius ingenii, præter urbem Romam, ut
non

non unius modo oppidi civibus, sed omnibus nationibus ac populis spectaculo esset. Et sane, Deo ipsi favente, accidit, ut Romam veniens, in eam domum reciperetur, non quæ virtutem depressam vellet, sed quæ, eandem in altum efferri percuperet, non quæ pessimis exemplis, ejus nitori tenebras offunderet, sed quæ optima disciplina ac sanctissimis moribus eidem lucem afferret. Etenim exceptus est in aulam Cardinalis Cervini Politiani, qui postea creatus est Pontifex, Marcelli II nomine; à quo, si vita suppeditasset, exornatus fuisset ex suis virtutibus; sed breve tempus ejus augendi exornandique fuit: nam summus ille Pont. morte extinctus celeri est, vix diebus undecim post eum diem, quo fuerat ad id fastigium evectus. Nec postremum tenuit locum amicitiæ & gratiæ apud Paulum IV, qui Marcello successerat; à quo & ad interiora ejus consilia admittebatur, & in recitandis horariis precibus socius adhibebatur. Sed demum Pius IV, multis cumulatum honoribus, ad eam amplitudinem perduxit, quæ summæ est proxima. Nam & Protonotarii munere decoravit, & S. Marci primum, deinde Scillaciensi Ecclesiæ, Episcopi jure præfecit; postremo in amplissimum Cardinalium collegium adlegit; immo eum, ut diximus, augustissimo illi senatui, sedulo postulanti, concessit. Laudatur eximie à tribus summis viris, à Mureto, Rescio, & Lipomano. Carolus vero Card. Borromæus tanti hominem fecit, ut post avunculi mortem, summam dederit operam, quo in ejus demortui locum subrogaretur. At quis est, qui non putet, cuivis illum homini placere oportere, qui tantopere Borromæo probatus sit? At quo erat in pauperes amore, nunquam S. Laurentii in Pane & perna Ecclesiam deseruit, quæ ipsi, cum Cardinalis crearetur, obtigerat, cum ad honestiores pinguioresque transeundi facultas daretur, quod inclytus ille Martyr, in sublevandis Christi pauperum necessitatibus, eodem quo ipse studio flagrasset. Multa ex Metaphraste in Latinum sermonem convertit, plura etiam alia doctissime scripsit, quæ, cognatorum negligentia, bibliothecæ Vaticanæ custodiis inclusa, nondum communem lucem aspexerunt. Obiit unum ac septuaginta annos

annos natus, ac sepultura affectus est in ea S. Laurentii Æde, quam diximus, anno M D LXXXI.

TRAIANVS BOCCALINVS.

TRajanus Boccalinus, Romanus, novam se invenisse viam gloriatur, quam Philosophiæ cupidi sequantur, non salebrosam, scruposam, & sentibus obsitam ut antea, sed placidam, voluptuosam, amœnam, floribus herbisque depictam, vel potius philosophicarum se rerum acorem, insuavem ac molestum, lepidis ac prædulcibus inventis, tanquam saccaro, condiisse, ac bolum conflasse dulcem simul acidumque, qui satietati fastidioque medeatur, ac, gustatui præter modum jucundus, impura & immunda secernat ac depellat. Sed re vera homo inflatus ac tumidus, hac in re plus aliquanto sibi tribuit, quam veritas & ratio patiatur: nam aliquanto ante Nicolaus Francus, homo natura maledicus (quod illi infeliciter cessit) & Caporalis poëta facetus, hanc primum philosophandi viam aperuerunt; sed Boccalinus, omissis ceteris, hanc unam persecutus est, ac novam in Parnassi vertice civitatem instituit, cui præesset Apollo, poëtarum Deus, apud quem judicem, tum literati omnes de suo inter se jure contenderent, tum de Principum ac privatorum negociis referretur; cujus ad arbitrium judiciumque summam omnium rerum rediisse narrabat; quorum ille hominum res gestas, vel laudibus efferebat, vel infamia notabat, prout laude vel vituperatione digna viderentur; quæ res à famosis libellis non ita longo intervallo disjungitur. Atque acta ibi omnia, ad nos perlata, tanquam divulganda curabat. Quæ scribendi ratio, adeo illi elegans, adeo expetenda visa est, ut ad eam, si diis placet, amplectendam quicunque ingenio & eruditione præstent, hortetur. Sed nemini id fano persuadebit, nisi cui vel scapulæ pruriant, vel quos vivendi fastidium, vel satietas capiat. Namque nimia hæc in principes viros, qui propter imperium metui expetunt, atque in privatos honestos viros, invehendi licentia, denique vel in fustem, vel in nervum, vel in crucem erumpit. Equidem sapientiam istam, quæ conjuncta

juncta eſt cum exiſtimationis vitæque periculo, nihil moror: malo enim tutam inſcitiam, quam periculoſam doctrinam. At quem ille, ex hac ſua præclara docendi ratione, Venetiis exitum vitæ invenerit, dicant ii, quibus id notum eſt magis, quam mihi, qui non interfui. Verum elegans admodum atque amœnum à natura ingenium obtinuit; quod etiam multarum rerum eruditione ac ſcientia expolivit atque auxit. At in ea præſertim arte fuit excellens, quæ in Rebuſpub. in civitatibus recte adminiſtrandis tota verſatur: & in quadam ad Scipionem Card. Burgheſium ſcripta epiſtola, ſe commentarios in Cornelium Tacitum editurum, ſpondet, qui nondum apparuerunt; quos ego commentarios, pro ſingulari hominis ingenio, omni elegantia doctrinaque refertiſſimos eſſe, non ambigo. At qui ſe aliis Reip. bene gerendæ ducem ac magiſtrum profitetur ac præſtat, in iis oppidis, quorum illi adminiſtratio commiſſa fuerat, regendis, ſuis ipſe præceptis non paruit, ſed multa, ut ajunt, commiſit, quæ ab illorum rationibus eſſent aliena. Quamobrem fiebat, ut Romam crebræ de ipſius injuriis querimoniæ deferrentur, ac locus proverbio fieret, quo dicitur, tria eſſe hominum genera, qui nihil fere legibus, quas ipſi aliis imponunt, utantur, nimirum Iuris conſultos, medicos, atque theologos: nulli enim magis in negociis ab jure, ab æquitate, diſcedunt quam I. C. nulli tuendæ valetudinis rationem minus ſervant quam medici, nulli conſcientiæ aculeos minus metuunt quam theologi. Itaque qui juſtitiam, valetudinem & conſcientiam amittere ſatagunt, Iuris doctorum, medicorum, theologorumque amicitias colat: quod tamen de iis tantum intelligendum, qui ea ſtudia non ſerio ac ſedulo, verum in ſpeciem, & dicis cauſa, profitentur.

NICOLAVS MASINVS.

PAucos, ac vix paucos proferre ex omnibus poſſumus, qui, noſtra memoria, literarum ſtudia coluerint, in quos plura virtutum omnium ornamenta convenerint, quam quæ in Nicolao Maſino Cæſenate extiterunt;

terunt; quibus ille, non patriæ solum suæ, Æmiliæque, sed Italiæ etiam universæ, dignitatis ac splendoris plurimum attulit. Etenim tum hæ politissimæ in eo literæ eminebant, quæ ab humanitate nomen invenerunt, tum illæ quæ recondita in arte summaque rerum in obscuritate versantur, mathematicæ nimirum philosophicæque disciplinæ, se efferebant; ac medendi præsertim arte, in qua excellebat, complurium tum æqualium tum superiorum, qui magnum in ea nomen habuerunt, famam & gloriam æquavit. Quorum studiorum cupidissimus fere ab ineunte ætate, Patavium se contulit, atque præstantissimis magistris in disciplinam tradidit, à quibus, omnium bonarum rerum instructu ornatuque refertus, est dimissus in patriam, ut, quæ in medicina didicerat, ad usum utilitatemque suorum civium aliorumque transferret; in quo adeo erat felix, ut fere innumerabiles, periculosissimis implicitos morbis, ex ancipiti levaret. Quo fiebat, ut non solum sui cives, sed alii etiam, ac viri præsertim principes, ad quos ejus virtutis fama emanarat, in dubiis suis ægritudinibus, ab eo opem atque auxilium expeterent. Quamobrem in omnibus fere consultationibus medicis, una cum Mercuriali, Cardano, aliisque summis ætatis suæ medicis, in consilium adhibitus, suam de re proposita sententiam dicebat. Sed in nemine magis quam in illo id verum esse apparuit, quod dicitur, nullam esse sapientiæ vim tantam, in quam non aliquis stultitiæ rivulus influat, cum eaque permisceatur. Nam fuit varius, singularis, &, quibusdam in rebus, propior stulto, quam sapienti. Cujus rei plura possunt argumenta proferri; sed illud numeratur in primis, quod cum Clemens VIII, ejus virtutis fama compulsus, dandas ad eum literas curasset, ut, quod ejus commodo fieret, Romam veniret; cupere enim se ejus opera in tuenda valetudine uti; ille, sumpto spacio ad deliberandum, rem ad famulam, Sanctam nomine, detulit, cui ille magnam rerum suarum fidem habebat, & omnem rem domesticam, omnia consilia credebat, & quod illa dixisset, non femellam nescio quam, sed Delphis Apollinem locutum esse, arbitrabatur; cujus ea fuit sententia, ut se loco non moveret, atque ubi juventutem

habuisset, ibi senectutem ageret. Itaque, de famulæ sententia, rescripsit Pontifici, se maximas illi gratias agere; sed ea esse jam ætate, quæ cupidior esset quietis quam laboris, ocii quam gloriæ; eam obstare, quo minus ultro delatum sibi beneficium acciperet. Quod cum fecisset, non irridicule urbani quidam homines dixerunt, apud Masinum plus auctoritatis ac ponderis habuisse Sanctam, quam Sanctitatem. In eo vero miros de se ludos dabat, quod, si quando iter aliquod suscipiendum esset, simul ut in tabernam diversoriam veniebat, continuo sua manu accuratissimum conficiebat indicem, non rerum modo quas secum ferebat, etiam vilissimarum, ut acus, ligulæ adstrictoriæ,& his similium, sed equorum quoque, canum, hominumque, qui erant in comitatu, quorum ipse erat princeps; deinde cum profectionis tempus instabat, sumpto in manus indice, primum recensebat hominum capita, unumquemque magna voce appellans, atque initium faciens à se ipso, clamabat, Nicolaus; qui sibi respondebat, Adsum, & deinceps idem factitabant alii ab ipso vocati: & quoniam equis canibusque nulla erat vox, qua responderent, Adsumus, alius, cui hæc provincia demandata erat, illorum partes gerebat, suamque illis ad respondendum vocem accommodabat; tum ab animantibus veniebat ad sarcinas, ac multo majore diligentia sigillatim unamquamque rem suo ordine repetebat, cavebatque ne quid desideraretur. Risus etiam omnium excitatus est in eo, quod Cæsenæ, quo anno Consul fuit, omnibus audientibus dixit. Venerat ad eum, questum, cetarius quidam tenuis ac miser homunculus, quod vectigalium ejus civitatis redemptor stateram ab ipso abstulisset, eoque nomine multam peteret, quod eam diceret obsignatam non esse, cum esset perspicuum, illius in ea signum hærere; Masinus miseratus hominis inopiam, accersiri ad se jussit redemptorem illum, rogavitque, cur stateram illam damnaret, quam suo obsignatam esse signo videret? Cui redemptor, non satis fuisse, respondit, semel imprimendam eam curasse, sed id quoque faciendum fuisse singulis annis; idque in suis privilegiis expressum contineri. Quæsivit ille rursus, quis nam iis

cum

eum privilegiis exornasset; Pontifex, ait ille; tum Massinus, Bene inquis, ego quoque nihil ab eo rectius factum esse dico; tum conversus ad eos, qui ipsi assidebant, Ne istuc quidem, ait, apud Orcum à diabolo committeretur. Nihil æque horrebat, ut aquæ vinique nivati haustum, atque in ejus odium, librum edidit, quem inscripsit, de gelidi potus abusu: in quo multis rationibus conatur ostendere, quam sit incommoda valetudini ejusmodi consuetudo. Complura etiam alia docte eleganterque conscripsit; sed eorundem edendorum spacium illi non fuit; quæ una cum magno veterum numismatum numero, in ejus bibliotheca, quæ apud hæredes ipsius etiam nunc visitur, jacent in tenebris, muribus blattisque ludibrium.

FEDERICVS BONAVENTVRA.

EA est in studiis literarum jucunditas, ea delectatio atque suavitas, ut earum cupidos, à corporis voluptatibus, ab ambitionis labore, à pecuniæ studio avocet, totosque individuo quodam amoris nexu sibi constringat atque connectat. Verum suam vim, si in quoquam alio, nostro sæculo, in Federico Bonaventura declararunt; quem non quies, non remissio animi, non infinitus aulicarum rerum labor, non domesticarum solicitudo, non susceptæ, ut fit, in adolescentia cum fortibus viris inimicitiæ, retardare potuerunt, quo minus duodenas singulis diebus horas amœnissimæ liberalissimæque studiorum occupationi tribueret. Hic Vrbini, nobili in primis genere ortus, patre amisso, strenuo copiarum duce, exceptus est in domum Cardinalis Vrbini, qui patrem unice dilexerat, admodum puer, atque una cum Marchione à Ruere æquali suo institutus liberaliter educatione doctrinaque puerili, tum in aulam Francisci Mariæ, Vrbinatum ducis traductus, in equitandi arte, in ludicra armorum tractatione, & in aliis militaribus studiis, se exercuit, quæ in viro nobili requiruntur. Sed in primis ita discendi cupiditate flagravit, ita Philosophiæ, qua Dux ille, cui serviebat, plurimum delectabatur, amore exarsit, ut sponte sua, ac nemine mon-

ſtrante, ad intima ejus cubilia penetrarit, ſeque cum ea conjunxerit; ac fecit idem in Græcis literis, quas cum maximo adjumento ad Philoſophiam & ad ceteras bonas artes fore animadverteret, qua erat ingenii docilitate, celeriter arripuit, atque in eis perfectus evaſit; quo lumine, ad multa Ariſtotelis loca, denſiſſimis obſita tenebris, & à nemine ad huc percepta, illuſtranda acceſſit; ejuſque poëticam non eſſe inchoatam & mancam, ſed abſolutam atque perfectam, ſi unicus tantum locus excipiatur, oſtendit. Quæ res, apud doctiſſimum & ſapientiſſimum Ducem, magnum ei amorem & gratiam conciliabat: nam ſuis eum conſiliis intimum habebat, in maximis rebus adeſſe jubebat, multumque ejus auctoritate movebatur: at quanto eum ſibi ornamento eſſe exiſtimaret, tum præſertim declarabat, cum legationes omnes, quæ eſſent illuſtriores, videlicet ad Gregorium XIV, ad Margaritam Auſtriacam, ad Ducem Sabaudiæ, alioſque ſummos viros, per ipſum adminiſtrabat; quas ille diligenter obeundo, fideliterque adminiſtrando, quantum conſilio, doctrina, eloquentiaque valeret, oſtendit. Tantus enim, ut in Pericle, ejus in labris lepos aderat, tanta in ejus ſermone, ad capiendos detinendoſque hominum animos vis erat, ut in eis, quibus cum loqueretur, quaſi aculeos quoſdam relinqueret, qui in ſui amorem eos impellerent. Sed cum videret, fere omne ſuum tempus aulam eripere, in qua ita magnæ de rebus levibus eſſe occupationes ſolent, ut non multum aulico, ab officiis, ocii ad celebranda literarum ſtudia relinquatur; ſumma ope petiit à Duce, ut ſe miſſum faceret, ac ſuo more vivere ſineret; quo impetrato, ruri ſe totum in literis abdidit, ibique librum, qui circumfertur, de Ventis, cum aliis opuſculis eidem adjunctis, compoſuit. Sed tantum Ducis beneficium non licuit illi eſſe diuturnum; nam revocatus eſt ab eo rurſus in aulam; qui poſtea Dux cum animadverteret, quantum damni bonæ literæ facerent, ſi tale ingenium, feriatum à ſtudiis, hebeſcere & languere cogeretur, honorifico attributo ſtipendio, permiſit illi, ut domi ſuæ, quanto majore ſtudio poſſet, in omnium doctrinarum meditatione verſaretur. Ex hac igitur tanta ocii abundantia, illa

illa etiam tanta librorum copia profluxit, quæ in lucem edita, per eruditorum manus volitat; illud nempe opus de octomestri partu, summa eruditione refertum, de Hippocratici anni partitione, de monstris, de æstu maris, de calore cæli, de via lactea, de cane rabido, in Themistii paraphrasim, de jure regni liber; cui ne postremam adderet manum, intempestiva mors, qua, annos septem super quadraginta nec eo amplius natus, surreptus est, obstitit. Ac ne fœcundior ingenii, quam corporis viribus videretur, ex uxore Penthesilea Carpegna duodecim liberos suscepit; cui, propagandæ sobolis causa, nupserat, ne tam nobilis familiæ opes, quæ se uno nitebantur, conciderent.

SEBASTIANUS MACCIUS.

NEmini, quem quidem noverim, tanta, tum soluta oratione tum versibus, Latine scribendi facilitas & celeritas contigit, quanta in Sebastiano Maccio extitisse narratur. Hic Castri Durantis, quod nunc Urbania appellatur, ortus, puer humaniores literas ac Rhetoricam didicit à Livio Vitali Orosio Spoletino, quem longo intervallo superavit; tum ad Philosophiæ, Theologiæ, ac juris utriusque studia se contulit: quibus disciplinis cum egregiam & assiduam operam dedisset, quinto & vigesimo ætatis suæ anno, earum unamquamque publice interpretandi docendique facultatem, ut mos est, Maceratæ accepit. At quantum in earum singulis notitia intelligentiaque processerit, declarant in primis libri, quos de iis rebus omnibus scripsit. Sed cum elegantissimis ac politissimis literis sibi rem magis esse existimabat, ad quæ majora à natura adjumenta ac propensionem acceperat. Itaque, omissis ceteris studiis, in hoc uno dies noctesque urgebatur, ac multas res quotidie, tum soluta oratione tum versibus, diligenter elaboratas afferebat. Solutæ orationis illa feruntur in primis, de Historia scribenda liber, de Bello Asdrubalis, de Historia Liviana volumen satis amplum, aliudque non minus magnum in Virgilium, quo conatur ostendere, quantum vir ille, poëtarum facile princeps,

præter poëticæ facultatis laudem, ad quam adſpirare nemini licet, in omni doctrinæ & eruditionis genere, præſtiterit; Variæ lectiones, in duo volumina diſtinctæ; de portu Piſaurenſi, quem Vrbini Dux, Piſauri, operis ſumptuoſiſſimis fecit; tum mirum hominis laborem & induſtriam declarant inſcriptiones antiquæ, tota ex Italia collectæ, atque uno volumine comprehenſæ: cujus laboris ſuſcipiendi occaſionem & facultatem obtulit illi docendi humaniores literas munus, quod in omnibus fere illuſtrioribus Italiæ gymnaſiis ſibi traditum implevit. Latinorum autem verſuum, ad quos conficiendos majora etiam quam, in ſoluta oratione, habuit inſtrumenta naturæ, tam magnum numerum fudit, ut vix proximum vero videatur, potuiſſe illum ab uno, etiam ſi ejus ætas ſupra centum annos exiſſet, exarari. Quod enim ille poëſis genus non attigit? quod non graviter eleganterque tractavit? Paſtoriciæ primum fiſtulæ labra admovit, & elegantibus eclogis rura ac paſcua cecinit, è quibus volumen juſtum confecit. Tum grandiori ac pleniori voce, immaturum Curtii Michalori, adoleſcentis optimi, in quo magnatum ſpem majores natu dignitatis ſuæ collocarant, interitum deploravit eleganti carmine, cui nomen eſt Curtius; in quo, multa cum venuſtate atque lepore, audita illius morte, omnium fere fluminum concurſum ad Metaurum eſſe factum, exponit, ut conſolando atque æque dolendo ægrum & afflictum, tali cive alumnoque amiſſo illius animum ſublevarent: deinde longo carmine, artis ac venuſtatis pleno, Chriſti Salvatoris noſtri vitam, id quod antea Vidas, ſed multo paucioribus verſibus, fecerat, texuit; illudque carmen Soteridi nomine appellavit, ne videlicet, ſicut argumentum, ita etiam & nomen à Vida mutuaſſe videretur. Quid verbis opus eſt? tam multa in ſcribendo opera fecit, ut in dexteræ manus pollice atque indice, qua ab eis parte calamus adſtringitur, ex aſſidua illius tractatione, duo quaſi ſulci alte impreſſi conſpicerentur. Verum, id quod raro contingit, tantam virtutis indolem, tantamque ad optimas artes propenſionem, tranſmiſit in filios, quos ex uxore ſua ſuſcepit; quorum ille, qui virilis erat ſexus, exceptum paternæ virtutis ſemen ita

aluerat,

aluerat, ut tanquam herbescentem ex eo viriditatem eliceret, quam etiam adultam, ad frugem perduxisset, sed mors immaturo eam funere messuit: nam annos natus duo devigīnti, Doctoris & Magistri insignitus honore ac nomine, obiit: ex duobus autem fœminis, ejus, quæ monasticam amplexa est disciplinam, epistolæ aliquot Latinæ leguntur. Atque earum utinam parens, diuturnioris usuram vitæ habuisset; (nam annum agens septimum supra quinquagesimum, desiit vivere;) næ ille, quæ egregie inchoaverat multa, ad absolutionem perfectionemque perduxisset. Laudatur ab omnibus hujus ætatis, qui in aliquo literatorum numero fuerunt, ut à Iusto Lipsio, Bonciario, aliisque.

GALILÆVS GALILÆVS.

INter eos, qui bene atque præclare, virtute ingenii, maximarumque rerum scientia, nostra memoria, de Florentinæ civitatis nomine ac dignitate meruerunt, primum sine dubio locum ac numerū obtinet Galilæus Galilæus, Florentiæ nobili ac vetere prosapia, non tamē legitimo toro, natus. Etenim quis nam est in toto orbe terrarum locus ita remotus, ita à nobis locorum intervallo disjunctus, quæ natio tam efferata, tam barbara, ubi aliquis sit bonis literis honor, in qua Galilæi nomen, omnium sermonibus ac literis, summa cum ejus patriæ, quæ talem virum genuit, honore ac laude non usurpetur? Sed quid miramur, tantam hominis virtutem, orbem omnium peragrasse terrarum, cum tubæ à se inventæ præsidio, tanquam curru invectus, atque in sublime elatus, per immensas cæli regiones evagaverit, clarissimum solis jubar adierit, atque umbris similes in eo maculas deprehenderit, intra Lunæ, aliena micantis luce, sphæram penetraverit, & latos in ea campos & colles & valles inspexerit, æthæreos omnium siderum orbes obierit, ac novas in eis stellas, quas Mediceas, ex Principum suorum cognomine, appellavit, invenerit? Atque utinam, cum res tantas, tantoque intervallo ab aspectus judicio remotas contemplaretur, imbecillitatem oculorum, qui in rebus propinquis atque perspi-

cuis sæpenumero hallucinantur, in consilium adhibere voluisset, nunquam profecto, se vidisse ea quæ non vidisset, affirmasset, neque ea, quæ sacrarum literarum testimoniis, sanctorum Patrum consensu, ac fidei catholicæ veritate nituntur, libris editis convellere ac labefactare conatus esset; præterea non habuisset necesse, à Quæsitoribus fidei, Romam evocatus, palinodiam canere, ac cælum moveri, terram autem stare, contra id, quod docuerat multis audientibus, palam asserere: quamquam non id tum primum ab eo excogitatum & inventum sit; nam alii multo ante, fortasse ingenii acuendi declarandique causa, se in hac hæresi esse assimularunt. Verum, quamvis singulare hominis ingenium, ob ejus venustatem formæ amœnitatemque, simul, ut adspectum, adamatum sit etiam, tamen ubi suum illud admirabile oculare in medium attulit, cujus ope longissime oculorum acies intenderetur, ita ejus nomen celebrari omnium sermonibus cœpit, jam ut nihil sit eo illustrius, neque celebrius. Nam cum olim Patavio, ubi octingentorum aureorum stipendio mathematicas disciplinas juventuti tradebat, venisset Venetias, admonitus est à quodam patricii ordinis viro, in Germania inventum esse oculare, quod oculis admotum, res quantumvis remotissimas, ea qua essent magnitudine, aspicienti subjiceret, ille, qui fortasse jam diu hoc saxum volvebat, simul ac domum se recepit, fistulæ plumbeæ, ex organo detractæ, vitreos varii generis orbes ad certum intervallum accomodavit, unde eventum sibi ex sententia processisse cognovit: itaque alacris ad nobilem illum virum accurrit, à quo primum, tum ab aliis deinceps multis sui ordinis, summa eorum cum admiratione & Galilæi laude, factum est ejus ocularis periculum in turri campanaria S. Marci; qui omnes uno ore fuerunt illi auctores, ut Senatum adiret, deque suo illo tam admirabili invento ipse doceret; fore enim, ut patribus illis amplissimis rem gratissimam faceret; neq; prædictionem fefellit eventus: nam adeo illo delectati sunt munere, ut ex S. C. veteri singulorum annorum stipendio ducentenos aureos nummos alios addiderint. At reversus Patavium, totum, ad opus suum expoliendum,

dum, se contulit. Iam in omnes Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, atque adeo Europæ totius oras, Galilæi nomen emanarat; jam notum erat omnibus, ocularis à se inventi ope, novas in cælo stellas orbesque, omnibus ante sæculis obstructas ac reconditas, esse detectas, palamque prolatas; jam elegantissimus ille Nuncii Syderii titulo inscriptus ab eo liber exierat; cum hac fama compulsus Magnus Etruriæ Dux accersivit eum Pisas, ut mathematicarum artium Doctoris ac Magistri nomine, centenos singulis mensibus nummos argenteos magnos, quos laminas vocant, acciperet, alterum vero, quem vellet, muneris sui vicarium, & tanquam hypodidascalum sibi sufficeret: quam ipse tam luculentam conditionem, bono Senatus Veneti cum venia, libens accepit; quæ tam insignis, liberalissimi in eum Principis benignitas, nunquam, quo ad vixit, clausa est; ejusque beneficio, nullius rei egens, patrio sermone, complures pertinentes ad Mathematicam libros composuit, in his, Dialogum de systemate mundi, in quo execrandam illam suam de terræ, circa cæli orbes, nullo agitatos motu conversione sententiam aperuit. Quatuor ferme & octuaginta complevit annos, quorum postremos, luminibus orbatus, in tenebris vixit. Obiit in villa agri Florentini; cujus fines ne excederet, Quæsitorum fidei sententia cautum fuerat, in pœnam, quod Sapientia ipsa, à qua à principio mundus constitutus est, sapientior esse affectasset.

MARCELLVS IOANNETTVS.

MVlti profecto atque præstantes in omni fere literarum genere fructus ex Marcello Ioannetto Asculano percepti fuissent, si, quemadmodum in eo ostendebantur, ita pervenire ad maturitatem suam potuissent. Magnum hominis ingenium, multæ in eo literæ nec vulgares, egregia ad poësim indoles; sed sicut in agro pingui ac fertili segetes, cum maximam uberrimæ messis spem afferunt, si subita de cælo calamitate feriantur, tanquam decoquunt, & quasi debitores, qui rem fregerint, neque fœnus neque sortem reddunt; ita etiam, quæ in eo

in eo studiorum sese spes dabant, cum maxime ad summam laudem efflorescerent, immatura morte fractæ convulsæque interciderunt. Gregorio xv Pont. Romam venit, quo tempore nobilissima illa Academia, ex optimorum ingeniorum flore collecta, advocavit ad se omnes ex Italia, qui magnum in literis nomen haberent, cumque ille egregium ingenii in ea sui specimen dedisset, ab invidis & obtrectatoribus, qui se esse rerum omnium primos cupiunt, livido nigroque inspectus est oculo; ac memini, tum elegantissimos ab eo elegos, clarissimis illustrium sententiarum luminibus splendidos, fuisse emissos, qui ne pervenirent in eorum manus, ad quos rerum summa redierat, quique amœnissimis hominum ingeniis delectabantur, magna data est opera ab iis qui ingenii apud eos fama pollebant; quod nimirum vererentur, ne ipsorum splendor, carminum illorum fulgore, præstingueretur, vel minores imposterum haberentur. Edidit interea lepidissimos, ac plenos sententiolis vibrantibus rhythmos, qui extant. Sed tandem à mansuetioribus Musis, quæ neque ad opes neque ad honores perducunt eos à quibus coluntur, transtulit sese ad juris civilis studia, in quibus fertilis esse cultura existimatur; ac Io. Baptistæ Covino, Rotæ Romanæ Auditori atque Decano, fuit à studiis; quo in labore, morbo sublatus, interiit.

FRANCISCVS DIOTALLEVIVS.

NObilis totaque Italia celebris Ariminensium civitas, nullique Æmiliæ urbium, splendore & claritate, inferior, familiæ Diotalleviæ plurimum debet; quæ præter nominis antiquitatem, nobilemque progeniem, multos semper domi militiæque præstantes armis belli ac doctrinæ gloria viros edidit, quorum singuli singulis civitatibus ornamentum & decus possent afferre; in quorum commemoratione versari si velim, longius ab incepto distraherer. Quamobrem in præsentia in uno Francisco hærebo, quem nostra ætas omnibus insignem laudibus vidit. Atque, ut primum illum actum istius vitæ sanctissimum honestissimumque prætermittamus,

mus, pueritiam videlicet, quo tempore, quæ à magistris prima illa puerili institutione traduntur, arripuit, adolescens Romam venit, ut in gymnasio Rom. Soc. Iesu, iis primum studiis, quibus homines informari ad humanitatem solent, tum Philosophiæ ac Theologiæ artibus erudiretur. At quantos in humanioribus studiis profectus fecerit, ex poëmatiis quibusdam suis licet conjicere; quæ quia à mediocritatis terminis, intra quos non licet poëtæ consistere, longissime absunt, summopere laudantur. Ab horum amœnitate studiorum ad latissimos fructuosissimosque Philosophiæ ac Theologiæ campos excessit; in quarum facultatum spaciis ita versatus est, ut nullum reliquerit in iis locum ita amplum ac magnum, quem non peragrarit, ita abditum atque reconditum, quem non perlustraverit, ita arduum atque difficilem, quem non superaverit. Cujus rei, præter quotidianas disputationes, easque, quæ pompæ & ostentationis magis quam pugnæ ac certaminis rationem habent, quæ universo pene amplissimorum Cardinalium collegio præsente celebratæ sunt; periculum factum est in triduanis illis Philosophicis concertationibus, cum sine magistri cujusquam ope patrocinioque, solus in arenam descendit, & omnibus, qui vellent secum cominus rationibus, tanquam hastis, pugnare, disputandi potestatem fecit: in quod certamen cum ex omnium Religiosorum aliorumque ordinum hominibus doctissimi & acutissimi quique venirent, & totis in eum viribus, fortissimorum argumentorum tela torquerent, ita fortiter animoseque eorum vim impetumque excepit ac rejecit, ut omnium, qui aderant, sententia, sit judicatum, neminem eorum, qui tum collegii Romani, Soc. Iesu, scholas frequentarent, homini in primis studioso, & ad perdiscendum acerrimo, ingenii judiciique acumine anteire. De cujus facultate judicare plenius licet ex libro, quem unicum edidit, de auxiliis, qui inscribitur, Opusculum de concursu Dei ad actus liberos voluntatis creatæ, in quo ita receptam à Theologis Patrum Soc. Iesu, de divinis ad salutem hominum auxiliis, sententiam tuetur ac firmat, ut F. Nicolaus Riccardius, cognomento Monstrum, Sac. Palatii Apostolici Magister,

ſter, fateri ſit coactus,neminem adhuc extitiſſe, qui gravioribus argumentis contrariam opinionem, in quam eunt omnes, qui in D.Thomæ verba jurarunt, convellere ac labefactare ſit conatus. Dolavit inſigne aliud opus, de uſuris, ſed non perfecit; quod ne ad abſolutionem perfectionemque perveniret,primum fecit ejuſdem occupatiſſima, & publicis ac privatis amicorum diſtricta negociis vita: nam S. Angeli, quæ eſt urbs regni Neapolitani, ſacerdotalem cathedram, Epiſcopi honore ac nomine tenuit, & in regno Poloniæ, ſedis Apoſtolicæ functus eſt munere; qui honos iis tantum demandari ſolitus eſt, qui inſignis prudentiæ, rerum uſus, & nobilitatis laude præſtent; quod eæ res in remotiſſimis illis orbis terræ partibus, ad tutandam amplificandamque ſedis Apoſtolicæ auctoritatem dignitatemque, præſertim adverſus Catholicæ religionis hoſtes, in primis valere exiſtimantur; quique illud egregie munus obierint, fere ſemper à Sum. Pontificibus cooptari in ampliſſimum Cardinalium collegium ſoleant: in amicorum vero, quibus plurimum deditus erat, negociis procurandis ita fidelem, aſſiduam, ac diligentem operam dabat, ut ſuarum fere rerum oblitus, nulli neque labori, neque incommodo, neque ſumptui parceret. Deinde non potuit recte inchoata perficere, quod, à cogitandi ſcribendique labore, magna eum ex parte avocaverat adverſa valetudo, qua cum conflictabatur, tum ex acerrima attentiſſimaque ſtudiorum, quibus affixus fuerat, meditatione contracta, tum ex Poloni cæli inclementia, comparata: atque aëris illius diritas,quem annis ſeptem hauſerat, (totidem enim annos eam ibi provinciam adminiſtravit) & vivendi ratio, à noſtra longe diverſa,cui aſſueſcere non potuit, celerem illi vitæ exitum properavit. Nam cum, re bene geſta, Romam ad novos majoreſque honores, qui decreti illi erant ab iis qui tum rerum potiebantur, capeſſendos accurreret, in itinere, tabe confectus, interiit, annos circiter unum & quadraginta natus.

LAV-

LAVRENTIVS AZOLINVS.

LAurentius Azolinus Firmanus, nobili loco natus, Episcopus Narniensis, ingenii præstantia morumque suavitate & elegantia in primis floruit. Nam Theologiæ, Iuris civilis, ac multarum maximarumque rerum scientia præstitit; & fuit concinnus atque aptus amicis; nec minorem ex vitæ sanctitate & innocentia laudem meruit, cum multos annos Ecclesiam, cui præfuit, admirabili probitatis & Episcopalis vigilantiæ exemplo rexerit. Poëticæ etiam facultatis nomine claruit; multa enim scripsit, atque præclara; elegantissimas in primis Satyras Etrusco carmine, illud scribendi genus secutus, quod pluribus hac ætate, adolescentibus præsertim, probatur, inflatum, elatum, ac sententiis venustis ac vibrantibus frequens. Evocatus est ab Vrbano VIII Pont. Max. ut sibi à secretioribus epistolis, & consiliorum omnium particeps esset; quibus in rebus fidem illi suam, studium ac diligentiam præstitit; ac si *principibus placuisse viris non ultima laus est*, hanc ille suo sibi jure vendicat. Etenim ita Vrbanus Pont. elegantissimis ejus moribus delectatus est, ut carissimum eum semper habuerit, & amplissimis honoribus destinaverit; sed ille infirma ac tenui valetudine cum esset, nec laborem, quorum occupationibus districtus tenebatur, ferre posset, eorum oneri succubuit, atque in ipso honorum cursu antea corruit quam portum conspicere potuit. Namque erat opinio, si vita contigisset, ad summam eum amplitudinem perventurum; ac si inter purpuratos patres, ut fama erat, fuisset adlectus, non primus honorem illum in suam familiam intulisset: nam alter, Decius nomine, hujus patruus, forma egregia, nec minus elegantibus moribus, sed non eodem ingenio & eruditione qua iste, fuerat à Sixto V in eum honoris locum evectus, ac celeriter mortuus, conditus in Æde D. M. Majoris, in sepulcro, eleganter constructo è marmore.

IACOBVS MICHALORVS.

OPtima ac præstantissima Vrbinatis cœli temperatio moderatioque, tum superioribus sæculis, tum nostra memoria, complures singulari acutissimoque homines ingenio peperit, qui, doctrinæ elegantia ac maximarum rerum scientia, nullis cujusvis populi atque nationis hominibus cedant; quorum multos jam antea enumeravimus: sed in eorum numero, jure optimo, reponendus esse videtur Iacobus Michalorus, Canonicus Vrbinas. Hic enim, ab ineunte ætate, maxima atque clarissima virtutum, quibus est nobilitatus, indicia præbuit. Nam quemadmodum ab exorientis auroræ lumine atque nitore licet nobis de totius diei serenitate amœnitateque conjicere; ita etiam ex celeritate arripiendi, memoriaque retinendi ea, quæ illi, vix è nutricis lacte depulso, à magistris tradebantur, fui eum cives matura ætate summum virum, ac multarum virtutum laudibus excellentem fore augurabantur. Sed, ne ante secundum & vigesimum ætatis suæ annum, adolescens discendi cupidus, & ad rerum naturalium causas indagandas à natura factus, in aliquo celebri Italiæ gymnasio, philosopho operam daret, sed domi se contineret, fuit in primis causæ immatura Curtii fratris sui I. C. mors, quæ omnes domesticas suas rationes & vitæ consilia conturbavit atque pervertit. Neque interea inertiæ desidiæque se tradidit, sed elegantium artium studiis assiduam ac diligentem operam dedit; in quibus quantum profecerit, declarant ea, quæ tum Latine tum Italice, tum soluta oratione tum versibus scripsit; in quibus accurata ac diligens observatio ac labor inspicitur. Non enim solitus erat continuo sua aliorumque omnia probare, sed notandis animadvertendisque eorum vitiis, existimator doctus & intelligens inveniebatur. Sed præsertim irridebat eos, qui Etrusca scribentes lingua, de industria, Florentina verba exoleta ac rancida consectarentur, quod illud, quod scriberent, tum elegans visum iri existimarent, si putidis vocabulis, & ab usu remotis explicatum, Florentinitatem oleret, & quo eos homi-

nes populo irridendos ludendosque præberet, fabulam fecit, cui, Nuptiis fictis, nomen indidit, Lucianum in Lexiphane imitatus, in quam, personam induxit, veteri Florentinorum Aboriginum lingua loquentem; quæ fabula, aliquot post annos, ob sermonis elegantiam multitudinemque jocorum, data est à Communi Vrbinatum, in nuptiis Federici, eorum Principis, & Claudiæ Medicex, magno apparatu sumptuque, ac typis impressa. Annum igitur agens secundum supra vigesimum, Bononiam profectus, suum illud fertile & amœnum ingenium, tanquam agrum, elegantioribus literis aratum, novatum, & iteratum, gravioribus disciplinis serendum exhibuit: sed annonæ eum caritas, vel fames potius, quæ eo anno, qui fuit à Christo nato M D XC, Italiam totam afflixit, & gravis morbus, qui diu eum lecto implicitum habuit, sationem illam interrupit; & anno post, quam illuc venerat, coactus est in patriam redire; ubi biennium commoratus, disputationem de Sphæra mundiali, quam Bononiæ feriis studiorum absolverat, non inquinato atque corrupto, ut vulgarium philosophorum turba, sed eleganti Latinoque sermone conscriptam relegit, emendavit, auxit, ornavit, & anno M D CXXVI edidit. Post illud biennium, quo eum patria habuerat, contulit se Romam, ubi in gymnasio Patrum Soc. Iesu, non modo Philosophicis disputationibus, ut occeperat, pectus insevit, verum etiam theologicis disciplinis excoluit: jam pridem enim sacerdotalis muneris dignitatem animo conceptam habebat, ideo majore theologiæ studio exarserat. Sed cum jam earum doctrinarum tanquam fluentis ita se implesset, ut redundaret atque difflueret; quo ea communicare cum aliis posset, Vrbini Philosophiæ ac Theologiæ, publice aliis tradendæ, facultatem accepit: in eisque disputationibus, quæ periclitandi ejus vires ingenii causa præcesserant, ita omnes argumentationum impetus fortiter excepit ac rejecit, ut omnium consensu sit judicatum, vicisse eum expectationem, quæ de ipso erat. Accidit per id tempus, ut in oppido Castelli Durantium, quod nunc Vrbana civitas appellatur, insignis cujusdam sacerdotii Præpositus moreretur; cumque in demortui locum, subro-

subrogandus esset alter, qui ceteris doctrina præstaret, atque ob eam causam, multorum concursus ad Fori Sempronii Episcopum fierent, qui erat futurus certaminis arbiter; coactus est ab amicis, una cum aliis competitoribus nomen suum profiteri; ac factum est, ut ille ceteris longe superior discederet, ac per hanc rationem, sacerdotium illud auferret: quod cum oppidani ferrent indignissime, ac quererentur, tam pinguem bolum, suorum civium è faucibus ereptum, & alterius civitatis homini traditum, summum Pont. appellarunt, perfeceruntque, ut res iterum in contentionem certamenque deduceretur. Nec mora, ille, æstate summa maximisque caloribus, cum duobus aliis Romam venit, qui ne ejus quidem aspectum ferre potuerunt, & in certamen vocati, venire recusarunt; itaque habitus est rursus honore illo ac loco dignissimus. Sed cum intelligeret, nunquam sibi cum hominibus illis conventurum, quibus invitis ac repugnantibus in eum locum venisset, resignavit eum alteri, bonis condicionibus; & cum indicta esset pugna literaria, in qua pro sacerdotio alio, in præcipua Vrbini ecclesia adipiscendo, certandum esset, se quoque una cum competitoribus aliis in aciem eduxit, ac pedem inde victor reflexit. Itaque illud itineris Romam incommodum, quod anni tam adverso tempore susceperat, sibi in bonum conversum fuisse intellexit, ac reversus est in patriam Canonicus, ubi ob insignem doctrinam, summa cum probitate conjunctam, traditam sibi munerum gravissimorum provinciam, usque ad extremum vitæ spiritum, magna cum laude administravit. Etenim fuit Archiepiscopo à consiliis in causis fidei, sacrarum Deo virginum domibus præfuit, interrogando eorum industriæ periculum fecit qui sacris initiari, vel ad aliquod sacerdotium promoveri, poscerent. Postulatus est à Francisco Cardinali à Balneo, ut suam de Erycii Puteani Cyclo Vrbanico, sententiam judiciumque proferret; qui libro illud edito palam exposuit; cui Puteanus alio libro, quem Vindicias, seu Apocrisin inscripsit, luculente respondit; refutavit ille rursum Puteani responsionem, alio volumine, Antipocrisin nomine, quem etiam Romæ edidit; ubi cyclum illum

illum vanitatis arguit, atque erroribus ad septuaginta refertum ostendit. Alia ipsius opera, variis de rebus tum Latino tum patrio sermone scripta, singulari quadam animi magnitudine, à rerum omnium humanarum despicientia ducta, typis mandare neglexit, cum senex jam ex naturali oculorum imbecillitate, prope cernendi facultate amissa, totum se ad mortis ac cælestium rerum contemplationem contulisset; & amicis postulantibus ac persuadentibus, ne tam egregia ingenii sui monumenta interire pateretur, respondebat, cum non una amplius nocte sibi vivendum esset (cæcitatem nimirum intelligens suam) nihil se de humanis laudibus laborare, neque memoriam imposterum ingenii sui aliquam poscere.

ANGELVS ANGELOTIVS.

ANgelus Angelotius Camers, fuit in omni fere disciplinarum genere excultus. Ius civile, ac Pontificium noverat; Philosophiam non à limine, ut dicitur, salutaverat, sed ad intima ejusdem cubilia penetraverat, & unamquamque ejus partem accurate diligenterque lustraverat, tum eam, quæ est de moribus, tum illam, quæ in differendi subtilitate, & in naturæ obscuritate versatur; mathematicas omnes disciplinas complexus fuerat; neque eas literas, quæ ab humanitate nomen invenerunt, contempserat, quippe qui poëtas, oratores, & historicos omnes perlegerat, nominabat, scienter ac proprie de unoquoque dicebat. Memoria erat summa, adeo ut quidquid legisset, vidisset, audisset, cogitasset, animo comprehensum haberet, ab eoque unumquodque, cum esset opus, tanquam ab armario proferret. Verum ita erat loquax, ut iis, quibus cum una esset, nullam sermonis partem relinqueret, sed solus orationis aliorum munus persequeretur. Neque ejus sermones erant de rebus ludicris ac levibus, sed de literarum studiis fere omnes, quibus erat mirifice deditus, ac bonam diei ac noctis partem tradebat; sed quia videbatur velle esse omnium sapientissimus, & tanquam magister ac dominus, sæpenumero fiebat, ut odiosus interveniret.

T Imita-

Imitabatur homo Camers veteres Græculos; nam quocunque in loco, quoſcunque inter homines ſive cum uno ſive cum pluribus verſaretur, ſciſcitabatur ab eis, qua de re vellent audire; neque fas erat illis recuſare, quin rem aliquam in percunctando ponerent, de qua argutiſſime diſputaret: & ubi quempiam in via convenerat, quem inter & ipſum vel levis ſaltem aliqua notitia intercederet, ſe illi invito atque aliud agenti comitem addebat, ac vim prope imponebat, ut aliquid ab ipſo percontaretur, de quo maxime vellet audire; neque antea divelli ejus à latere poterat, quam inchoatam diſputationem peroraſſet concluſiſſetque: atque olim, me admodum adoleſcentem, quem ſemel cum amico colloquentem ſuo viderat, atque eadem opera, ut mos eſt urbanorum, ſalutaverat, cum feriis Bacchanalibus ſolum euntem aſpexiſſet, eſt audacter aggreſſus, atque, ô, te, inquit, volebam, ut vales? quid agis? quo is? Ego, neque quid agam, reſpondi, nec, quo me conferam, ſcio: nam cum pigeret ocioſum domi manere, ejeci me foras, ut ſaltem oculos hominibus perſonatis, tota debacchantibus urbe, delectarem, ac moleſtias ab animo cogitationes ejicerem; neque decretum aliquem locum habeo, quo me præſertim ire expediat. O te felicem, inquit ille, auſpicato domo foras pedem extuliſti; non poteras, ſi totam urbem perreptaſſes, oportuniorem hominem invenire, qui ſuavibus alloquiis, atque eruditis diſputationibus, omnem tuo ab animo moleſtiam abſtergeret. Sed quoniam advenienti mihi ad ſiniſtram fors eum obtulerat, id quod ego non animadverteram, advolavit illico ad dexteram, atque, Demus primum, ait, operam, ne merito in ſermones hominum, vituperationemque veniamus; nam quos de nobis ſermones dabimus, quos populo riſus præbebimus, ſi me, te tanto ætate majorem, &, quod refert, tanto literis doctrinaque ſuperiorem, tecum in via ad lævam incedentem aſpexerit? age vero, mihi quæſtiunculam, de qua tuo arbitratu loquar, impone; ſed illud quære, quod ſit amœnum, lepidum, jucundum, Bacchoque dignum, cui ſunt hodie Dionyſia. Ego, qui in eas me tricas deveniſſe conſpicerem, unde quemadmodum expedirer, non inveni-

veniebam, demitto auriculas, & quo aliquid respondere-rem, Dic, aio, de Amore, ex Platone præsertim, quem tibi, præ ceteris Philosophis, audio esse in amore atque deliciis. O sapiens, inquit ille, postulatum, & ætatula ista, quam obtines, dignum: nam fit verisimile, tibi, ut ceteris adolescentibus, amorem in corde versari, tuumque animum apud aliquam lepidam, venustam, tuique similem adolescentulam, cupidinis clavo defixum hærere: age dum, Amor sit nostri materia sermonis, sed ille purus, defæcatus, nobilis, mellisque fœcundissimus, ad quam faciem cupio esse eum, quo ardes, non ille impurus, inhonestus, quique amarum ad satietatem usque aggerit. Ac cœpit primum definitionibus explicare, quid esset amor; tum causas enumeravit, unde Amor ortum haberet, quos vel conferebat in astrum, cujus imperio, ut Plato voluit, duo subjicerentur, vel ad statum cæli syderumque revocabat, in quo illi nati essent, vel similitudini geniorum assignabat, vel ad eandem temperationem corporum aut morum convenientiam, aut ad formarum simile in utrisque exemplar referebat; deinde alia non parum multa subjiciebat, plena illa quidem doctrina, & quadam prope admirabili varietate rerum ac copia, sed quæ mihi, tum in variis nugis occupato, odium & fastidium crearent. Invitabat sæpe aliquem, ex amicorum numero, ad prandium, his fere verbis, Veni mecum, sodes, non tibi dubium aut milvinum dabitur prandium, sed quod philosophum maxime deceat. Nam primum frustulum pernæ erit, mihi Camerino missæ, quo non quidquam dixeris te gustasse in vita suavius, tum vitulina apponetur madida, cum pulte; quam caseus ac fœniculum sequetur; postremo liber unus, & alter in manibus erit, cujus epulis animum pascas. Postquam venit Romam, habitavit primo in vico, qui Classis vocatur à navali cum Turcis pugna, ibi depicta, tunc temporis infami, quod à diabolariis pistorum, cetariorum, servorumque sordidorum scortis frequentissime habitaretur, ibique inferiorem modicarum ædium partem, vix contiguam, parva mercede conduxerat: sed non ita multos post menses, conducta est ejus opera à viro nobili, ut ipsi ad

T 2 juris

juris civilis ſcientiam aditum aperiret; poſtea fere ſemper uſus eſt amicorum ædibus, in quas primum immigrabat precario, videlicet ut tantiſper ſibi ibidem eſſe liceret, quo ad domunculæ cujuſpiam occaſio ſe daret; tum vi & ingratiis, ac reclamantibus dominis, earundem ædium uſum arrogabat; ut de quodam honeſto viro, literarum ac philoſophiæ in primis cupido, Cæſare Pontano nomine, narratur: hic cum per paucos tantum dies ab ipſo rogatus, tecto hominem recepiſſet, & in præcipua ædium ſuarum parte, honoris eum gratia collocaſſet, vix tandem potuit poſt longam litis concertationem, judicis ſententia, foras ejicere. Nam cum unus, alter, ac tertius annus præteriiſſet, nec ille, tanquam ſi in ſuo eſſet, abeundi mentionem faceret, modeſte rogatus eſt à domino, ut aliud hoſpitium, aliam domum quæreret, eamque ædium ſuarum partem, qua in primis egeret, liberam traderet. Tum ille, Quid audio? inquit, nondum me Orcus ad ſe recepit, & partem domus repetis, cujus mihi uſum, quo ad vita ſuppeteret, ſponte donaſti? Obſtupuit homo quietiſſimus hominis dicto, quem ex aliorum calamitatibus, in primis litigioſum, & concitum ad rixam noverat; ſed cum paulum ſe collegiſſet, Quibus, inquit, hoc teſtibus, quibus literis, hoc planum facis? quos teſtes, quas literas, prædicas? reſpondit ille, tanquam ſi, ut cetera alia argumenta deſint, non id ſatis teſtetur patientia, qua me tot annos paſſus es domi tuæ eſſe, ac docti illi ſermones, quibus rudem tuum in philoſophia animum expolivi? Ne multa, in jus ad Prætorem iter, controverſia defertur, lis conteſtatur, in qua, non ob obſcuram dubiamque juris rationem, ſed ob judicantis moram, & adverſarii calliditatem, tantos ſumptus miſer dominus fecit, ut vix tanti domus, de cujus parte ambigebatur, eſſet. Sed tandem judicis ſententia exire coactus, ſe ſuaque ille omnia in Capranicenſe collegium tranſtulit, & in cubiculum amici cujuſdam ſui contulit, æſtate ineunte, quo tempore cum res prolatæ ſint, ſimul prolatæ res ſunt alumnorum illorum dentibus; itaque, quo ad res redeant, ſe domum illi ſuam conferunt, ibique ſuo ſibi ſucco, ut cochleæ, vivunt. Sed cum circiter inſtauratio-

nem studiorum ille rediisset, cubiculum etiam tum ab homine occupatum invenit, ac commotus, Itane, ait, à te mihi verba data sunt? non ne ea tibi lege hoc cubiculum patuit, ut post paucos inde dies excederes? quamobrem ejice te hinc foras, quantum potes. At ille ad id confugit, quo se plurimum posse intelligebat, nimirum ad litium terrores, ac quoddam juris Pontificii caput objecit, quo interpretatione sua probabat, sibi, semel in cubiculum illud admisso, jus perpetuo in eo permanendi fuisse quæsitum: sperabat enim, si res in quæstionem vocata fuisset, se occasionem & moram inventurum, qua se diutius in eo contineret. At verba illa homini cerebroso (sicuti sunt discipulorum fere omnium ingenia) tanquam quædam faces fuerunt, quibus inflammatus, Quid leges Pontificias blateras? quid jus tibi ab illis quæsitum crepas? at scin, quomodo? nisi hinc propere properas fugere, jam ego te obtorto collo traham in viam. Sed cum ille cunctaretur, ac nescio quid adderet, adolescens, convocatis aliquot ejus collegii alumnis, valentissimis hominibus, res illius omnes foras exportavit. Dicitur reversus in patriam, ibi diem obiisse supremum; neque aliquid reliquit, quod sciam, unde judicare de singulari hominis ingenio liceat.

OCTAVIANVS CASTELLVS.

MVltorum ego hominum, mea ætate, ingenia vidi, ad omnia summa nata, qui homines, quamcumque in partem vel per jocum ludumque se darent, facile multorum in ea re diligentiæ studioque præcurrerent: verum me novisse neminem fateor, qui Octaviano Castello Spoletino anteiret; cujus ingenium ita ad plures res aptum, ita versatile fuit, ut non rota, non turbo, ita versetur, ut illud: ad omnia ea studia, quamvis varia, quamvis diversa, convertebatur, in quæ mente & cogitatione sese conjiceret; neque ad illa solum, quæ sunt gravissima ac severissima, ut ad Philosophiam, Medicinam, Geometriam, Astrologiam, verum ad ea etiam leviora celeri quodam animi motu ferebatur, ut ad Poësim, Musicam, picturam, recte saltandi artem, atque

ad alia id genus multa, prope ut alter Heleus Hyppias posse dici videatur; quamquam ille progressus est longius, atque in plures res abiit, quam sapientiæ studioso conveniat; nam cum Olympiam venisset, ut traditur, tota pene audiente Græcia, gloriatus est, annulum, quem haberet, pallium quo amictus, soccos quibus indutus esset, se sua manu confecisse. At nondum mihi perspectum fuit, novum hunc nostrum Hyppiam ad has quoque humiliores artes, ut veterem illum, descendisse; sed non est dubium, si eas etiam voluisset attingere, quin semper sui similis inventus fuisset; quamvis in omnibus illis laudibus, de quibus diximus, conatus in eo magis atque adumbratio, quam perfectio cernitur: etenim ille multa, majore animo quam viribus amplexus est; sed nulla in re fuit excellens; nec mirum. Nam ingenii nostri vis non est infinita, sed exiguis quibusdam finibus continetur; quamobrem, cum in plura studia distrahitur, debilitatur, ac se ipsa fit minor, nec singulis satisfacit. Verum laudari in eo propositum debet; non enim aliunde quam à magnitudine animi & ingenii ducebatur, atque in iis scholis, quas, simul ac medendi artem publice tradendi facultatem adeptus est, in gymnasio Rom. extra ordinem habuit, satis signi dedit, quantum præstare potuisset, si omissis ceteris studiis, totum in uno aliquo animum collocasset. Audivi, de medico in primis nobili, qui tum eum docentem audierat, ita sibi probatam ejus orationem fuisse, ut nihil in ea neque doctrinæ neque eruditionis neque eloquentiæ desideraret. Sed felicius docendi, quam corporibus medendi, artem aggressus est: nam ægrotanti amico, ejusmodi medicatam potionem diluit, qua pene ad interitum hominem dedit: parum enim abfuit, quin disrumperetur medius, cum ejus vi, tanquam turbulenti cujusdam tribuni plebis concione, lien, pulmones, jecur, & cor, atque intestina omnia, seditione facta, conarentur foras erumpere; & quod conata erant, perfecissent, nisi alterius, longe illo experientioris medici ope auxilioque, quasi sedati consulis & gravis oratione, seditio fuisset cohibita, imperatumque, ne intestina se loco moverent, sed eorum unumquodque in sua sede quiesceret. Deinde con-

convertit se ad amicorum causas agendas; sed, sive strepitum fori perosus, sive judicio, ad mansuetiores Musas animum transtulit, ad Poësim in primis, ac Musicam; ac singulis fere annis, singulas, & interdum binas populo fabulas dedit; quarum postremis modos etiam fecit. At cum vir princeps, ab ipso invitatus, laudavisset ejus versus & modos, dixissetque, nihil ipsi deesse præter pingendi artem; tum enim eum fore ab omni parte perfectum; ejus fabulæ, quam proximo anno docuit, scenam sua manu affabre sciteque depinxit; quam viro illi principi ostendens, Vide, ait, neque ea à me perfectio absolutioque, quam desideras, abest. Ex comœdiis omnibus, quas spectandas præbuit, suo judicio, primas deferebat illi, cujus in ædibus Regis Galliarum oratoris, inspiciundi fecit copiam, quam etiam edidit; fortasse, quia majore sumptu, magnificentiori apparatu, ac præstantioribus musicis acta est: verum quia nihil est in ea primum neque postremum, sed omnia confusa atque permista, & quia ob longitudinem fastidiis hominum adhærescit, non inurbane à quibusdam, Tædii, & Confusionis Nuptiæ, appellatur: optima omnium stylo, argumento, atque sententiis existimatur ea, quæ Apollinis intemperies vocitatur. Multæ erant in eo facetiæ, multus in jocando lepos; cavillator facetus, conviva commodus, in imitandis hominum quorundam ridiculorum moribus, vultu, voce, & ipso genere sermonis, admirabilis. Postremo, ne quam artem intentatam reliquisse videretur, paucis ante mortem mensibus Tabellariorum Galliæ Præfecturam tribus aureorum millibus comparavit, ac mense Majo, anni M DC XLII, cum menses aliquot pituita, ex intemperantia vitæ concepta, vehementer laborasset, est mortuus.

RAPHAEL MENICVCCIVS.

CVm præsertim, ut antea dictum, à nobis hæc Pinacotheca instituta sit, ut hominum ingenuorum animos oblectemus; cum videlicet à negociis, vel ab honesto aliquo opere feriati, tradere se voluptati voluerint; ideo data est opera, ut illorum in ea imagines collocarentur, quæ commemoratione hominum, & cognitione formarum, sine fastidio & societate eam illis possent, quam quærerent, voluptatem afferre. Verum quia perspicuum est, non minorem ea ora voluptatem objicere, quæ insigni aliqua notantur turpitudine, in qua sedes & quasi regio ridiculi continetur, quam egregia atque venusta; propterea inter elegantium formarum quasi tabulas, quorundam etiam imagines interjecimus, qui ob præcipuam nec vulgarem animi deformitatem notissimi, derediculo omnibus fuere. Ita enim fastidio & societati, quæ ex similium rerum continuatione oritur, facilius occurri posse existimavimus. Sed jam pridem Raphael Menicuccius, Romæ totaque in Etruria celebris, ad Pinacothecam nostram adspirat, suamque, in eam, imaginem inferri, ad obtinendam nominis immortalitatem, cujus semper fuit avidissimus, postulat. Ortus est in oppido Montis S. Sabini, celebri atque illustri, quod summos Pontifices, S.R.E. Cardinales, clarissimos maximorum exercituum Imperatores, honorariæ Ierosolymitanæ militiæ equitum magistros, Archiepiscopos, Episcopos, aliosque non parum multos viros, domi militiæque nobiles, tulerit. Fuit statura, quæ magis ad mediocrem, quam ad longam accederet, paulo habitiori corpore, magno capite, pleno ore, fœdis oculis, colore subnigro, sed ingenio plane ridiculo, verum non prorsus absurdo. Posse ex tempore versus fundere, bona dicta dicere, risum movere, parasitum non illepidum agere; in re vero familiari sive astu sive industria tuenda augendaque, longe suæ ætatis plures, artificio & acumine, superavit. Sunt, qui illum existiment non vitio mentis aliquo ad stultitiam fuisse delapsum, nec, quo aliis derediculus esset, parasiticam artem exercuisse, sed

insaniam

infaniam fimulaffe, & parafiti perfonam fufcepiffe, quo fe per hanc rationem in principum virorum familiaritatem infinuaret atque intruderet, ut rem faceret, & patriæ fuæ honori commodoque ferviret; neque illi parum fæpe nec mediocriter commodavit, fed frequenter ac plurimum; ut in magna quadam hæreditate accidit; quam, nifi fuis confiliis retinuiffet, è patriæ finibus expulfa, alio exulatum abiiffet. Oppidanus quidam, in primis locuples, teftamentum fecerat; hæres Ædem facram, & domum illi adjunctam, juffus erat ædificare, ubi virgines aliquot Deo dicatæ alerentur; nifi ædificaffet, ac virginibus victum præbuiffet, hæreditas Vaticani templi ædificio committebatur; quod cum effet prætermiffum, jamque veniffent, qui Vaticanæ Ædis ædificio hæreditatem illam peterent, (erat enim pergrandis pecunia) neque effet admodum dubium, quin ea deberetur, ipfe Magnum Etruriæ ducem adiit, ad quem nulli unquam aditus ipfi, ut pote homini ridiculo, erant occlufi; ac tota de re hominem docet; tum pluribus verbis oftendit, quam foret patriæ fuæ perniciofum, fi ea utilitate & commodo fpoliaretur, ipfi vero indecorum, fi pateretur, tot aureorum millia ditionis fuæ fines egredi & coloniam commutare: quamobrem tundendo, ac moleftis denique precibus effecit, ut vir ille princeps negocium fufciperet, commendaret, ac rem cum ædificii procuratoribus parva pecunia decideret. Hujus præfertim infania (fi infania appellanda eft, quæ emolumenti fui gratia fimulatur) famæ, nominifque fui, toto terrarum orbe propagandi ftudio continebatur; idque jam fibi perfectum effe jactabat: nihil enim tam fciri volebat, nihil tam crebris ufurpare fermonibus folitus erat, quam nominis fui famam iifdem, quibus terra definitur, cæli regionibus contineri. Itaque nullam effe, toto orbe terrarum, gentem, five humanitate ac literis præditam, five morum feritate immanem & barbaram, five linguæ nobifcum focietate conjunctam, five ejufdem à nobis varietate diffidentem, quæ effet expers ipfius notitiæ, nullum effe in terris locum, five propinquum five remotum, five celebrem five folum, quo nominis fui fama non permanaffet, nullum

T 5 lum

lum esse Regem, nullum Imperatorem, nullum Dynastam, qui non incredibili sui videndi cognoscendique cupiditate flagraret; & Idalianem nescio quem in primis nominabat, quem Regem Maurorum longe potentissimum esse ajebat: sed neminem frequentius habebat in ore, quam magnum Mogorem, quo nullus esset in toto Iapone Rex clarior, neque cujus regni fines latius extenderentur; iis adjungebat Sinarum Imperatorem, aliosque non parum multos, quos sigillatim enumerabat. Hos igitur, nominis sui fama permotos, certos ad se homines mittere, dictitabat, qui suis ipsi verbis salutem plurimam dicerent, munera traderent, ac suorum regnorum opes viresque deferrent, atque ipsos quoque venturos fuisse, neque itinêris longitudinem, difficultates, pericula, & incommoda recusaturos, si per bella licuisset, quæ perpetuo cum aliis regibus, sibi finitimis, agunt: tanti nimirum æstimabant, se posse vel semel ipsius intuitu frui, ac tanta oculis bona concipere. At, quo aliquo titulo ea fama niteretur, spretis ac repudiatis ceteris, Comitis cognomen accepit, seque ab omnibus Comitem Menicuccium appellari volebat. Cum omnibus erat illi de loco contentio: nam, ob tam insignem partam gloriam, omnibus anteferri præponique postulabat. Itaque advenienti sibi omnes assurgere, de via decedere, ingredienti ad lævam incedere, in amicorum cœtibus, in conviviis, primam ante ceteros sellam apponi jubebat; qua in re, multa jocose, multa inepte, multa ridicule ab eo dicta & facta narrantur; sed unum referre sat erit. Florentiæ, in celebri quodam convivio, cum post honorarios magni illius Ducis ephebos locus illi esset attributus, negavit, se unquam commissurum, ut tam insignem celebritati nominis sui contumeliam imponeret, si postremus inter illos adolescentes, quantumvis nobiles, quantumvis opulentos, quantumvis honestos, convivium iniret; adeo enim non esse imi subsellii virum, ut neminem videre se diceret, cui ipse deberet cedere. Erat in eo conclavi, ubi convivium dabatur, armarium, ita grande atque præaltum, ut pene ad laquearium usque pertingeret; quod ubi suspexit, Hic, inquit, tam perspicuus, tamque editus in altum locus,

cus, dignus est, ubi ille prandeat, famam qui terminet astris: atque scalas afferri, quibus in ejus culmen satis latum ascenderet, ibique sellam cum mensa collocaret, imperavit; tum bonum sibi anteponi prandium jussit, atque, ut tubicines solent, cum tuba canunt, ambas cœpit malas, lepidis bolis farctas, inflare, ac cibum memumque in se avide ingurgitare: quod ubi ab ephebis illis animadversum est, factus est omnium risus & admurmuratio; cœpitque unusquisque in corde senatum cogitationum suarum habere, ut inveniret, quemadmodum ea homini cautio in damnum malumque converteretur; atque in id simul omnes conveniunt, primum ut clanculum scalam subducant, quo omnis illi fugæ ratio eriperetur, tum ut circa eum, ignem, ex paleis aqua madidis, excitent; quod ubi factum est, miserum tanta vis fumi invasit, ut in os & in oculos irrumpens, pene illum, nequidquam Dei atque hominum fidem implorantem, respirandi aspiciendique facultate privaret; quod ubi factum est palam, accurrit ad spectaculum Magnus ipse Dux, accurrunt alii, quibus, non potest satis narrari, quos ludos de se ille præbuerit; sed postquam satis fuit omnibus deridiculo, fumo excruciatus ac vix vivus inde detractus est. Sed, ne tanti claritas nominis gratis sibi obtigisse existimaretur, narrabat, ideo se venisse in tantum honorem, quod percrebuisset, fore ut aliquando universus terrarum orbis ab ipso, dominatu regio premeretur: idque explicare conabatur annulo, quo epistolas obsignabat; ubi impressum erat astrum, Soli Lunæque incumbens: se enim esse illud astrum, quod Lunam, hoc est, Turcarum imperium, & Solem, ceterorum nimirum regna, sibi subjecta faceret. Erat sæpenumero inepte insanus: nam de tabano sive œstro nimium multa blaterabat, quemadmodum videlicet à vespa, à fuco distingueretur; quæ nam esset illius vis, forma, natura, color; atque alia id genus, oppido insulsa. Ibat sæpe, vocatus & invocatus, ad cœnas ac prandia, ne videlicet parasiticæ arti renunciasse videretur. Neque malos quorundam mores imitabatur, qui invitati, ceteris convivis sunt in expectatione, & diem morantur, ac nocti nocent; quod jure ac merito à Plautino

tino Curculione, tanquam indecorum & incivile, damnatur; sed eo, ubi prandium vel cœna dabatur, antea veniebat, quam res parata esset, atque adeo antea quam obsonator obsonatu rediisset. Interea iis, qui aderant, solitas illas nænias decantabat de sua apud omnes gentes, & in primis apud Iaponios, fama; quam etiam volebat in proverbium abire, ut quemadmodum ingens cujuspiam labor, ab Hercule, qui septem summos exantlavit labores, labor Herculeus dicitur, ita etiam celebris cujusque fama, à se, qui ea erat præ ceteris inclytus, fama Menicuccia appellaretur; ac præsertim insignem illam gratiam commemorabat, qua apud magnum Magorem pollebat; atque, ubi res frigeret, molestum illum de tabanis sermonem inferebat. Verum ille, qui, dum viveret, expetebat esse non unus è pluribus, sed fama ac nomine singularis, demum, domi suæ moriens, penetravit ad plures; non inter senatores, vel equites, vel assiduos, sed inter plebeios, aut proletarios, aut capite censos, adversus animi sui sententiam numerandus.

INDEX

INDEX IMAGINVM,

quæ in hac Pinacotheca continentur.

Guido-

Nico-

Quam magnus sit honor meliorq. equitum ... [illegible]

ERRATA.

Pag: 52, *pro* IENSONIVS *lege* FENSONIVS.
p. 97, *pro* COGNATVS *lege* CAGNATVS.
p. 151, *pro* BAFIVS *lege* FABIVS.